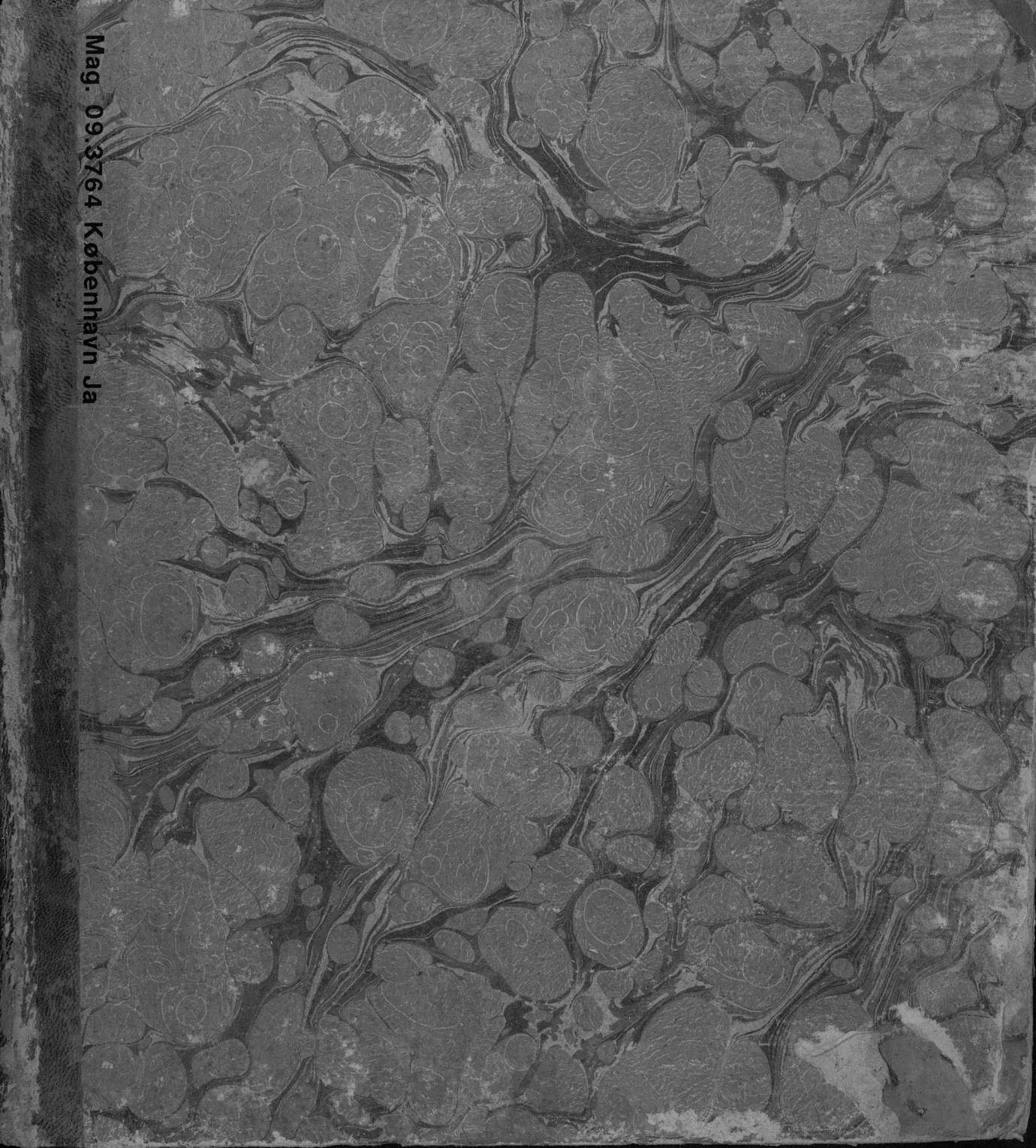

Mag. 09.3764 København Ja

Indleveret den 12. Junii 1784
No. 09, 3764 København Ja

RHB

Forfatteren

- 1, Beskrivelse over Universitetets Skikkel og Indvielse.
- 2, Begge Spørgsmaal og Brev i Anledning denne Beskrivelse.
- 3, R. Ch. til Forfatteren af Erindringen imod Hr. Prægels.
- 4, Synode, at forebygge de usigtelige Doms, som vundenes ved
over Erindringen til Hr. Prægels.
- 5, Bidrag til Hr. Prægels Spørgsmaal og Brev.
- 6, Andet Bidrag til Hr. Prægels.
- 7, Apr. Ord til Publikum betreffende den botaniske Have og
dens Gartner af Bache.
- 8, En meget alvorlig Oration til Publikum der absterede med Ess
Erindring til Hr. Prægels.
- 9, Ullpartijses Tansier, i Anledning af Prægels og Forfatterens
Beskrivelse.
- 10, Offentlig og sagtmødig Conference, betreffende alt foretræende.
- 11, Tre Tansier om Lærdom, Universitet, Indvielse, etc.
- 12, Bidrag til Forfatteren af Bidrag til Hr. Prægels Spørgsmaal og Brev etc.
- 13, 4^e Landsby Breve, i Anledning den hvar og sin.

Beskrivelse

over

samtlige

Det Kongelige Universitet

i Kiøbenhavn

tilhørende

Midler og Indkomster.

Forfattet

af

Dr. Hector Friedrich Janson,

Profanzler ved Universitetet.

Kiøbenhavn 1787.

Trykt hos Directeur P. M. Hopffner, Hans Kongelige Majestæts
og Universitetets første Bogtrykker.

x 64 26

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten numbers: ~~09.376~~
~~20.59~~
b

Handwritten text, possibly a date or reference number, appearing as a mirror image.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Large handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Handwritten number: 4710

Large handwritten text at the bottom, possibly a name or title, appearing as a mirror image.

Til

Deres Kongelige Hoied

K r o n p r i n d s e n.

Wiederholte Erwähnung

102

Die Königl. Preussische Regierung

zu Berlin

102

Raadigste Kronprinds og Herre!

Det er efter Deres Kongelige Høiheds Villie og Befaling, at denne Beskrivelse kommer for Lyset; og at samme Dem Selv underdanigst tilegnes, skeer efter den naadige Tilladelse, som De dertil haver villet give mig.

Det var Deres Kongelige Høihed ikke nok, Selv at have seet denne Dphlysning over Universitetets oekonomiske Tilstand; De vilde, at ogsaa Publikum skulde see den; fordi alt det, der angaaer saa betydelige Stiftelser, er en offentlig Sag, saa domte De, at ogsaa sammes offentlige Bekiendtgjørelse var billig, og endog vilde tiene til større Sikkerhed for alle disse Midler og Eiendomme. Et nyt Be-

viis, hvor høit Deres Kongelige Hoïhed elsker Sandhed,
og, hvor ivrig De ønsker, at handle derefter i det store
Kald, som den Allmægtige haver bestemt Dem; det være
mig tilladt, at jeg med inderlig Glæde her tør nævne en
Egenskab, som er enhver Fyrste, og den Danske Thrones
tilkommende Arving saa værdig! Maatte De da, Naadigste
Herre! for en saa rigtig og ædel Tænkemaade nyde den
Belønning, at Sandheden altid kommer for Deres Dine,
og at De altid finder Dem i Stand til efter beste Dverbe-
viisning at handle til de værdigste Hensigters Udførelse. Ni-
gernes Vel er da for Fremtiden grundet! Landets store Haab
vil da blive opfyldt!

De erkiender, Naadigste Herre! at Religionens
Bedligholdelse og Videnskabernes Forfremmelse udgior en
overmaade vigtig Deel af Statens sande Vel. Det var til
denne Hensigt, at Kiøbenhavns Universitet blev stiftet af
Deres Høistfælige Forfædre; og i denne samme Hensigt vilde De have, at alle disse Midlers egentlige Grund og Bestemmelse skulde nærmere forklæres. Desto vissere, og med uindskrænket Tillid tør da Universitetet love sig Deres Kongelige Høiheds Beskiærmelse, og at De herefter vil kraftig virke til, at alle nyttige Kundskaber mere og mere uden Hinder kan udbrede Deres velgiørende Lys over hele Nationen og alle Stænder.

Gud vilse forunde Dem den høie Glæde, engang at
kunde skue en oplyst Nations Lyksalighed, ved Dem Selv
befordret og forøget! Større Huske kiender jeg ikke, som mig
kunde indgives af den Vresnygt og Troestab, med hvilke
jeg lever og dør

Naadigste Kronprinds og Herre!

Deres Kongelige Høiheds

Kjøbenhavn den 1ste September 1787.

underdanigste Diener

H. F. Janson.

Forerindring.

En Stat, hvor Rejsfærdighed handhæves, behøver retmæssig Eiendom aldrig at skule sig. Universitetets Midler tør da ogsaa være bekendte, da sammes Oprindelse er fuldkommen retmæssig, sammes Brug og Anvendelse tydelig bestemt, og ved de helligste Love stadfæstet. De grunde sig allesammen paa de frieste Donationer, hvormed deels Kongerne, Universitetets høie Erister og Beskyttere, deels private Folk have villet bevise deres Kierlighed og Yndest for Religionen, Videnskaberne og sammes Dyrkere.

Det er overhovedet ikke ubekendt, at disse Midler ere anseelige, og udgiere en betydelig Deel af Landets Formue. Men ikke alle have den rigtige Kundskab om sammes Bessæenhed, om de forskiellige Dele, der udgiere det Hele, og enhvers egentlige Bestemmelse. Ofte haver man vel ogsaa forestillet sig Universitetets Rigdom større, end den virkelig er, og anseet den for en næsten utømmelig Kilde, hvoraf kunde tages alt, hvad man fandt fornøden i een eller anden Hensigt. Nærværende Beskrivelse skal vist ikke fremstille disse Midler ringere, end de virkelig ere; thi jeg frygter ikke, at, naar de findes at være anseelige, deraf skulde udledes nogen ufordeelagtig Dom over dem, der hidindtil have havt For-

F o r e r i n d r i n g .

valtningen og Tilshnet; da dette i det mindste er et Beviis, at man ikke haver forødet disse rige Fonds; men med Redelighed og Iliid haver søgt at bevare dem, og bringe dem til den gode Forsatning, i hvilken de nu findes. Det haver da ikke været en ugrundet Tillid, som mange høie, anseelige og rige Personer have viist deri, at de have villet betroe Universitetets Lærere de Midler, som de vilde skienke til een eller anden gudelig Brug og Nytte. Hverken dem eller deres Efterkommere kan det forarsage Misfornoielse, naar det bliver klart, at de Summer, de have skienket, ikke allene endnu ere til, men en stor Deel deraf langt overstiger det, som i Begyndelsen blev givet.

For saavidt er da en Beskrivelse over Universitetets Eiendomme ikke skadelig; og det er af andre Aarsager mere end billigt, at den i visse Lieder offentlig fremlægges. Dersom det ellers er Pligt, at behandle Stiftelser og offentlige Midler med den Redelighed, som Samvittigheden og Statens Anordninger udkræve; saa er det ogsaa Pligt, ikke at tilbageholde, men frit at fremlægge derom en rigtig Forestilling. Det er en Pligt, man skylder Regieringen, for hvilken billig enhver Stiftelse bør være bekiendt, og af hvilken en saa vigtig Indretning, som det eeneste Universitet i toende Kongeriger, med god Grund kan vente sig Beskiemmelse og Sikkerhed for sine lovlige Eiendomme og Rettigheder. Ogsaa Nationen skyldes en saadan offentlig Bekiendtgjærelse; thi, hvor mange ere der ikke iblant Landets meest værdige og anseelige Familier, der med Ret kan forlange Wisshed om, at saa betydelige Donationers Forvaltning er i sikke og gode Hænder? Universitetets sande Vel og Ære kan umuelt tabe derved; tvertimod, om man med Iliid bestandig vilde skiule de Midler, hvis Besiddelse og Brug dog ikke er uafhængig, da maatte man naturligviis vente, at alt Slags Mistanke, urigtige og usordeelagtige Forestillinger derved vilde foranlediges; vel ogsaa hos nogle de meget skadelige Tvivl, om ikke en Deel af disse Midler bedre kunde anvendes

Forebring.

vendes til noget andet? Tvivl, som her ganske maae bortfalde, saasnart det ret oplyses, hvad Grund og Bessaffenhed det haver med Universitetets Fond og Eiendomme. Jeg troer, at ikke saa, selv iblant mine værdige Medarbeidere ved Universitetet vil istemme i disse Tanker, og ansee denne Publicitet for saa vel grundet og saa anstændig, som nogen kan være. Og skulde dog nogle heri være af en anden Meening; for dem vil det formodentlig være nok, naar jeg her ligesaa offentlig siger, at jeg ikke haver foretaget dette Arbeide, uden efter en Befaling, hvis ædle Hensigt fortiente ligesaa megen Erfrygt, som dens Anseelse krævede Lydigheid. Der kunde for mig ikke være at spørge, om jeg skulde adlyde samme; jeg havde allene at tænke paa, hvorledes jeg uden alt for langt Ophold kunde opfylde, hvad den paalagte mig. Til den Ende haver jeg søgt at indhente de væsentligste Beretninger om Universitetets forskjellige Casser, og sammes Tilstand; ogsaa haver jeg sammenlignet Foundationerne, hvor jeg kunde, samt overalt raadfort Hofmans bekiendte nypperlige Værk, som allerede for nogle Aar ligesledes efter høiere Befaling blev udgivet. Hvad i denne udførlige Beskrivelse findes om akademiske Stiftelser, samt eet og andet, som deri ikke er anført, eller og i seenerer Tider er kommet dertil; dette altsammen haver jeg søgt her at fatte sammen i den Korthed og Orden, at det uden Vanskelighed maatte kunde ovensees, og Universitetets hele oekonomiske Tilstand deraf rigtig bedømmes.

Mine Lesere vente da ikke, at jeg her skulde fremlægge alle enkelte Foundationer og Gavebreve i deres hele Indhold, og altsaa give en fuldstændig Historie om alle Stiftelser; hvilken deels overflødige Vidtøstighed ikke kunde passe sig til Hensigten af dette lidet Arbeide; heller ikke kunde jeg udskrive alle Regnskaber, Protokoller og Qvitteringsbøger, for at vise, hvorledes alle Stipendia i alle forløbne Aar ere blevne anvendte og uddeelte, hvilket igien var langt over de Grændser, jeg her havde foresat mig, ligesom det ogsaa vist var heel unødvendigt. Til

Foreordning.

at tilfredsstille Publicum over disse Midlers rigtige Forvaltning, saavidt denne billig bør være offentlig bekiendt, kan en almindelig Anmeldelse være tilstrækkelig. Jeg tør haabe, at denne korte Beskrivelse vil kunde tiene noget til at fyldestgjøre dette Forlangende; og hvad derved ikke kunde erholdes, vil maaskee herefter blive opfyldt, da man haver tænkt paa, fra Universitetet, Tid efter anden at lade udkomme en Bektendtgjørelse om de betydeligste Stipendia, hvorledes, og til hvilke Personer de ere bortgivne.

Allsaa først her en rigtig Forestilling om Universitetets Midler, sammes nuværende Forfatning og Tilstand, og hvortil hver Deel af dem er bestemt. Vil man ansee mit Arbeide fra denne Side, og i denne Betragtning lade det gielde, deels som et Udtog af Hofmans Verk om Fundakerne, saavidt Universitetet angaaer; deels som et ikke ganske unyttigt Tillæg til samme, er dette al den Billighed, jeg kan ønske mig.

De Midler, der tilhøre Kiøbenhavn's Univerſitet, ere ikke af een Art, og kan da heller ikke anføres under een Titel. Nogle ere Stiftelser, oprettede til forſkiellig Brug, dog for ſtorſte Deel beſtemte til at ſkaffe duelige og ſittige Studenter, der ikke ſelv have Formue, nogen Underſtøttelse i den Tid, de for deres Studeringers Skyld opholde ſig ved Univerſitetet; andre ere Capitaler, der ere Univerſitetet tilhørende, eller dog ſtaaer under ſammes Forvaltning; endelig de ſidſte udgiøre den Fond, hvoraf Univerſitetets ordentlige Lærere nyde deres Løn og Underhold. Tydeligheden udfordrer, at Beſkrivellen indeles efter diſſe tre Classer:

I. Legata ved Kiøbenhavn's Univerſitet.

Dertil høre ſaavel de Kongelige Stiftelser, ſom og adſkillige Privat-Donationer. Kongens og Kongehusets Velgiørenhed haver Univerſitetet at takke for meget betydelige Gaver til Studeringernes Opmuntring og Forfremmeſe; hvilke da her forſt blive at anføre.

A. De Kongelige Stiftelser

ere følgende:

I. **Communitetet** er af høfsalig Konge Fridrich II. stiftet for 100 Studenter^{*)}. Egentlig skulde de efter den første Indretning nyde frie Kost, baade Middag og Aften, hvortil Omkostningerne skulde bestrides af et Jordegods, som ligger adspredt i Siælland og Falster, og hvis Størrelse omtrent er 1000 Tønder Hartkorn, samt 92 Kongetiender; hvilke begge Dele høisbemeldte Konge skienkede til denne Stiftelse. I seenerer Tider er derved skeet denne Forandring, at man med Kongelig Bevilgning, som tilsidst i den nye Foundation af 1777 blev fuldkommen stadfæstet, haver affkaffet Kosten i Natura, formedelst de uovervindelige Bankeligheder, der fandtes ved at bespise saa mange Mennesker, at have Tilsyn med Indkøb, Røkkenet og Øllbrygget, hvorved mangfoldigt Tab, Underslæb og megen Uorden ei kunde forebygges. I Stedet for Kosten, erholder da nu hver Alumnus 4 Mk. om Ugen; og da i Begyndelsen kun 100 Personer havde Deel i denne Belgierning, er nu sammes Tal forøget til 160. Forvaltningen og Bestyrelsen er fra de første Tider af overdraget til det Theologiske Facultet, og i den sidste Foundation saadant igjen stadfæstet. Efter alle ældre og nyere Kongelige Anordninger, maae denne Stiftelse ikke anvendes, uden til Understøttelse for Studerende ved Universitetet, som kunde trænge til denne Belgierning, og tillige med Flid og Fremgang dyrke Theologie, Sprogene og andre nyttige Videnssaber; og hvad andre store Udgifter Communitetet haver, ere de allene derfor tilladelige, fordi de ere nødvendige til at opfylde Hovedhensigten. I visse Tider haver Tilstanden kun været maaelig, og Communitetet endog i Gield, hvilket deels ved ulykkelige Tilfælde, deels ved een og anden Uorden, som havde indsneget sig, blev forarsaget. Men siden 40 Aar haver man ved en forbedret Oeko-

mie

*) Om denne Stiftelses Oprindelse og første Indretning, samt derved siden foretagne Forandringer, findes Underretning i HENR. BECHMANS historia Comm. Regiae, hvilket med megen Flid og Nøiagtighed udarbejdede Skrift giver sin Forsætter Vre. Hvad her skulde tilføies, og ikke fandt Sted i Hr. BECHMANS Skrift, angaaer fornemmelig Communitetets nuværende oekonomiske Forsætning.

mie bragt denne Stiftelse til sin nu værende gode Forsatning, at den ikke allene kan bestride sine Udgifter; men og af Overskudet haver samlet sig en Capital, som i Aaret 1786 var voren til den Summa: 31850 Rigsdaler, og hvis Renter slaaes til de øvrige Indtægter. Desuden er allerede i Aaret 1766 af Communitetets Beholdning oprettet et Stipendium af 1200 Rdlr., som de Høifongelige Herskaber i Aaret 1777 have foreøget med en Gave af 1000 Rdlr., hvoraf 400 Rdlr. strax bleve anvendte til at kiøbe Bøger for Communitetets Bibliothek; de øvrige 600 Rdlr. skulde lægges til ovenmeldte 1200 Rdlr., og denne Capital af 1800 Rdlr. blive et bestandigt Stipendium under Navn af Stipendium Domus Regiæ. Af denne Capitals Renter, skal, i Følge den Kongelige Foundation, $\frac{1}{7}$ Deel aarlig anvendes til Bøgenes Indkiøb; de øvrige $\frac{2}{7}$ Dele gives til tvende duelige Studentere paa Regentseu. For at Communitetets nuværende økonomiske Tilstand desbedre kan indsees, vil jeg her tilføie et kort Udtog af sammes for de tvende sidste Aar, nemlig 1785 og 1786 afslagte Regnskaber, som viser, hvad Indtægter og Udgifter i disse Aar have været.

Indtægter i Aaret 1785.

1) Af det Falsterffe Jordegods var indkommen	=	131	Rdlr.	=	Mk.	8	St.
2) Landgilden af Jordegodsset i Sieland, saavidt var indkommen, tillige med afbetalte Restanzer, beløb sig til	=	2624	Rdlr.	=	1	8	St.
3) Afgiften af Kongetienderne	=	10713	Rdlr.	=	5	2	St.

Ann. Det er især disse, ved hvis mere fordeelagtige Bortfastelse man haver forbedret Communitetets Tilstand, da de forhen vare overladte til andre for en saaringe Afgift, at ikke Stiftelsen, men Fæsternerne havde den største Fordeel.

13469 Rdlr. 1 Mk. 2 St.

	Transport	13469 Rdlr. 1 Mk. 2 Sk.
4)	Renterne af den ved Besparelsen samlede Capital beløb sig i dette Aar til	= 1081 = 5 = 4 =
5)	Godtgjørelsen for Consumtion, som af Kongerne er tilstaaet Communitetet	= 333 = 2 = = =
6)	Recognition af Brygger-Lauget for den Rettighed at brygge Øll, som Communitetet forhen havde, er	= = = 100 = = = =
7)	Overordentlige Indtægter, f. E. for Indfæstning, Friheds-Passer m. v.	= = 1337 = = = =
	NB. Heri indbefattes dog 732 Rdlr. 5 Mk. 8 Sk. som vare laante til Bønderne, og i dette Aar igien betalte.	

Summa Indtægt = 16319 Rdlr. 2 Mk. 6 Sk.

Udgifter i Aaret 1785.

1)	Kostpengene for samtlige Alumnis	= 6482 Rdlr. 4 Mk. = Sk.
2)	Lønninger til Provsten, Decani, Dekonomus, Forvalterne, Famulus, v. a.	2945 = 1 = = =
3)	Sædvanlige Udgifter for Brænde paa Regensen, Grund- og Renovations-Skat, m. v.	= = = = 1007 = 4 = 10 =
4)	Reparation paa Communitetets Bygninger	= = = = 1027 = 3 = 15 =
5)	Den paabudne $\frac{1}{4}$ pro Cent Skat af Jordegods og Tiender, saavidt Communitetet betaler den	= = = = 682 = 1 = 13 =
6)	Overordentlige Udgifter for Bøger, Udskiftning, Forstkud til Bønderne, og andet	= = = = 1272 = 4 = 1 =

Summa Udgift = 13318 Rdlr. 1 Mk. 7 Sk.

Draget fra Indtægten, bliver Overskudet = 3001 Rdlr. = = 15 Sk.

I Aaret 1786 var følgende Indtægt.

1) Af Jordegodset i Falster	=	=	171 Rdlr.	4 Mk.	5 Sk.
2) Af Jordegodset i Sieland	=	=	1728	= 1	= $\frac{1}{4}$
3) Af Tienderne	=	=	11724	= 3	= $3\frac{1}{2}$
4) Renter af Capitalen	=	=	1175	= 3	= 12
5) Consumtions-Penge	=	=	333	= 2	=
6) Af Brygger-Lauget	=	=	100	=	=
7) Overordentlig Indtægt	=	=	318	= 1	= 13
Summa Indtægt			=	15551 Rdlr.	4 Mk. $1\frac{3}{4}$ Sk.

Udgift i samme Aar.

1) Kostpengene	=	=	6482 Rdlr.	4 Mk.	= Sk.
2) Lønninger til Betienterne	=	=	2521	= 5	=
3) Sædvanlige Udgifter	=	=	961	= 1	= 15
4) Bygningernes Reparation	=	=	615	= 5	= 13
5) Overordentlige Udgifter	=	=	1704	= 5	= 5
Summa Udgift			=	12982 Rdlr.	2 Mk. 13 Sk.

Draget fra Indtægten, bliver Overskudet	2569 Rdlr.	1 Mk.	$4\frac{3}{4}$ Sk.
Dertil Overskudet for 1785	=	3001	= = = 15 =
Tilsammen Overskud for 2 Aar	=	5570 Rdlr.	2 Mk. $3\frac{3}{4}$ Sk.

Hvorimod igien er bleven udsat paa Rente

i Aaret 1785	=	=	3000 Rdlr.
og i Aaret 1786	=	=	2000 =

Tilsammen = 5000 Rdlr., hvorved

Communitetets Capital er forøget til den ovenanførte Summa 31850 Rdlr.

Alt det i øvrigt haver sin Rigtighed med denne Forvaltning, kan nu ogsaa i Rentekammeret viides, da Regnskaberne hvert Aar revideres af en Kongelig Renteskriver, som dertil er antaget.

Uf den her anførte Beregning over Communitetets aarlige Indtægter og Udgifter, sees da tillige, at denne Stiftelse nu høvert Aar haver et anseeligt Overskud; men derved maatte det være mig tilladt at bemærke følgende:

1) Er det høisfornøden, at der altid bliver et Par Tusinde Rigsdaler over de sædvanlige Udgifter, da det let kan hendes, at Ildbrand eller andet ulykkelig Tilfælde indtreffer paa Godset, eller Bøndernes Tilstand i besværlige Tider udkræver en overordentlig Understøttelse, eller og en større Reparation udfordres ved de mange Bygninger, som Communitetet haver at underholde; i hvilke Tilfælde der ei vilde kunde skaffes Raad, dersom Cassen ikke havde mere, end netop behøves til de bestandige aarlige Udgifter.

2) Have de Kongelige Anordninger og Fundaker fastsat, at saasnart Oekonomien tillader det, de ovenmeldte 160 Studenteres Stipendium skal forøges, eftersom 4 Mk. om Ugen er saare lidet, og ikke engang kan regnes lige med det, som høisfsalig Kong Fridrich II. bestemte dem til deres Underhold; thi for 4 Mk. kan nu ingen have Kost til Middag og Aften. Hvad allerførst til de Studerendes sande Fordeel kunde og burde indrettes, var vel dette: at 100 af disse Alumnis, der tillige have Regengens, bleve fritagne for den meget skadelige Pligt, at bære Liig, hvorom allerede et Foreslag til nærmere Bedømmelse er indgivet. Men, naar dette, uden Regengens Tab, skulde iverksættes, maatte tillige disse Hundrede forundes et Tillæg til deres ugentlige Stipendium, hvilket for dem alle vil udgiøre 1733 Rigsdaler og 2 Mark. Naar saa her efter mere kan undværes, kunde ogsaa de øvrige 60 Alumni faae et saadant Tillæg. Uf den Kongelige Nærfærdighed og Omhu for Universitetet tør man vist haabe, at den bedre Forvaltning, som haver bragt Communitetet til denne Tilstand, ikke bliver straffet med at borttage fra denne Stiftelse, hvad den ved en god Oekonomie haver vundet; allerhelst da de Høiskongelige Foundationer, Fridrich II., Christian VI., og vor nu regierende allernaadigste Konges Foundation af 1777 derfor give fuldkommen Sikkerhed. Den sidste igientager §. 75. følgende allerede forhen givne Forsikring: "Communitetet skal til evig Tid urygkelig og uigienkaldelig med samme Friheder og Rettigheder, som det hidindtil
"havt

"haabt haver, beholde, hvad Jordegods, Tiender og andet, det af vore Forsædte er benaaded med; hvoraf intet, under hvad Paaskud være kan, til noget andet Brug maae anvendes".

3) Alt i øvrigt, foruden Theologiske Studentere, ogsaa andre, der studere Jura, Medicin, Chirurgie, Mathematic &c. i en vis Proportion, kan have Deel i disse Kongelige Belgierninger, dette er allerede hidindtil efter Muelighed iagttaget, og kan herefter endnu nøiere blive paaseet. Ligesom det heller ikke strider imod høistbemeldte Foundationer, at giøre ved Communitetet selv alt Slags gode Indretninger, der kan tiene til alle Videnskabers Opkomst, og den rene Lærdoms og al nyttig Kundskabs Udbredelse i disse Lande, hvilket netop den første uforglemmelige Stifters høistfalsig Fridrich II. Foundation indeholder og befaler.

II. Regensen er en Stiftelse af høistfalsig Konge Christian IV. for 100 Studentere, som i den dertil indrettede Bygning nyde frie Bostig, og hvilke i seener Tider af Communitetets Casse ogsaa er tillagt frie Brænde. For desbedre at opnaae Majestædens velgiørende Hensigt til fattige Studenteres Understøttelse, haver man foreenet disse begge Stiftelser, saa at 100 af Communitetets Alumnis tillige have Bærelser paa Regensen. Deres Underholdning er bleven forbedret derved, at disse 100 Alumni have faaet Kongelig Privilegium at bære Liig, hvorfor de af Bedkommende nyde Betaling. Saa gierne man under de fattige Studentere al muelig Understøttelse, saa høiligen maae man ønske, at den paa anden Maade kunde tilbendes dem, end ved en saadan Bestilling, hvorved deres Tid spildes, Sæder og Tænkemaade forderves, ligesom det overalt synes lidet anstandigt, at en Studiosus, der forbereder sig til Kirkens og Statens Tjeneste, skal være almindelig Liigbærer. Heri at giøre Forandring, vil vist blive en vigtig Forbedring, saa vist det er, at den første Belgierning, man meener at bevise, bør gaae derhen, at et virkeligt Onde bliver ophævet og affkaffet. Jeg troer ikke, at herom med Grund kan tvivles. Ogsaa er det vist, at dette endog i ældre Tider har været indseet, og denne indførte Skik mueligst indskrænket; da af høistfalsig Kong Christian V. blev anordnet, at

til Eigene i Riobstæderne skulde bruges visse af Magistraten forordnede Personer. Allene den ulykkelige Pest i Aaret 1711, hvor disse anordnede Liigbærere ikke vilde besørge denne Forretning, derimod Studenterne lod sig finde villige dertil, haver foranlediget en nye Anordning 1712, som giver Studenterne paa Regensen eene Rettighed til at bære Liig. Ved nærmere Undersøgning vil det formodentlig findes baade nødvendigt og mueligt, at overdrage denne Bestilling igien til andre, imod en billig Kiendelse til Regensen, som da kan komme sammes Alumnis til Gode, og tilligemed det ovenansførte Tillæg af Communitets Cassé kan erstatte dem den Fordeel, de ellers af Liigbæren kunde have.

Til de Kongelige Stiftelser bør nu ogsaa regnes

III. Dronning JULIANE MARIES Legatum.

Foruden at Hendes Majestæt med en prisværdig Omsorg og Gæmildhed haver foranstaltet en vigtig Forbedring ved den i Hovedstaden indrettede offentlige Fødsels-Anstalt, haver Allerhøiøstsamme ogsaa bestemt en Capital af 10000 Rdlr., som skal lægges under Universitetets Forvaltning, og af hvis aarlige Rente herefter altid ved Universitetet skal lønnes en Professor i Jordemoder-Kunsten, hvortil skal tages en Mand, som er fortrinlig bekiendt for sin Indsigt i denne Videnskab, og er denne derfor tillige forpligtet til at være Fødsels-Stiftelsens Accoucheur, uden videre Betaling af dens Cassé. Som denne Stiftelses Dæmmed strækker sig til hele Esterlægten, saa vil en saa vel anvendt Kongelig Belgierning i alle Tider hævdes med den helligste Taknemmelighed.

B. Private Stiftelser ved Universitetet.

Dertil høre saavel de tre øvrige akademiske Collegia, som og en Deel andre Capitaler, som til Stipendia eller anden Brug ere skienkede af formuende Belgiorere. Jeg vil anføre dem i følgende Orden:

I. WALKENDORFFS Collegium;

dette er stiftet af Christopher Walkendorff til Glorup, fordm Ri-gets Hof-Mester, som levede i de høifsalige Kongers Fridrich II. og Christian IV. Tid. Stiftelsen bestaaer i en Bygning og en Capital, bestemt til 16 Studenteres Bolig og Stipendium, og en Familie-Forraad af Bøger til sammes Brug. Den af Stifteren stienkede Capital, beløb sig kun til 6100 Rigsdaler; men ved en god Forvaltning er den vøret anseelig, og udgjør nu den Summa af 20400 Rigsdaler, hvis Renter ere 765 Rdlr., hvoraf 495 Rdlr. hvert Aar deles imellem 16 Studenter paa dette Collegium; 82 Rdlr. $7\frac{1}{2}$ Sk. deles, i Folge Fundaten, imellem samtlige Professores for deres Tilsyn; Renten af 2000 Rdlr., som beløber sig efter nuværende Fod til 75 Rdlr., oplægges hvert Aar, som Tilvært, til at forsøge Legati Capital; det øvrige anvendes til Bygningens Underholdning og andre nødvendige Udgifter, og for alt dette aflægges hvert Aar Regnskab af den Professor, som haver dette Collegium under sin Forvaltning.

II. BORKS Collegium eller Collegium Medicum;

stiftet paa samme Maade af Oluf Bork, som var Assessor i høieste Ret, og Professor Medicinæ ved Universitetet. Denne fortiente Mand testamenterede sin Gaard til Børelser for 16 Studenter, og tillige en Capital af 22000 Rdlr. til deres Underhold, og 1000 Rdlr., hvis Renter skulde tilhøre samtlige Professorer for deres Umage med denne Forvaltning. Af disse Studenter skal tvende være Medici, een Mathematicus, trende Philologi, og de øvrige ti Theologia Studiosi, som alle maae ved Universitetet af de anordnede Examina være bekiendte for Duellighed og Lærdom. Capitalen er nu vøret til den Summa: 40850 Rigsdaler, og Renten deraf er 1531 Rdlr. 5 Mk. 4 Sk., hvorefter da og de 16 Studenteres Stipendium er forøget, saa at aarlig i tvende Terminer uddeles til dem omtrent 1000 Rdlr. og derover; det øvrige anvendes til Bygningens fornødne Reparation, til Collegii Bibliothek, og andre derved forekommende Udgifter; og hvad dertil ikke bruges, flaaes til Capitalen. Ligesom denne bliver større, vil ogsaa om nogen Tid Studenternes Stipendium kunde forhøies.

III. ELERSENS Collegium;

stiftet af Jørgen Elers, Etatsraad og Assessor i højeste Ret, som døde 1692. Han testamenterede 29000 Rigsdaler til at købe en Gaard, til Bolig for 16 Studenter, som tillige skulde nyde Renterne af 16000 Rdlr. 3000 Rdlr. bestemtes til et Reise-Stipendium; det øvrige skulde anvendes til Bygningens Reparation, og et Bibliothek, samt andet fornødne, hvilket efterhaanden er blevet iværksat; og, uagtet de ovenmeldte 29000 Rdlr. formedelt Boets Tilstand ikke ganske bleve udbetalte, ogsaa den Uheld indtraf, at Gaarden, da den var købt, ved Ildbranden 1728 afbrændte, altsaa paa nye maatte købes og indrettes; haver man dog igien samlet en Capital til disse Stipendia, og forsøget samme saa anseelig, at den nu udgjør den samme Summa, som i Stifterens Testamente var anført, nemlig 29000 Rdlr. Renten deraf beløber sig til 1087 Rdlr. 3 Mk., hvoraf noget over 600 Rdlr. aarlig uddeles til 16 Studenter; 112 Rdlr. 3 Mk., som er Renter af 3000 Rdlr., nyder en Studiosus til en udenlands Reise, hvortil Familien altid skal præsentere en duelig Person. Renterne af 1300 Rdlr. ere i Fundagen bleven samtlige Professorer tillagte for deres Umage og Tilsyn; og af det øvrige bestrides de andre i Fundagen bestemte ovenanførte Udgifter. Studenterne skal være 8 Theologer, 2 Jurister, 2 Mediciner, 2 Mathematici og 2 Philologi. Foundationen giver Stifterens Familie Rettighed, at forestille Candidaterne til de ledige Pladser, og Consistorium skal udvalge dem, der efter de foreskrevne Egenheder kan eragtes at være meest værdige til at nyde denne Belgierning.

Ann. Ved alle disse og flere Stiftelser er at bemærke: at Renterne i nu værende Tid ere meget forskiellige fra det, de forhen have været; Fundatores regnede 5 eller 6 pro Cento, og nu ere de $3\frac{3}{4}$ pro Cento. Derimod ere Udgifterne til Bygningernes Vedligeholdelse, Bøgernes Indkøb o. a. m. langt større end fordem, saa at der behøves meget, naar Stipendiarii skal komme til at nyde saa meget, som Stifterne havde tiltænkt dem.

IV. Capitaler udsatte til Stipendia eller anden Brug.

a) FRIISERNES Legata;

først stiftet af Canceler Friis, og siden af samme Familie forøget. Capitalen beløber sig nu til 7458 Rdlr. 4 Mk. 8 Sk.; Renterne til 279 Rdlr. 4 Mk. 3½ Sk., hvilke aarlig uddeles imellem 11 Studentere, som af Familien udnævnes til at nyde denne Hielp.

b) ROSENKRANZES Legatum;

stiftet først af Rigsraad Holger Rosenkranz, som døde 1642, siden forøget af Familien. For nærværende Tid er Capitalen stegen til den Summa 9500 Rdlr., hvis Renter 356 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk., hvilke efter Fundagen fornemmelig ere bestemte for trende Theologiske Studentere, til udenlands at udvide deres Kundskaber. Den første Theologus ved Universitetet forestiller de Candidater, som dertil kunde eragtes beqvemme, og den ældste af Familien, for nærværende Tid, H. E. Geheimeraad og Statsminister Rosenkranz udnævner dem, der skal nyde dette Stipendium.

c) Det SCHEELske Legatum;

var i Begyndelsen 10000 Rigsdaler Specier, eller 12500 Rdlr. Courant; stiftet af Rigsraad Christen Scheel, som døde 1659, og flere af samme Familie, til 10 Studentere; hvilket Tal dog siden er forøget, da Capitalen under Forvaltningen er bleven større, som den og nu beløber sig til 32900 Rdlr., og Renterne til 1233 Rdlr. 4 Mk. 8 Sk.; hvilke ganske uddeles imellem Stipendiarios. Endskjønt Universitetet haver Forvaltningen, haver dog Familien forbeholdt sig Ret til at udnævne dem, der skal nyde denne Belgierning.

d) WINSTRUPS og RESENS Legatum;

stiftet af Peder Winstrup, Hans Poulsen Resen, som begge vare Bisopper i Sieland, og Ped. Joh. Resen, Præsident i Kiøbenhavn. Hver af disse haver legeret 1000 Rdlr., hvis Renter skal gives til en Studiosus Theologiæ, som her havde bevist sin Duellighed, og derefter vilde reise udenlands. Capitalen bestaaer nu i 3500 Rdlr. Courant, Renten

Kenten deraf er 131 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk. Det Theologiske Facultet har efter Foundationen Ret til at udnævne den, som eragtes værdig til at nyde dette Stipendium.

e) Det FINKISKE Legatum;

stiftet af Doct. Thomas Finke, fordum Professor Medicinæ i Kiøbenhavn, som gav 2000 Rdlr. til en Studiosus Medicinæ, som skulde reise udenlands; og, naar Capitalen med Tiden havde faaet Tilvæxt, skulde af de overskydende Kenter flere Studiosi Medicinæ her Hjemme erholde Hielp til deres Studeringer. Det Medicinske Facultet udnævner efter Fundasen disse Stipendiarios. Capitalen er nu voret til 3450 Rdlr., og Kenten deraf er 129 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk., som saaledes uddeles hvert Aar.

f) FUIRENS Legatum;

stiftet af Thomas Fuiren, en Dansk Lord i det forrige Aarhundrede, som ligeledes gav 2000 Rdlr. til en Studiosum Medicinæ eller Philologix, enten her Hjemme eller paa en udenlands Reise. Udnævnelsen dertil skeer af det Medicinske og Philosophiske Facultet, og Capitalen beløber sig nu til den Summa 3400 Rdlr.; hvoraf de aarlige Kenter ere 127 Rdlr. 3 Mk., som hvert Aar anvendes efter formeldte Foreskrift.

g) BROCHMANS Legatum;

stiftet af Doct. Jesper Brochman, fordum Biskop i Sielland. Han gav 2000 Rdlr. Specier, hvilke siden af Doct. og Professor Steenbuch bleve forøgede med 508 Rdlr. 4 Mk. 12 Sk. Courant, saa at hele Capitalen udgjør i alt 2800 Rdlr. Courant, hvis Kenter nu beløbe sig til 105 Rdlr., som efter dette Stipendii Fundas ere bestemte til en duelig Studiosus Theologix, at nyde dem enten Hjemme eller udenlands. Udnævnelsen er i Fundasen overladt til det Theologiske Facultet, som efter de fleste Stemmer udvælger den, som findes meest værdig til at nyde denne Velgierning.

h) HOP.

h) HOPNERS Legatum; af Johann Hopner, fordmum Jur. Lic. i hoijsfelig Konge Christian V. Tid, som testamenterede sit Bibliothek, og en Capital til sammes Bedligeholdelse, desforuden 5000 Rdlr., som et Stipendium for en Studiosus Theologiae & Philologiae til at reise udenlands; 1000 Rdlr. til andre fattige syge Studiosos, en Capital af 6000 Rdlr., hvis Renter skulde deles imellem tvende Professorer, der ikke have Bolig, til Humsleie. Ved Ildbranden er Hopners Bibliothek lagt i Aske, og en Deel af Capitalerne, som stod i afbrændte Huse, bleven tabt. Alligevel er de dog nu igien stegne til den Summa 16787 Rdlr. 3 Mk., og Renterne ere 629 Rdlr. 3 Mk. 3 Sk., som paa den forskrevne Maade anvendes.

i) Det FOSSISKE Legatum; af Laur. Foss, Assessor i Cancellie-Collegio, som 1701 stiftede en Capital af 2000 Rigsdaler, som et Stipendium for en flittig og duelig Student, at nyde i 4 Aar. Men hver 5te Aar skulde Renterne oplægges, paa det at Capitalen altid kunde voxe, og Stipendium derved forhoies. Dette er hidindtil altid tagttaget, og derfor Capitalen nu voren til 9600 Rigsdaler, hvis Renter ere 360 Rdlr. Til at nyde Stipendium, haver Stifteren givet sine Descendentere Ret til at udnævne een af Familien; dog skal hver fjerde Aar een af Professorernes Sonner, som er duelig, ogsaa dertil antages; og naar Capitalen engang stiger til 24000 Rdlr., hvor der altsaa flere kan tage Deel i denne Belgierning, skal altid een Professors Son, som haver de udfordrede Requisite, vare een af Stipendiariis.

k) GRÖNBECKS Legatum; af Mag. Andr. Ved. Grönbeck, Rector i Kiøge, som i sit Testament 1720 forordnede, at hvad af hans Midler blev tilovers, skulde henfalde til Universitetet, og udsattes paa Rente, som i de første Aar ei skulde uddeles, men lægges til Capitalen, indtil den blev saa stor, at 4 Studiosi, nemlig tvende fra Kiøbenhavns, og tvende fra Helsingøers Skole deraf kunde erholde aarlig 20 Rigsdaler i Croner. Capitalen

bestaaer nu i 2350 Rdlr., og Renten er 88 Rdlr. 12 Sk. Courant, hvilke uddeles imellem Studentere efter Foundationens Foreskrift.

l) ARNAE MAGNAEI Legatum;

Arnas Magnussen, en Islænder, Professor ved Universitetet, og Kongelig Archiv-Secretair fra 1694 til 1730, da han døde, efterlod i sit Testament til Universitetet alle sine Manuscripter, som endnu bevares paa sammes Bibliothek, og en Capital til at underholde og befordre de Studia, der angaae de Norske Antiquiteter. Capitalen findes nu at bestaae i 17800 Rdlr., hvis Renter ere 667 Rdlr. 3 Mk., som efter Foundationen skal anvendes til at udgive i Trykken, hvad i Manuscripterne findes vigtigt, og til at lønne de Islændske Studentere, som arbejde i dette Fag; ligesom og Famulus Bibliothecæ erholder noget for hans Tilsyn med disse Manuscripter. Iblant andre Arbeider ere Professor Thorkelins udgivne Skrifter en Frugt af denne Stiftelse; ligesom og den nylig udkomne Edda Rhythmica s. Saemundina P. I. Hafn. 1787. et Verk, der ikke vil savne Kienderes Bifald. — Ephori for dette Legatum ere de tvende Professores Historiarum & Eloqvæntiae; og desuden er en Commission anordnet til at have Tilsyn med sammes Anvendelse.

m) ROSTGAARDS Legatum;

af salig Conferentsraad Friedrich Rostgaard, fordem Obersecretair i det Danske Cancellie, som døde 1745. Hans Stiftelse bestod, foruden hans til Universitetet skienkede Bibliothek, i en Capital, hvis Renter bestandig skulde oplægges, indtil den kunde derved stige til 30000 Rigsdaler, hvoraf saa skulde oprettes et Professorat i Fædrenelandets Sprog og Antiquiteter. Capitalen, som først for en 15 Aar siden blev udbetalt, beløber sig nu efter de siden aarlig oplagte Renter til 6500 Rigsdaler, behøver altsaa endnu nogen Tid, inden den i Fundamen angivne Hensigt kan opnaaes.

n) Det GRIISKE Legatum;

af Nicol. Griis, fordmum Etatsraad og Envoye i Holland, Ridder ic. som døde 1746, og overlod til Universitetet en Capital af 3000 Rdlr., hvoraf hans Broder-Søn Eskild Griis skal nyde Renten, saalænge han lever, og efter hans Død skal det være et Stipendium for fire Studenter, der lagge sig især efter de gamle Sprog. Foruden disse 3000 Rdlr. testamenterede han 1000 Rdlr., hvoraf Renterne skulde tilfalde Professorerne, og deles imellem dem.

o) BINGS Legatum;

af Jens Bing, fordmum Etatsraad og Doctor Medicinæ i Kiøbenhavn. Han gjorde et Testamente, hoori han overlod sine Midler til Universitetet. Nogle 1000 Rdlr. bleve strax bestemte til sammes Brug; iblant andet en Capital af 4000 Rigsdaler til Studenterne paa Regensen. Det øvrige skulde først anvendes til Underholdning for hans Broder-Børn og deres Børn, og siden om nogle fastsatte Aar ogsaa falde til Universitetet. Dog skal bestandig den halve Deel være forbeholden fattige af hans Broder-Børns Descendenter, indtil 4de Leed; den anden halve Deel til Universitetets fattige Enker, Studenter, Syge og Sengeliggende. Professorerne skulde, for deres Umage og Tilsyn med dette, nyde tilsammen Renterne af 2000 Rigsdaler Croner. Hele Capitalen er nu 35780 Rdlr., og Renterne 1341 Rdlr. 4 Mk. 8 Sk., hvilke aarlig anvendes efter ovennævnte Foreskrift.

p) BIRCHERODS Legatum;

af Johan Jensen Bircherod, fordmum Professor i Philosophien ved Universitetet, som testamenterede en Capital af 700 Rdlr. Croner, hvoraf Halvdelen skulde staae til bestandig Fremvært og Legati Forøggelse. De til Uddeling bestemte Renter skulde først gives til fattige af Stifterens Familie; og siden, naar ingen af denne Slægt mere var til, eller og Renternes Beløb bleven større, skulde saavel andre fattige, som og tvende duedige Studiosi Theologiæ altid nyde godt deraf. Den hele Capital er nu voret til den Summa 6000 Rdlr. Courant, og Renterne deraf beløbe sig til 225 Rdlr., som efter bemeldte Fundations Foreskrift

saaledes anvendes, at baade fattige af Familien, og andre fattige, samt tvende Studiosi nyde Understøttelse af denne Velgierning.

q) ROSBORGS Legatum;

stiftet af Anna Cathrina, Jacob Rosborgs Enke, som, foruden andre, til gudelig Brug udsatte Capitaler, ogsaa testamenterede til Universitetet 5000 Rdlr., hvis Rente skulde deles imellem 8 Studiosos Theologiæ, som vare trængende, og tillige af Fliid og Duellighed vel bekiendte. Denne Capital haver ved nogle Aars indeholdne Renter, der ikke strax kunde uddeles, faaet et Tilvæxt af 450 Rdlr., og beløber sig nu til 5450 Rdlr. Renterne, som ere 204 Rigsdaler 2 Mk. 4 Sk., blive, i Folge den oprettede Foundation, aarlig uddeelt til 8 af de best bekiendte Theologiske Studentere, hvilke det Theologiske Facultet udnævner, og hvoraf enhver nyder dette Stipendium i tre Aar, til sine Studeringers Fortsættelse ved Universitetet.

r) WISSINGS Legatum;

af Hans Wissing til Odden, en Proprietær i Jylland, som testamenterede i Aaret 1762, 2500 Rigsdaler, hvis Rente skulde være bestemt til Understøttelse for tvende Studentere af Stifterens Familie. I visse Aar skulde Renterne indeholdes, og derved Capitalen forøges. Den bestaaer nu af 3050 Rigsdaler, og Renten 114 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk. bliver hvert Aar af Universitetets Rector udbetalte til dem, som de efter Fundagen tilkommer.

s) ERASMI BARTHOLINI Legatum;

af Erasmus Bartholin, fordem Etatsraad og Professor, som med sin Moder, Anne Finke, stiftede en Capital, som nu er stor 3550 Rdlr., og hvis Rente 133 Rdlr. 12 Sk. efter Stifterens Willie gives, deels til Enker, Huusarme, og Fattige af Familien, deels til tvende Studentere, som have Kammere paa Regenzken.

t) BROCHMANNNS, FUIRENS og MULENS;

ere nogle smaae Legata, fra ældre Tider samlede og forenede, saa at de nu tilsammen udgjøre en Capital af 5423 Rigsdaler, af hvis Renter, efter Foundationerne, gives til Universitetets Bibliothecarius 129 Rdlr., og det øvrige til fattige Enker og Studenterne.

u) LAUTRUPS og BUCHWALDS Legatum;

er stiftet 1744 af sal. Etatsraad Lautrup og hans Hustru Anne Magd. v. Buchwald. Det bestaaer, saavidt Forvaltningen er under Universitetet, af 3500 Rdlr., hvoraf 2000 Rdlr. efter Fundagen ere bestemte til fattige Benner, nemlig dem af Stifterens Familie, der kunde trænge til denne Hielp; og altsaa skal nyde Renten af denne Capital. Naar ingen af Familien findes, skal en Professor Enke, som kunde behøve det, eller om ingen saadan er, da en anden af Universitetets Fattige nyde denne Pension; dog, at disse fratræde samme igien, saasnart nogen af Familien melder sig. Den øvrige Capital 1500 Rdlr. er et Stipendium for Studenterne, der først skal være af Familien; og, hvis ingen findes, skal Renterne deles imellem en Studiosus Theologiæ og en Studiosus Medicinæ. Hele Uddelingen skeer saaledes aarlig til Bedkommende, naar Renterne til 11 Junii ere indkomne.

v) BUCHWALDS Legatum;

stor 4300 Rdlr., er stiftet af sal. Etatsraad Buchwald, og i hans Testamente bestemt til Studiosos Medicinæ her ved Universitetet, eller og paa en udenlands Reise. Capitalen blev efter Enkens Død 1782 udbetalt til Døesturen; og da hun, i Følge Testamentet, endnu havde at bestemme Anvendelsen af 3 Aars Rente efter hendes Død, saa kunde denne Stiftelse først 1785 komme Studiosis Medicinæ til Gode. Og er derover, i Overensstemmelse med Testamentet, oprettet en ordentlig Foundation, efter hvilken Renterne deles imellem tvende duedige Studiosos Medicinæ, at nyde dem i tre Aar. Dog have Ephori, som ere Universitetets Rector og de tvende Professores Medicinæ Ordinarii Magt til, efter Omstændighederne, at lade den eene halve Deel af Ren-

ten henstaae og vore til 600 Rdlr., for deraf at giøre et Reise-Stipendium, som nydes i to Aar.

w) HOLBERGS Legatum;

af sal. Baron Holberg, som, foruden andre Donationer, især til det Kongelige Ridder-Akademie i Sorøe, ogsaa under Universitetets Forvaltning haver givet en Capital af 18000 Rdlr. i Croner, hvis Rente er bestemt til skikkelige og uformuende Jomfruers Udstyr. I Følge Fundationen indskrives tre vorne og ugifte Døttre af Danske eller Norske Forældre, og hver af dem faaer, naar hun bliver gift, to Aars Rente af denne Capital. Naar een saaledes er udstyret, indskrives en nye i hendes Sted, som af Professorerne udnævnes efter de fleste Stemmer. Naar to Aars Renter ere i Behold, uden at een af de indskrevne bliver gift, kan strax en anden, som da indtræder i Ægteskab, antages til at nyde denne Udstyr. Ogsaa testamenterede dette Legati Stifter 1000 Rdlr. til Professores, at de ved den aarlige Distribution skulde deraf nyde Renten for denne Umage med denne Stiftelse. Hele Capitalen er i Courant 20187 Rdlr. 3 Mk., og den aarlige Rente 757 Rdlr. 3 Mk.

x) LILIENDAHL'S Legatum;

stiftet af den for nogle Aar ved Døden afgangne Consul Liliendahl i Bourdeaux, og bestaaer i 20000 Rdlr., som af Stifteren bleve satte under Universitetets Forvaltning. Renterne af 16000 Rdlr. skal visse i Testamentet navngivne Personer nyde, saalange de leve. Men siden skal 4000 Rigsdalers Rente tilfalde Helsingøers Hospital, og Renter af 12000 Rdlr. skal anvendes til Bønderpigens Udstyr. De øvrige 4000 Rdlr. har han stienket Universitetet, at Renterne deraf skulde deles imellem Professorerne ved deres aarlige Distributs, for deres Tilsyn og Umage med denne Stiftelse. Denne Capital giver Rente til 4 pro Cento, fordi den allernaadigst er frietaget for $\frac{1}{4}$ pro Cento Skatten.

y) Grev THOTT'S Legatum;

Salig Grev Thott, hvis Fortienester af Staten og Videnskaberne her ikke behøve nogen Berømmelse, haver, som Universitetets Patron, og
 saa

DOROTHEA TONBOES (en Proprietær-Enke i Jylland) Stipendium af 400 Rdlr., hvis Rente aarlig gives til een eller to Studiosos, som kunde fortiene det.

CASPAR BARTHOLINI, (fordum berømt baade som Medicus og Theologus ved Kiøbenh. Universitet), af 229 Rdlr. 3 Mk. Halvdelen af Renterne gives til fattige Enker, og den anden halve Deel til fattige Disciple i Frue Skole.

BROCHMANDS, af sal. Biskop Brochmans Enke, som gav 1000 Rdlr. Spec. nu 1147 Rdlr. 3 Mk. Courant, hvis Rente aarlig uddeles til 3 Professorer-Enker, som kunde behøve det.

HENR. FUIRENS, fordum Doct. Med. Stipendium af 573 Rdlr. 4 Mk. 8 Sk. til tvende Studentere ved Universitetet, som Familien udnævner.

LONGOMONTANI, den fordum berømte Astronomus og Mathematicus, hans Stipendium af 459 Rdlr., til een Studiosus, som af Frue Skole dimitteres, med Forslag og et godt Vidnesbyrd af Skolens Rector.

BOCHENHOFERS, af 1062 Rdlr. 3 Mk. Manden skal have været Universitetets Bogtrykker *), og haver testamenteret den Capital til Professores, at Renterne deraf skulde deles imellem dem.

MENTZIANUM, af Menz Christophersen, fordum Stifts-Provst i Trondhiem, som gav 600 Rdlr. Spec., nu 688 Rdlr. 3 Mk. Courant, til tvende Studentere, hvilke helst skal antages af Stifterens Familie.

Et

*) Hans Navn findes anført iblant Typographos Hafnienses i Alb. Thura idea hist. liter. Dan. pag. 241.

Et Stipendium, decollatæ Virginis kaldet, efter en adelig Jomfrue, som var bleven henrettet. Capitalen er 500 Rdlr. Croner, eller 531 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk. Courant. Renterne uddeles efter Kongelig Anordning, aarlig til trende Studiosos, som beredes til den Finmarkiske Mission.

JUSTINUM, af Jens Justeson, fordem Sognepræst ved Trinitatis Kirke, 1000 Slettedaler i Croner, nu 708 Rdlr. 2 Mk. Courant, hvis aarlige Rente ligeledes gives til tre Finmarkiske Seminarister.

STEENBUCHS Stipendium til 4 Studenter fra Trondhiem, som bruges ved Missionen. Capitalen er 1062 Rdlr. 3 Mk., og Renterne anvendes som de næstforegaaende.

Sal. Doct. REUSSES, og Hof-Præst **BLUHMES Stipendium**, af 300 Rdlr. til tvende Studenter paa Regensen.

MEDEANUM af Mette Winstrup, Dr. Theol. Niels Pedersens Enke; bestaaer i 459 Rdlrs. Capital til tvende Studenter, som Familien udnævner.

JULII og **DEICHMANS Stipendium**, af 300 Rdlr. til tvende Studenter paa Regensen. Stifterne vare And. Julius, fordem Præst i Steenmagle, og hans Hustru Marg. Deichman.

Sal. Doct. BANGS Stipendium, af 434 Rdlr.; ligeledes til tvende Studenter paa Regensen.

Sal. Biskop NANNESTADS Stipendium, af 200 Rdlr., stiftet til samme Brug.

COSMIANUM, af Studios. Theologiæ Cosmus Rudolph Mønstensen. Capitalen er 200 Rdlr. i Croner, eller 212 Rdlr.

3 Mk. Courant, hvis Kenter efter Stifterens Villie gives en fattig og duelig Student, som Familien haver at foreslaae.

DALGAARDS Stipendium; hvis Stifter var en Student, siden Kloster i Aalborg. Det bestaaer i 265 Rdlr. 3 Mk. 12 Sk. til en skikkelig Student, som helst skal være fra Aalborg Skole.

Endnu ere at anføre følgende:

En liden Capital paa 425 Rdlr. fra ældre Tider til Regensen hørende, hvis Kenter anvendes til denne Stiftelses Fordeel, og beregnes i Communitetets aarlige Regnskab.

NOLDIANUM, af Doctor Noldius, forðum Professor Theologiae, stor 637 Rdlr. 3 Mk.

WINDINGS, af Rasmus og Poul Winding, begge Professores ved Universitetet, stor 283 Rdlr. 2 Mk.; og tilsidst

Sal. Conferents-Raad MÜLLERS Stipendium, af 200 Rdlr.; med hvilke det haver samme Beskaffenhed, som de ovenmeldte, at nemlig Kenterne deraf skal komme Studentere paa Regensen til Gode.

* *
*

* *
*

* *
*

Saaledes, som alle Stiftelser og Legatorum Capitaler her ere beskrevne, findes de virkelig ved Universitetet *). Disse Midler ere da ikke allene

*) Det forstaar sig altsaa, at jeg allene haver anført det, som endnu virkelig er til, og ikke meldt noget om de Midler, der i forrige Tider, formodtst ullykkelige Tilfælde, ere tabte. Af samme Aarsag kunde da Friedrich II. Reise-Stipendium heller ikke anføres

allene i Behold, men de ere og ved den for samme anvendte Omsorg anseelig forøgede, og en stor Deel af dem udgjør nu en langt større Summa, end den var i Begyndelsen. Og foruden denne Tilvæxt, haver man i de Tider, hvor Renterne endnu ikke vare nedsatte til $3\frac{1}{2}$ pro Cento, men undertiden hiit og her kunde overstige det sædvanlige, oversparet noget, som vel tilhører disse Legatis i Almindelighed og sammes hele Massa; men ei kan regnes til eet eller andet især. Deraf haver reist sig en saa kaldet Besparelles-Capital, som i afvigte Aar beløb sig til den Summa: 7144 Rdlr. 1 Mk. 5 Sk. Men som denne Capital dog egentlig tilhører Stiftelserne, og ikke kan fravendes samme, saa er den hidindtil ikke rørt eller brugt til noget andet; men de aarlig indkommende Renter ere bestandig lagte til Capitalen, for at det kunde være en urnggelig Fond at gribe til, om ved eet eller andet uhykkeligt Tilfælde en Skade i Legatorum hele Massa skulde foraarsages. Thi uagtet al muelig Forsigtighed anvendes ved Huus-Panterne og Jordegodsene, hvor alle disse Capitaler ere staaende, er det dog ikke i menneskelig Magt, at forekomme uventede Hændelser, hvorved en Capital kan tabes, uden at nogen Forseelse er Skyld heri; hvor det altsaa er godt, at der er noget mere, saa at det eene igien kan bøde paa det andet, og Total-Skade derved afværges.

D 2

Denne

ansværes iblant Universitetets nuværende Midler. Høistbemeldte Konge havde oprettet det tillige med Communitetets Stiftelse, i hvis første Foundation det findes benævnet. Og derfor have adskillige Forfattere, ogsaa Hofman, I Deel S. 32. anført dette Stipendium iblant de Kongelige Stiftelser ved Universitetet. Men at det forlangst haver ophørt, kan let indsees. Der var ikke givet en Capital til samme; men af trende Klosters i Sieland, nemlig Sorse, Ringsled og Anverskov skulde aarlig betales 400 Rdlr. til fire Studenteres Underhold paa en udenlands Reise. Da det, som forhen haver tilhørt disse Klosters, nu er deels i private Hænder, deels anvendt til anden Brug, saa findes i lang Tid ikke noget Spor, at de besaldede Afgifter ere betalte. Universitetet kan da ikke svare for nogen Indkomst, som det i mange Aar haver maattet savne; og, om denne Stiftelse ialen skulde kunde oprettes, det maae overlades til den Kongelige Naade og Gavnildhed.

Denne Indretning er egentlig en Fortieneste af senere Tider, hvor man haver foreslaaet og udført denne vigtige Forandring, at alle Legatorum Capitaler, endskjønt hver enkelt Stiftelse haver og beholder sin egen Conto, skulde udgiøre een Massa, udsattes under eet, alle Renter beregnes paa en vis Fod, ligesom Tidernes Forfatning medførte det, og blive lige for alle dem, til hvis Brug og Nydelse de vare henlagte.

Dermed er det erhholdet, at alle disse Legata nu have større Sikkerhed frem for de Tider, da de vare udsatte, hver for sig selv; altsaa enkelte Legata ganske kunde tabes, hvilket skeede i den uhykkelige Kjøbenhavnsske Ildbrand 1728; da derimod nu, om noget Tab forefalder, samme repareres paa det Hele, bliver følgelig desmere umærkeligt, og intet Legatum ganske ruineret; men Tabet igien bliver erstattet af denne nu ommeldte Besparelsses-Capital, som idelig paa nye kan voxe, om og deraf tages noget til at holde Legatorum Capitaler fuldstændige. Denne aabenbar fordeelagtige Indretning haver Universitetet største Grund til at besørge vedligeholdt, ligesom det og tør haabes, at den paa de høieste Steder vil ansees, som et Beviis paa den Orden og Barsomhed, som udkræves ved en saa betydelig Administration.

For at nu det hele Beløb af disse Stiftelser desto lettere kan oversees, vil jeg endnu tilføie en Total-Beregning over alle Legata *).

*) Der ere vel, foruden de anførte, endnu adskillige Stiftelser, til Fordeel for de Studerende. Men, da sammes Forvaltning ikke er ved Universitetet, men overladt til andre, kunde de her heller ikke indføres i denne Beskrivelse. Blant andre hører herhen det betydelige Lassønsske Reise-Stipendium, hvis Forvaltning bestyres af Familien.

Total

Total-Beregning

over

alle i denne Beskrivelse anførte Legatorum
Capitaler og Renter.

	Capital.	Renter.
Communitetets =	31850 Rd. Mk. St.	1194 Rd. 2 Mk. 4 St.
Det Kongelige Husets Stipendium =	1800 = = = =	67 = 3 = = =
Dronning JULIANE MARIES Legatum	10000 = = = =	400 = = = =
WALKENDORFFS Collegium =	20400 = = = =	765 = = = =
BORCKS Collegium	40850 = = = =	1531 = 5 = 4 =
ELERSENS Colle- gium =	29000 = = = =	1087 = 3 = = =
FRISERS Legata =	7458 = 4 = 8 =	279 = 4 = 3½ =
ROSENKRANZES Le- gatum =	9500 = = = =	356 = 1 = 8 =
Det SCHEELSKE Le- gatum =	32900 = = = =	1233 = 4 = 8 =
WINSTRUP og RESENS Legata =	3500 = = = =	131 = 1 = 8 =
Det FINKISKE Lega- tum =	3450 = = = =	129 = 2 = 4 =
FUIRENS større Le- gatum =	3400 = = = =	127 = 3 = = =
	194108 Rd. 4 Mk. 8 St.	7304 Rd. = Mk. 7½ St.

	Capital.	Renter.
Transport =	194108 Rd. 4 Mk. 8 St.	7304 Rd. = Mk. 7½ St.
BROCHMANS store Legatum =	2800 = = = =	105 = = = =
HOPNERS Legatum =	16787 = 3 = = =	629 = 3 = 3 =
FOSSISSE Legatum =	9600 = = = =	360 = = = =
GRÖNBECKS Lega- tum =	2350 = = = =	88 = = 12 =
ARNAE MAGNAEI Legatum =	17800 = = = =	667 = 3 = = =
ROSTGAARDS Lega- tum =	6500 = = = =	243 = 4 = 8 =
GRIISSE Legatum =	4000 = = = =	150 = = = =
BINGS Legatum =	35780 = = = =	1341 = 4 = 8 =
BIRCHERODS Lega- tum =	6000 = = = =	225 = = = =
ROSBORGS Legatum	5450 = = = =	204 = 2 = 4 =
WISSINGS Legatum	3050 = = = =	114 = 2 = 4 =
ERASMI BARTHOLINS Legatum =	3550 = = = =	133 = = 12 =
BROCHM. FUIRENS og MULENII Le- gatum =	5423 = = = =	203 = 2 = 2 =
LAUTRUPS og BUCH- WALDS Legatum	3500 = = = =	131 = 1 = 8 =
BUCHWALDS Lega- tum =	4300 = = = =	161 = 1 = 8 =
HOLBERGS Legatum	20187 = 3 = = =	757 = 3 = = =
LILIENDAHL'S Le- gatum =	20000 = = = =	800 = = = =
Grev THOTT'S Le- gatum =	13750 = = = =	550 = = = =
	374936 Rd. 4 Mk. 8 St.	14169 Rd. 5 Mk. 12½ St.

	Capital.	Renter.
Transport =	37493 Rd. 4 Mk. 8 Sk.	14169 Rd. 5 Mk. 12½ Sk.
STEENBUCHS =	531 = 1 = 8 =	19 = 5 = 8½ =
GLUDS Legatum =	666 = 4 = =	25 = = = =
Dr. HOLMS =	400 = = = =	15 = = = =
MASII og ROST- GAARDS =	533 = 2 = =	20 = = = =
TONBOES =	400 = = = =	15 = = = =
CASP. BARTHOLINS =	229 = 3 = =	8 = 3 = 10 =
BROCHMANS til Enter =	1147 = 3 = =	43 = 3 = = =
FUIRENS mindre Le- gatum =	573 = 4 = 8 =	21 = 3 = 1½ =
LONGOMONTANI =	459 = = = =	17 = 1 = 4 =
BOCHENHOFERS =	1062 = 3 = =	39 = 5 = 1 =
MENTZISſke Legatum =	688 = 3 = =	25 = 4 = 14½ =
DECOLLATÆ VIRGI- NIS =	531 = 1 = 8 =	19 = 5 = 8½ =
JUSTINUM =	708 = 2 = =	26 = 3 = 6 =
STEENBUCHS til 4 Trondhiemere =	1062 = 3 = =	39 = 5 = 1 =
Dr. REUSS og BLUH- MES Legatum =	300 = = = =	11 = 1 = 8 =
MEDEANUM =	459 = = = =	17 = 1 = 4 =
JULII og DEICHMANS =	300 = = = =	11 = 1 = 8 =
Dr. BANGS =	434 = = = =	16 = 1 = 10 =
Biskop NANNESTADS =	200 = = = =	7 = 3 = = =
COSMIANUM =	212 = 3 = =	7 = 5 = 13 =
DALGAARDS =	265 = 3 = 12 =	9 = 5 = 12 =
Regentens ældre = Capital =	425 = = = =	13 = 5 = 10 =
Dr. NOLDS =	637 = 3 = =	23 = 5 = 7 =
WINDINGS =	283 = 2 = =	10 = 3 = 12 =
Conf. R. MÜLLERS =	700 = = = =	7 = 3 = = =

Summa = 387647 Rd. 4 Mk. 12 Sk. | 14645 Rd. = Mk. 5½ Sk.

Foruden disse Stiftelser, der for største Deel egentlig og fornemmelig ere bestemte til Understøttelse for dem, der studere ved Universitetet, ere nu videre at anføre:

II. Nogle andre Midler, som ere henlagte under Universitetets Forvaltning.

A) Tvende af Stadens Kirker, der hore til Universitetet, nemlig Frue Kirke og Trinitatis Kirke. Sammes Eiendomme og Indkomster bestaae i følgende:

Frue Kirkes Capital er ved de aarlig indløbende Indkomster af Stolestad, Begraveller og Sang-Berket, saaledes forøget, at den i sidste Aar beløb sig til den Summa: 62760 Rdlr., hvis aarlige Rente er 2358 Rdlr. 2 Mk. 15 Sk.

Trinitatis Kirke derimod haver ikke større Capital end	10900 Rdlr.
en fattiges Capital af	3400 "
og Skolens	5200 "
	<hr/>
	19500 Rdlr.

Hvis aarlige Rente er " " " " 731 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk.

Begge Kirkers Renter og Indkomster anvendes til de Udgifter, der udfordres til at vedligeholde disse Kirker, at lønne sammes Betientere, og at anskaffe, hvad der behøves; ogsaa Frue latinske Skoles Bygning i Kiøbenhavn bliver tildeels underholdet af disse Kirkers Indkomster. Reparationerne pleie at koste meest, og kan Kirkerne selv, og andre dertil hørende Bygninger undertiden i eet Aar udfordre langt mere, end af Renterne kan bestrides, som allene Frue Kirke og Taarnet i Aaret 1784 kostede 8000 Rdlr. at istandsætte. Og dersom der skeede saa stor en Ulykke, at Kirken reent afbrændte, var det dog vel godt,

om den af sine egne Midler igien kunde reise sig. Ofte maae Frue Kirke, som den rigeste, tilskøde, naar Trinitatis Kirke, der eier saa meget mindre, ikke formaaer at skaffe de fornødne Omkostninger. Hvor anseelige altsaa Frue Kirkes Midler ere, bliver det høist nødvendigt, at samme vel bevares, og altid sørges for Capitalens bestandige Tilvært. Det vilde ellers være alt for beklageligt, og selv for Religionen og Gudstienesten ikke ligegyldigt, om Hovedkirken i den Kongelige Residentstad skulde udsættes for engang at blive fattig, og ikke at kunde bestride sine nødvendige Udgifter.

B) Universitetets Bygnings-Casse.

Dermed haver det følgende Beskaffenhed:

Da Universitetet haver en Mængde Bygninger at underholde, ikke allene her i Staden, men og desuden 15 Landsbye-Kirker i Siellands Stift, som Universitetet ere tillagde, i hvad Fordeel og Byrde de kan medføre, saa haver man fundet det nødvendigt at oprette en ordentlig særskilt Casse, hvoraf de foresaldende Omkostninger kunde udredes. Derfor er det fastsat, at en vis Deel af hver Kirke-Tiendes aarlige Afgift skal tilhøre Kirken; og hvad deraf ikke bruges til de hvert Aar indløbende Udgifter, bliver afleveret til denne Bygnings-Casse, og udsat paa Rente; hvilket da er samtlige Kirkers Fond og Eiendom. Desforuden har Bygnings-Cassen nogle saa Indkomster af Frue og Runde Kirkes Graver- og Klokker-Tjenester, der sortere under Universitetet, og hvoraf man altsaa med Billighed haver fundet tage noget til det almindelige Beste. Men denne Casse haver ogsaa at bestride:

- 1) Alt hvad til bemeldte Kirkers Reparation og Underholdning udføres; og, om uhykkeligviis een af disse Kirker reent brændte af, kunde endda denne Casse maaskee ikke uden anden Hielp skaffe samme igien opbyggt.
- 2) Hvad Akademiet's Bygninger aarlig koste at underholde — videre

3) Adskillige Udgifter, der idelig indløbe for Universitetet, for Ex. ved ordentlige og overordentlige Solenniteter — Papiir til alt det, som i Universitetets Navn trykkes — Overordentlige Udgifter paa Godset, som til Brandhielp, naar en Gaard afbrænder m. v. Endelig alle Omkostninger, der udfordres til Følleskabs Ophævelse, og de paa Universitetets Gods forefaldende Udskiftninger.

Denne Casses Capital er for nærværende Tid 11233 Rdlr., og, naar alt er udsat, kan sammes Renter beløbe sig til 441 Rdlr. 1 Mk. 6 Sk.

C) Universitetets Bibliothek.

Da alle deels vigtige og af lærde Mænd skienkede Bibliotheker, der forudm vare henhørende til Universitetet, i den ulykkelige Ildbrand 1728 ere ødelagte, haver Universitetets Bibliothek kun med langsomme Skridt igien kunnet naae nogen Fuldkommenhed. Dog skienkede høistfalsig Kong Fridrich IV. strax efter Ildbranden en Samling af Bøger til samme; høistfalsig Konge Christian VI. viiste, som for hele Universitetet, saa og især for sammes Bibliothek den kraftigste Omsorg; siden ere adskillige Privatdonationer komne dertil, hvoraf Bibliotheket igien er kommet til den gode Forsatning, i hvilken det nu findes. Sammes Fond er samlet af de Capitaler, som private Folk dertil have skienket, hvoraf sal. Biskop Trelunds er den vigtigste, da han dertil testamenterede 6000 Rdlr. Ligesaa horer herhen 500 Rdlr., som sal. Etatsraadinde Bartholin dertil haver skienket. Desuden haver Bibliotheket visse aarlige Indkomster, som ved Kongelig Anordning ere samme tillagte, nemlig af hver Student, naar han indskrives ved Universitetet, og, naar han stiller sig til Examen, hvilket hvert Aar kan udgiøre omtrent 100 Rdlr., eller noget mere; ligesaa af den saa kaldte Studii-Skat, som betales til Universitetet af alle Kirker i Dannemark og Norge, og hvoraf Bibliotheket faaer 300 Rdlr. Af disse Indkomster og ovenanførte Donationer har det igien samlet sig en Capital, som nu beløber sig til 10800 Rdlr., hvis aarlige Rente anvendes allene til at kiøbe Bøger, og vedligeholde Bibliotheket, hvortil de Studerende daglig have frie Adgang.

D) Observatorium

Haver en aarlig Indtægt af 422 Rdlr., som tages af de Penge, der indkomme af Almanakernes Forpagtning. Disse beløbe sig aarlig til 1022 Rdlr., og over samme haver Hans Majestæt nyelig saaledes disponeret, at en Deel deraf skulde anvendes til Lønninger, da f. E. Professor Astronomiæ, som skriver Almanakkerne, faaer 200 Rdlr., Universitetets Bibliothecarius er tillagt 200 Rdlr., og Bibliothekets Famulus 100 Rdlr., for at deres Vilkaar, som forhen vare meget slette, derved kunde forbedres m. v. men 422 Rdlr. skal ganske anvendes til Observatorii Bedligholdelse, Instrumenternes Anskaffelse m. v. Hertil kommer en Capital af 1500 Rdlr., som forbemeldte Etatsraad Bartholins Enke haver skienket til Observatorium, og denne Capitals Renter anvendes da ogsaa til samme Brug.

E) Den Botaniske Hauge.

er ved Hans Majestæts allernaadigste Foranstaltning nu indrettet paa Charlottenborg, og haver Allerhoist samme dertil skienket 5500 Rdlr., som tilligemed 231 Rdlr. 3 Mk. 6 Sk., der endnu fra forrige Tider tilhøre samme Hauge, udgiøre nu en Capital af 5731 Rdlr. 3 Mk. 6 Sk., hvis Renter anvendes til Haugen selv og Værellernes Bedligholdelse, samt hvad mere dertil kan behøves; og bestyres dette af en dertil anordnet Kongelig Commission.

F) Professorernes Enke-Casse.

Denne have de oprettet imellem sig selv, og derpaa udstædet en Foundation, som af Hans Kongelige Majestæt er bleven stadfæstet. Formedelt samme er enhver Professor Ordinarius forbunden til at indtræde i denne Casse. De gifte Professorer betale til Indskud hver 100 Rdlr., og desuden et aarlig Contingent af 25 Rdlr. De ugifte give allene en-

hver aarlig $12\frac{1}{2}$ Rdlr; men, naar de indtræde i Ægteffab, betale de, som de øvrige. Hver Enke faaer i aarlig Pension 100 Rdlr.; men, naar Manden haver været 25 Aar ældre, da kun 50 Rdlr.; dog skal Pensionerne forhoies, naar Cassens Tilstand kan taale det. Adskillige have frivillig skienket noget til denne Cassé, hvis Capital var i sidste Aar voren til den Summa 11020 Rdlr., hvoraf den aarlige Rente beløber sig til 413 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk., og det aarlige Contingent haver i samme Aar indbragt 525 Rdlr.; altsaa vare Cassens samtlige Revenuer 938 Rdlr. 1 Mk. 8 Sk.

G) Børne-Penge eller Umyndiges Midler.

Disse ere af Bøndergodset, og forholdes dermed saaledes: naar et Skifte efter en afdød Gaardmand eller Huusmand er sluttet, afleveres den overblevne Arv, stor eller liden, til Universitetet, hvor den strax bliver udsat blant de andre Midler, og Renten bliver aarlig udleveret til Børnenes Formyndere, indtil Capitalen selv igien begieres opsagt, da den saa ligeledes til Bedkommende bliver udbetalt. I sidste afvigte Aar beløb de i Universitetets Cassé indestaaende Børne-Penge sig i alt til den Summa 4795 Rdlr. $15\frac{1}{2}$ Sk., hvoraf aarlig svares Rente 179 Rdlr. 2 Mk. 15 Sk.

H) Nogle andre sinaae Capitaler, der tilhøre Universitetet.

Disse ere tildeels af nogle Grunde, som forðum have været Universitetets Eiendom, og ere blevne bortsolgte, fordi man ikke havde den behørig Fordeel deraf. De beløbe sig i alt til 5330 Rdlr. 5 Mk., og Renterne 199 Rdlr. 5 Mk. 7 Sk., hvoraf 79 Rdlr. 4 Mk. 2 Sk. er til Huusleie for een af de Professorer, der ikke have Bolig; de øvrige 120 Rdlr. 1 Mk. 5 Sk. tilfalde dem af Professorerne, til hvis Salarium Indkomsterne af de bortsolgte Grunde forhen have været henlagte.

Alle disse her anførte Midlers Beløb er da følgende:

	Capitaler.	Renter.
A) Frue og Trinitatis Kirkers	= 82260 Rd. Mk. 6 Sk.	3084 Rd. 4 Mk. 7 Sk.
B) Universitetets Bygnings-Casse	= 11233 = = = =	441 = 1 = 6 =
C) Universitetets Bibliotek	= 10800 = = = =	405 = = = =
D) Observatorii Capital	= 1500 = = = =	56 = 1 = 8 =
E) Den Botaniske Hauges Capital	= 5731 = 3 = 6 =	214 = 5 = 9½ =
F) Professorernes Enke-Casse	= 11020 = = = =	413 = 1 = 8 =
G) Børne-Penge	= 4795 = 15½ =	179 = 4 = 13 =
H) Andre smaa Capitaler	= 5330 = 5 = =	199 = 5 = 7 =
Summa	= 132670 Rd. 3 Mk. 5½ Sk.	4995 Rd. = Mk. 10½ Sk.

Naar til denne Summa lægges ovenanførte Summa af Legatis:

	Capital.	Renter.
	387647 Rd. 4 Mk. 12 Sk.	14645 Rd. = Mk. 5½ Sk.
udgjør Total-Summen af alle Universitetets Capitaler og Renter.	520318 Rd. 2 Mk. 1½ Sk.	19640 Rd. 1 Mk. =

Endelig er til Universitetets Midler og Indkomster at regne:

III. Professorernes Lønninger, saavidt disse udredes af Universitetets Fond.

Det kan have sin Nytte, at ogsaa denne Punkt rigtig vides og bedømmes. Enhver Mand, som arbejder for Staten, tør vel gjerne være bekiendt, hvad Løn han af Staten haver for sin Tjeneste; andre Embedsmænds Salaria pleie ikke at være ubekiendte, hvorfor skulde da Professorernes Løn være en Hemmelighed? Enten Statens Betientere lønnes hvert Aar af den Kongelige Cassé; eller Landets Regentere for mange Aar have oprettet en Fond, hvoraf de underholdes; dette gjør her ingen Forskiel, uden at den sidste Maade er mere sikker, fordi den een gang ved Lovene er bestemt, og til mindre Byrde for Staten, naar et Selskab er saaledes funderet, at det selv kan lønne sine Medlemmer. Og denne Beskaffenhed haver det med Professoraterne ved Kiøbenhavn's Universitet; de underholdes af en vis dertil indrettet Fond og visse Indkomster, der eengang for alle dertil ere henlagte. Alt dette tillader ligesaavel en rigtig Forestilling, som Universitetets andre Midler. Publikum vil da indsee, at ingen af Universitetets Lærere kan tilbende sig mere, end hvad ham med Ret tilkommer; det vil formodentlig erkiende, at disse Læreres Gehalt ikke er overdreven stor, i Sammenligning med andre Statens Betienteres Arbejder og Fordele; det vil domme, om det er skadeligt for Videnskaberne, at en Mand, der opofrer sig til samme, og den studerende Ungdoms Underviisning, haver en faststaaende Løn og en bestandig god Udsigt for Fremtiden, som frier ham for Nærings Bekymringer; og endelig vil da ogsaa blive klart, at Universitetet selv ikke haver Fond til at lønne flere Professorer, end et vist Tal af Lærere, som eengang derved ere ansatte.

Disse Lærere, hvis Salarium af Universitetets Indkomster kan udredes, ere de saa kaldede Professores Ordinarii, og samme ere femten i Tallet; nemlig: fire Theologer, Biskoppen af Siekland iberegnet,
tven=

tvende Jurister, tvende Medici, og syv i det Philosophiske Facultet*). Hvor nyttigt det end kunde eragtes, at Kiøbenhavn's Universitet havde flere Docentere, og at i hver Videnskab vare flere end een: saa er dog ved Universitetet selv ingen Fond til at lønne flere Professorer, end disse femten. Ogsaa er at merke: at den yngste af de syv ordentlige Professorer i det Philosophiske Facultet, altid skal være Sekretarius i det Akademiske Collegium eller Consistorium, og haver sin Løn paa en anden Maade, end de øvrige. Altsaa 14 Professore Ordinarii erholde deres Salaria af følgende Hilder:

1) Jordegodsset,

som fra de ældste Tider af haver tilhørt Universitetet; men af høifsalig Konge Christian III., og de følgende Konger bleven forøget. Det ligger adspredt i Sielland, og en liden Deel ligger i Jylland. Den sidste Forvaltning er almindelig, og Indkomsterne deraf deles lige imellem alle. Det Siellandske Gods derimod er saaledes deelt, at enhver Professor er tillagt et Stykke, beregnet efter Lønder Hartkorn, Gaarde og Huse, hvilken Andeel han selv besørger vedligeholdt, og deraf oppebærer Landgilden. Det i seener Tider oprettede Juridiske Professorat haver ingen Deel i dette Jordegods; men til samme er henlagt en Tiende i Norge, som indbringer rigeligen saa meget, som nogen anden Professors Andeel i Bøndergaarderne. Dette hele Gods i Sielland udgior omtrent 3000 Lønder Hartkorn. Professorernes Andeel i de tre øverste Faculteter er noget større end de andres, hvorimod disse igien have faaet en

*) I ældre Tider haver Universitetet havt flere ordentlige Lærere, fornemmelig i det Philosophiske Facultet, hvor der vare 10 Professorer, under andre Navne, end nu ere brugelige, uden at derfor andre eller flere Videnskaber bleve foredraget, end nu skeer. Ved den sidste Foundation af 1732 er da disse Professorers Tal nedsat til syv, efter Videnskabernes Forskiel og rigtige Beseffelse, nemlig Philosophie, Sprogene, Historie og Mathematik, i hvilke Videnskaber og sammes forskiellige Dele nu af disse syv Lærere skal gives Underviisning. Derimod var i forrige Tider kun een Professor Juris; men formøldte Kongelige Foundation ansætter tvende ordentlige Lærere i Lovkundigheden. — Om den ældre Indretning kan eftersees de af de høifsalige Konger Christian I. og Christian III. udstædte Diplomata for Universitetet; ogsaa Casp. Bartholini Oratio de ortu & progressu Academiae Hafn., samt Vindings og Thuras bekiendte Skrifter.

en Godtgjørelse ved andre smaae Indkomster. Ogsaa ere nogle Tønder Hartkorn tillagte Universitetets Bibliothecarius, og Universitetets første Bogtrykker. Den sidste er for denne Indkomst forpligtet til at trykke frit, saavel de offentlige Akademiske Skrifter, som og et vist Antal Ark, som nu efter Kongelig Befaling skal anvendes til Afhandlinger over interessante Materier, der skal skrives af Professorerne, og i en Samling udgives. Landgilden af disse 3000 Tønder Hartkorn kunde vel efter Jordebogen udgiøre meer, end den virkelig beløber sig til; men formedelt de aarlig indtreffende Restancer, og den urigtige Afbetaling, hvormed man i besværlige Tider efter Muelighed pleier at oversee, bliver altid noget ubetalt tilbage. Indkomsterne af Godset kan ikke vel anslaaes i Penge, da de beregnes i Korn, hvis fastsatte Priis idelig forandres. I de sidste Aar kan de for nogle Professorer vel have beløbet sig til 600-500 Rdlr., men for nogle maaskee ikke til 300 Rdlr.; eftersom ikke enhvers Andeel er lige stor, heller ikke af lige Beskaffenhed.

2) Konge- og Kirke-Tiender.

Der ere tilsammen 25 Konge- og 15 Kirke-Tiender for dem alle. De ældre have Rettighed at vælge de beste Tiender, naar de blive ledige; men mere end 2 Konge-Tiender og 1 Kirke-Tiende maae ingen have, et par Professorater undtagen, til hvis Indkomst en Kirke-Tiende bestandig er henlagt, til Bederlag for det, de ellers havde for lidet. Afgiften heraf beregnes ligeledes i Korn, og kan derfor ikke angives for bestandig. I de sidstforløbne Aar kan de beste Konge- og Kirke-Tiender tilsammen have indbragt en Professor en 600 Rdlr. de ringere 400-200 Rdlr., og de yngste Professorer, som kun have Ret til at optere een Tiende, kan ikke engang regne saa meget til deres Fordeel. Thi af alle disse Tiender maae omtrent en $\frac{1}{3}$ Deel igien afleveres, af Konge-Tienderne, til den almindelige Cassé, hvilken Afgift siden igien gaaer til lige Deling imellem dem alle; og af Kirke-Tienderne til Bygnings-Cassen, af den ovenansførte Aarsag, at til Kirkerne's Underholdning kan blive samlet en bestandig Capital. Dette altsammen er fra ældre Tider saaledes indrettet, og i de Kongelige Anordninger stadfæstet.

3) Den aarlige Distribution af adskillige dertil henlagte Indtægter.

Disse Indtægter, som flyde ind i Universitetets almindelige Cassé, ere deels visse, deels uvisse. Om de sidste kan ikke noget for bestandig angives, da de kun i besynderlige Tilfælde have Sted, og altsaa indtreffe meget sielden, f. E. den af Kongerne Universitetet forundte Ret til 6te og 10de Penge af de Vidler, der have tilhørt Universitetets Underhavende, og udføres af Danmark og Norge, een og anden almindelig Fordeel, som kan indkomme af Jordegodset, og ikke tilhører nogen enkelt Professor især, hvad der kan udkomme af Mulcter og Bøder, o. a. m. Men om de visse Indtægter, som hvert Aar indkomme, kan her gives nogen nærmere Oplysning. Dog bør det og her anføres, at denne almindelige Cassé bestandig haver adskillige betydelige Udgifter. Thi af disse Indtægter udreedes nogle smaae Lønninger, som fra ældre Tider ere tillagte Rector og Secretarius for deres Bestillinger, Provsten paa Communitetet, og nogle andre af Universitetets Betientere; ogsaa en ligeledes fra gammel Tid af fastsat Pension til nogle af Professorernes Enker; videre til Bibliotheket 300 Rdlr., samt andre fornødne Omkostninger, som ved Universitetet kan foresalde, og ikke kan bestrides af Bygnings-Cassen; endelig betales og deraf den paabudne $\frac{1}{4}$ pro Cento Skat af Universitetets Hartkorn, og Extra-Skatten for de Fattige paa Godset, hvilke Skatter tilsammen beløbe sig i det mindste til 1300 Rdlr. Alt dette maae afregnes, naar man omtrent vil vide den Fordeel som deles imellem 14 Professorer.

De anførte almindelige visse Indtægter ere følgende:

- a) Af private Legatis, da nogle af sammes Stiftere tillige have fastsat en Capital, hvis Renter skulde komme Professorerne til Gode, som en Kiendelse for deres Umage med disse Legatorum Forvaltning. Herom er oven for allerede anført ved een og anden Stiftelse, hvor saadant haver Sted; og for at det kan indsees, hvor meget disse Gaver for alle Professorer hvert Aar kan udgiøre, vil jeg her uddrage denne hele Indkomst.

Af WALKENDORES Collegii Stiftelse er					
Professorerne tillagt aarlig Rente =	82 Rdlr.	=	Mk.	7½ Sk.	
Af BORKS Collegium =	37	=	3	=	=
Af ELERSENS Collegium =	48	=	1	=	8
Af BOCHENHOFERS Legatum =	39	=	5	=	1
Af det MENZISKE Legatum =	6	=	2	=	11½
Af RINGS Legatum =	79	=	4	=	2
Af GRIISES Legatum =	37	=	3	=	=
Af HOLBERGS Legatum =	37	=	3	=	=
Af LILIENDAHL'S Legatum =	160	=	=	=	=
Er tilsammen =	528 Rdlr.	4 Mk.	14 Sk.		

Naar disse 528 Rdlr. 4 Mk. 14 Sk. deles i fiorten Dele, tilkommer enhver 37 Rdlr. 4 Mk. 10 Sk., hvilket da er den hele aarlige Indtagt for enhver Professor af alle Legata.

b) Af noget Jordegods, som er henlagt til fælles Fordeel, hvortil især horer det, som i Jylland ligger, og hvis Indkomster, naar Udgifterne ere fradragne, deles lige imellem Professorerne. De blive, som i Almindelighed alle slige Indtagter, beregnede i Korn, og kan da ikke for hvert Aar anslaaes i Penge. Naar det gaaer lykkelig, kan Overskudet af alt dette beløbe sig til 250 Rdlr. omtrent; men for sidste Aar haver det været meget mindre, da, formedelst de Omkostninger, der udfordredes til en afbrændt Bondegaards Istandsættelse, hele Fordelen af det lidet Jordegods i Jylland ikke var større end 90 Rdlr. 3 Mk. 9 Sk., hvoraf hver Professors Andeel udgjorde 6 Rdlr. 2 Mk. 11 Sk.

c) Af de ovenmeldte 25 Kongetienders Afgift, som under Navn af Canon afleveres til Universitetets Casse, og deles lige imellem alle Professorer. Denne Indretning er nok gjort i den Hensigt, at Forskiellen imellem de ordentlige Læreres Løn ikke skulde være alt for stor. Den ommeldte Canon kan omtrent regnes for en tredie Deel af alt, hvad disse Kongetiender pleie at indbringe; men den

den kan heller ikke vel anslaaes til en vis Sum Penge, da Afgiften af Tienderne ogsaa beregnes i Korn, hvis Pris er foranderlig. Dersom man endelig vil have et Mellemtal, var det høieste, man kunde sætte, 1600 til 1700 Rdlr., som aarlig af disse Tiender indflyder i den almindelige Cassé, og tillige med det øvrige, efterat Udgifterne ere fradragne, deles lige imellem Professorerne.

- d) Af Studie-Skatten, som efter Kongelig Anordning betales af alle Kirker og Præster i begge Rigerne, og i det Hele kan beløbe sig til 5000 Rdlr. Det er heraf, at Universitetets Bibliothek beregnes aarlig 300 Rdlr., og de ovenanførte smaae Lønninger, samt andre fornødne Udgifter udreedes. Hvad saa er tilovers, gaaer til lige Deling imellem 14 Professorer.

Efter alt dette, som her er anført, kan den hele aarlige Distribution beregnes, at udgiøre paa nogle Forandringer nær, 400 Rdlr. i det høieste for enhver Professor, hvortil den og er angivet, da deraf, foruden de allerede anførte Skatter, endnu svares den paabudne $\frac{2}{3}$ pro Cento Skat af Embeds Indkomster. At Regningen er rigtig, vil indsees af følgende Balance, saavidt den rimelig kan gøres efter det hidtil angivne:

Den almindelige Cassés aarlige Indtægt.

1) Af Legatis	=	=	=	528 Rdlr. 4 Mk. 14 Sk.
2) Af det almindelige Jordegods, efter den høieste Beregning	=	=	=	250
3) Canon af Kongetienderne, hoist anslaaet	=	=	=	1700
4) Studie-Skattens Beløb	=	=	=	5000
Tilsammen	=	=	=	<u>7478 Rdlr. 4 Mk. 14 Sk.</u>

Samme Casses aarlige Udgift.

1) Til Lønninger for Rector, Secretarius o. a. medgaaer	=	=	=	500 Rdlr.	=	=	=
2) Til Bibliotheket	=	=	=	300	=	=	=
3) Til andre Omkostninger der kan forefalde	=	=	=	300	=	=	=
4) Den paabudne $\frac{1}{4}$ pro Cento Skat af Jordegodset og Tienderne, samt Extra-Skatten for Godssets Fattige	=	=	=	1300	=	=	=
Summa Udgift	=	=	=	2400 Rdlr.	=	=	=
Draget fra Indtægten	=	=	=	7478	=	4 Mk.	14 Sk.
Bliver Overskudet	=	=	=	5078 Rdlr.	=	4 Mk.	14 Sk.

hvilket deelt i 14 Dele, udgjør for enhver ikke mere end 362 Rdlr. 4 Mk. 10 Sk.; at det altsaa er rummelig regnet, naar enhver Professors aarlige Distribution anslaaes til 400 Rdlr.

Slutningen af denne hele Beregning bliver, at de ordentlige Professorens fastsatte Indkomster ikke ere lige hvert Aar; men, at de dog ere vel indrettede til skikkelig Underhold for enhver; og om man vilde anslaae dem i Penge eet Aar i det andet beregnet, de da kan beløbe sig for de ældste og best aflagde til omtrent 1500 Rdlr., for andre til 1200 Rdlr., for de yngste til 900 Rdlr., og vel undertiden ikke over 800 Rdlr.

Den 15de Professor, som i det Philosophiske Facultet er den 7de, og Secretarius i Consistorio, haver sin Løn deels af Universitetet, deels af tvende til Secretariatet allene henlagte Kongetiender; desuden 200 Rdlr. af den Kongelige Casse til Vederlag for de Sporteler, der forud tilfaldt Secretario for Proces- og Tamperets-Sager; af Accidentier for Testimoniis publicis, Bestallinger, Programmata og andet, der udstædes i Universitetets Navn.

Som disse Indkomster for Secretarius udgiøre en aarlig Løn af 1000 Rdlr., og derved, saa er det derfor, at ham ingen Deel er givet i det saa kaldte Corpus, Jordegods, Tiender, og de aarlige Distributioner, eftersom han desuden tiener ligesaa godt, som mange af de andre; men han er dog alligevel berettiget ved foresaldende Vacans at opstige til en høiere Plads, og de derved faldende Fordele, da altid den Yngste i det Philosophiske Facultet igjen bliver Secretarius.

Det her beskrevne Reglement for Professorernes staaende Løn, er ligesom det her er anført, paa nye anordnet og stadfæstet i høifsalig Konge Christian VI. Foundation for Universitetet §§. 90-103.

I de samme §§. meldes og om Professorernes Residenser, eller de til deres Bolig bestemte Gaarder. Disse skylder Universitetet ganske alene den Kongelige Naade og Gævmildhed; thi, som de ved Jdebranden 1728 næsten alle vare afbrændte, lod først høifsalig Konge Christian VI. igjen opbygge 5 Professorgaarde; derefter høifsalig Konge Fridrich V. de 6 øvrige, saa at der i alt ere Residenser for 11 Professores. Biskoppen behøver ingen Bolig ved Universitetet, og desuden ere altid 3 Professores Ordinarii, der ikke have frie Bolig; men disse nyde derimod af Privat-Stiftelser noget til Huusleie, hvilket heroven er anført, indtil de ogsaa efter deres Tour kan og vil modtage een af Professorgaardene. Beboerne ere efter Kongelig Anordning forpligtede til at holde dem i forsvarlig Stand, ligesom de og af samme aarlig betale de siden paabudne Grund-Renovations-Brøelægnings og andre Skatter; dog skal de efter høifbemeldte Foundations 98de §. være befrie- de for Grundskat og Indquartering.

Disse ere de Fordele, som Universitetets ordentlige Lærere ere til- lagte. Alle Professorer, der over dette Tal ere ansatte ved Universite- tet, hvis de have nogen Løn, er samme dem overordentlig forundt af den Kongelige Cassé. Thi af Universitetets Fond kunde de ikke lønnes, uden at andre derved vare blevne forurettede; og i høifbemeldte Konge- lige Foundation blev Tallet af de ordentlige Lærere bestemt til Femten,

af den Marsag, fordi ellers Lønnen for enhver var for ringe, naar den skulde gaae i saa mange Dele.

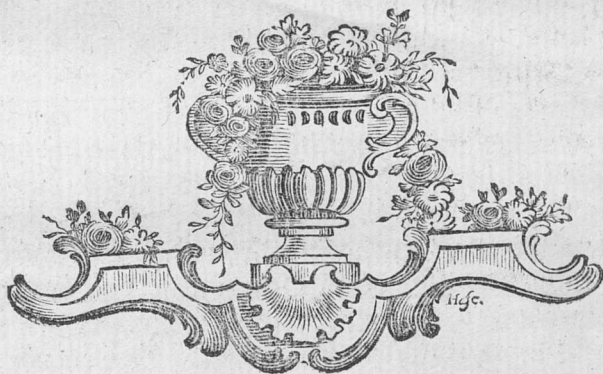
* *

* *

* *

Jeg tør nogenledes haabe, at disse her givne Oplysninger over Universitetets Midler og Indkomster vil give nogen Idee om sammes økonomiske Tilstand; og at deraf kan indsees, saavel hvad loelig Aldkomst Universitetet haver til alle sine Fonds og Indtagter, som og til hvad Brug og Nytte de allesammen ere bestemte, og allene rettelig kan anvendes. Man tør ikke tillade sig nogen Tvivl om, at jo alt dette ligesaaavel, som hver anden retmæssig Eiendom, kan være fuldkommen sikker og betrygget under en retfærdig og mild Regjerings Beskyttelse, som nok ikke vil tillade, at fra Universitetet borttages, hvad samme paa Grund af de upaatvileligste Rettigheder er tilhørende. Naar nogle undertiden have troet, at dette vel kunde skee, saa maade de enten ikke have vidst, hvad Beskaffenhed det egentlig haver med alle disse Fonds og Indkomster, eller ikke havt den tilbørlige Agtelse for Lovene, og den derpaa grundede Eiendoms-Ret, hvilke dog bør være hellige, naar et Societet og en Stat skal være sikker paa sit sande Vel. Til at befordre Universitetets meest gavnlige Flor og Velstand, bliver det nok et nødvendigt Middel, at alle disse Stiftelser, Fonds og Capitaler vel bevares, og at de allesammen efter deres Bestemmelse paa det beste anvendes; og herover at vaage, tilkommer unægtelig Regjeringen og sammes høieste Magt, for hvilken Universitetets samtlige Medlemmer, efter det som enhver er betroet, bør være ansvarlige for deres Forvaltning og alle deres Handlinger. Deraf følger tillige, at ved Universitetet selv adskillige Forbedringer kan finde Sted, paa det at det i Forhold til sine anseelige Midler kan have Glæde og Anseelse blant andre lærde Selskaber i Europa, ogsaa en udbredt Indsigt paa hele Landets Vel. Det bør ikke nægtes, at herom kan siges meget; men dette er ikke noget Nyt, da det samme ofte er sagt, endog i offentlige Skrifter, ogsaa desuden indseet

indseet af mange, selv ved Universitetet. Men eet er, at indsee og sige saadant, et andet, at anordne og iverk sætte det; dertil udfordres høire Magt og Beslutning. Saa meget er mig her tilladt at anføre: Allerede er for Monarkens Dine fremslagt Plan og Forestilling om adskillige meest tienlige og betydelige Forandringer, der ved Kiøbenhavns Universitet kunde finde Sted, uden at nogen Stiftelse eller nogens Rettighed derved bliver fornærmet; man tør da vel vist haabe, at den høieste Magt ikke vil undlade i denne Anledning at befordre til Udførelse, hvadsomhelst findes gavnligt for Videnskaberne, den almindelige Oplysning, Religionens, Dydens og al nyttig Kundskabs Forfremmelse; hvilket tilsammen udgør den eene sikke Grundvold for den største Lyksalighed, en Stat kan ønske sig; og hvortil et vel indrettet Universitet ganske vist kan bidrage overmaade meget.

Rogle

Spørgsmaal og Lov

i Anledning

af

Beskrivelsen over Kiøbenhavns Universitets

Midler og Indkomster.

Fremfattede

i et Brev fra Riegels

til

Procanzler Jansen.

Kiøbenhavn, 1787.

Trykt hos Chr. Frid. Holm, i store Giesstræde No. 218.

Høiærværdige og Høllærde Hr. Procangler!

Ganske havde jeg miskiendt Deres Kierlighed og reene Hierte til Videnskaberne og deres Dyrkere, hvis jeg havde noget Dieblik kundet falde paa, at dette Brev kunde være Dem ubehageligt; overbeviist herom, indsaae jeg strax, at De umuelig kunde falde paa at spørge mig, ligesom det meget høflige medicinske Facultet spurgte: hvad Det haver han til at skrive mig til? Og hvorledes kan han være berettiget til, at fordre nsiagtigere Regnskab af hele Consistorium, end det selv i Magelighed vil give? Deres Høiærværdighed veed alt for vel, at enhver Videnskabs Dyrker fik af Skaberen, tilligemed Sielæ-Evner, ogsaa Det, ja Befalning, til stedse at eftergrandske Sandhed. Følgelig da Universitetets Midlers Forvaltning, ved at tænkes, er blevet en Provinds af Videnskabernes Rige, saa haver jeg ligesaa vel Tilladelse at bereise og beskriue dette Land, som ethvert Kirkemøde, jeg ellers fik i Ginde at bedømme, ved enten at udvikle dets Kænker, liden Nytte, skulte Drivesiedre o. s. v. Endog denne almindelige Aarsag til min Dristighed, i at tilskrive Dem om dette Emne, tilsidesat, er jeg vis paa, at De med

Glæde læser, og med Skaansel bedømmer dette Brev, siden det sigter til samme Niemeed, som Deres Instrux, Deres Beskrivelse over Universitetets Midler, samt alle Deres øvrige Bestræbelser, nemlig: at elske, lue, og fremme Tænke- og Trykkesfrihed. Med Glæde vil De vist ansee ethvert Skrivt, der ene haver til Niemeed at opdage, affkaffe Misbruge, Fordomme, onde Vaner, vanartige Kættigheder, hævdede Rånker, helst ved Universitetet, da ved disse dets Flor standses, dets Agtelse og Ære formindskes, ja endog dets Minde iblandt Fremmede næsten forsvinder. For hvilken skulde jeg nu mere tillidsfuld, end for Dem, kunde aabenbare den Glæde og Forundring jeg følte, ved Giennemlæsningen af Deres Beskrivelse over Kiøbenhavn's Universitets samtlige Midler og Indkomster?

Jeg vil da med al den Uabenhjertighed og Frimodighed, som Kronprindsens Kiærlighed for den offentlige Sandhed giver enhver Skribent Ret til at skrive med, fremsætte Dem mine Tanker over Deres Beskrivelse. Stizlen vil jeg ikke vedrøre, ei heller Tankeforbindingerne, thi her haver vi blot at giøre med Tal. Og sandelig lidet svarede denne Beskrivelse til min Forventning, maaskee denne og var for stor, helst Kiærlighed for mit Fædreland, Hengivenhed for Videnskaberne, Verbødighed for Sandhed lange havde tumlet mit Sind frem og tilbage, saalænge jeg gif svanger med den Beslutning, at udgive paa Latin Universitetets Tilstand, i Henseende til Rigdom og Videnskabers Dyrkelse. Men da jeg havde læst Deres Beskrivelse, og sammenlignet den med Universitetets Beskrivelse i Hofmans Samlinger af Foundationer, afftod jeg reent fra mit Forsæt; thi jeg indsaae, at mit Fædreland, naar jeg skulde have været oprigtig, (tør en Historiekrivner ikke være det, da gjør han best i han tier) vilde have tabt for meget af den Agt, jeg ønskede det iblant Fremmede. Jeg havde, i Følge min Plan, været nødt til at opheie Forsædrenes Agt og Omhed for Videnskabernes Flor, og derimod havde den historiske Sandhed fordret af mig, at male seeneres Tidens Sløvhed, Døvhed imod Kætsfærdigheds Stemme, Ligegyldighed for Videnskabernes Ære og disses Dyrkeres Anseelse og Oplysning. — Ja endel Professorer havde jeg maattet fremstille som tabte, ja til Hinder for Videnskabernes; da de frem for mere midkiere og oplyste havde Corpora eller Hovedgaarde, hvorpaa de henlevede et ganske uvirksomt Liv.

Dog ikke ganske haver jeg endnu villet lade den Tanke fare, at med deele Fremmede Underretning om Academiet i Kiøbenhavn; samme er jeg villig til at forfølge, naar Deres Høiærværdighed vil værdige mig nogle Oplysninger over Deres Beskrivelse, uden hvilke hos mig bliver alt for stort et Mærke tilbage for ret at indsee det Fortienstlige ved Academiets Forvaltning lige til vore Tider.

Intet skulde være mig kiere, end at jeg med Visshed, og ikke efter løse Grunde, som Auctoritet og de Daagældendes ubeviste Forsikring om Nedsættelighed, allene staae inde for, kunde af rigtig documenterede Regnskaber ophøiede Professorernes hellige og urygkelige Nidkierhed, i at vaage over de dem betroede Capitalers Forøgelse, saa at hverken Uorden eller Levitisk Tankemaade haver forødt store Summer; og at jeg ved Hielp af Trykkesfrihed kunde vise Regjeringen, det danske Folk, ja hele Europa, at Professorerne ikke nyedes med de Dvitteringer, som Uorden, skulende Taushed i forvirrede Stater, stedse udstøde for de offentlige Penges retfærdige Bestyrelse; ja at de fremdeles ikke indskød deres Uskyldighed under Skindet af Ordet Consistorium. Da Historien lærer, hvorledes fordem flere Hundrede Fædre i et Kirkemøde vare eenige om at skule og fortie Rænker og Uretfærdigheder, saa kunde neppe storsten Professorer befries fra Mistanke, helst om de habede deres Handlingers offentlige Bekendtgørelse, og skulde til samme drives mere end engang af en ung Fyrste, der vil have Trangen offentlig erkendt, inden han begynder at rette og læge gammel Bræk.

Deres Høiærværdighed smertes vist ofte over, saa stelden i den lærde Verden, helst for de seener Tider, at foresknde Universitetets Produkter omtalte. Enn Borger udenlands, i den lærde Verden, der ikke vidste det af Historien, skulde knap salde paa, at der var Universitet i Dannemark. Tag Suhms og Müllers Arbeider hørt, Stærkene ere ubetydelige, som i den lærde Verden vidne om Videnskaber hos os. Og til hvem skal den danske Nation holde sig for denne Forhaanelse, siden den haver giort, for at fremme Videnskaber, mere end nogen anden; den haver skienket disse en heel Provinds af 4000 Tdr. Hartkorn, 135 Tiender, 387,647 Rd. courant, foruden mange offentlige Bygninger og Anstalter — og endda omtales den danske Nation

ikke i den lærde Verden. Enhver letsfærdig Lydsker kommer herind, bliver Professor, siger os, at vores Sprog ikke er Videnskabelig, og at endeel Videnskaber ere uddøde hos os, som han igien vil opvække fra de Døde, ja endog skabe nogle nye, for at afhjælpe vores Lær, for at tale Dagens Sprog. Hos os taales saadant, i Göttingen vilde sligs Skiebne ikke have blevet den, at faae ligesaa høi Gage, som kanskee Ridder Michaelis haver. Havde de danske Studentere den Frihed og Opmuntring dem tilkommer, de vilde snart have lægt slige Bindmagere. Men nu tryglende om Stipendier, der tilkommer dem, uden at trygle derfor; ei vandte til at æres for deres Fremgang; sielden, uden ved Familie og Stand, trufne i Professorernes Samqvem, sfielvende for Examina, og tvungne til at hente deres Ære fra en kaad Sukommelse, kan Modet ikke andet end fattes dem til at paatale deres Net, til at controllere Professorerne, og holde dristige Bindmagere fra Landet. Kan man sige, at Universitetet indprenter Kierlighed for Videnskaber, driver paa deres venskabelige Forening, og udbreder Oplysning? Jeg tvivler, thi ellers var den nærværende Alder ikke nødt til at gabe over enhver Tassenspiller i Videnskaber, Konster og Behændighed; den hørde ikke saa agtsom paa endeel offentlige Taler, hvoraf ikke fremhser mindste Kierlighed og Nidkierhed for Videnskabernes Forening hos Taleren selv; kort, hvor man vender sig, sees de leede Folger af at have, i rum Tid ved Universitetet, forsomt at fremme den almindelige Oplysning, og det i et Land, hvor der er gjort saa meget, for at eviggjøre den. Men det er sandt, Deres Beskrivelse taaler ikke, at man taler om Professorerne som Videnskabernes Fædre, og som et heelt Folkesslags rigelig betalte Lærere. Vi skal allene her, ledsaget af Deres Beskrivelse, slette Ærekrandsen for Professorerne, som gode Jorddrotter og Regnskabsførere. Vores Brevverling haver da egentlig denne Gang slet intet med det Videnskabelige at gjøre.

Saa ere mine Tvivl over et og andet i Deres Beskrivelse, jeg ønskede oplyste. De indskrænke sig til nogle ringe Spørgsmaal.

Første Spørgsmaal: Hvorfore var det nogle af Professorerne saa haardt imod, at Academiets Forvaltning i Pengesager skulde bekendtgjøres?

Maaskee kunde jeg opløse mig selv denne Tiowl. Det er ikke Professorerne der skulde aflægge Regnskab til Publicum for Midlernes Forvaltning, det var Universitetets Jorddrotter, Forpagtere, Forvaltere, Ephorer der skulde møde for Publikums Domstoel, og vise, hvoreledes de i senest 32 Aar have behandlet de dem betroede Capitaler. Gode Aarsager kan giettes, hvorfor Jorddrotter og Forvaltere, som oftest, ikke ønske, at Publicum skal klarligen kunde bedømme deres Handlemaade. Arvemidlerne forvikles med Jorddrotternes Besæring. Gaarsælde, Fæsterne overdrives, Karlene sælges for hyppigen, at jeg ikke skal nævne flere Handlinger som ffyer Lyset. Det vil jeg ikke her afgiere, om disse Grunde overtalede nogle af Universitetets Jorddrotter, til at sætte sig imod Publicitet. Men dette tør jeg paatage mig at bevise, at Universitetets 14 ordentlige Professorer ere Jorddrotter, og paa den Maade deres Jordegodser bestyres, meget til Skads for Agerdyrknings og Landvæsenets Fremgang.

Jeg er Bevist Kyldig, at et Corpus ved Universitetet er en complet Hovedgaard. Ligger ikke dertil 214 Tønder Hartkorn Bøndergods, og til de fleste 3 Tiender, 11 af dem haver Hovedgaards Bygd, nemlig Residentser. Hovedgaardstærten kan ikke drives af Bønderne, den ligger just i Professorernes Hoved, den bestaaer i Vidensfaberne, i hvilken de examinerer; heraf flyder Facultetets Sportler, Betalning for Examina, ikke for Collegia, thi de som læse de beste Collegia og ikke examinerer, vide best hvoreledes de søges og betales; endnu kunde føies til, hvad Legaternes Bestyrelse kaster af sig. Nogle vilde sige, at Examina intet kaste af sig; man læser, uagtet det er forbudet, for Deposituris, for Philosophis, begge skal examineres, Antallet regnes til 100, og hver betale 5 Rdl. hver Halvaar, det gior da 1000 R. for et Curriculum, som ventelig deles imellem 7 Professorer, og udgior 140 Rdl. for hver. En saadan complet Hovedgaard giver i det mindste aarlig 1516 Rird., som siden uimodsigelig skal bevises, nemlig, at ingen Professor, uden han ffienker alt bort, haver mindre. Bøndergodset maaskee, kunde nogle sige, er uden Hovedgaards Tært, og ei gior Hoverie, altsaa kaster det ikke noget af sig. Jeg derimod troer, at endog det usleste Gods betaler, foruden Hoveriet, 3 Rdl. af hver Tønde Hartkorn til Jorddrotten, og min Paa-

A 3 stand

stand berøer paa flere Jordebogs Regnskaber, jeg haver giennemløbet; til Veis skal jeg her ekstrahere et.

Hovedgaarden N. N. bestaaer af 570 Tønder Hartkorn. Bønderne have stærk Hovetrie ere da og kuns for en Deel omme, da man driver til Hove 10 Marker, hver paa 66 Tønder Land. Cierens Jordebogs Indtægter, foruden Hovetriet, ere da følgende. For Aar 1785.

570 Tønder Bng a Td. i Rd. 4 Mk.	950 Rd.
Landgildepenge	39 "
11 Huusmænd Sagskat	210 "
Indfæstningspenge	242 "
Peiermaalsbøder	22 "
Til tvende Kirke Stolestadepenge	9 " 1 Mk.
Arvemidler	349 "
For manglende Besætning og Gaardsælde paa tvende Gaarde	43 "
Refusioner til Kirkerne	41 "
Skovbøder, Oldengield	200 "
	<hr/>
	2115 Rd. 1 Mk.

Derfra, tænker jeg, gaaer

Børnepenge	349 Rd.	
Gaardsælde	43 "	
	<hr/>	
	392 Rd.	
		<hr/>
		392 "
		<hr/>
		1713 Rd. 1 Mk.

Heraf sees, at Cieren haver over 3 Rird. af hver Tønde Hartk., og det var sære, skulde Professorerne ikke tage Hovetrie-Penge af deres Bønder. Nu vil vi blot regne 3 R., som udgior 9000 Rd. af deres Hartkorn, og denne Summa kan jo let fordobles, thi 3 a 4 Rd. Hovetrie-penge af hver Tønde Hartkorn maae mange Bønder svare, og slippe lettere, end at give Hovetrie, som ikke kan betales Bønden med 60 Rd. aarslig.

Wundergøds giver dog noget af sig, og det anseelig mere hos Professorerne, der saa rask sælger Karle. 200 og 100 Rd. for en Karl, forbedre

dre Indtægterne, sigt findes ikke i Proprietairens anførte Regnskab. Derimod de, der skal lære andre hvad moralsk Frihed er, ja de som skal forædle Menneskers moralske Evner, lader trykke, at de sælge Frihed. Saaledes kan forældet Bولد selv blive optaget iblant Muserne, da endog Sathrene vilde udpiibe den, og ikke værdige Menneske-Sælgerne Sted iblant sig. Med Formalitets-Kiemperne vil jeg her ikke stride, enten Bønderne ere fri eller vorret, det veed jeg, at de som det nu er hverken kan faae moralsk Frihed, endnu mindre nyde dennes Nøttigheder. Jeg haver selv seet Exempler, hvorledes raske Bønderkarle, paa Proprietærens Gods, forlovede hos Selveierne, med en ung riig Pige, haver ikke kundet faae Frihed; nogle have været nødt til at giwte gamle Enker paa Godset, andre have græmmet sig for Tiden i Graven; saa stor er Bøndernes Frihed i Virkeligheden: denne Frihed skienfer Professoren Bønderkarlen for intet.

Deres Hviærverdighed er visselig ikke rigtig underrettet om Tienders Værd, eller og Universitetets og Communitetets 132 Kirke- og Konge-Tiender bortkastes og bortforpagtes latterligen. Det var en sær ringe Tiende der ikke var 5000 Rld. værd, det udgiør 660,000 Rld. Capital for Universitetet, som udgiørde 26000 Rld. aarlig Rente, hvoraf for nærværende Tid, neppe haves 15000 Rdr. Jeg skal atter bevise min Paastand. Og jeg maae beklage, at deres Hviærverdigheds Beretning er, i Henseende til Jordegodssets Anmeldelse, ikke mere forstaaelig, end Titlerne, som Bogbinderne paa egen Haand pleie at sætte uden paa Bøgerne. De sig os ikke hvor mange Tønder Hartkorn hvert af Sognene udgiøre, hvis Tiende Universitet og Communitetet eie. Hofmann nævner endeel af Academiets Kirker, hvoraf de, jeg kiender, ere meget større end følgende Sogn, som jeg her beskriver, for at Publikum kan see, hvad det betyder at eie en Tiende.

Kirke-Tienden E haver 203 Tønder Hartkorn, fordeelt til 31 Gaardmand.
 Samme Sogn haver i Aar avlet

363	Traver	Hvede
927	—	Rug
1102	—	Bjg

318 Traver Havre	36 Rird.
400 Læs Erter	21 =
Enkelt Tiende heraf er 12 Traver Høvede = 12 Rd. a 3 Rd.	36 Rird.
32 — Rug	40 — 2 Rd. 3 mf. 100 =
36 — Byg	70 — 1 = 4 mf. 110 =
10 — Havre	20 — 1 = 20 =
13 Læs Erter	14 — 1 = 3 = 21 =
<hr/>	
156 Tønder	287 Rird.

Denne liben Tiende giver dog 287 Rd. aarlig foruden 40 Læs Foder, som ikke let for Giødningen Skyld lader sig betale med Penge, men er meget over 3 mf. værd pr. Læs. Nogen skulde vel betænke sig paa at give 5000 Rd. for Tienden E. Da den giver 300 Rd. af sig aarlig, den bortforpagtes for 1 Rd. hver Tønde Hartkorn. Forpagteren haver 100 Rd. til Gevinst.

Man kan af Restancen, der hæfter paa Sognet E, gjøre sig Begreb om Bøndernes Tilstand.

E. Bye.

Gaardm.	Penge			Rug			Byg			Havre			Erter		
	Rd.	Mf.	Sf.	Rd.	Sf.	Rd.	Rd.	Sf.	Rd.	Rd.	Sf.	Rd.	Sf.	Rd.	
No. 1.	16	5	13				6	6							
No. 2.	1	4	13												
No. 3.															
No. 4.	8		7												
No. 5.	16	5	13				16	1		7	3		5	6	
No. 6.	16	5	13		3		7	2		3	3			1	
No. 7.	8		7												
Læseris	68	5	2		3		30	1		10	6		5	7	

O Bye.

Gaardm.	Penge			Aug			Eng			Havre			Kter		
	Nd.	Dr.	Sf.	Ed.	Sf.	Sd.	Ed.	Sf.	Sd.	Ed.	Sf.	Sd.	Ed.	Sf.	Sd.
No. 1. 2.	16	5	13		I		3	2							
No. 3.	6	5	14		I										
No. 4.	7	4	8 $\frac{1}{2}$		I		7	I	2						
No. 5.	13	4	12		I			6	2						
No. 6.	7	4	8		I		4						I	5	2
No. 7.	7	4	8												
No. 8.	I	4	8 $\frac{1}{2}$												
No. 9.	7	4	8												
No. 10.	7	4	8		I						I				
No. 11.	7	4	8 $\frac{1}{2}$												
Summa	85	5	2 $\frac{1}{2}$		6		15	2			I		I	5	2

E. Bye.

No. 1.	8	5	$\frac{1}{2}$	I	2	3	I	I	I	2	I	3			
No. 2.	17	4	4 $\frac{1}{2}$	I	2	3	I	6	3						
No. 3.	13	I	13												
No. 4.	17	4	4 $\frac{1}{2}$	I	2	3	I	2	3	2	2				
No. 5.	17	4	4 $\frac{1}{2}$	I	2	3	I	6	3	2	I	3	I	2	
No. 6.	17	4	4 $\frac{1}{2}$	I	2	3	I	2	3	2	3	3			
Summa	92	5	15 $\frac{1}{2}$	6	5	3	7	4	I	9	I	I	I		

S. Bye.

No. 1.	10	3	$\frac{1}{2}$							2	3	2	I	5	2
No. 2.	8	2	13 $\frac{1}{2}$												
No. 3.	8	2	13 $\frac{1}{2}$												
No. 4.	17	3	$\frac{1}{2}$				7	3	I				I	6	2
No. 5.	17	3	$\frac{1}{2}$				6	3	I				I	6	
Summa	62	2	12 $\frac{1}{2}$				13	6	2	2	3	3	4	2	

Dette Sogns fulde Restance er for 10 Aar 321 Rd. 2 Mk. 8 Sk. i Penge, 15 Td. Rug, 92 Td. Byg, 22 Td. Havre, 12 Td. Erter, hvilket tilsammentaget udgier i det mindste 522 Rd. i Penge. Her seer man Folgerne af de trykkende Aaringer, uagtet Eieren synes at have sat meget paa dette Sogn, saa beholder han dog over 70 Rd. i Behold af sin Jordebogs Indtægt. Foruden 1800 Rd., som han vist maatte betale dette Sogn, hvis han efter Lande-Priis skulde betale med Penge, hvergang han siger dette Sogn til Hove. Dette anførte kunde allerede være nok, for at vise det Underlige i Beskrivelsen, naar der siges, at Communitets-Tienderne giver kun 116 Rd. om Aaret, og Professorernes fra 300 til 100 Rd.

For endnu at indsee Forskiellen paa det Ord Tiende, vil jeg fremsætte her et bedre og større Sogn ic. Det bestaaer af 446 Td. Hartk. og 65 Gaardmand. Her avles i Middeltal:

1590 Traver Hvede. 2055 Traver Rug. 2595 Tr. Byg. 870 Tr. Havre. 1400 Las Erter. Enkelt Tiende heraf er henimod 400 Td. Korn.

Man seer heraf, at Siellands Tiender, vel slettere i Kornavl, dog ikke mindre i Hartkorn, end Falsters og Lollands, om de endog nedsettes $\frac{1}{3}$, saa giver dog den mindste Tiende over 200 Rd. og den store Tiende henved 600 Rd. ja vel mere. Jeg har seet Auctions-Forretninger, hvor Tonde Hartkorn enkelt Tiende er bleven solgt for 9 til 8 mk.

Beskrivelsen, i Henseende til Jordegods og Tiende ved Universitetet, er til ingen Nytte, førend at man faae hver Sogns Hartkorn, og regner vi dette ud til 1 Rd. hver Tonde Hartkorn i Forpagtning af Tienden, og til hver Tiende 300 Tonder Hartkorn, da have vi 39600 Tdr. Hartkorn, hvoraf Universitetet og Communitetet haver Tiende, saa kommer 39600 Rdr. ud af Tienden, hvilket er mere end Beskrivelsen vil tilstaae, at Professorer og Communitetet haver.

Mig er det begribeligt, naar jeg seer paa heie Fæster, at det ret vel kan gaae rigtig til, at Communitetet og Professorer have saalidet af deres Herre-

Herregaarde, og naar man giennemgik Universitets Regnskaberne, efteraae Tiende-Hartkornets Beløb, vilde man vist undre sig over, hvorledes alting gives bort. Jeg ønskede ikke det chirurgiske Academie større Fordeel, end at være Communitetets Tiende-Forpagtere, svare dem deres 116 Rdr. af hver Tiende, og at det igien sat Tienderne paa Auction, uden Bortfæstning at bortforpagte dem. Det var jo dog ikke grusomt, at det ene Academie var det andets Forpagter, herved skedte vel ingen Indgrib i Foundationer og Legata. Denne Gang vil jeg forbigaae at tale om Hindringer for Landvæsenets Forbedring, som flyder af Universitets-Godssets flette Bestyrelse. Jeg vil vende tilbage til de 14 Herremænd eller Professorer, og spørge dem: eie de disse Hovedgaardene, eller have de paa Livstid forpagtet dem? Jeg troer, at Hovedgaarden Theologia, Astronomia o. s. v. ere kuns Forpagtergaardene, der ligge under Stamhuset Kiøbenhavns Universitet, hvori bestaae da Professorernes eller disse Gaarders Forpagtnings Afgift? deri, at fordi Professorerne oppebære 1500 Rdr. aarlig, skal de igien afgive i Forpagtning aarlige Collegia, Examina, Disputatser, Raad og kierlig Omgang imod de Studerende, kort, alt hvad der hører til Dplysning, Videnskabers og gode Sæders Forfremmelse. Cancelliet og Publicum ere vel berettigede til at vaage over, at Professorerne aarlig betale deres Forpagtnings-Afgift. Disses lydelige usfrømmede Bifald, tilligemed egne lærde Skrifter, og disses fortiente Roes, bliver vel den Quitting de kunde ønske sig. Duelige Embedsmænd, lyst til grundige Videnskaber, bleve Kenterne af Professorernes Forpagtnings Afgifter, som aarlig sættes paa Rente, til Nytte for Landet, og alle de Studerende, der have nydt Underviisning ved Academiets.

Ved at forestille os paa denne Maade Publicums Fordringer til Professorerne, sees lettelig, at ikke allene Midlernes Forvaltning her være offentlig, men alt det der udgjør Professorernes Embede, være sig Collegia, Examina, Disputatser. Publicum haver Ret til at erfare selv, om Cancelliet valgte duelige Lærere, helst Designationen som noget væsentligt fordrer Ælde, og ikke yderste Klid for en Videnskab allene. Fædrene haver vel Tilladelse til at bivaane Examina, Collegia, for at høre, om de kan betroe deres Børn til Lærerne, om de have Gaver til at lære fra sig. Unge Studerende, i det mindste Privatister og ikke Stipendiarii, kan man vel heller ikke betroe Veis-

lighed, ved at høre Professorer at examinere, selv at 'demme, om de kunde lære noget af Professoren; thi sandelig, en Professor blotter allermest sin Uffselhed, sin liden Kiertlighed for Videnskabernes Forening, sin liden Agtelse for deres Dyrkere, naar han examinerer skidesløs og ligegyldigen holder Collegia, der smedes let sammen ved et Universitet, hvor Litterairhistorien, og Ket til at overbevise offentlig om Plagiariat ere blevne til Misgierninger, den første fordi den hindrer i at tage Examina hastig, den anden fordi den sætter de Professorers Værd i sit fulde Lys, som enten ere doovne, eller for lidet kiende deres Videnskab, til at kunde udarbejde deres Collegia med Flid i samme.

Jeg vil endnu anføre flere Grunde, for at vise Urigtigheden i det Despotiske og for Videnskabernes Dyrkelse vanærende i Forslaget, at Examina skal være inden lukte Døre. Professorerne vil være ligegyldige ja foragte Publicums Dømmeme. De vil have at enhver skal troe dem, fordi de sige det, at de have betalt deres Forpagtning. De vil for deres Embedsførelse ikke have den Quittering, alle Retskasne sætte saa megen Priis paa, nemlig Publici Høiagtelse, Studerendes Kiertlighed og Ærbødighed; disse ere de vis paa, naar de offentligen og med Flid holde Collegia, Examinatoria Explicatoria, disputere eengang aarlig, og examinere overeensstemmende med Videnskabernes Værdighed, saaledes, at man kan høre, at de selv oversee Videnskaberne, de examinere i, og at de overbevise Publicum, som er nærværende, med deres Maade at øve Candidatens Estertanke paa, at han er paa den rette Wei, til at lære den Videnskab af Grunden, hvori han lader sig examinere. Derimod vedtagne usforandrede Spørgsmaal, uden at overtænke hieomme deres Forbindelse med Videnskabens Hoveddele, og diffes Forening med de nær hosgrandsende, overbevise Tilhørerne om, at Professoren ligesaa lidet elsker sin egen Videnskab, som dens Dyrkere, og i Examina, hvor Spørgsmaal følge paa Spørgsmaal, kunde den Studerende ikke sætte nogen Ære i at svare vel, meget mere maac de skynde sig at komme dertfra. F. E. der spørges: Naar begroov man først Døde i Kirkerne? Hvad var Moses Kones Navn? Naar levede Origenes, hans Liv og Levnet berørt med saa Linier? Hvad er den saliggjørende Troe? Hvor mange Bemærkelser haver Ordet Troe? Og paa denne Maade haver Candidaten, naar han af brugelige Collegia besvare disse Spørgsmaal, lagt for Dagen,

at han kan Kirkehistorien, den bibelske Historie, Theologia Dogmatica, og Exegetik. Jeg haver ofte hørt sig Examen, og tænkt, er nu den Candidat færdig til at være en heel Meenigheds Lærer og Ven. Jeg troede paa Auditorium at være i Videnskabernes Paulun, men jeg var i deres Stokhuus, hvor de bleve lagte paa Pinebænke, spilde ud imellem Spørgsmaale, tampede af Collegia, og senderbrudte i mange Stykker. Man udgive en Examens Dag i Trykken, og man burde gjøre det, for at have et Beviis paa, hvorledes de kan blive holdte inden lukte Dørre. Da Skrive- og Trykkesfriheden er urygkelig, vil der nok findes dem, der holde en Examens Dagbog, give denne ud for 5 a 6 Examina, og saaledes bringe Professorerne, ved Hielp af det skarpe Riis, den almindelige Dom, til at examinere stedse med yderste Flid. Men skal Examina, være inden lukte Dørre, da maae man troe alt det, som udstædes af Scrinio pectoris Consistorii. Pavens Magt svækkes overalt, og en Gnist af den fremspirer og kues hos os, af denne var blind Erbedighed for Navn og Person ikke en liden Green.

Jeg gider ikke mere opholdt mig ved det despotiske Forslag, der let kan sigte til at betage Publikum sin Ret, til at lære baade Lærere og Studenter at kiende, inden de skal styres og raadføres af dem. Lad Examina kun være skjulte, de unge adelige Jurister vil snart blive Lovgivere, og Publicum troer derfor ikke, at de overhovedet haver lært mere Lovkyndighed, end før, da man ved offentlig Examina ofte maatte beklage, at de vilde spille Penge og Tid paa saadan Kling Klang; nu, naar Examina blive hemmelige, fremstaae dette Axioma attesteret af Universitetet, antaget af Collegier, han er examineret, altsaa er han duelig, nu kan ingen undersøge, hvorledes er han examineret?

Maaskee kunde der vel findes den duelige Candidat, hvorpaa Professorerne vilde hævne sig, altsaa just til Examen fremtrak nogle underlige Spørgsmaal; hvo skulde inden lukte Dørre forsvare Candidaten? Forsvarede han sig selv aldrig saa vel, var han uden Hielp; derimod skeer sigt offentlig, haver han Hielp og Beviis nok i alle hans nærværende Venner. Offentligen undseer en Professor sig ofte ikke ved, at paaberaabe sig sit Collegium, og lade Candidaten vide, at han ikke haver øst af denne

eneste sande Kilde. Hvad kan nu ikke Professoren tvinge Candidaten til, in-
 den lukte Dørre? Og endelig, at jeg ikke skal sammenhobe flere Grunde
 imod Examen under en Skieppe, vil jeg allene føie dette til, at skal Exa-
 mina være inden lukte Dørre, da maage ogsaa hver Examens Dag omstændelig
 gives i Trykken, baade Examinators Spørgsmaal og Candidatens Svar;
 og skeer dette ikke, da indfører man et Herredømme i den lærde Verden,
 ingen haver, nemlig at berøve Videnskabs = Dyrkere Leilighed til, at er-
 hverve Kundskaber, til at prøve sin egen Fremgang, til at faae Tillid til den
 examinerede Professor, og kort, man hæver den moesbegroede Sandhed, at
 de Unge lære nok saameget af Examina som af Collegia. Det skulde inder-
 lig glæde mig, hvis det chirurgiske Academie med sine offentlige Examina, og
 deraf flydende megen Nytte, skulde beskiemme med sit lysende Exempel det store
 Kiøbenhavns Universitet. Hvilke ere da de Misgierninger, Examina have
 begaaet, hvorfor de blive sat i saa haardt Fængsel, at ingen maage komme
 ind at tale med dem? Er det maaskee for at udelukke Arrestantens Hølere
 og Medvidere Manuducteurerne, at de ikke skal underrette Synderen om,
 hvad han ved Videnskabernes Examination skal svare. Man forjage Lyst til
 grundigen at studere, for at hindre Manuducteuren, men disse oprigtige Vi-
 denskabers Venner, vilde have saare ringe Levebrød, naar ikke uendelige
 Collegia bleve læste, og Examina selv hastig affærdigedes. Dette Unde ved,
 varer inden lukte Dørre, altsaa kan denne Marsag kun være en Skingrund,
 som i sig selv er latterlig. Maaskee skal Examen arresteres, fordi ved
 den er saa megen Larm og Tummel? hvor uphilosophisk: Examen har jo in-
 tet med Dørens Knirken, Pedellens Magelighed at giøre; i disses Feil er
 den jo ganske uskyldig. Lad Universitetet prøve paa at overtale Pedellerne,
 først til at smørre Dørens Hængsler ind til Auditorium, dernæst at sætte en
 mindre larmende Laas derpaa, nu til en Arrestdør er den meget smuk; lad
 end videre Pedellen besørge Teppe lagt paa Gulvet, at Trampen ikke høres;
 lad dem være nede iblandt Tilhørerne, og da opskrive deres Navne, som giøre
 Larm, at de kan straffes efter en foregaaende offentlig opslagen Befaling desan-
 gaaende, hvori en Straf er fastsat, som man uden Skaansel fuldfører; og efter
 disse giorte Anstalter vil Examen nok blive roelig. Haver Examinator hiemme
 overveiet Videnskabens Omfang, giør han Spørgsmaal, for at sammensamle
 det hele af Videnskaben i Candidatens Svar, alle nærværende vil da være
 idel

idel Ære, for at høre en heel Videnskab gientaget og tydelig foredraget. Derimod gaber og piatter Examinator, kan Tilhørernes Ugtfomhed ikke andet end tabe sig, og Tummelen bliver et Beviis paa, at Examinator ikke gjør sin Pligt.

Istedet for at høre smaa Ulemper ved Examen, vil man sige hele Europa, at den 313 Aars gamle Matrone Academia Havniensis gaaer til Bærns; hun haver toertimod al Erfarenhed befundet, at Videnskaber og Oplysning fremmes best ved Tavshed, Mørke, Twang. Snart bliver det mig tydeligt, hvorfor de Professorer, der hade Videnskabers Publicitet, ogsaa maatte hade deres Midlers Forvaltnings Publicitet. Men i hvor gierne jeg af Deres Høiærverdigheds Haand ønskede disse Mænds Beviser trykte imod Publiciteten, saa længes jeg for min Deel ikke efter dem; jeg haver læst Midaldalderens ekkende Beviser og Tingsvidner, at gamle Been have gjort Mirakler; og hverken De eller jeg bør være uvidende om de latterlige Beviser og Magtsprog, hvormed Dvertroe, ældre Myndighed, ved Hielp af helligt Mærke, stedse have kiempet imod al Oplysning.

Kierlighed for Videnskaberne og disses Dyrkeres Ære have opflammet mig til, at tale med Iver om Examens Arrestering. De sige mig Deres Grunde, hvorfor den bør være indelukt; ere de stærkere end mine, skal jeg forsvare denne Arrestering. Og tør jeg sige denne Anmærkning til, hvorfor vilde man ikke nytte dette Gode af Publiciteten, først at bekendtgjøre de Forslag, der skal stadfæstes af Regieringen, helst naar de angaae Videnskabernes Nytte, hvis Omfang dog vel ingen Dødelig vover at sige, at han oversaae? hvorfor ikke lade Publicitet kalde Grækerens og Romernes gode Skik tilbage, som lode alle deres Forslag om nye Love til Folkets Bedømmelse opslaae, inden de fik Lovs Kraft?

Maaskee visse Indretninger vil snart nødes til at sige, naar de have begravet hele Slægter under deres Ruiner, hvorfor lyhede vi ikke Publicums Røst? Er man flogere end tvende Millioner, saa behøver man jo ikke at sige eller foragte deres Stemme; de have dog Ret til at tale med, siden det er med deres

Sved

Sved der virkes med, og deres Skuldre skal bære det Theater, hvorpaa opføres saa utallige Tragedier, Comedier, hvoraf det menneskelige Liv er saa fuldt.

2det Spørgsmaal. Hvorfor er det unødvendigt at alle Regnskaber, Protocoller og Quitterings-Bøger eftersees og ekstraheres, for at vise Publicum, hvorledes alle Stipendier, Capitaler ere ved Universitetet blevne forvaltede siden 1755 i det mindste?

Jeg meener at dette Arbeide var høist nødvendigt, og det af følgende Grunde. Communitetets Forsatning blev slet ikke bekiendtgjort 1755. I Følge den Efterretning Deres Høiærværdighed giver os, er det tilladt at fordrø følgende Spørgsmaal neiagtig besvaret: Hvorledes er det gaaet til, at da Communitetet 1785, 1786 haver oplagt aarlig 3000 Rdlr., at dets Capital ikke er mere end 31850, da De dog selv siger, at siden fyrgethve Aar har Orden igien indfundet sig ved Communitetet? 3000 Rdlr. hvert Aar udgjorde 120000 Rdlr. Capital i 40 Aar; nu kunde aarlig Regnskab fra denne Tid best vise Aarsagerne, der have fortæret denne Capital. Jeg er villig til at giennemløbe alle disse Aars Regnskaber, for at vise Publicum, hvorledes Communitetet aarlig er blevet forvaltet.

Den endog offentligen fra det Theologiske Facultets Side, i Henseende til Communitetets Bestyrelse, paaberaabte Gudsfrøgt og Redelighed, maae imodtage usfordeelige Betydninger, som in jure canonico ere almindelige, nemlig denne pag. 6. at Gudsfrøgtigheden og Redeligheden haver til visse Tider gjort Communitetets Tilstand maadelig, sat Communitetet i Gield, deels ved uhykkelige Tilfælde, deels ved een og anden Uorden.

Denne een og anden Uorden fremvoerer til Held for visse Familier, naar alting drives i et tykt Mørke, men havde Communitetets Forvaltning været siden Ibebranden aarlig offentlig bekiendtgjort, Uorden vilde have været brændemærket af offentlig Foragt, og maaskee standset.

Man maae tilstaae, at aldrig var fyrgethve Aars Regnskab lettere aflagt end Communitetets; og næsten saaledes for Spøgs Skyld:

Fra 1687—1787 skulde Communitetets oplagte Capital være

	200,000 Rdlr.
1) ullykkelige Tilfælde	70,000
2) første Uorden	50,000
3) anden Uorden	50,000
er nu Communitetets virkelige Capital	30,000 Rdlr.

Naar nu hver Post bevises med aarlige Regnskaber, der ere med tilbørlige Vilage forsynede, saa betyder dette Regnskab noget, i manglende Tilfælde er det et farligt Spøg.

Den anden Grund, hvorfore man kunde ønske Communitets-Regnskaberne udsørligere gienneingaaede og Extracter deraf meddeelte Publicum, var, for deraf at lære Communitetets Gods og Tienders Slette eller gode Bestyrelse at kende; thi naar Communitets-Tienderne bortforpagtes eller bortfæstes for 116 Rdr. overhovedet, da indseer enhver Landkyndig nok, at det er Spot Kjøb. Bortfæstes disse Tiender paa Livstid, paa visse Aar, da pleie Fæsterne at være anseelige, hvorledes disse beregnes, veed man aldeles intet af; jeg haver paastaet, hvis fordeeltagrige Fæste ikke hindrer, at det maatte være en liden Tiende, helst Konge-Tiende, der ikke kunde give aarlig i Forpagtning 200 Rdlr. Man regne et Sogn paa 400 Tønder Hartkorn, og ingen skulde, endog i Slette Egne, kunde give 4 mk. pr. Tønde Hartkorn, vi regne de 92 Tiende, hver paa 300 Tønder Hartkorn, Communitetet oppebærer altsaa Tiende af 27600 Tønder Hartkorn, hver Tønde beregnet til 4 mk. gjør 18400 Rdlr. aarlig. Afgivten er nu 10713. Naar de 92 Tienders Sogne Hartkorn meddeles, kan denne Regning blive vissere.

Den tredje Grund, hvorfore Communitets-Regnskaberne noiere skulde kendes, er Bøndergodsets Bestyrelse. Almindeligviis er Bøndergodset, Communitet og Universitet tilhørende, i meget god Stand, og endda falder paa 1000 Tdr. Hartkorn ikke mere end 1200 R. Børnepenge, og det for 312 Aar. hvorledes? en Communitets Gaardmand ikke efterlader sig mere end 6 Rd. overhovedet, det er mig ubegribeligt, og heri maae ligge en Uorden uden Lige.

Lige. Jeg kiender Communitetets Bønder, der have efterladt sig 4 a 500 Rdlr. De usleste Trælbonders Tilstand, naar et Gods af 1000 Tønder tages samlet, er ikke saa ussel. En Neger ved en Plantage efterlader sig vist mere. Communitets-Bønderne, bleve de udfisktede, fik deres Jorder for sig selv, indrettede til Arvesæster og Forpagtere, Communitetets sparede Capital 30,000 Rd. var vel anvendt, de vilde snart give større Indkomster. Og det var smukt, at Landets høie Skole med eget Exempel grundfæstede og udbredte Frihed og Velstand, hvilket vel var mere værd, end en ded Capital, som ikke kan imodstaae Uordners fortørende Kraft.

Hos Deres Hoiærværdighed forekommer pag. 8 og p. 41. en liden Imodsigelse, pag. 8. staae Lønning til Provsten paa Klosteret af Communitets Indtægter; og p. 41. anføres igien Provstens Løn af Universitetets almindelige Caffe.

Man kan nu ikke sige, som Deres Hoiærværdighed, at det var saa heel unødvendigt at udfkrive Communitets-Regnskaberne, Protocoller og Qvitteringsbøger, der kunde vel være nogle, som for Alvor ønskede de af mig anførte Tvivl havde. Mig er det kuns om Sandhed at giøre, som igiennem Tvivls Hede best luttres; dernæst om det var muligt at bidrage noget til den for Land og Riger fordærlige Fordoms og Banes Udrøddelse, at al Ansvar for offentlige Penges Bestyrelse er krasløs, naar Regnskab ikke er krævet, saa skal Uorden og Forglemmelse være den General-Quittering, et heelt Folk skal være tilfreds med. Paa denne Maaade opædes Millioner i al Stilhed, og Statsstyrerne maae omsider udfinde Midler, der kan liste Marven udaf Undersaatternes Been, men at nu disse Smertter ikke skal gaae over i Fortvøvelse, maae man ved Opiaet stedse døve dem. Pensioner, Lønner, blandede Handels-Operationer, smigrende Løfter, Papirspenge ere længe bleve brugte som gode Midler for Staters Nervesyge. Communitetet er en Staat, og dets Bestyrelse, saa uordentlig lagt for Dagen, gav Anledning til denne Anmærkning.

3die Spørgsmaal. Hvorfore ere Collegiorum Capitaler, samt Legatorum, tilligemed deres aarlige Tilvæxt, anfert saa ubestemt, saa letfærdigt,

færdigt, at det Regnskab, der aflægges for dem, er snarere tjenlig til at forvilde, end til at overbevise Kronprindsen og Publicum om deres gode Forvaltning? Er det med Glid man haver forbigaaet at nævne Collegiernes og Legaternes Tilstand 1755, samt den uafbrudte Orden af Ephoris lige til 1787?

Et nogenledes tilfredsstillende Svar kunde Hofmanns første Tome af Eristelser og Foundationer give mig, nemlig hvis man havde ved hvert Collegium og Legatum anført Tilværen fra 1755 til 1787 fra Aar til Aar, i Følge de til Capitalers Fremværet henlagte Renter af urhyggelige Capitaler, saa var Forøgelsen 1787 ikke blevet saa blendende eller pralende, hele Fortiendsten havde da paa Professorernes Side bestaaet deri, ikke at have opødt den Capital, der af Giverne var fastsat med dens aarlige Renter at forøge Hovedstolen.

Endnu fattes et betydeligt Document ved dette Udkaft til Regnskab for disse store Capitalers Anvendelse. Vi vide, at aarlig have Professorerne at uddele 19640 Rdr. 1 mk. Det er ogsaa alt det vi vide med Visshed. Skulde ikke nu med Rette alle Stipendiarii, Alumni, som oppebære denne Capital, give hver deres Beviis? Og disse Bevisers Summa, udgørende aarlig 19640 Rdr. 1 mk., var et urhyggeligt Beviis for Forvaltningens Redelighed og Retfærdighed. Jeg er vis paa, Publicum læste ligesaa gierne een gang om Aaret disse Alumniers Beviser i Aviserne, som Planen til Classe-Lotteriet. Ved dette Forslags Fuldbgyrdelse vilde man da kunde indsee fra Aar til andet, hvor mange Penge i Oplag der tilkom ethvert Legatum. Mange Legaters Renter blive ikke af Professorerne hvert Aar udbetalte, fordi Baccancer indtreffer til Portionerne, og ikke hvert Aar reiser nogle udenlands ic. De her sparede Penge kom da paa deres rette Sted; nu behage det blot Professorerne at sige, Pengene uddeles efter Fundatsens Forskrift, og Legata ere nu vorne dertil; men spørges hvorfor ere de ikke vorne mere? Dette er det som aarlig Publicitet af Capitalers og Renters Bestyrelse skulde lære os. Men sørend jeg paa min Viis gaar Legaternes og Collegiorum Forvaltning løselig igiennem, tillades mig denne Anmærkning: at hvis skumlende Formodninger indsnige sig i mit Brev, da er det en Følge af Professorernes egen Ulyst til Publicitet, og at de ikke vil offentliggen paa en uimodsigelig Maade lægge

for Dagen den Gudsfrugt og Redelighed, hvormed de have bestyret disse betydelige Rigdomme. Kunns Dplysning og Frimodighed, samt Sandheds Kierlighed, uddrev den Hievarchiske Dievel, den samme kan vel og uddrive Con-
 sistorii Dæmon, hvis constitutio laudabilis, engang i Tiden dog maae komme for Dagen og blive udleet. Hvorledes er det under Con-
 sistorii Værdighed at blive æret og elsket af et heelt Folk? Denne Kierlighed erhverves ikke ved Myndighed, Mærke og Tavshed.

I. Walkendorffs Collegium.

I Beskrivelsen fra Deres Høiærværdighed er glemt at anmærke, at dette Collegii Capital var 1755 17000 Rdlr. Renterne deraf 680 Rdlr. hvorfra gaaer aarlig 495 Rd. til Alumnis Collegii, altsaa endnu hver Aar tilbage 185 Rd. hvoraf lægges 75 Rdlr. aarlig til Capital, dernæst 82 Rdlr. til Professorer, bliver altsaa 45 Rdlr. aarlig tilovers, foruden at regne hvor stor nu Capitalen er voret, som blev henlagt til Husets aarlige Reparation. Dernæst kan ikke vides, hvor ofte ved Vacance det Alumni tilkommende Stipendium er bleven lagt til Capitalen, hvilket i 32 Aar kan have handet ofte. Endnu et eget Regnskab er og ved dette Collegium at aflægge for Bibliotheket. Ventelig er San efter Fader Ephorus, og da er Regnskabet gaaet frem i flere Aar uden at blive afbrudt, hvilket og maae være en god Fordeel for Legaters Bestyrelse. Var en Alumni Plads ubesat af Faderen, hvorforre skulde Sønnen gjøre Antegnelse imod sig selv? Det er sandt, der aflægges Regnskab hvert Aar af den Professor, som haver dette Collegium under sin Forvaltning, altsaa kan det ikke skee. Med Capitalen 15032 Rd. steeg det i 26 Aar til 17000 Rdlr. fra 1727—1755, altsaa med 17000 Rd. Capital maatte det vel i 32 Aar kunde have steget over 5000 Rd. Dog dette vil en nœiagtig Revision best kunde afgjøre. Jeg anmærker blot, at Universitetet stedse haver frygtet for Publicitet, og altsaa angivet Capitalerne uden Nœiagtighed, som 1729 i Revisionen af Capitalerne i Klostgaards Manuscripter angives Walkendorffs Collegii Capital ubestemt at være i Kroner 15032 Rd. foruden endeel i Courant, hvor stor var nu den Deel? Og hvorfore er denne Revision af Capitalerne ikke udgivet i Trykken? hvorfore lig-

ger

ger saameget i Dvale ved Universitetets Bibliothek? hvorfor? Det kunde gaae i det Uendelige.

Annebode; det forekommer mig, som Alumni paa Walkendorffs Collegium endnu til 1774 fik lidet Hielp af Collegio, til derfor at trykke deres Disputatser. Nu skrives Disputatserne, hvor er da den liden Hielp blevet af? Det maae staae i Professorens Regnskab, men er glemt her at anføres.

II. Borcks Collegium.

1755 var Ancherfen Ephorus, og da var Collegii Capital alt efter Hofmann 34000 Rdr.; hvorledes det er gaaet til fra 1729 til 1755 vides intet; men at disse 34000 Rdr. ere nu efter 32 Aars Forvaltning vorne til 40850 Rdr., gaae meget naturligt til, og det med en sær liden Grad af Redelighed, i at bestyre offentlige Penge. Jeg er dog bange for at en skarp Revision vilde kunde giøre Paastand paa langt større Capital, vi vil her giøre en liden Prøve.

Kenternes Beløb af Capital 34000 i 32 Aar giør	43520 Rdr.
Derfra afgaaer til 16 Alumni hver 60 Rdr. i 32 Aar	29720 =
til Professorer 40 Rdr. aarlig i 32 Aar	1280 =
	<hr/>
	31000
	<hr/>
	Overskud 12520 =

Regnes nu fra til Reparation og andre Udgifter, saa bliver Spørgsmaalet, om ikke Hoved-Capitalen skulde være større? Revisionen vilde da sige os hvormedget Reparation og Bibliothek havde medtaget.

Extract af dette Collegii aarlige Regnskab kunde lære os endeel; thi nu er Regnskabet som her staaer i Beskrivelsen særdeles letfærdigt. Til Alumni uddeles omtrent 1000 Rdr.; hvorfor ikke nøiagtig beregnet til Mark og Skilling, og for de overskydende aarlig 600 Rdr. aflægges ikke anden Rig- tighed, end som om det var Eieren af Capitalen der raleder, sagende: disse 600 Rdr. anvender jeg til Bygningens fornødne Reparation, til Bibliothek-

let og andre forekommende Udgiwter, bliver noget tilovers, staaer jeg det til Capitalen. Saadant rask Sprog tilkommer ikke dem, som staae til Regnskab. Revision vilde fordre hvad Bygning har med Dette medtaget, og hvad Tilvæert Collegii Bibliothek har imodtaget aarlig; løselig at see til har det neppe faaet i 32 Aar synderlig mange Bøger hvert Aar. I en Protocol vil vel findes hvilke Bøger hvert Aar er foræret til dette Bibliothek som bør fradragges de tilskøbte.

III. Ehlersens Collegium.

1755 var efter Hofmann Capitalen 25000 Rdr., hver Alumnus nød aarlig 40 Rdr. Til Capitalens Fremvæertes Dplysning tiener da følgende:

Capitalens Renter i 32 Aar	32000 Rdr.
for 32 Aar til Alumni aarlig 40 Rdr.	<u>20680</u>

Lad os nu liquidere Bygningens Reparation og andre Omkostninger, saa sees lettelig, at Capitalen kan ligesaa gierne være høiere end den nu angives for. Skulde man sætte Liid til Rygter, forekommer det mig ofte at have hørt tale om, at der stod for 13-16 Aar siden Kammere ledige paa Ehlersens Collegium; hvis saa var, maatte disse ledige Pladsers Portion anseelig have forøget Collegii Hovedstoel. En god grundmuret Bygning taget stelden over 100 Rdr. aarlig Reparation. Bygnings-Reparations Regninger kan ikke være store ved disse Collegia.

1755 var Docter Holm Ephorus, hvo nu er det, siger Beskrivelsen intet om. Ingen synes at have giort mere for Academiets Rigdommes Tiltagen end Docter Theologia Steenbuck og Holm, ja denne sidste havde vel fortient i denne Beskrivelse en udmærkende Ewtale.

IV. Frisernes Legata.

Hofmann anfører at 1755 var Capitalen noget over 7000 Rdr. Cout. Nu 1787 ikke over 7458 R., altsaa haver dette Legatum i 32 Aar ikke havt megen Tilvæert,

Tilvært, uagtet Hofmann lærer os hvorledes dette Legatum lagde 1664, 400 Rd., og 1670 100 Rd. op. 1755 var Ephorus Professor Christian Herrebom, i hans Stervboe var at eftersee, som og i hans Estermands om ingen Forsøge haver kundet havt Sted i de forløbne 32 Aar. Alumni Dvitteringer fra Aar til Aar vilde være det beste Regnskab for dette Legatums Bestyrelse. Hvo er nu Ephorus?

V. Rosenerantz Legatum.

1755 var Peter Holm Ephorus, og da var dets fulde Summa 7800, i 32 Aar er vundet til Capitalen 1700 Rdr. Det gjelder da om at man for denne Tid kan bevise, at der hver Aar haver reist nogen, som haver oppebaaret Kenterne 312 Rdr. Thi i de Aar ingen reise, skulde de lægges til Capitalen, og ikke oplægges til Nytte for en Professor Søn, der kan faae saa meget desto større Capital at reise for. Denne Anmærkning er vigtig, og passer til alle de Legaters Bestyrelse, hvis Niemed er at hielpe Studenterne til at reise. Hvo er Ephorus?

VI. Scheelske Legatum.

1755 var Peter Holm Ephorus for dette Legatum, og da var Capitalen noget over 27000 Rdr. Den er da stegen i 32 Aar til 32900 Rdr., hvilket ikke er saa sart, siden Kenterne af 2000 Rdr. skal bestandig oplægges til Capitalens Fremvært, hvoraf vændtes 2800 Rdr. Capital og mere; endnu maae lægges til Capitalen af de mange Omstændigheder hvorved Alumni Part burde holdes tilbage. Man siger, at 10 Studenter nyde dette Stipendium, og for Nøiagtigheds Skyld lægges til, at Stipendiarii Antal er forøget, men løselig nævnes dette, ligesom Ephorus ikke vidste hvor mange han havde at uddele til. Var det ikke større Sikkerhed for Legaternes Bestyrelse, at Stipendiarii selv lod trykke deres Dvitteringer for oppebaaren Stipendium, og naar disse stemmede med Capitalens Kenter, var Ephorus uden for al Ansvar, og da kunde man see naar Vacance iblant Stipendiarii fordrøede Capitalens Forsøge.

VII.

VII. Winstrups og Resens Legatum.

Winstrups Legatum var 1613 1000 Rdr., vetus Resenianum var 1726 1000 Rdr. og Resenianum novum 1755 1000 Rdr., og denne Capitals Rente uddeles 120 Rdr. aarlig, til en Theologus som reiser udenlands. Det kommer nu an paa at eftersee, om der i de 32 Aar ikke haver været mere end 4 Aar, at ingen haver reist i, og at altsaa dette Legatum ikke har kundet vundet mere end 500 Rdr. i 32 Aar.

VIII. Finkiske Legatum.

Her fortælles os, at dette Legatum, som var 1755 3400 Rdr., er nu været til 50 Rdr. i 32 Aar; her kunde spørges: hvorfor have ikke ved alle Legata det Sted, at de ere vorne fra 1755 til 1787 ligesaameget, som fra 1728 til 1755? Saaledes var dette Legatum Finckianum været fra 1729 til 1755, 140 Rdr., og nu fra 1755 til 1787 kun 50 Rdr. Ved dette Legatum synes noget at være opødt; dog med saa løselig Regnskabs Afslæggelse lader sig intet sige. Neppe skulde man troe, at de Hø. Professorer ere Regnskabsførere, men Ciere af de Capitaler, der have faaet Navn af Legata, og at de altsaa ikke behøve til nogen at aflægge nøiagtig Regnskab.

IX. Fuirens Legatum.

Var 1755 2000 Rdr., for Henterne skulde en medicinsk Student reise, det er og henlagt til Museum Anatomicum, siden nu Academiet siden 1755 ikke har havt nogen Anatomicus eller Professor, kunde man sige, fordi Anatomien synes unødvendig til at doctorere, saa vindes derved 80 Rdr. aarlig af Fuirenii Legatum, hvilket i 32 Aar gjør Tilvært for Capitalen, den burde altsaa være 5560 Rdr.; fort, for alle disse Reise-Expensier aflægges ingen Regnskab; maae ikke de Personers Dvitteringer vedlægges, der Aar for Aar siden 1755 have reist udenlands?

X. Legatum Brochmanianum.

Brochmann gav dertil 2000 R., og 1713 blev af Professor Steenbuck forset med 508 Rdr. 4 mk. 12 s., og 1785 var Capitalen 2508 Rd. 4 m. 12 s.

Hvorledes nu dette Legatum ikke i 32 Aar er steget mere end 292 Rd. staaer tilbage endnu at vise, og paa hvilken Maade er det steget saaledes, naar aarlig deraf skal udbetales Renter til en Studiosus Theologiae.

XI. Hopneri Legatum.

Her seer det merkt ud, blot 1729 veed man, at dette Legatum var 12444 Rdr. og efter 59 Aars Forløb er det nu steget til 16787 Rd., her fattes mange Esterretninger for at kunde bedømme dette Legatums Bestyrelse; saa meget kan sees af Procantslerens Esterretning, hvorledes Renterne af 12000 Rd. ere anvendte, men hvad man gjør med Renterne af 4787 Rd. er aldeles ikke nævnt, ei heller fatter man hvor dette Legatums Tilvæxt kommer fra; og saaledes at fortælle hvad man hører om Legata og deres Administration, det kaldes at aflægge Regnskab, eller rettere at gjøre det umueligt, nogenstunde at aflægge det. Endnu tre Legata vil vi vedrøre.

XII. Fossiske Legatum.

Det var strax efter Ildbranden 3440 Rd. 5 mk. 8 s. og i 27 Aar til 1755 steg det 1560 Rd. 1 mk. 8 s., blev altsaa 5000 Rd., og nu er det i 32 Aar steget til 9600 Rd. Dette Legatum synes at være best faren af dem alle, helst om der er reist nogle hver Aar i de 32 Aar. Her gaaer man i Blinde, maae altsaa tage til Takke med de Smuler, Professorerne sige os om Capitalernes Tilvæxt, de sige os blot de ere vorne, men ei hvorledes, eller hvorfor de ikke ere vorne mere.

XIII. Grönbecks Legatum.

1755 var det 2200 Rd. og i 32 Aar er det blevet til 2350 Rd., det synes at det burde have voret mere.

XIV. Legatum. Arnæ Magnæ Legatum.

Noget efter 1731 kom Arnæ Magnæ Skrifter og Capital til Universitetet for 10000 Rdlr. At regne mildt haver Universitetet for dette Stipendium at aflægge Regnskab for 40 Aars Renter, samt vise hvorledes Capitalen burde være 26000 Rdlr. Commissionen over Arnæ Magnæ Stiftelse Skylder Publicum Lys over denne Materie. En særskilt Commission og ikke et Universitet kan kun opmuntre og fremme med slig Hielp Studium antiquitatum borealium. Det er og Feil at i samme ikke examineres, saa var det i det mindste kuns halvdød.

Jeg kunde anføre flere Urigtigheder angaaende Legata, blot ved at sammenligne dem med Hofmann; dette overlades en uviagtigere Revision, thi den af Professorerne baade 1755 og nu 1787 opgivne Fortegnelse paa Legaternes og Capitalernes Forvaltning og Forsøgelse er hverken heel eller halv; der- efter kan ingen meddele dem Qwittering.

4. Endnu spørges: hvorfor har Neufs og Bluhme Navn af at have stiftet et Legatum, da de blot 1745 oprettede en Foundation for dette Legatum givet af en Anonym?

5de Spørgsmaal. Hvorfore er pag. 27. ikke nævnet andre Besparel- ses Kilder for den ved Universitetet saa viselig indrettede Besparelse = Kasse, end blot Renterne $\frac{2}{7}$ pro Cento, hvilket jeg frygter, neppe vilde være nok til at frembringe 7144 Rd. ? kunde ikke og til Besparelse regnes de Aar in- gen reiste? Dernæst naar Collegiers, Legaters Oppebarelse ikke alletider finder Stipendiarii, enten fordi man har vanskeligt med at finde nogen af Familien, eller og Dødsfald, eller Seendragtighed i at besætte Pladser, for- aarsage denne Vacance.

6. Er Legaternes Sikkerhed da og saa meget stor ved den Indretning af Besparelser Cassa? Ephori ere mere sikre, thi øder en eller anden noget af det ham betroede Legatum, saa gaaer det paa det Hele; kan man troe Angte, er det mueligt at der kan hændes Legata. Der have vel før staaet Kam-
mere

mere ledige paa Collegium af denne Grund, og Kirker haver vel været nødt til, fordi de mistede 2000 Rdr. Capital, at sige sig selv, den Mand der ødre dem var Kirkeværge i 20 Aar, han kunde dog ikke have mindre for sin Umage end 100 Rdr. aarlig, saa var den Capital erstattet.

Legaternes Capital 520318 Rdr. er nu virkelig i Behold, men hvoremed bevises at deres Renter 19640 Rdr. ret anvendes. Dvitteringer fra Stipendiariis, og Revision over Ephorers Regnskab følger ikke med, hvilket dog er i Tiden at forvente, siden Universitetet haver faaet Smag paa Publicitet og Procantsleren i sin Forerindring lover det.

Hvo er Ephorus for Caroline Mathildes Stipendium, eller er det en Drom at det haver været til?

Da man ikke har Kirke-Regnskaberne for sig, kan herom intet siges. Bygnings-Cassen forbigaaes af samme Grund.

Universitets Bibliotheket.

Her synes en Revision at være høist nødvendig, og det var jo ikke saa vanskelig en Sag, at sætte alle Donationer af Bøger hen for sig selv, og da at opsummere Auctions Regninger for de Aar til Aar indkøbte Bøger, man vilde da erfare, om Bibliotheket havde faaet de Bøger det tilkom, thi efter Dieshu at domme, synes her at fattes meget, helst nogle libri rariores paa visse Professorers Auction ere dyrt betalte.

Efter Hofmanns Fundats Skulde Bibliotheket have havt Bøger for følgende Capitaler:

1654 Brochmans Enke giver Capital	500 Rdr.
1654 Erasmus Brochmann	500 =
ikke vides hvad hans til Bibliotheket legerede grundmurede Gaard er solgt for.	
1660 Juiren gav Capital	300 =
1674 Theodor Juiren	500 =
Destoværrer, i Kiøbenhavns Ildbrand opbrændte 14 Bibliotheker, sammensmeltede i Univers. Bibl. men Capitalen vedblev	1800 Rdr.
Friderik den 4de gav Inscriptions-Penge	

100 Rbd. aarlig, og disse anføres
 1735 Trelund 6000 =

Vi vil nu blot regne fra 1728 til 1787 vilde Renten af den Capital
 1800 Rbd., 59 Aar foruden Rentens Rente, giøre

Summa 1787 4248 Rbd.

fra 1732 100 Rbd. aarlig Inscriptionsspenge 5500 =

Trelund fra 1735 til 1787 aarlig Rente 240 Rbd. giør

for 32 Aar 13080 =

22828 Rbd.

endda lagt til af Studii Skat aarlig 300 Rbd., blot fra

1722 af til 1787. giør Capital 16500 =

39328 Rbd.

Bibliotheket har at aflægge Regnskab for 39328 Rbd. i de 55 Aar det
 ingen Regnskab har aflagt, det gielder nu om der findes Bøger for den Sum-
 ma, naar Bog-Donationerne fradrages.

Endnu kommer hertil Indtægt for Almanakkerne, da Universitetets Bi-
 bliothekarius har 200 Rbd. og Underbibliothecarius 100 Rbd.

Observatorii Regnskab kunde det vel ikke skade, om man fik at see
 offentlig.

Den botaniske Hauge.

Det er et statistisk Problem om alt det som er under Commission er vel
 faren. Botaniken i Danmark har ikke fundet sig vel ved at være under
 Commission; denne gav for nogle Aar siden til Lector i Botaniken, som ret
 vel læser Linnæi Bærker, hvilke ikke er Tilfældet med Gartneren, en Instrur,
 at han ingen Urter maatte tage uden med Gartnerens Vidende og Billie.
 Ja jeg var med fremmede Rejsende, for at see den botaniske Hauge, hos
 Lectoren, hvis Indsigter disse heundrede, men da de vilde bese Haugens
 Bibliothek, maatte Nøglen dertil fordres hos Gartneren. Og hvor viiselig
 kan Dragen ikke bruge den Skat han ruger over! Det er da fra Commissio-

nen

nen man skulde erfare hvad Haugens Bygninger have kostet, hvormange Tilhørere der indfinder sig i den prægtige Høre - Sahl, thi til River, Spa-der ic. er den for smuk. Her fik man da og at vide Haugens fulde Capital, samt at dens idelige Forandringer haver kostet meget; og man beklager atter Haugen, hvis dens Capital ikke er større end her i Beskrivelsen angives; nemlig af Hans Majestæt skienket 5500 Rdlr., samt 231 Rdlr. der fra forrige Tider af tilhører Haugen; for 228 Rdlr. aarlig Rente kan Gartner og Arbeidsfolk ikke lønnes, endnu mindre fremmede Frøer, Træer, Bøger anskaffes og Bygningerne ikke heller holdes vedlige. Det synes som Beskrivelsen her haver med Tavshed forbigaaet det Legatum Erasmi Bartholini ad Hortum Botanicum, Hofmann pag. 282. angiver 1696 at have været 1200 Rdr. 1755 havde Gartneren 30 Rdr. for Opvartning ved Haugen, om denne nu er bortforpagtet, eller *Lectiones botanicæ* ere ubleiede, taler Beskrivelsen intet om. Af denne lærer man Haugen slet ikke at kiende.

7de Spørgsmaal. Hvorfore dreie, krumpe og vrie Professorerne sig ved at angive oprigtigen og nøiagtigen deres virkelige Indkomster, ja det som mere er, hvorfore vil de fortie og forringe deres Indkomster tvært imod Sandhed?

Dette Spørgsmaal overlader jeg til enhver at besvare sig selv, naar han først, efter at have læst disse Oplysninger, erfarer, at Professorerne ikke angive deres Indkomster rettelig.

Vilde Regieringen tage Professorerne paa deres Ord og sige: jeg vil sætte alle 14 Professorer hver paa 1400 Rdlr. aarlig Gage, imod at jeg oppebærer Indkomsterne af deres 3000 Tønder Hartkorn Bøndergods, af deres 40 Tiender, af Studii - Slatten ic. og Kongen vandt aarlig vist noget, blot Professorernes Indtægter af Tiender og Bøndergods, beregnede til det, Communitetet aflægger Regnskab for, at have oppebaaret 1785 1787.

Min Beregning er aldeles urigtig, saasnart man kan bevise, at Professors Tiender og Bønder afgiver ikke saa meget som Communitetets. Da

jeg dog staaer i den Formodning, at Professorerne med Nidkierhed bestyrer deres eget ligesaa godt som Forvaltere Fremmedes. Men til Beviset: Communitetets 1000 Tønder Hartkorn Bøndergods gav 1785

Indtægt 2755 Rdl. 8ß.

Professorernes 3000 Td. Hartk. maae altsaa have givet 8265 Rdl. 1 mk. 8ß.

Communitetet haver 1786 havt af sine 92 Tønder

11724 Rdl. af hver 127 Rdlr. hvilket udgiorde

for Professorerne 40 Tønder aarlig 5080 Rdl.

Nu siges pag. 40. at Professorernes Tønder haver ind-

bragt en Professor, tvende tilsammen, 600. til

400 og 200, antager vi 200 R. for hver Tønde,

kommer 8000 Rdl. til Deeling for 14 Professo-

rer, vi vil kun her regne lige med Communitetet 5080

Communitetet haver overordentlig Indtægter af sine

1000 Tønder Hartkorn havt Aar 1785 605 Rdl.

Professorernes overordentlige Indtægt af 3000 Tønder

Hartkorn gier 1805

Forlegaters Forvaltning have Professorerne 528

Studii-Skattens Beløb, naar derfra afgaaer 2400 Rdl.

bliver tilbage 2600 =

Professorernes fulde Indtægt 19778 Rdl. 1 mk. 8ß.

Denne Capital fordeelt paa 14 ordinarii gier for hver Professor over 1412 Rdlr.

Naar nu Kongen forsikrede Professorerne den aarlige Indtægt de selv

sig de have, saa kunde han jo tage det Overblevne til sig. Hvor meget dette

wilde blive kan ikke vel udregnes, siden Professorerne saa ubestemt haver angiv-

et deres Indkomster pag. 44. de ældste skulde have 1500 Rdl., sæt at disse

ere 6 i Tallet, udgier Summa 9000 Rdl.

andre 4 havde hver 1200 Rdlr. 4800 =

og 4, hver 900 Rdl. 3600 =

17400 Rdl.

Kongen vandt altsaa 2378 Rdl.

Naar

Naar han udbetalte Professorerne 17400 Rdl., og blot led forvalte deres Bøndergods og Tiende paa samme Maade, som Communitetet bliver forvaltet. Da pag. 44. fortælles os, at Corpora ved Universitetet ere vel indrettede til skikkelig Underholdning, saa haver vi Ret til at sige rundelig, helst om man havde rigtig angivet Examens og Facultetets Sportler.

Det var ikke passende paa dette Sted, hvor vi allene omtale det Deconomiske ved Universitetet, at tale om den moralske Nytte hele Landet haster af den pysiske Fedme, som flyder ind i Universitetets almindelige Cassa. Naaskee kunde man med Grund sige, i Følge den almindelige Grundsatning, som Aarsagen saa Virkningen; af en pysiske Aarsag haver man ikke Ret til at fordrø ligefrem moralske Virkninger.

Ingen kan nægte at det jo var nyttigt, hvis nogen vilde med Frimodighed opløse de Tvivl, der med enhver som betragter Universitetet som Videnskabers og Sædeligheds Befordrer; iblant disse synes følgende at fortjene Overveielse.

1) Da Professorerne paa en fra Videnskaber og Studerende ganske uafhængig Maade lønnes, ligesom fordem Canonici, kunde da deraf ikke flyde, at Videnskaberne og de Studerende ere for dem mere ligegyldige, end for de Professorer, hvis Fordeel og Ære er paa det næieste forbunden med Videnskabernes Glid og Studenternes Bisald. Den ældste Professor behøver aldrig at læse Collegia eller see Studenterne, han oppebærer sit Canonicat ligesuldt.

2) Kunde ikke denne rige Forsatning, hvori Professorerne lever, den egenraadige Bestyrelse af 19645 Rdl. aarlig let forlede dem til, at de som Eiere af disse Kenter uddeelte dem til fattig Trængende, der ikke nyder dem fordi Giverne vil have det, men estersom Professorerne selv finder for godt. Heraf flyder at Professorerne som adelmødige Belgiorere, maae ares og tilbedes af trængende Studenterne. Disse blive ikke understøttede for deres Studeringers Skyld, men estersom de staae sig vel eller ilde med Professorerne, slige Misbruge kunde have Sted; thi regner man 30 R. aarlig til hver Student

Student, saa ere der 480 Studenter til hvilke Professorerne aarlig uddeler Almisse. Disse nedes da paa en vis Maade at ære, ophøie Professorernes Collegia, i hvordan de end læses. De Studerende maae for egen Fordeels Skyld allene stræbe at vinde Giveren, tør aldrig vove at bedømme hans Collegia, eller i mindste Maade controllere enten Professorernes Duelighed eller Flittighed, maae lære de vedtagne Collegia uden ad, maae taale mindre Høflighed end Videnskaberne fordre, at der skal vises deres Dyrkere. Jeg haver nogle gange ved Siden af Tjeneren og Kollkepigen maattet vente Professorens Komme, for at betale ham 10 Rdr. for det Collegium, der hverken var heelt eller halvt, uagtet jeg ikke agtede at være Stipendiarius; sed laudabilis consuetudo est servanda.

Var det ikke mueligt endog at betage Rigtet Magt til at skade Professorernes Navn for Redelighed og Uegennytte i at uddele Stipendia, ved at udfinde Midler hvorved Professorerne bestandigen bleve det de skulde være, ikke Legaternes Eiendomme, men Forvaltere, og at disse Legater bleve anvendte overeensstemmende med deres Bestemmelse, til at indgyde de Unge Lyst til Videnskaber, og ikke at nedtrykke dem ved blind Verbedighed for visses Navne og Anseelse. Kunde ikke Professorerne give aarlig en Liste ind for hver Legatum og Plads paa Collegia, hvorpaa de duelige Studenteres Navne vare trykte, som oppebare Stipendier; dernæst deres som vare dertil indskrevne, og at disse enten opsteeg til Nydelse efter deres Alder, eller og at de lige Duelige trak Lod. Jeg seer ikke at det var nogen Skiendsel for Professorernes Ære, at give os ligeledes en Almanak over Academiet, som Søe-Etaten giver os aarlig; at see denne Indretning foreenet med hine historiske Almanakker, vilde giøre Forpagtningen af vore flette Almanakker af 1022 Rdr. til Universitetet, til en ærefuld og med Nøie fortient og erhvervet Indtægt, nu ere endog ubetydelige Feil i Almanakken høist utilgivelige og til Skiendsel, siden de 1022 Rdr. saa let erhverves.

Den 3die Tvivl: mon Universitetet svarer til sit Siemed? Man overveie Examina, deres Misbrug, Bane og liden Nytte, naar de udarte til Svangsmidler, der skal holde Studenterne til at høre de kiedende Collegia, og naar de skal regnes med iblant Rigdoms-Rislerne. En strengelig forbudet Misbrug saae jeg iblant Auctions-Placaterne paa Studiegaarden at være i fuld Brug, nemlig at læse for Deposituris, i nogle saa Uger at læse Plukke

Plukkemad for at faae sit Plukkemad igien, thi Examen kan jeg begribe faaer noget af sig, derfor seer man hvorledes klingede Deposituri og Semi civis Academici raaf faae Laudabilem. Det er tilig at de Unge blive sat paa Gienveien der fører ud af den Academiske Mark til det Sted, hvor man seer tilbage til Videnskaberne med Ligegyldighed, og blot er beskæftiget med at udfinde Gienveiene til Levebrød, saaledes lande endelig i Havn med den beskæmmende Bevisstid, ikke at kiende en Videnskab til Grunde, men blot at have lært nogle Spørgsmaal af dem, der ere herskende til Examen, hvorved ingen faaer Lyst til at øve sig videre. Ja i dette Selvbedrag stadfastes enhver; er jeg dygtig til Embede, da naar jeg haver faaet det skal det nok blive forvaltet. Vel bekiendt med en betydelig Deel af Danmark, kiender jeg mange Embeder, der ere besatte med Mænd, der glade over at have sluppet fra Examen til Embede nu leve et Liv, som om de aldrig havde været Videnskabernes Dyrkere.

Langt fra at Skrifter ene kunne have disse Hindringer, og angive Midler, hvorved Videnskabernes Værd hos os skal kunde blive uskæmmet, saalænge disse ikke i de høie Embeder søges, ja uomgængelig fordres. Aldrig klavrede Menneket hen af en moradsig Slette, men vel af en steil Klippe, for der oppe i en reen Luft at overse Naturens Pragt, til denne Spidse op hæver Videnskaberne Menneket, og ligesom diffes Antal forøges, bliver Dplysningen almindelig, trænger ind i Pallasten og Hytten. Det er Dem, naadige Kronprinds! vi have at takke for Skrive- og Trykkefrihed; værne da om den, ja elsk den som Deres tilkommende Folks meest velgiørende Skjæls-Engel, der skyer om Dem selv hvor De gaaer og staaer, og med Sandheds Fakkell beskæmmen de Dumme, nedslaae de Listige, giøre de onde Vaner og Misbruge affhælige, oplivz de Ridkiere for Landets Vel, og glad seer den under Deres Trones Varetægt hvorledes Smigers og Ukyndigheds Laage trækker alt mere og mere bort. Naar da omsider Sandheds Lys omgiver Dem og Folket, da have hine Nedrige intet Sted at skjule sig, indsvøbte i Værd, Rang, Stamhuse, vil Folket allevegne udspeide dem, og straffe dem med offentlig Foragt. De kan, beste Prinds! med Deres af alle erkiende Standhaftighed og Kierlighed for Landet, Videnskab og Frihed sig i en høi Alder: bliv Lys, og saaledes skabe et lykfsaligt Folk; men De fik og Evne af den Almægtige til at trække Retfærdigheds og Friheds Straaler tilbage, og at udbrede evigt Mærke over det

C

danfke

danſke Folk, ſom da lettelig nedſtyrtes i de Afgrunde Fortiden have aabnet, og ſom ved Sandheds og Klogſkabs Veiledſe allene kan undgaaes.

Univerſitetet, der efter ſin Beſkrivſe ſkal antænde de Sandheds og Kundſkabs Fakler, der ſkal opklare alt for videbegierlige Underſaatter, kan ikke hade mig, fordi jeg med diſſe ſaa Linier ſtræbte at forjage det tykke Mørke, der viſt vil hindre dem i at udføre deres eneſte og kiereſte Tanke, det danſke Folks Dylſning. Deres Hoiærværdighed ſelv ſom elſker og kiender Videnskaberne og ærer dem, ſom Algodhedens Beſtemmelſe forlænde Menneſket til at vejlede dem til Sandheds evige Tempel, vil viſt fortolke denne min i dette Brev yttrede Frimodighed, ſom et Beviis paa min Iver for at ſee Videnskaberne blomſtre i vort ſælles Fødeland. Vi have jo allerede i nogen Tid, begge efter vore Egners Maal, arbeidet paa at udbrede Videnskaberne Riges Grændſer. Det er da ikke ſært om vi fordoblede vore Kræfter, til at ſtride imod dets Fiender, og diſſe ere unægtelig aristocratiff Afſkye for Skrive- og Tænkefrihed, Stoltzhed imod Videnskaberne Dyrkere, og Ligeegyldighed for Videnskaberne Vre.

I vores ſælleds Formaal for vore videnskabelige Beſtræbelſer ſøger jeg tillidsfuld Undſkyldning nok for min Driftighed at tilſkrive Dem, og tør forſikre, at jeg med uryggelig Hoiagtelſe forbliver

Deres Hoiærværdigheds

tiensſkyldige Tiener

Kjøbenhavn, den 25 October 1787.

N. D. Kiegelb.

P. S. Tiden var ſpilt paa alt for noiagtige Beregninger, ſiden dette Brev ikke havde Magt til at rette og underſøge Worden ic. jeg haver blot ved Hielp af nogle Lovol vildee gjøre Deres Beſkrivſe ſaa ſandfærdig ſom muelig, thi blive mine Lovols Oplyſning knyttet til Deres Beſkrivſe, kan denne ikke tabe i Noiagtighed og Tilforladelighed.

Trykfeil.

Pag. 3. næſtſidſte Linie læs 132 Tiender 520318 Adlr.

PROMEMORIA.

til

Forfatteren af Erindringen

imod

Hr. Kiegels,

Anledning af hans fremsatte Tvivl.

Veritas parit Odium.

Kiøbenhavn, 1787.

Trykt hos Chr. Frøb. Holm, i store Siølsstræde No. 218.

Sværken har jeg den Ære at kiende S. T. Hr. Procantsler Janson eller Hr. Kiegels, uden af Rigtet, som siger, at de begge ere meget brave Mænd. Ikke heller kiender jeg Dem min Herre, men jeg har billig Aarsag at troe, at De er een af dem, som luurer efter, om Guds Faarestie ikke hist eller her af Brostfældighed haver et Smuthul, hvorigiennem De kunde krybe ind, som hine Ræve i Bondens Gaard.

De angriber uden Aarsag Hr. Kiegels, som dog med Varme taler Studenternes Sag. De angriber med saadan en Hæstighed, at endog den Mand, som De vilde forsvare, haver mere Skade end Gavn deraf. Denne værdige Mand lider ikke saa meget ved, at Hr. Kiegels fremsætter sine Tvivlsmaal, som at De angriber Hr. Kiegels ad Modum Nyebodcianum.

Har Hr. Kiegels fortient, at De sætter ham i Ligning med de Gale, som opfyldte Byen for 4 Aar siden? Være Galsskab og Ondskab Synonima, saa skulde man snart troe, at De den Gang havde havt et Tegns, siden De da gif fri, og oplevede denne Periode, for at udese saa megen Ondskab. Dog! De viiser i Deres hele Svær, at De, sans Comparaison, er ligesom de Hunde, der bieffe stærk, men bide ikke.

Har Hr. Kiegels fortient, at De skulde ligne ham med Sigvard Lyche! — en Person hvis Nederdrægtighed var saa stor, at han skrey, eller i det mindste havde Hierte til at skrive Folk Hæder og Ære fra, for en Rigsdaler, ja vel undertiden for en Pægel Finkel!

Jeg erklærer endnu, at jeg ikke kiender Hr. Kiegels uden af Navn, og af hans Skrifter, jeg kan derfor hverken erkiende eller miskiende hans Hierte, men at han har en oppakt Forstand, og at han bruger den paa en langt

langt mere ædel og frugtbringende Maade, end den usle Sigvard Lyche og andre Pasquillanter, Sat Sapienti — det er ligesaa vist, som at Dagen saarer sit Lys fra Solen.

Til Gavn for Hr. Kiegels og Skade for Hr. Procantsler Janson, ere saavel Deres Beviser (de faa som findes) meget svage, som Deres Grovheder dumme. Herpaa kan tiene til Beviis det Okse Indfald, som aldrig nogen Litteratus kunde falde paa at bruge, da enhver dansk Skolemester veed, at det ene Ord skrives ogsaa, og det andet Dye; slige Ord maa altsaa findes i Deres Lexicon.

Siden De ikke haver fremsat noget afgjørende Svar, til at oplyse det ugrundede i Hr. Kiegels Tviolsmaale, saa skylder jeg Dem heller ikke noget Svar igien; men vil allene holde mig til de Grovheder, som De saa hyppig udøser over Hr. Kiegels, og vise Dem, hvor uforskyldt denne Mand faaer dem.

Hvad Hr. Kiegels haver skrevet om Academie, Professorer, o. s. v., maa Manden uden Tviol vide at besvare, og fortjener han da, fordi han med saadan Børme taler Studenternes Lær, at giennebegles saa skammeligt? — Kan han derimod ikke det, saa bliver uden Tviol hans Sag da saa flem, at han heller fortiente at ynkes, end at spottes. I det første Tilfælde har De handlet fremfusende, i det De har mishandlet en Mand, som har voved at sige Sandhed, og vidst at betjene sig af den Frihed, som den viise Regiering giver enhver. — I det sidste Tilfælde derimod, røber De et Hierte, som er saa fuldt af Galde, at det løber over i Uride.

Overalt, hvad er Hr. Kiegels Forbrydelse? — Han fremsætter nogle Tviol til Oplysning, og hvad er Deres Helte Gierning? De oversufser en Mand, hvis største Forbrydelse er maaske denne, at han ved Anretning har kommet for meget Peber paa Maden, og De derimod gjør Dem Umage for, at give Deres Souce samme Smag, endskjønt man strax smager, at det er forligged Allehaande.

I Steden for at anføre alle Deres Grovheder, vil jeg anføre et Svar, som De giver i Anledning af Hr. Kiegels Tviol om Stipendio Carolino. De viser hen til p. 7 i Procantslerens Skrift, og der finder man kun anført en Gave fra det Høi Kongelige Huus, under Navn Stipendium Domus Regiæ. Burde det ikke i det mindste i en Note anføres, at høifsbemeldte Dronning var dets Stifterinde. Er det maaskee Giinstint. Og har Hr. Kiegels ikke Grund til Tviol?

De stræber at gjøre Hr. Kiegels latterlig, ved at skrive, at det var uhorlig, at Vedellernes Magelighed kunde gjøre Allarm under Examen — det er Pølsesnak — thi det er ikke Vedellernes Magelighed, men den Uorden deres Magelighed forarsager, som forvolder Allarmen. Anecdoten om Støvlerne er fattig. —

Hvo tvivler om, at jo en Mand som Hr. Kiegels, der saavidt jeg veed haver været ved Høffet, skulde kunde træde ligesaa net med Støvler, som en firefkaaren Provincial med tre gange sneede Skoe — og, er vel Hr. Kiegels den eneste, som gaaer med Støvler. — Sporene gjøre ikke helter til Sagen — bedre, at have dem paa Støvlerne, end i Hiernen.

Wilde jeg saaledes vedblive, skulde jeg, troer jeg, overbevise Dem om, at De, er ligesaa fattig i Deres Afbeviisning, som grov i Deres Angreb.

Zeg vil derfor slutte med dette:

Ligesaa megen Ære, som Hr. Kiegels har af det underdanigste Haab han fæster til vores naadigste Kronprinds, ligesaa megen Skam har De af den Tillid, De yttre til høistbemeldte Herre.

Hvo vil vel tvivle om, at en Herre som denne Prinds, som elsker Orden, og er Orden selv, ikke naadigst vilde række sit Øre til, naar en fornufsig taler med Varme? Den reitskaffene møder frimodig; men den lastefulde stielvende for denne Herres Afsyn. Den Fattige naar han har Ret, har ikke nødig at frygte, for, at den Rige skal trykke Begtfskaalen ned til sin Fordeel.

Læs med Agtsomhed den herlige Tilsegnelse, som Hr. Kiegels i dnt Underdanighed gjør til denne Prinds — læs den, siger jeg, og da vil De skamme Dem ved, at have lignet denne Mands Hierte og Forstand ved S. Lyche og andre Gale. — Og jeg vædder, at De da i Deres Hierte erkjender, at have fortient disse faa Linier fra

N. N.

A p o l o g i e .

Stilet

til at

forebygge de ukierlige D o m m e ,

som mueligt kunde sælbes

over

Erindringen til Hr. Rigels

i Anledning af hans Brev ic,

Sørfattet af

Wo nichts ist, hat der Kaiser sein Recht verlohren.

Kiøbenhavn, 1787.

Trykt hos Chr. Frid. Holm, i store Siølsstræde No. 218.

W. P. O. L. O. G. I. C.

1787

III

Forordning om de offentlige Bøger

Forordning om de offentlige Bøger

Til Forerindring tiener dette, at en Collega sidst har soiet de fleste af Noterne til denne Apologie, efterat den næsten var færdig.

Forordning om de offentlige Bøger

Forordning om de offentlige Bøger

1787

Forordning om de offentlige Bøger

Indledning.

Nogle ville maaskee undre over, at der fremstaaer Forsvar for et Skrift, førend det endnu er bleven angrebet; men for det første maae erindres, at Autor til Skriftet deri ikke har ringeste Deel, og kan altsaa ei beskyldes for Ubestandighed i sine Sætninger; dernæst at Skriftet uden Tvivl tilig eller sildig trænger til et Forsvar mod strenge og umilde Domme — og nu byder jo Klogskabs Regler at gvoele det Onde i Fødselen. — Vi læste Bøker, og fattede strax Medlidenhed med dets Forfatter. Upartist saae vi ved første Diekast hans Iver for den Materie, han arbejder udi. Han bruger Talesrens skionne Bendinger og pathetiske Udraab. Han angriber med Fyrighed sin Modstanders slette Character, og viser tydelig, at han eet Sted aabenbar har feilet. See Pag. 22. Der hans gode Villie til at forsvare sin Sag kunde vi altsaa ikke længer tvivle, og da vi troe, at en Handlings Moralitet især bør bedømmes efter dens Hensigt, saa tage vi ikke i Betænkning med al Flid at opmuntre enhver forekommende til, med Skaansel at oversee de Feil, som vist aldrig bør lægges den fiere Forfatters Villie til Last. Desuden erfarede vi af Pag. 7. at han var Student. Vi troede først at denne Beretning

ning nok ikke var saa ganske rigtig, men desværre, vi bleve snart overbeviste, da vi paa den anden Side betragtede den ædle Eenfoldighed og det gode Hjer-
te, som overalt fremlyste i Skriftet, og som vist ei giver mindste Grund til
at haabe af Autor en Usandhed, der dog ville have været enhver af hans
Medstuderende saa kær. Da altsaa dette Glimt af Haab ganske var for-
svunden, og vi dog nødigt vilde, at endog Indsædte skulde tvivle om deres
Studerendes Duellighed, (thi fra een gøres let Slutning til alle) saa beslut-
tede vi, saa got vi kunde, at forsvare og undskylde de Feil, som ved Tidens
snævre Grændser, ved Indbildningens og Iverens Hestighed, saa let kan
være indløbne for vor Autor.

Til vort Niemeds Opnaaelse ville vi da (for at ligne vor Forfatter,
som vist er Taler) i en ordentlig Tale afhandle, hvor ubilligt det var, at
fælde alt for haarde Domme over Autor til Erindringen i Anledning af Hr.
Kiegels's Brev til Hs Høiærværdighed Hr. Proc. Jansen.

I Talens 1ste Deel vise vi hvad det er, som læt kunde modtage alt for
haarde Domme, og hvorledes Kierlighed drager Skiul over dette. I Ta-
lens 2den Deel godtgjøre vi, hvor ubilligt det er at fælde alt for haarde Dom-
me over Forfatteren til denne Erindring.

1ste Deel.

Hvad da Tiltalen til Hr. Kiegels angaaer, saa ville vi allene gjøre
de gunstige Læsere opmærksomme paa, at det er vor Autors, især paa dette
Sted, fremskinnende Genie, som paa den konstigste og zirligste Maade har
vidst

vidst at dryppe Cresskænderen i sit eget Fedt, tildrage sig sine Læses Opmærksomhed, *) og strax ved Indgangen lade dem mærke, hvad de herefter kan vente af ham. Og paa denne Maade troe vi, uden noget videre Forsvar, at have forekommet alle de haarde Domme, som en Ubesindig her vilde fælde. Og herpaa gaar vi strax til P. 5. **), hvor en ubillig og letfærdig Læser maaskee skulde falde paa at paadigte vor Autor den Dumbhed, at han med Willie og Overlæg havde benyttet sig af det Ord Ofse i Steden for Conjunctionen ogsaa, hvilket da nødvendig maatte ansees for en tør Borger — men lad det end være trykt med Schwabakker Stil — Kierlighed vil og ber dog altid velte Skylden fra vor Autor paa en uforsigtig Sætter ***). Ja hans Genie, som ovenfor er beviist, gjør dette upaatvivseligt.

*) F. Ex. at vor Autor lægger Hr. Kiegels sit eget Spøvsmaal i Munden: Hvad Ret har han til at skrive mig til? Intet kan være bequemere til at oppække Læserens Opmærksomhed, siden enhver, endog den gunstige Læser, kunde kalde Autors Ret i Tvivl. Men vi forbyde Dig denne Tvivl, gode Læser! og hvis Du nærer den, skal Du for Eftertiden hverken hedde god eller gunstig i vore lærde Værker.

**) Foran dette burde først anmærkes et Sted af Pag. 4, hvor Forfatteren paa en inderlig moersom Maade lader os vide: at Hr. Kiegels ikke er død.

***) Her anmærkes i Anledning af de Ord: "og da er De ofse saa tydig som muligt" at jeg ingenlunde bifalder den kiendelige Forlegenhed, hvormed mine Colleger have søgt at forsvare og forklare dette ellers i sig selv ikke vanskelige Sted. Kierlighed og en uforsigtig Sætter behøves aldeles ikke her, naar man blot betragter den Forvirring, som i Almindelighed er Geniet saa egen, og denne fremstikke er just ikke paa saa Steder i dette Værk. F. Ex. strax neden under har han tænkt paa Luthers 1ste Artikel: "vi have dog vel en fælles Skaber" og derpaa i næstligste Hast farer hen til Guldbergs nat. Theologie: "jeg kan umulig falde paa, at De maaskee har frembragt sig! selv." Lutter Genie-Forvirring — hvor let altsaa at skrive ofse for ogsaa. Man formoder ellers af disse 2de Steder, at Autor er en meget ung Student.

Pag. 6. spilles med Ordet Publicitet. Paa dette Ordspils Regning have vi selv hørt een gjøre sig Instig og udlee det saa magert. Men erindret af os om den gylndne Regel: Nosce te ipsum: maal ikke dig selv efter andres Men; fandt Staklen sig truffen, og taug.

Side 11 synes det nok, som vor Autor har begaaet *victim ignorationis elenchi*. Han vil bevise, at det danske Universitets Lærere endog uden for Landet ere og bør være bekiendte for deres Skrifters Mængde og Godhed, (endog naar Suhms og Müllers Bærker tages bort, hvilke Autor tilstrækkelig beviser, ikke at høre til Universitetet —) men i det Sted fremstaaer et Bevæis for, at de fortiene Sammenligning med Hr. Kiegels. — Men let undskylder Kierlighed denne Feil. Er ikke Uorden Enthusiastens Sprog? Ja! er den ikke endog hos ham en Skienhed? Og hvo er vel den Eenfoldige, den onde Mand, der ikke her beundrer den elskværdige Jver, hvorved vores Helt henreves til hiin skionne Feil? — Ja! flygtige Læser, bliv ikke heller staaende ved dette, men gaae dog videre; følg ham ogsaa der, hvor Fornuften igien nogenledes faaer sit Herredømme, der, mener jeg, hvor han igien retter sig med disse Ord: nær havde jeg forgl. = = = = = hvis *Institutiones Chirurgicæ* i et fremmed Land ere antagne som Lære-Bog.

I Henseende til Side 12 vil maaskee nogle støde sig over Ordet Publicitet, menende, at dette Ord (der i sin sædvanlige Bemærkelse bruges om det der skeer offentligt og ligesom for Publici Dine) er slet anvendt i Modsatning af Auctions-Placater v. Avertiffementer til Collegier, som læses for Betaling. Og endskjønt her nu ikke behøvedes anden Giendrivelse end Henvæisning til det bekiendte Axioma: Sutor! ne ultra crepidam; Saa vil vi dog, for ikke at lade den eenfoldige og seenttænkende Læser døe i sin Vankundighed, og tillige for at vise, at Autor virkelig har tænkt ved dette Ord, (thi dette tør vi ikke love at vise ved alle Leiligheder) blot erindre, at det her skal betyde Collegier der læses gratis, modsatte de, der læses for Betaling.

See! gunstige Læser. Hidindtil have vi, som vi haabe, forsvaret de Feil, nogle maaskee skulde indbilde sig, at have opdaget hos vor Autor.
Men

Men Pag. 13 møder os Banfeligheder, som vi desværre maae tilstaae, at vi ikke see os ganske istand til at høre. Dog saa godt vi kan, vil vi gjøre det. Opflammet af Joer for Examen inden lukte Dørre er han forledet til alt for hidrige og uoverlagte Udtryk, som onde Menneſker maaskee ſkulde kalde grove Dumheder. Han spørger Hr. Kiegels: Hvad er det for Sludder; han siger at Kiegels ikke har vidst hvad han selv ſkrev, men bemærker ei, at Hr. Kiegels aldrig efter hans Mening har nævnet eet eneste Ord om Tiendeforpagtingen. Her kunne vi, som sagt, ikke ganske forsvare Autor, men appellere til Menneſkeſterlighedens milde Domſtol, haabende, at ingen Retsindig med Ligesgyldighed vil see den sorte Avind, liig glubende Dyr i en Have, afæde denne Plante, hvis Frugter maaskee allerede nydes eller i det ringeſte med Tiden kan blive meget herlige.

Pag. 14 findes et Ordſpil med Ordet: børſte, ſom vel er temmelig fattigt; men hvad kan vel deraf beviſes? Tætt uden dette, at Hr. Autor har feilet, og altsaa er et Menneſke *).

Vi ſkride nu til Pag. 17. (thi de Smaaſeil, ſom Læſerne paa andre forbigangne Steder kunde troe at opdage, behage De enten ſelv at rette, eller om De ei kunde dette, da tilligemed os, paa vor blotte Forſikring, være forviſſede om Autors retſkafne Henſigt) og behøver noget Sted vort Forſvar, er det viſt dette. Autor ſynes paa denne Side ganske at have glemt ſig ſelv, her ſkulde man troe, at en heel Stand blev beſkiemmet, hvoraf han ſelv er

*) Mærk: Een Omſtændighed ſeer jeg mig her nødt til at aabenbare den ikke ugunſtige Læſer; men jeg vilde meget have ham ombedet at beholde den hos ſig ſelv. — Et Spring fra Pag. 5 til 14 trænger ſikkert til en Undſkyldning. — I al Fortrolighed være det da Læſeren ſagt: At Autors Erindring foraaſagede mig ved dens Igien-nemlæsning noget, ſom har en ſynderlig Lighed med et andet noget, der vilde have fremkommet, hvis Figaro virkelig havde givet Guarniſonen i Sevilla ind at *** for da at forhindre, at Doſis ikke bliver alt for stærk, maae jeg nødvendig ſpringe nogle Sider over. Pag. 14. børſte Profeſſorerne's Skoe og Klæder — jeg for-mærker at jeg iſer maae ſkynde mig fra Pag. 14.

et Medlem, (see Pag. 7) her bruges Skjeldsord, som ikke høres uden paa de ringeste Steder, (vi tilstaae Feilene aabenhjertig, og vente desto snarere vor Autor tilgivet) og Ord gives en Bemærkelse, som hverken litterati og eruditi ville kunne forstaae eller bifalde. Her erklæres høitidelig, at ingen Student, som hidtil er examineret, kan vedkiønde sig uden Glam sine Saar, og at de med dem, om de blev bekiendte, ville bestemme deres Fæderneland, og for den ganske Verden vise, at Danmark er et Land, hvor Videnskaber ligge ganske udyrkede og Embederne altsaa besatte med uduelige Mænd. Saaledes see vi forud, ja med Bedrøvelse see vi det, at mange, endog fromme Læsere, vil forklare vor Autors Ord; men det vil dog kun være de, der ere komne i Bane med, mere at udløde en Autors Mening af hans Ord, end af den Tænkemaade, som man af Værket sporer at Forfatteren besidder. — Men, gode Læser! hæng dog ikke saa meget i Ordene, udlæg dog ikke alt til det Værste; skiul din Næstes Feil under Kierligheds Raabe, og antag heller med os, at Autor, da han nedskrev denne Side, ikke har tænkt noget der ved, i det mindste ikke tydelig, og altsaa er det klart, at deraf ikke kan udlødes noget Beviis for, at enten hans Forstand eller Hierte har havt ringeste Deel i denne Bestemmelse, og at den altsaa falder bort af sig selv. See i øvrigt Autors eller vores Motto. — Ordspøget, som nok vil støde et kræsfent Publicum lidet, og den usædvanlige Brug af Ordene, kan efter foresgaaende Regler rigtig bedømmes.

Side 18 og 19 tales om de Uordener der herske ved Examina, og som ville giøre det nødvendigt, at de holdtes inden lukte Dørre. Vores Autor gaar videre end Hr. Niegels, han bestemmer næiere hvori Allarmen bestaaer, nemlig i Hvislen ic., men i Maaden, hvorpaa dette Onde bør hæves, er vor Autor ikke enig med hiin, han foreslaaer en anden. Det er sandt, en streng Cato ville her atter finde en Fornærmelse mod Studenterne, da de ikke uden ved saadanne Midler skulle kunne bringes til anstændig Opførsel; men ogsaa her kan findes Undskyldning, thi enten kan man som tilforn antage, at hverken Hierte eller Forstand deri har havt nogen Deel, eller og han i Følge sine egne Følelser har antaget sandfælsige Midler for kraftigere, end

end de der nærmest angaae Sielæ: Eoverne, hvorpaa Hr. Niegels især har drevet *).

Side 21 kunde igien give Anledning til en vrang Forklaring. Professorerne kaldes Procuratores honorum suorum. Ligesom der erklæredes, at Stipendierne vare Professorernes Eiendomme. Men gode Læser! tag dog alt i den beste Mening, og vær tilligemed os forsikret om, at Autor enten ikke har saa rigtig indseet, eller som vist er langt bedre, ikke agtet paa Brugen af Pronomen reciprocum **).

Saaledes have vi da i Talens 1ste Deel udmærket de vigtigste Steder, som behøvede vor Forklaring og Undskyldning ***). Det vi (efter vor Autors Exempel) med Tavshed have forbigaaet, kan, som vi haabe, efter det anførte, deels let forklares, deels undskyldes. Især naar vi i Talens 2den Deel faae beviist, hvor ubilligt det vilde være, at dømme alt for haardt over Forfatteren af Erindringen. Mængden af Tvetydigheder udstrakte den 1ste Deel

*) Heraf sees, at Autor enten har eller meget snart faaer Examen philosophic, og at vi altsaa vel tør legge Nisbrigs Prænot. til Luthers Catech., og den forommelbte Guldbergs Theol. — vid. Nisbrigs Prænot. §. 72.

**) Pag. 21. have mine Colleger glemt at omtale et Sted, hvor Forfatteren taler om Mangel paa Skruer og Consistorii Dæmon, hvis nogen ukierlig Læser skulde have tiltænkt Autor Nis for dette, saavel som hans Pag. 17. — thi palam mutire plebejo periculum est — saa skal vi dog meget bede ham forskaane Forfatteren denne eene gang. Et Menneske som i sin Jvers Heede har stødt alle sine egne Skruer løse, forledes lettelig til at miskiende andres.

***) End videre mangler Pag. 24. hvor der dog siges saa meget smukt om ureene Hierte, sefsærdige Sielæ:Offere for giftige Tænder og Trods mod Had og Forsølgelse. — O Sandhed Hr. Niegels! De fortiente nok en Erindring af lige Beskaffenhed, hvis De kunde tænke paa at behandle saadan en Mand ilde. Alvorlig! er det ikke en inderlig, from Mand?

Deel længere end vi havde formodet, hvorfor vi den 2den Deel vil følge vor Auteurs Exempel, og haabe ligesom han, af nogle at fortjene os Tak for vor Korthed, endskjønt maaskee andre med Misundelses skumle Diekast vil see den ensfoldige Ufskyldighed forsvaret. — Men nu kortelig Momenterne: Er det en Sandhed at de, der ved deres Pund søge at gavne andre, fortjene Berømmelse og Skaansel, om de forsee sig, saa tør vi vist haabe, at ingen Retsindig vil nægte vor Autor nogen af Delene. Og da først og fornemlig Skaansel. Han røber en uendelig Lyst til at være Skribent (som af Barket selv sees tydeligt) og en ædel Drivt til at aagre got med det Pund ham er betroet. Midt ud af Tidens snævre Skranker træder han frem paa Skribenternes Skueplads, væbnet med alle de rhetoriske Vaaben, han til Dato har kundet overkomme. Men det er ham ikke nok, kielt og mandigt at have fremstillet sig i Kredsen. Vi see ham med ligesaa meget Mod at angribe den Fiende, han har valgt sig. Og dette er atter en Grund, hvorfor vi kan vente, ja vel med en ædel Frimodighed fordre Skaansel for vor Autor. Han springer rask sine Vaaben. Ordspog, glimrende Talemaader, Indsald ic. Saaledes er Angrebet, intet svækker hans Mod. Han er overalt sig selv liig, og her haves atter en Grund for vor Fordrings Villighed. Men af alle disse Betragtninger uddrages nu det, der uden Tvivl er ligesom Kronen for alle vore Grunde, nemlig dette, at Autor har det ufskyldigste Hierte og de reneste Hensigter. Betragt, gunstige Læser! den Iver, hvormed ethvert Udraab i hans Skrivt, ethvert Spørgsmaal, ethvert Ordspog, er præget. Betragt det roelige og uforsagte Mod, hvormed han bestandig gjør sig til Martyr for sin Sags Forsvar; — og hvad slutter Du? uden Tvivl dette, at han har den fuldeste Overbeviisning om sit Kald til at skrive; og see, om der er noget, som affrækker ham fra at følge den — nei — intet, aldeles intet. Hverken Critikens Svøbe, Tidens Korthed, eller de Mangler han maaskee maatte føle. Og naar Kiendes vel det retskafne, det ædle Hierte bedre, end naar alt frivillig opofres for Sandhedens Fremme. Saaledes troe vi da at kunne med en god og roelig Samvittighed ansee den 2den Deels 1ste Sætning som tilstrækkelig beviist, og derfra sikkert at giøre Overgangen til den sidste, neml., at vor Autor fortjener Berømmelse. Vi vil her ikke være paastaende, sligt passer ikke paa os, der for en stor Deel giore

giøre Regning paa Læserens Fromhed; kuns dette vil vi anmærke, at enhver ret from Læser dog ikke heller ganske kan nægte ham Berømmelse; man betænke kun Faren hvorfor han udsætter sig, de søvnløse Nætter Værket uden Tvivl har kostet ham; og endelig det uomstødelige Beviis mod Hr. Kiegels Pag. 22. Men, som sagt, vi vil ikke her være paaftaaende, alene den første Post fordre vi, og det med al den anstændige Frimodighed, som et gyldigt Beviis, Følelse af en god Sag, og Glæde over at kunde udrette noget for den, der inderlig ønsker at kunne som Skribent tiene sit Fædreland, nogenstunde kan meddeele. — Og saaledes troe vi at have beviist det, hvoraf vor 2den Deels Rigtighed kan sluttes.

Applicationen bestaaer i tvende Regler: Dom kierlig som vi, og
 vær flittig som Autor.

Diese Stigge des Landes
 in dem Jahre 1774
 von dem Kaiserlichen
 Hofe in Wien
 am 10ten Junii 1774
 an den Kaiserlichen
 Hofkriegsrath
 in Wien
 in dem Jahre 1774
 am 10ten Junii 1774
 an den Kaiserlichen
 Hofkriegsrath
 in Wien

Der Herrliche
 Hofkriegsrath
 in Wien
 am 10ten Junii 1774

B i e d r a g

til

Hr. Niegels's

S p ø r g s m a a l o g E v i d

i Anledning

af

Profantzer Jansons Beskrivelse

over

U n i v e r s i t e t e t s M i d l e r

af

E * * * *

Kiøbenhavn, 1787.

Trykt hos Sebastian Popp.

1848

III

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

Publikum i begge Kongerigerne Kſyder Hr. Niegels viſt ſin erkjendelige Tak for hans Spørgsmaal og Lovl i Anledning af Beſkrivelfen over Univerſitetets Midler og Indkomſter, og meer end een indſaae tilligemed ham, at med ſaadan en Beſkrivelfe var det ei værd at tale om Publicitet, da man intet Nyt deraf lærte. Hr. Niegels's Iver for den almindelige Oplysning gjør ham megen Værd; og den vigtige Bebreidſe, han gjør Profefſorerne for i rum Tid at have gvaalt dens Udbredelſe, er vel heller ei ſaa aldeles ugrundet; thi unægtelig viſt er det, at Lærerne ved Univerſitetet have den fordeelagtigſte og ofteſte Anledning til at indprænte de unge Studerende en beſtändig Eftergrundffnings Mand og en idelig Soggen efter Sandhed; og viſe de ei i al deres Tale og jevnlig ved Skrifter, at det er dem overmaade magtpaaliggende, at ſaae reen og fordomsfrie Lærdom udbredt, og al gammel Skulen og Skremt forjaget, ſaa nødes man jo reent ud at tilſtaaе, at endnu ſtaaе vort Univerſitets Lærere i dette Capitel meget tilbage frem for ſaa mange herlige Mand, vore Naboer endog ved ſmaaе Univerſiteter have at fremviſe. Til denne Mangel kunne angives mange Aarsager; de tvende vigtigſte er: 1. den, at Univerſitets Kuratorer have aldrig ladet det være ſig

magtpaaliggende at undersøge, om den, de foresloge til at være Professor, i Særdeleshed havde fortrinlig Underviisnings Gaver og det Almindeliges Biesald, men have altid været bedst fornøiede, naar Professoraterne vedbleve i Familien, til hvilken Ende de betimelig sørgede for, at Professorernes unge Sønner bleve udrustede med Designationer. Saaledes tales der i Worms lærde Lexicon, 3die Deel, om en Professor-Søn, hvis Fader dør, og som derfor hovedkulds maae reise udenlands, maae komme tilbage efter 2 Aar, hvor han tiltræder Professionen: "som siden hans Faders Død havde staaet ledig." 2. At vore Professorer saa ugierne skrive mange og gode Bøger, thi nogle saa arbeidsomme Lærde undtagen, som skrive Bøger, enten de levede i Kiøbenhavn eller ikke, seer man jo saa selden et godt Originalskrift; og hvorfor ikke? Professorerne, som deri burde vise sig utrættelige, og hvis Sag det burde være, at opmuntre de unge Studerende til at udarbejde gode Afhandlinger, skrive jo selv saa godt som intet. Aldrig kunne de dermed forbundne Bekostninger være dem til saa betydelig Hinder, især da den Rettighed, Professorerne have til aarlig at lade et vist Antal Ark trykke, ei engang blive benyttet.

Paa nogen Maade synes Universitets Profansler at ville opflamme denne ædle Lærdoms Jær iblant sine Medkolleger; hans allernaadigst confirmerede Instrux befaler ham at anmode de øvrige Professorer, at indlevere Afhandlinger, som i en Samling aarlig trykt skulle udgives; og jeg veed, at han allerede for rum Tid har efterkommet denne § i hans Instrux, men den gode Mand veed vel selv bedst af de Svar han har maattet deie, hvad Fremgang han og det læsende Publikum tør vente af denne som flere nyttige Anordninger. Skulle man ikke næsten falde paa denne formastelige Tanke, at et alt for rigeligt Udkomme væler Jær for Lærdoms Udbredelse. Ved at kaste et Blik til vort Universitets Lærere, sammenlignet med smaae ubetydelige Universiteter i Tyskland, finder man megen Probabilitet for denne Sætning. Der maae den Høilærde Hr. Professor klampe sig frem mellem nødterstig Underholdning; og den kommende Dags Tilhørreres Antal skal tillige betrygge ham for den kommende Dags Mangler; ikke desto mindre seer man ikke selden endog saavel udsærlige Bærker, som nydelige smaae Afhandlinger fra hans Haand.

Det var ubilligt at ville misunde vore Professorer deres rigelige Gage; nei! men de skal arbeide derfor; dette fordrer Staten af enhver af sine Lemmer, meget mere dem, som arbeide til den vigtigste, til Verdens Oplysning. Ingen spørge: hvordan skal de da arbeide mere end de giøre? Holde de ikke Forelæsninger? holde de ikke Examina? — Ikke nok! endog ved Skrifter skal de nytte; dersfra udgaaer og grundfæstes den sande Hoiagtelse, Studerende bør se for deres Lærere, ja! mere; endog med venfskabelig Dmgang, dette kiære Baand mellem Studentere og Professorer, kunne de udbrede megen Nytte. Blev det vore Universitets Læreres Sag med Joer at udbrede Lærdom, og især sand Lærelyst blant vore Dages Studerende, lode de det ikke blot beroe med at ryste nogle høist nødvendige Kollegier af sig, men aabnede Studerende en frie Udgang, hvor disse, ved at spørge og raadføre sig med dem, kunne lære at søge de rette Kilder til enhver Videnskab; lod Professorerne det være sig en Samvittigheds Sag, at omgaaes Studentere som Kommilitoner (dette hæderlige Prædikat, siges der, at Studentere saaer blot paa den sorte Tavle i Universitets Port) og ikke med den despotiske Stiøhed, der rober hierarkisk Subordination; ingen tvivle om, at en større Læse- og Lære-Lyst da ville udbredes mellem de Studerende, paa hvis Mangel man høre raabe fra alle Kanter, og hvortil man søger Grunden i Klubber, Theaterfællesskaber &c., maaskee og disse have nogen Deel deri; men unægtelig er det første en større og mere beklagelig Hinder.

Vi skulle synes at have nærmet os saa megen Oplysning, at det burde være langt fra Folk, der blot vil kaldes bevandrede med vore Tidens Levemaade, at søge Storhed og Ansæelse i en myndig Mine, eller den Krumning en af deres Medbrødre, der agter at tegne sig til deres Kollegia, giøre for dem, — sandelig jeg blues ved at anføre denne Tanke i en saa opløst Periode — og dog er der maaskee endnu en og anden Professor, hvis Opførsel i dette Stykke ikke saa aldeles kan roeses. Er det uædelt, nedrigt med myndig Slidskhed at sige Folk en Hob Ting, hvoraf man slet intet mener; sandelig jeg finder det ikke værdigt for en retskaffen Mand, at indhulle sig i en Mine, enten fuld af stiv Ufølsighed, eller paa tagen Myndighed, som begge klæder meget ilde. Kan man ved saadan Dmgang, om den skulle vedvare, nogensinde vente, at begierlig Videlyst eller kiærlig Hoiagtelse

agtelse skulde opflamme i den unge Studerendes Barm, naar den aabne Fortroelighed er reent udsuget i Lærersens; naar den Afstand, dennes Myndighed lader ham føle, kommer ham til at ryste, i Stedet for at Venlighed i at lede og raadsføre den Unge uden for Høresalen, skulde skaffe Professorerne Navn af Studerers og Studerendes bedste Ven og Vnder. Aldrig glemmer Kiøbenhavns Universitet den i meer end en Henseende uforlignelige Geist, hans aabne og forekommende Dngang staaer med levende Farver malet hos enhver, der blot havde den Lykke at tale med ham; hans varme Omhu for Studerendes Vel være et Monstret for enhver retskaffen Professor. Du unge Studerende, som videre fra hans Forelæsninger og Examen have kendt ham, og som formedelt disses Fortreffelighed vist aldrig vil glemme ham saalænge de leve, kan bedst dømme, om der i denne Aaledning er sagt for meget. Om Tabet i hans Estermand paa nogen Maade er bleven erstattet, er her ei Sted til at undersøge.

Dog, alt dette være kun i forbigaaende sagt. Jeg tvivler ingenlunde paa, at disse Sandheder, ligesom de idelig have været tænkte og beklagede af Retssindige, endnu maaffee vil blive læste og — glemte igien. Aldrig bestemte jeg mig til offentlig at sætte mine Tanker paa Papiret, ikke fordi jeg frygtede for det Had, Sandheden gemeentlig føder af sig, men fordi jeg stedse troede, det var Ting, som man kunde blive ved at tænke og skrive over til det uendelige, men som dog aldrig ville blive anderledes — hvorfor? — Fordi Grunden i mine Tanker aldrig ville blive høved. Jeg og mange Sandhedselskere med mig indsaae, at Universitetets Forsatning manglede den Klarhed og Oplysning, Publikum kunde fordrø om en saa vigtig Deel af Staten: det almindelige Rngte sagde, at Universitetets rige Donationer fra lang Tid vel ikke har været saa aldeles upartist forvaltede: at en Deel af de nærværende Professorers Dngang med Videnskaber og Studerende ikke var den rigtigste og bedste. Hvo som tvivlede om det sidste, behøvede blot at besøge nogles Forelæsninger og Examina — dog Hr. Kiegels har ved sin tydelige Underretning herom, faaet mig for denne sørgelige Tgientagelse. Dette syntes nu at være den akkademiske Litteraturs Tilstand her til Lands, at den nemlig blot skulde være Maalet for de oplyste Retssindiges Beklagelser, da man aldrig haabede at see Grunden, som var den fordømmelige Uvidenhed om Universitetets Midler og

deres Bestyrelse, høvet; man behøver ikke derfor at antage alle Hr. Kiegels's Beskyldninger mod en Deel af vore Professorers Uredelighed, Partiskhed ic. (See hans Spørgsmaal og Tiuvl Pag. 5, 7, 16.) Det bliver hans Sag at bevise.

Dog, med et sporedes noget Haab om en forbedrende Forandring i denne Lærdoms Provindsens Bestyrelse. Universitetets Profankler udgav, og man erfarede med Glæde, efter højeste Ordre, en Beskrivelse over Universitetets Midler. En Deel af de lærde Herrer (sic fama retulit) skielvede i deres Boliger for denne Bekjendtgørelse, sparkede derimod med Hænder og Fødder, men deres Hylen var for svag. Ogsaa dette fordobbede den længselsfulde Begierlighed, hvormed man modtog denne Beskrivelse.

Monarkens vise Omhu for Sandhedens Lær har tilladt Borgere offentlig at tale med Borgere; den Begierlighed, hvormed man paa nærværende benytter sig deraf, skulle dog vel udslette det Spørgsmaal: hvad Ret har man, uagtet som Borger i Staten, til at ytre sine Tanker over det Offentlige? Hvo er velden, som altid er i Stand til at afnytte de Kiæder, politiske Forbindelser paalægges os? Altsaa, uden denne Publicitetens herlige Fordeel, maatte jo Sandheden ofte prøves og døe paa Patriotens Læber. Profankler Jansson kan heller ikke i Følge hans nidkiere Iver for Oplysningens Udbredelse og den roelige Bevidsthed, hvormed den retfærdige Embedsmand tør see sit Forhold prøvet og lagt for Dagen, fortørnes over, at man med den Uafhængighed hans Værdighed blant os fordrer, her vover at tilføje nogle Bemærkninger og Mangler; hans nylig udfomne Beskrivelse over Universitetets Midler har i Publici Dine.

Jeg kan ikke nægte for, der hører Strøke til paa det Sted Profankler Jansson staaer, ikke at blive døvet af Medkollegers Klynken og Jamren, men med urokket Standhaftighed at gaae den Storm af hvissende Bagtalelse i Møde, som Sandhedens Herolder stedse ere udsatte for. Dog, hic Rhodus, hic salta! her var det Publikum skulle have faaet lysende Kundskab om Mandens usofærdede Redelighed i at berette alt uden Skulden, uden Dratorie, blot som den klare Sag forholdt sig. Man har, og med Grund, anseet Profes-

Professor Janson for en redelig og retsindig Universitets Lærer; sandelig en Tittel ligesaa glimrende, som den at være lærd! og Publikum troer endnu, at Profankleren vel ingen Deel har i, om Universitetets Legater og Donationer ikke altid ere blevne saa rigtig forvaltede; men Hr. Profankleren tillader mig, man ventede, ja endog fordrede, at han, ved at beskrive Universitetets Midler, ikke blot opholdt sig ved Donatorum Navne, hist og her anfører ubestemte Udgifter (som Pag. 8 og 9, hvor paa det sidste Sted anføres 1704 Rdl. 5 Mk. 8 Sk., en alt for stor Sum til at anføres ubestemt; hvilket udførligere er anmærket i Hr. Kiegels's *Zviol*, Side 18, 19, 22 — o. s.) og tilsidst endelig blot anfører Kapitalernes Størrelse paa nærværende Tid; uden at fortælle Publikum Legaternes fuldstændige Historie, deres Bestyrelse, Forvaltning, samt Tilfældene, hvorved de have vore og faldet, m. m.

Kan ikke Publikum paa mange Steder i Beskrivelsen spørge: hvortil denne omhyggelige Skulen? Hvortil dette oratoriske Glitterstads? (Side 18 — 38) den aabne, uforfærdede Sandhed taler reent Sprog, forklarer historiske Fakter paa sit Sted, demonstrerende Argumenter paa sit.

Hr Kiegels har lige saa rigtig som grundet anmeldt disse Mangler; man giennemlæse kun hans Spørgsmaal og *Zviol*. Maaskee han har seet noget giennem Forstørrelses Glas, men alle hans Antegnelser mod Hr. Profankleren ere af den Natur, at denne aldrig kan redde sin derved meget saarede Ære, hvis han ikke besvarer og nøie oplyser samme. Saa meget er vist, at Publikum savner mange af de Egenskaber, det havde ventet sig hos en Beskrivelse fra Profankler Jansons Haand. Foruden Hr. Kiegels's allerede anførte, kan følgende vist ikke undgaae Dmærksomhed:

Hist og her tales i Beskrivelsen om Tilvært, som er skeet ved et eller andet Legat, og Grunden dertil anføres at være: god Forvaltning (som for Ex. med Wallendorphs Collegium). Kunde ikke her Publikum atter med Billighed spørge: Hvad forstaaer Profankleren paa dette Sted ved god Forvaltning? Forstaaes den pligtesskyldige Redelighed, der udfordres af enhver æretek Embedsmand, der

er betroet offentlige Legater under Hænder, kunde da ikke let de, som saa villig udelede det værste af alt, falde paa denne for Hr. Profanklerens bekiendte Redelighed saa vanværende Tanke, at den maage være skælden i Profanklerens Cirkel, siden den saa udtrykkelig anføres. Forstaaes derimod den Forvaltning, der formedelst sin Iver og Overordentlighed fortjener at bemærkes, hvorfor nævnes ikke den eller de, som ved saa ædelt Daad har gavnet Universitetets Midler, at og Publikum kunne vide dem sin Tak? Denne fortiente de, og denne ville de vist faae, om ikke Hr. Profanklerens beskedne Taushed berøvede dem samme. Overhovedet, end en Usuldkommenhed ved Profanklerens Beskrivelse, som uden Tvivl ogsaa en alt for vidt strakt Omhed har forarsaaet: Hr. Kiegers giver i sine Spørgsmaal og Tvivl meer end paa et Sted Bink til, at adskillige af Universitetets Legata og Donationer ikke alle Tider har været saa ganske redelig forvaltede; Publikum, veiledet af det almindelige Rygte, (skælden, naar dette er saa almindeligt, forfeiler det ganske) har i lang Tid hældet over til Hr. Kiegers's Mening, som han endog med antagelige Grunde beviser, i det mindste saa længe ere de antagelige til det Modsatte oplyses. Af Profanklerens Beskrivelse derimod findes ikke Spor til denne Mening. Hvilken er nu den sande, den rigtige? Er det ligegyldigt, om den første eller den sidste bliver antaget? Hr. Kiegers's, for Professorerne ikke meget hadrende Tvivl, som kun saa undtagen, næsten alle, have Probabilitets Stempel, har i Publiko opvakt megen Estertanke, deels ved hans Grunde, deels ved den Omhue, hvormed Profankleren skjuler meget, man ønskede opdaget, den Korthed og Ubestemthed, hvormed han lister sig forbie et og andet, og endelig ved den, om jeg saa maage sige, Rodfæstelse, dette Rygte har havt. I Følge alle disse Rimeligheder maage Universitetets Legater useilbarlig, sæt endog i de længst forbiegangne Tider, være blevne urigtig bestyrede; denne Skæbne er for en menneskelig Indretning af den Art uden et destinationsløst Tilsyn næsten nundgaaelig. Dette maage jo Profankleren vide, og mon det ikke uforbiegangelig hører til Beskrivelsen over Universitetets Midler. Hvor ondt maage det ikke gjøre et fornuftigt Publikum, at see en retskaffen Mand glemme sig selv der, hvor det haabede at see ham i sin Glands? Og hvor let kunde ikke Hr. Profankleren uden endog at saare Afvodes Estermale, der bør, saa meget som mueligt, være helig, da de ikke kan tale sit eget Forsvar, have fortalt Publikum dette allerkorteste?

For Ex. "No. — tiltraadde Professor N. N. Bestyrelsen for Legatet K. K. For hans Tid var der (jeg sætter, de mortuis non nisi bene) en og anden Uorden, men siden den nu Levendes Tiltrædelse er intet urigtigt ved Forvaltningen indtruffet". Dette klarlig beviist ville have tilvendt Profanklerens Ketsindighed Publici levende Heilagelse. Men ikke engang hvem der er Ephorus for ethvert Stipendium faaer man af Beskrivelsen at vide. Med megen Møie har Publikum selv skaffet sig Underretning om, at det theologiske Fakultet, ventelig fra Tid til anden, har tilsneget sig Disposition over de fleste Donationer; saaledes har for Ex. Professor Janson følgende Stipendia, deels at uddele, deels at foreslaae Stipendiarii til: Stipendium Domus Regiæ 1800 Rdl., Rosenfranzes 9500 Rdl., Winstrups og Neesens 3500 Rdl., Brochmands 2800 Rdl., Mad. Rosborgs 5450 Rdl., Steenbuchs 531 Rdl., Gluds 666 Rdl., Holms 400 Rdl., Masio Rostgaardianum 533., Bangs 434 Rdl., og maaflæe flere. Professor Hornemann har blant andre Caspar Bartholins 229 Rdl., Brochmands 1147 Rdl. Henr. Fuirens 573 Rdl., Longomontani 459 Rdl., Mentzianum 688 Rdl., Stipendium decollatæ virginis 531, Justinum 708 Rdl., Steenbuchs 1062 Rdl. Stipendium anonymi 300 Rdl., Medeanum 459 Rdl., Julii og Deichmanns 300 Rdl., Nannestads 200 Rdl., Cosmianum 212 Rdl., Conferensraad Kottbøll er Ephorus for Elerfens Collegium, Justisraad Krakenstein for Borks, og Professor A. Kall for Walkendorph og forvalter tillige Stipendium Arnæi Magni 17800 Rdl. Conferensraad Hübner forvalter Liliendalernes Legat paa 2300 Rdl., Confer. Kottbøll har Ofsyn over den botaniske Have, samt Bircherods Legat 6000 Rdl., Laurrup & Buchwald 3500 Rdl., Conferensraad Obelitz, Legatum Grönbechianum 2300 Rdl., Fosses 9200 Rdl., Rostgaards 6050 Rdl., Scheelernes 32700 Rdl., Hopners 9775. Justisraad Bugge har Frue Bartholins Donation til Observatorium. Justisraad Krakenstein disponerer over Thomas Finkes 3450 Rdl., Fiureniorum 3400 Rdl., Rasmus Bartholins 3550. Bings 35780 Rdl. Mon ikke Hr. Profankleren har indseet, at en neiaagtig Optegnelse over Ephorerne for ethvert Stipendium kunde have megen Nytte for Publico og især unge Studerende, som uden med Møie at spørge sig frem kunde have saadant paa Prent? Hvorfor findes da ikke denne Recit i hans Beskrivelse? Den kan jo dog hverken fornærme eller forterne nogen Professor.

Videre, angaaende Universitetets Bibliotek melder Beskrivelsen, at Kenterne af 10800 Rdl. anvendes allene til at købe Bøger for. Kiære Hr. Profankler! dette er en aabenbar Urigtighed. Jeg veed med fuldkommen Visshed, at i hele 10 Aar tilsammentagne (fra 1775 til 1785) ikke det Halve af Kenterne er bleven anvendt til Bøger, og hverken Profankleren eller Bibliotekaren er i Stand til at godtgjøre, at der i den Tid gif mangt et Aar forbie, da ikke een eeneste Bog blev anskaffet. Vel mueligt Skylden har ikke været hos Konsistorium, som blot har at beordre den aarlige Udbetaling til Bøgenes Indkøb, men allene hos Bibliotekaren, som af sordida parcimonia ventelig har forglemmt at indgive Listen over de Bøger, som skulle købes. Da Nævsturen blev overdraget 2de Herrer Konsistoriales, hvoriblant El. Geus var den eene, tildrog og Biblioteket sig denne utrættelige Mands Opmærksomhed. Ved hans, ikke Bibliotekarens, Foranstaltning blev da anskaffet en betydelig Samling af de vigtigste udenlandske lærde Selskabs Skrifter; men hvoriblant de første Dele af Philosophical Transactions ved Hr. Bibliotekarens Omfarg at faae dem indbundne af en Juffer, med en god Deel af Kobbertavlerne og Texten bleve forskaarnes, hvilken hæderlige Spolitur af et ligesaa kostbart som betydeligt Værk kan tages i Diesyn paa Bibliotekets Sahl af enhver, der har Lust. Hvor kan nu Hr. Profankleren sige, at af disse Kenter er allene købt Bøger? Maaskee er af disse besparede Revenuer dannet en nye Hoved-Fond for at gribe til ifald Capitalen skulle flyve i Luften, eller paa en eller anden Maade forulykkes.

En Afhandling om Universitetets Bibliotek hører endnu en Mangel, som bør anmærkes. Aaret 1775 udgif et Kongl. Reskript, som befaler alle Bogtrykkere i begge Rigerne at aflever 3 Exemplarer af alt, hvad der forlader deres Presse: et til Kongens store, et til Haand-Biblioteket, og et til Universitetets Bibliotek; hvilket endelig ogsaa Kongens Bibliotek har forsomt at paafordre, til El. Erichsen blev Bibliotekarius derved. Men endnu har det ikke, saavidt mig er bekiendt, saldt Universitetets Bibliotekar ind at fordre denne Not, om ikke en og anden Bogtrykker af egen Arlighed nu og da tilsendte Biblioteket et Exemplar; saaledes har Biblioteket, for Ex. de første Dele kun af Niemeyers bibelske Karakteristik, der endog blot som Oversættelse betragtet bliver et vigtig Skrift i dansk Litteratur, men mangler af den Marsag de øvrige af dette Skrift,

foruden mange flere. Hertil kommer endnu den store Misbrug, at adskillige Professorer laane, og i alt for utilladelig lang Tid beholde de fleste betydelige Bøger, som de ved deres Tiltrædelse til Professoratet hylsteviks lade hjemslæbe. Dette erfares ikke sjælden ved at spørge om et eller andet betydeligt Classisk Bærk, og det forslaaer sig, Bibliotekaren vover ikke, af Frygt for at støde Professoren for Hovedet, at fordrø de erholdte Bøger tilbage igien.

Kunde ikke den studerende Republik, til hvis Nytte og Brug Biblioteket er oprettet, og hvortil de ved enhver Inscription maae betale 1 Rdl., fordrø, at Bibliotekaren, uden Anføelse til Personer, ville vaage over Bøgenes Tilbageleverelse inden en vis Tid, som dog vel ikke maatte udstrækkes til hele Aar; paa det og de, som paa en Slags Maade kan siges at eie Biblioteket, kunde høste den samme Fordeel deraf, som de, der bestyre det.

Siden vi er ved at tale om Universitetets Bibliothek, maatte jeg give mig den Frihed at fortælle Hr. Profangleren en liden Curiosité, pendant til nærværende Materie. Han kunde dog vel maaskee have suundet et beqvemt Sted i sin Beskrivelse at anføre nogle af de Forpligtelser, der paaligge Universitetets Bibliotekar i Almindelighed. Publikum veed at Bibliotekaren nu i alt har en Gage af 800 Rdl., maaskee det og var nysgierrig for at vide hvad den Mand's Embede mere kan være end Tilsynet med Universitetets Bøger, især da det ogsaa lænner en Under-Bibliotekar. Hans Majestæt har, af naadig Omhu for Videnskabernes Udbredelse, befalet, at Universitetets Bibliotekar skal holde Forelæsninger over Litterair-Historien; saa gjorde Hr. Professor A. Kall medens han var det. Hvor fand en Besgierning er ikke Forelæsninger af den Art for den studerende Begynder! ganske uvidende om den Videnskab, han agter at gribe fat paa, kiender han ikke engang de Hielpemidler, hvorved han skal veiledes til Kundskab om samme. Hvad hjælper al dennes Eyst, hans Raad til at kunde kiøbe sig Bøger, og de største Biblioteker, der staae aabne for ham, naar han ikke veed at vælge de gode og nyttige deriblant; raadvild vanker han længe om, uden at han vover at gribe fat derpaa, da den uhyre Sværm af Bøger synes ham som et Hav, for hvis Udsigt han skræles: og naar han nu endelig har taget fat paa Lektøren, forvildes han ikke sjælden ved at have grebet Codices isteden for Elementar-Bøger. Mange have inderlig ønsket, ja, endog anseet det som en Mangel ved saa riigt et Universitet, at der in-

gen Veiledning gives til Kundskab om nyttige Skrifter; da man, som Hr. Kie-
gels siger, hos os næsten maae ansee Litterair-Historien som en Misgjerning, ja,
jeg veed endog dem, som have betalt Manuduktøren for at opgive en Liste over
libris legendis, og har paa bona fide maattet antage dennes Rhapsodier. Men
nu, der lønnes en Mand for at holde saadanne Forelæsninger, maae det ikke stie-
re enhver retsindig i Hierret, at enten Skidesløshed eller Stumperagtighed er Skyld
i, at saadant til mege Glæde for Læse- og Lære-Lyst blant Studerende forsømmes.
Da Hr. Profess. Ehlert tiltraadde Bibliotekariatet, og han undslog sig for at op-
fylde denne en Bibliotekars Pligt (hvilket og Consistorium tilstod ham, da han
uden Tvivl anserte gyldige Aarsager af mange Forretninger ic. ; man lærer altsaa
heraf at exceptio a regula undiqve dabilis est) blev denne Anordning udstrakt
til at han skulde manducere, d. e. lede ved Haanden de Studerende til at beskue
Bøgerne paa Biblioteket. Da nu enhver kunde giøre dette selv uden Hr. Bi-
bliotekarens Hielp, og ingen havde Lyst til saaledes at ledes ved Haanden, blev
ogsaa dette forsemt. Denne Embedspligt kan altsaa ikke hindre Hr. Ehlert fra
at paadrive Udarbejdelsen af den danske Ordbog, for hvis Bestyrelse Videnskabe-
rnes Selskab giver ham 500 Rdl. aarlig. Det var maaske ikke paa sit urette
Sted her at erindre Hr. Professoren om, at de to første Bogstaver udfønt allerede
for over fire Aar siden, at Publikum altsaa har de øvrige 22 til gode.

Men til Hr. Profanklerens Beskrivelse igjen! den siger os at Professorer-
nes Enke-Kasse udgier en Kapital af 11020 Rdl., den aarlige Rente heraf er 413
Rdl. og det aarlige Kontingent 525 Rdl., altsaa Kassens samtlige Indkomster 938.
Til at nyde disse Revenuer er for nærværende 5 Enker, hvoraf ingen faaer meer
end 100 Rdl., "dog skal Pensionerne forhøies, siger Hr. Profankleren, naar
Kassens Tilstand kan taale det". Nu maaatte nok spørges: hvorfor kan ikke Kas-
sens Tilstand taale, at Pensionerne forhøies? Grund-Fonden har jo nu i mere
end 10 Aar steget, og allerede naaet saa betydelig en Høide, de aarlige Indkom-
ster af Kontingenter ere uforanderlige, og Overskudet af Revenuerne ere jo fornær-
værende, naar de fem Pensioner ere betalte, 438 Rdl. Maae nu ikke Publikum
heilig forundre sig over, at Enkernes Pensioner ikke allerede ere forhøiede. Tag
nu end Probabiliteten til Hielp, sæt: at der bliver endnu et Par Enker flere, saa
formindskes jo kun for enhver det Tilskud, der overskrider 100 Rdl., og 4 kan kom-
me

me til inden Pensionen behøver at nedstige til de nu værende 100 Rdl. Hvor- til altsaa denne unødvendige Stigen? Skal den udgiøre atter en Besparelses Fond, hvoraf jeg synes der er en god Deel blant Universitetets Midler?

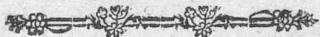
Publikum ville have været Hr. Profankleren megen Tak Skyldig, om han offentlig havde talt Enkernes og Billighedens Sag, som maaskee af uheldst- giørende Grunde har været underknet; men da dette ikke er sket, bliver kun det formodende Haab tilbage, som Publikum gjør sig om Profanklerens Iver for det, der er ret og billigt, at han, som Kassens nu værende Direktør, dog fra nu af begynder at tænke alvorlig herpaa, og med modig Restkæfthed rydder de Hin- dringer af Veien, som Særfindighed kunde taarne op mod denne lige saa billige som soleklare Sag.

Disse ere de Momenter, som jeg fandt at anmærke ved Hr. Profankler Jan- sons Beskrivelse over Universitetets Midler. Mine mellem Embeds- Forretnin- ger deelte Tid tillod mig ei at være udførligere. Hverken hans eller Konistorii Sag har vundet meget ved den elendige Piece, der er kommen ud mod Hr. Kiegels, ved den Leilighed, hvortil Forfatteren efter Forlydende skal være Profanklerens Skriver. Det ville i høj Grad fornærme den fordeelagtige Tanke, man har om Profankleren, isald man ville troe, at den er skrevet med hans Vidende, eller giennemseet af ham, derfor kan denne Formodning ikke et Dieblik fæste sig hos mig. Personens Bevæggrunde, maaskee derved at tilsmigre sig Profanklerens Yndest, ere ved den usle Maade, han har udviklet dem paa, bleve høist foragte- lige i Publici Øine. Efter Rygtet skal denne samme Person have søgt at ville indbilde Udgiverne af Minerva, at han er Forfatter til den Ode til Jfr. S*****n, man læste i sidste Hæfte. Formodentlig oplyses vel denne Sag mere.

Den Agt Hr. Kiegels har forhvervet sig blant Litteraturens Kiendere staaer for fast til at den skulle rolfes ved saadanne smaae Stank af hyslende Ondskab, hans Fortienester af Kirke- Historien, som den første der hos os i den har arbejdet noget retskaffen, ere for udmærkede, hans Iver for Sandheden alt for bekiendte til at saadant usfelt Lei bør hendrage hans Opmerksomhed. Og det ville vist giere mange ondt, om det udbredte Rygte skulle være sandt, at en ung næsviis Lydsker, som udenlands aldrig ville være sit Fødeland bekiendt, men immer sagde, han var

fød i Gotha, Skulle ved vort Universitet udnævnes til den Post, Hr. Kiegers's lyssende Fortienester i det Fag længe har gjort ham fortient til.

Førend jeg afbryder disse Betænkninger, skylder jeg Publikum [denne oprigtige Tilstaaelse, at intet personligt Had, eller Frygt for at være disse Sandheder navnlig bekendt har bevæget mig til offentlig at udgive samme, som endog fra mine første Studere: Har have græmmet mig. Jeg har troet at rene Jæer for Sandheden og den Tilforladelighed, hvormed jeg har kundet skaffe mig disse Underretninger, ville paa en Tid, da Publicitet saa vigtig arbejder paa dens Udbredelse, bedst kunde udtrykke den Deeltagelse, jeg og mange til mig have sølet over vort Universitets Mangler. Jeg kan altsaa ikke for Sagens egen Vigtigheds Skyld overtale mig til at nedlægge Penen, uden at tilføie denne kierlige Anmodning til Vedkommende, at de ingenslunde vil ansee disse Betænkninger som en anonymisk Pasqvil (et Konst: Kneb, hvormed man søger at fritage sig, for at oplyse ofte meget vigtige Antegnelser) da intet skal eller kan hindre mig fra at bekendtgjøre, om det Skulle fordres, mit fulde Navn.

Andet Bidrag

til

Hr. Niels Niegels

Spørgsmaale og Tvivl

Universitetet Betreffende.

On a vu trop long-temps l'orgueilleuse ignorance
Ecrasant sous ses pieds le merite abattu
Insulter aux talens, aux arts, a la science,
Autant qu'a la vertu.

Kiøbenhavn, 1787.

Trykt hos Frid. Wilh. Thiele.

Handwritten text at the top of the page, possibly a name or title, appearing as "Handwritten text".

Handwritten text in the upper middle section, possibly a date or location, appearing as "Handwritten text".

Large handwritten text in the middle section, possibly a name or title, appearing as "Large handwritten text".

Handwritten text in the lower middle section, possibly a name or title, appearing as "Handwritten text".

Handwritten text in the lower section, possibly a name or title, appearing as "Handwritten text".

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a name or title, appearing as "Handwritten text".

Helliget

Rigernes tilkommende Regent

Kronprints **F r i d e r i k.**

— — — Est-il vrai que la Philosophie
va regner avec vous?

Voltaire.

Handwritten text, possibly a title or header, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Large, stylized handwritten text, likely a title or main heading, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Small, faint handwritten text or a signature, appearing as a bleed-through from the reverse side of the page.

At Værdom og Oplysning hos os er sielden og liden, det er en Vis-
hed, og ligesaa upaatviueligt er det, at Universtetet i Kiøben-
havn ikke har hidraget det til Videnskabernes, Kundskabs, og Oplysnings
Fremme, som Landet, efter den det tillagte store Capital *), kunde have
fordret, og som Kongerne med de det forundte Forrettigheder og Herlig-
heder have havt for Dine. De fornemste Aarsager til disse Mangler,
vil jeg af alle kyndige og upartiske Mænds Munde her angive. Thi
naar Aarsagerne til en Sygdom først er indseet og opdaget, da er det
lettere for erfarne Læger at helbrede den.

I. Geistligheden har til alle Tider hos os, ligesom hos alle
andre Nationer, havt alt for meget at raade og sige over de offent-
lige Underviisnings Anstalter. Theologien er saavel som andre Vi-
denskaber nyttig, naar den læres og behandles grundigen, og Religionens
offentlige Lærere fortjene, naar de ere dydige og duelige, ligesom alle an-
dre bequemme og redelige Embedsmænd, almindelig Agt og Hæder, men

*) Efter Prokanzler Jansens Beregning, hvis Rigtighed nu prøves, Eier Univer-
stetet i Kiøbenhavn i Capitaler, den Summa, - - 132,670 Rdr. 53½ f.
og i Legater, den Summa, - - - 387,647 Rdr. 76 f.
som er i alt den Summa - - - 520,318 Rdr. 33½ f.

at Theologien siden Reformationen er vedbleven at være ligesom en Forsmynder for alle Videnskaberne, at Geistligheden fremdeles er Hoved for de vigtige offentlige Stiftelser, hvis Hiemeed er at udbrede Oplysning, og at danne i Videnskaberne Kyndige, og til Statens vigtigste Embeder due-lige Mænd, det har været, og er til en stor Skade for det Almindelige. Hvo der tvivler herom kan kaste et Die

A. Paa vor Universitets Forfatning, som vil lære ham, at

a) De største og vigtigste offentlige Stipendier, som til alle Videnskabers Dyrkeres Understøttelse ere skienkede, eene og aleene af det theologiske Facultet forvaltes og bestyres. Saaledes staae til Exempel: de tvende store betydelige og eeneste Kongelige Stiftelser ved Universitetet, Communitetet *) nemlig og Regenzen eene og aleene under det theologiske Facultet, af det og Præpositus (som og er Theologus) bortgives eene disse Stipendier. Endog Decanaterne for den Medicinske, den Historiske, de Juridiske og Mathematiske Videnskaber bortgives af samme theologiske Facultet **). Man vil sige Kongen har sat dette Facultet til disse Stiftelsers eeneste Directeurer, men hvo har til alle Tider gjort Kongerne Forresilning om dette Valg? Mon ikke deels Geistligheden selv, deels regierende Ministre, som af Geistligheden, enten af Frygt, eller ved falske Grunde, dertil vare overtalte.

B) Mangfoldige ***) betydelige private Mænds Legater og Stiftelser, til hvis Bestyrelse og Uddeeling det samme Facultet er ud-nævnet

*) Paa Comunitetet nyde egentlig, 2 Hundrede Studentere hver 4 Mark.

***) Provsten udvalges, saa vidt jeg veed, af hele Consistorium.

***) Man see Hofmans Fundaker, Procanzler Jansens Beretning, og D. Kiegels Brev.

nævnet af Stifterne, som af Geistlige opdragne, ikke oversaae alle Videnskaberne lige Værdighed, Forbindelse og Trang til Understøttelse, og som vare blandede af den, denne Stand fremfor andre, (for Statens Velfærd dog lige saa vigtige) tillagte store Magt, Anseelse, og tilvendte vidtloftige Indflydelse.

B. Paa de offentlige saa kaldte Latinske Skoler i begge Rigerne, *) i hvilke alle de, som i Tiden skulle komme til at forestaae de vigtigste og betydeligste Embeder i Landet skulde oplæres i de lærde Sprogs og Videnskaberne første Grunde. Alle disse have i Danmark, Norge og Holsteen siden Reformationen staaet, og, hvo skulde troe det, staae endnu eene under Geistlighedens Bestyrelse og have derved bekommet en urigtig og uensigtsmessig Underviisnings-Plan, en for Individuerne sørgelig, for Videnskaberne skadelig, og for Staten unyttig Indretning. Thi en geistlig Form have de alle, og til Lærere ere til alle Tider for det meste valgte Mænd, som have gjort Theologien, hvori de end ikke ved Universitetet vare i Stand til at faae nogen sand videnskabelig Indsigt, til deres Hoved-Studium! Det Tab Landets Ære og Velfærd der ved har lidt, kan i en heel Tids-Alder ikke igien oprettes. Redelige og Bæltænkende have til alle Tider indseet dette, og som Embeds-Mænd suklet derover.

II. Censuren, og Mangel paa Skriftefrihed, hvorved de, som vare i Stand til at tale offentligen om vor Jammer, affrækkedes.

III.

*) Det var at ønske, man havde alle disse Skolers Capitaler og Indkomster trykte. Denne store Sum, denne store Kraft vilde da og sees kun at frembringe en saare liden Deel af den Virkning, den med Forstand anvendt, mueligt kunde have frembragt.

III. Naar Love og Anordninger til almindelig Oplysnings Fremme skulde gøres, naar Skoler og Universitetet skulde forbedres, da har man ikke, efter andre kloge Nationers Exempel, indbudet heele Folket til at give sit Raad, Forslag, Veiledning og Betænkning til saadanne Oplysnings Anstalters meest muelige fuldkomne Indretning, men i dets Sted har man, enten overladt til et snevert af nogle faa Lemmer bestaaende Selskab, at afgjøre hvad Forandring der burde have Sted, eller og man har givet en eeneste, der ofte var en Geistlig (og undertiden en ikke engang i Landet født og underviist) Tilladelse til at giøre Plan og at foreslaae Midlerne til at danne, og opløse den hele Nation. Lovenes Skade og Unytte, som bleve grundede paa Saadannes Foreslåinger, have derfor robet sig for hele Nationen strax efter at de vare givne, da de derimod, hvis de havde været grundede paa Folkets Stemme, baade skulde vare bleve varigere *), nyttigere, og mere skikkede til at naae alle Loves hellige Diemed, Undersaatternes felleds Lykksalighed. Et heelt Folk skuffer sig ikke selv, men enkelte Personer og visse Classer Borgere have, desto værre, alt for ofte spilt Giel med et heelt Folkes Besserd, hvortil saad- vanlig, som Middel er bleven brugt, at holde Nationen i Uvidenhed; thi dette, var Despotismens og Boldsmandenes (de Verdsliges og Geist- liges) hemmeligste og stærkeste Drivekræft til alle Tider. Et uoplyst og et i Mærke nedfunket Land tilbeder den, der suer dets Blod. — Men Dommere lever, for hvilke Tyrannerne skulle aflegge Regnskab.

IV. De offentlige academiske Læreres alt for liden Lyst, Flid og Iver, for at fremme Videnskaberne og Oplysning, hvortil Nar- fagerne synes at være:

a) Uni-

*) I Nar er det kun 10 Nar siden, at de offentlige Skoler ved en Kongelig For- ordning bleve omdannede, og nu allerede igjen er een med Landet ubekendt, driftig Planmager, færdig at forelægge Regjeringen et Udkast til en nye væ- sentlig Forandring.

a) Universitetets indvortes Indretning, efter hvilket Lærerne ere Fordegodsseiere, Regnskabsførere *), Renters Uddelere af store Capitaler, Dommere og lige Decisores **) af vigtige Ting og Sager, hvori de dog alle ikke kunde have Indsigt og Kyndighed. Disse med Studerindger usammenhengende forskellige Ting raner Lærernes Tid, og leder dem til, at ringeagte de mange vigtige Formaale, (s. E. selv at studere, noie at kiende de Studerende og at opmuntre dem til at dyrke Videnskaberne,) hvis Forsømmelse drage skadelige Folger efter sig. Ikke at tale om, at de store Indkomsters Sikkerhed, som ere bestemte til Videnskabernes Vedligeholdelse, ikke er saa afgjort, naar de ere anbetroede enkelte, end nok saa redelige Mænd, som naar de hvile under offentlig Varetegt, og offentlig uddeles.

b) De disse offentlige Lærere, baade strax tillagte rige Indkomster, hvorefter de gieres haab- og frygtløse, og de dem forundte Titler, hvorefter de for meget drages ud af deres Cirkler, fristes til urigtigen at søge Ære i det, hvoraf ingen sand Ære høstes, og at forsøge paa at ville være det, de ikke efter deres Bestemmelse burde, eller uden Landets Tab kunde være.

V. At Norge intet Universitet haver, ligesaavel som Danmark og Holsten.

B

VI.

*) Staten og Professorerne selv vare vel tiende med, at alle Capitaler og deres Renter bleve lagte under eet af Collegierne.

**) Hvad kan være daarligere, end at 14 Mænd af forskellige Faculteter, alle skulle dømmе og give Votum, om endog de for dem ganske fremmede Ting og Sager.

VI. At Universitetet er i Hovedstaden.

VII. At Befordringerne til Statens offentlige Embeder ere uden Plan, og at deres Tal, som til Embeder foreslaae Kongen Subjecter, er for lidet.

VIII. De academiske Examina, der ere staaede for at forsøge de offentlige Docenters fæste, allerede tilstrækkelige Indkomster, *) og deres Magt over de Studerende; thi for Videnskaberne ere de en Hoved-Ulykke.

IX. Mangel paa almindelig National dannende Stiftelser, (Realskoler) for begge Rigerne, for hvilke fordomsfrie Ministre (hvis Begreber, ved Philosophie og Menneske-Kundskab vare rensede) maatte være foresatte; Savn af disse have tvunget Undersaatterne, naar de have villet have deres Børn skulde være vel anførte, og underviiste grundigen, til at sende dem ud af Landet.

X. Adelsens store Ukyndighed, som for en stor Deel ubledes af det, at de til de vigtigste Embeder fra Fødselen af ere privilegerede.

XI. At Biskopperne i vore Riger ere for faa, at de ligesaa vel som Præsterne ikke have flere, mere bestemte, til Almuens Oplysning mere sigtende, og i Forhold til deres Indkomsters Betyde-

*) De, som examinere til Examen Philosophicum, s. E. betales hver, af hver Student, som skal examineres 5 Rdr. for deres Collegium, det er for een Examinator, allene for Examen Philosophicum, omtrent 500 Rdr., foruden deres Corpus, af hvilke Nogles beløber sig til To Tusinde Rdr.

tydelighed, mere Indsigt og Flid krævende Objecter, at være opmærksomme paa, og offentlig at aflegge Regnskab for.

XII. At for faa af dem, som udmærke sig ved Genie, og store fortrinlig dyrkede Siels Evner, offentlig opmuntres.

XIII. At for faa Indfødte sendes ud blant Fremmede, og at slet ingen sendes ud paa offentlig Bekostning i vore egne Rigers Provindser, for ved Tilbagekomsten offentlig at giøre Folket bekendt, med de almindelige Oplysnings-Udstalters sande Forsatning.

***** d. 25 Novb. 1787.

XII. Bei der Einsetzung der
 neuen Mitglieder der
 Verwaltung der
 Gesellschaft

XIII. Bei der Einsetzung der
 neuen Mitglieder der
 Verwaltung der
 Gesellschaft

XIV. Bei der Einsetzung der
 neuen Mitglieder der
 Verwaltung der
 Gesellschaft

XV. Bei der Einsetzung der
 neuen Mitglieder der
 Verwaltung der
 Gesellschaft

XVI. Bei der Einsetzung der
 neuen Mitglieder der
 Verwaltung der
 Gesellschaft

Et par Ord til Publicum

i Anledning af den

usandfærdige Beretning

om den

Kongelige botaniske Hauge

og dens Gartner,

som Hr. Kiegels i sit nyligen

udkomne Skrift:

De fatis faustis & infautis Chirurgiæ,

Side 582 har indført.

Af

N. Bache,

Gartner ved Hagen.

Kiøbenhavn 1787.

Trykt hos Hofbogtrykker Nicolaus Møller og Søn.

Ge für die

Veröffentlichung

Neuzeitliche Chirurgie

von

Dr. med. et chir. h. c. h. Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr. med. et chir. h. c. h.

Dr.

Dr.

Dr.

Dr.

Dr.

Wel kan enhver vilig Mand, der troligen opfylder sine Embeds Pligter, være rolig og ei bekymre sig om alt, hvad der siges og skrives baade med Navn og uden Navn om ham, saalænge han er sig selv bevidst, at han alletider offentlig kan være sine Handlinger bekiendt, og saalænge man lever under en opløst Regiering og Dyrighed, som ikke lader sig forlede af Bagva, ffere til at troe eller domme efter ubeviiste Besskyldninger; men naar han ei allene gior sin Skyldighed, men og med Nidkerhed og med Eyst forretter sin Dieneste, og mere af naturlig Tilhoielighed og Passion for den Ting, som er ham betroet at forvalte, end af Nødvendighed, bestræber sig at forege og forbedre, saavidt det tilkommer ham, det ham overdragne Værk eller Arbeide ved en offentlig Stiftelse, man dog tør være saa ublue i et Skrift, der efter dets Indretning nok ikke aldeles vil blive til Fidibus, men hvoraf dog Dedications-Exemplarerne vilse komme til at paradere i Bogsamlinger, at giøre opdigtede og aldeles usandsfærdige Besskyldninger imod ham og Stiftelsen, saa er

det hans Pligt at tale, at Sandheden maade bestemme dens Forhaanere, og affkrælle ligesindede fra at vanære Fædrenelandet med slige Skrifter. Saaledes forholder det sig med det, hvad Hr. Kiegels i en til 4 Kongelige Personer dedicerede, med mange Bielager og Documenter belagde, Bog har sagt om den Kongelige botaniske Hauge og dens Gartner, hvilket har nødte mig til at skrive disse Linier.

Et Forsvarsskrift skal det ikke være, thi en god Sag behøver intet Forsvar, og enhver Elsker af Botaniken og Haugeudviklingen, der har besøgt Hagen i den Tid jeg har været dens Gartner, indseer tilfulde, at det ikke er Hr. Kiegels om Sandheden at gjøre, naar han i sit forannævnte Skrift, Side 582, tør sige, at jeg udrydder Planterne af Hagen. Jeg er mig aldeles bevidst, at jeg hverken har udryddet, eller søgt at udrydde andet af Hagen, end det som Hagen var vel tiemt med at miste. Ikke desto mindre, da de omtalte Botanik-Elskere udgiøre ikke Publicum, troer jeg at skylde Publicum en sandfærdig Beretning om den botaniske Hauges Tilstand, i den Tid den har været under mine Hænder, ved at anføre følgende:

Den botaniske Hauge, eller rettere, sammes Planter vare, Naret før end jeg blev ved samme ansat til Gartner, forflyttede til Charlottenborgs Hauge. Den nidkiere og duelige Gartner Kæsemæker (ikke Kæsemærk, som Hr. Kiegels behager at skrive) døde i Begyndelsen af Januarii 1780,

og jeg modtog Haugen først samme Aar den første April. Paa denne Tid besandtes ved Haugen ikkun henved og ikke fuldt 2000 Species i Planter og Freg. Formedst min Formands Sygdom, og Planternes Forsømmelse i de trende Maaneder inden min Ankomst til Haugen, vare en stor Deel Planter i maadelig Tilstand, da jeg modtog dem, hvoraf følger nødvendig, at nogle faa under mine Hænder forgik og maatte forgaae, da de forud vare bedervede, og jeg, ikke uden ved megen Meie, holdt en stor Deel andre ved Live. Derimod findes der nu ved Haugen flere end 3000 Species, og der saaves kunns faare faa af de sjeldne og rare Planter, som findes ved andre berømte botaniske Hauger i Europa, hvorom enhver, som har nogen Kundskab om Planter, kan overbevise sig ved at tage Haugen i Diefyn.

Hr. Kiegels behager end videre at sige, at det neppe har været Chirurgerne tilladt at bivaane botaniske Forelæsninger; jeg ønskede at have fundet det Ord allene i Texten, eller blant Trykfeilene, thi da kunde jeg dog have haft Leilighed til at skrive: Hr. Kiegels har sagt een Sandhed i Henseende til den botaniske Hauze. Dog, jeg vil undskyldte ham; hans andre vidtudstrakte Undersøgelser og Esterretninger, han baade per Commission og til eget nødtørftigt Brug maae samle, og som ikke findes hos Kirkefadrene, have ikke ladet ham Tid tilovers at forespørge sig usiere om det, der var ham saa nær for Dinene. Om han ellers ei selv havde haft Tid, kunde han have overdraget Notarius' ogsaa denne Commission, han vilde da have faaet at vide,

at ved Forelæsningerne har, foruden de medicinske Studentere, været Chirurgi og Liebhabere af alle Stænder, baade civile og militaire, at enhver har kunnet paa Forlangende faae Planter, ei allene til Herbarium, men ogsaa til at examinere. Endogsaa en Chirurgus har holdt private Forelæsninger for andre Chirurgi, hvortil han af Haugen har faaet Planter. Ved de Forelæsninger, som Professor Botanicæ og nu værende Lector have aarligen holdt i Haugen, har der og altid været et anseeligt Antal Chirurger nærværende. Dette bliver da og en aabenbar Usandhed, indtil Hr. Kiegsels nævner den eller de Chirurger, der ere blevne afsviste.

At det skulde have været fra høiere Stæder forbudet den forrige Lector at besøge Haugen, er nok ogsaa ei aldeles rigtig, da saadan en Ordre dog nok maatte gjøres bekiendt paa det forbudne Sted, og deraf veed jeg intet. Men vel har jeg flere gange ladet den forrige Lector indbyde for at see Haugens Tilstand.

I et andet Skrift melder Hr. Kiegsels noget om Nøglen til Bibliotheket. Om denne Sags rette Sammenhæng flyder jeg ei ham, men Publicum, følgende Oplysning: Ved Bibliothekets Indretning bleve foranstaltede trende Nøgler, een til Professor Botanicæ, een til Lector og een til Gartneren, paa det at han i de forberedtes Gravarelse kunde aabne Bibliotheket for Fremmede, som ønskede at see det. Da værende Lector fandt for godt ukrævet at aflevere sin Nøgle til Professoren; det bliver altsaa hans Sag, og ikke min, at oplyse, af hvad Aarsag han gjorde dette.

Ligeledes anføres, at den forrige Lector efter sin Instrux ikke maatte skjære af Planterne uden Gartnerens Vidende; men Forfatteren vogter sig, væsentlig med Glid, for at melde noget om, at Gartneren er forbunden til at levere til Professoren saavel som til Lectoren, de Planter de forlange; og skal jeg være ansvarlig til de mig overleverede Planter og Vexter, følgerig ogsaa sørge for, at Frøet af de aarige og toaarige Planter ei forkommer, saa er det nødvendigt, endog af den Aarsag, at jeg ikke skal have nogen Undskyldning, om Planterne forkommer, at ingen anden affikrer dem, thi hvor let kan ei en sielden Plante, hvoraf kun et Exemplar høves, derved udryddes, naar flere Personer skjære af samme.

Dette har jeg fundet for godt at bekiendtgjøre til Publici Efterretning, enhver som har Lyst til at bevise sig om mine Efterretningers Rigtighed, kan ved Synet overbevise sig derom, da det aldrig bliver negtet honette Folk, og allermindst de som lægge sig efter Botaniken og har Indsigt i samme, paa Forlangende at besee den, og de ville, ligesom de, der allerede have seet og kiende Haugen, forundre sig over, at et Menneske, som dog giver sig saa vigtig en Mine, kan i saa høi Grad ringeagte sig selv, at han ei undseer sig ved at skrive Ting, hvis Usandhed saa let kan bevises, og som nødvendig maage have den Følge, at han aldrig bliver trøet, endog naar han hendelsevis talte Sandhed. Endnu mere maage man forundre sig over hans Driftighed i at dedicere til 4 Kongelige Personer slikt opdigtet Tøi, som, dersom det var sandt, geraadede Fædrelandet til liden Ære.

The first of these is the fact that the
 second is the fact that the
 third is the fact that the
 fourth is the fact that the
 fifth is the fact that the
 sixth is the fact that the
 seventh is the fact that the
 eighth is the fact that the
 ninth is the fact that the
 tenth is the fact that the
 eleventh is the fact that the
 twelfth is the fact that the
 thirteenth is the fact that the
 fourteenth is the fact that the
 fifteenth is the fact that the
 sixteenth is the fact that the
 seventeenth is the fact that the
 eighteenth is the fact that the
 nineteenth is the fact that the
 twentieth is the fact that the
 twenty-first is the fact that the
 twenty-second is the fact that the
 twenty-third is the fact that the
 twenty-fourth is the fact that the
 twenty-fifth is the fact that the
 twenty-sixth is the fact that the
 twenty-seventh is the fact that the
 twenty-eighth is the fact that the
 twenty-ninth is the fact that the
 thirtieth is the fact that the
 thirty-first is the fact that the
 thirty-second is the fact that the
 thirty-third is the fact that the
 thirty-fourth is the fact that the
 thirty-fifth is the fact that the
 thirty-sixth is the fact that the
 thirty-seventh is the fact that the
 thirty-eighth is the fact that the
 thirty-ninth is the fact that the
 fortieth is the fact that the
 forty-first is the fact that the
 forty-second is the fact that the
 forty-third is the fact that the
 forty-fourth is the fact that the
 forty-fifth is the fact that the
 forty-sixth is the fact that the
 forty-seventh is the fact that the
 forty-eighth is the fact that the
 forty-ninth is the fact that the
 fiftieth is the fact that the
 fifty-first is the fact that the
 fifty-second is the fact that the
 fifty-third is the fact that the
 fifty-fourth is the fact that the
 fifty-fifth is the fact that the
 fifty-sixth is the fact that the
 fifty-seventh is the fact that the
 fifty-eighth is the fact that the
 fifty-ninth is the fact that the
 sixtieth is the fact that the
 sixty-first is the fact that the
 sixty-second is the fact that the
 sixty-third is the fact that the
 sixty-fourth is the fact that the
 sixty-fifth is the fact that the
 sixty-sixth is the fact that the
 sixty-seventh is the fact that the
 sixty-eighth is the fact that the
 sixty-ninth is the fact that the
 seventieth is the fact that the
 seventy-first is the fact that the
 seventy-second is the fact that the
 seventy-third is the fact that the
 seventy-fourth is the fact that the
 seventy-fifth is the fact that the
 seventy-sixth is the fact that the
 seventy-seventh is the fact that the
 seventy-eighth is the fact that the
 seventy-ninth is the fact that the
 eightieth is the fact that the
 eighty-first is the fact that the
 eighty-second is the fact that the
 eighty-third is the fact that the
 eighty-fourth is the fact that the
 eighty-fifth is the fact that the
 eighty-sixth is the fact that the
 eighty-seventh is the fact that the
 eighty-eighth is the fact that the
 eighty-ninth is the fact that the
 ninetieth is the fact that the
 ninety-first is the fact that the
 ninety-second is the fact that the
 ninety-third is the fact that the
 ninety-fourth is the fact that the
 ninety-fifth is the fact that the
 ninety-sixth is the fact that the
 ninety-seventh is the fact that the
 ninety-eighth is the fact that the
 ninety-ninth is the fact that the
 hundredth is the fact that the

En meget virksom

M i l l u r

t i l

P a t i e n t e n ,

der abotterede

med

E r i n d r i n g

t i l

Hr. Niegels,

i Anledning ic.

Og som vist maae hielpes, hvis han en er tribus Anticyris
incurabilis.

Ah Coridon, Coridon!

Quæ te dementia cepit?

Kjøbenhavn, 1787.

Købt hos L. N. Svares Eftersleverste i store Kannike
strædet No. 39.

Forerindring til ommeldte Forfatter.

Lange horde jeg tale om Deres Brev, som noget abgemaakt Løi, og Dem selv fordømt til Pesthuuset: Endelig læste jeg det og opsatte disse faa Tanker; og ganske maatte jeg miskiende Hr. Autors Selvtillid, om jeg nogen Tid kunde falde paa, at dette Brev kunde blive Dem behageligt; men tag til Takke dermed, som det er, og fortryd ey paa, at det ei før er kommen ud: Jeg undskylder mig med Hr. Bessels Ord:

Det Proft, som forsilde kom,
Er bedre, end aldeles ingen.

Saa er da Nenser opstaaet fra de Døde, for endnu engang at plage os i denne Hovedstad! mindst skulde man drømt om at see Nigt et usfelt Misfoster af en forvirret Hjerne fremstaae, efterat tvende Mænd, som Profkanzleren og Hr. Kiegels havde behandlet Sagen; at temera sui fiducia quo mortalia pectora cogis. Havde Deres Erindring til Hr. N., som De behager at kalde Deres smudsige Brev, ei været saa aldeles uforskammet, havde jeg ey tænkt at sige Dem imod, da det er saa langt neden for al menneskelig Forstand; men nu, da De er foroven nok til at tale om adskillige Ting, De ei forstaaer, og De er ublue nok til at sige en

A 2

Mand

Mand Grovheder, der er saa uendelig opheiet over Deres Skæde, at De ei engang siner ham: Sligt er saa utaaeligt, at enhver maae vammes over, at sig en burlesk Piece kan komme fra en, der udgiver sig for de blide Musers Dyrkere.

Hvor kunne De have Uforskammenhed og Uvidenhed nok til at laste Hr. N., fordi han besidder Sielsstyrke nok, til at sere for Lyset, hvad der laae skjult i Mørket og sige Sandhed paa beleilig Tid og Sted uden at lade sig skremme af det bekiendte Ordsprog: veritas odium parit. (Paa Ordsprog er Min Hr. ellers særdeles riig, kun Skæde, at de ei alle ere saa passende.) Og dog opfaster De Dem som Publikums Tolk, til at sige de dumme og groveste personlige Fornærmelser mod en Mand, hvis Værd Publikum alt for vel kiender, til at en saa ussel Rikinderwelt som Min Hr. kan fordunkle samme.

Lykke for Danmark, om De med Deres store Pund ville opstaae og lære den udenlandske lærde Verden, at der er Universitet i Danmark! den indenlandske har De da nu lært, at Mennesker endnu lever og at man eier i Dem en Sammensmæret, der med lit meere Vid, (som just ikke synes at være Deres Hovedsag) da De har Dindskaben, vel med Tiden kunde blive en anden Sigvard Lyche.

Er det gamle Ordsprog (at jeg skal pine Dem med Deres eget Livsprog) sandt, at hvad Hjertet er fuldt af, løber Munden over af, da maae det vist see slet ud med Deres Hjerte, siden De saa meget rider paa det Ord: letfærdig. Paa 27 Sider, hvoraf Deres Brev bestaaer, torde jeg næsten vedde, det findes 27 Gange paa hver Side. Men for at gaae Grædviis frem: Strax i Begyndelsen ytrer De med den fuldeste og autorværdigste Selvtillid den Formodning, at dette Deres Brev vil blive Hr. N. ubehageligt. Jeg troer efter min fasteste Overbeviisning, og neppe skal nogen Fornuftig sige mig imod, at han kun leer ad saa dumt og usammenhengende et Brev som Hr. Autors, og i det høieste skienker Autor sin Medynk over hans fæde og Menneskerne Udtryk, hvoraf Brevet vrimler.

De opfordrer Hr. N. til at besvare Dem nogle givne Spersmaale; men betager ham Leiligheden ved selv paa deres egen Viis at besvare samme.

De tillader mig igien at give Dem nogle af samme Art, og selv paa Deres Bils at besvare samme.

1) Hvad har opfordret Dem til at skrive mod Hr. N. lutter personlige Fornærmelser uden at sige en eeneste sund Tanke og uden at overbevise ham om Urigtigheden i hans anførte Spersmaal og Tvivl, blot med Deres saa kaldede: despotiske ipse dixi?

Svar: Saamænd den bare Kierlighed til Sandhed og Medynk med Hr. Prokanzleren, der af Hr. N. saaledes er affriet, at han ei kan forsvare sig selv.

Lykke for ham, at have faaet sig en diers Apolog!

2) Skal dette Deres smukke Brev virkelig være en Apologie for Hr. Prokanzleren eller en Invektiv mod Hr. N.?

Svar. Begge Deele; thi unægtelig vinder det meere i Etyrke og Sindrigbed, naar det kan forklares sensu latiori; end om det blev indknæbet blot ad sensum stricktorem.

3) Hvorfor skal Hr. N. skrive med sig en Excusngt til en Prokanzler?

Svar. "Thi denne Mands bekiendte Rettskaffenhed fordrer anstændig "Omngang af enhver" (pag. 5 Autors Ord) det tilstaaer jeg gierne; men hvori bestaaer den uanstændige Omngang af Hr. N.? mon deri, at han endog paa saa beskeeden en Maade, som ved sig Leilighed er mueligt, yttre sine Tvivl og effek af Hr. Prokanzleren Dphsning, hvor den i hans Beskrivelse over Akademiets Indkomster behøves? Har ei Hr. N. saavel som enhver akademisk Borger Ret til at sige sine Tanker i Ting, der angaae Videnskabernes Stat, og skal ei en først bryde Isen, naar ingen anden vil?

Vi leve ei længer paa en Tid, da Sandheden ligger i Skjul og frygter Lyset; nei, vores Allernaadigste Regiering elsker og fremmer Publiciteten; skulle vi da være lade og uirksomme nok til ei at benytte os af denne for Statens saa sande og vigtige Velgierning? Nei, vi række med begge Hænder efter ethvert Skrivt, der giver endog den mindste Gnist til Dphsning, og opmærksom skuer Regieringen alt, hvorved Dphsning kan fremmes.

Vel os da, at der endnu gives en Mand som Hr. K., der opstaar med Kraft og taler, naar yderste Nødvendighed kræver det, (om og hundrede Smaahunde blæsse omkring ham,) og oplader Regjeringens Dine i en Sag, der ei er af mindre Vigtighed end at det angaaer et heelt Folks Dannelse; thi hvem danner vel Nationen? mon ei dens Lærere? Og er den akademiske Tour, der skulle danne de unge Studerende til duelige Lærere i Fremtiden, kun maadelig, maage det da ei være slet bestilt med Nationens moralske Dannelse, der af disse igien skal fremavles?

Efterat et despotiskt Mørke giennem Sekler har hveilet over vor Statslegems Grundpiller og sande Styrke Bondestanden og asmalet for Regjeringen dens elendige Slavestand som den beste, begynder endelig vor altforskende Regjering at undersøge Standens Mangler og raade Bod derpaa. Herlige Skrifter endog af selve Proprietærer have paa Regjeringens Bink sat Sagen i det klareste Lys og asmalet Despotismens Uffærlighed med de rette Farver. Skulle man da ei haabe, at vor altomfattende Regjering med samme Allernaadigste Dine skulle betragte en Sag, som den akademiske, der vist ei er af mindre Vigtighed, og med Glæde see den ved Akademiet ligeledes giennem Aarhundrede herskende grove Despotisme hævet og et klarere Lys udbrede sig over Videnskaber og deres Dyrkere, gamle Misbrug hævede, Høflighed og verelsidig Venlighed indført imellem Professorer og Studenterne? Disse ei at have nødig med Frygt og Rædsel at nærme sig en Professor, qvippe cui eodem lato deus præcordia finxit. En Misbrug, troer jeg, især de fleste ønskede hævet, at nemlig enkelte Professorer og meest i en Videnskab bortgive de betydeligste Stipendier. Hvi skal ei alle, som have Sæde i Consistorium, have den samme Ret, da havde Misundelse ei Sted. Kunde ei de Søgende melde sig for Consistorium, som bortgav Stipendierne efter paalidelige Attester, deels om Subjekternes trængende Omstændigheder, deels om deres Duellighed, seå forrige Rektor eller Lærere, der best maage kiende dem, saavel som ogsaa om deres moralske Opsørsel?

Regjeringen, saavel som nogle af Statens første og lærdeste Mænd have stiftet Stipendier, for at skienke Nødtrængende, men duelige Studerende det, hvormed de nogenledes kunde komme ud under deres Stus

deringers Fortsettelse uden at nødsages til, som Holberg siger, at pikke Børn for ei at sulte ihjel.

I fald de enkelte Uddeelere af disse Stipendier enten i forrige eller nærværende Tid ei saaledes uddeele disse Stipendier, som de burde; men give det bort i Fleng, uden at bryde sig om de Søgendes trængende Omstændigheder, om de ere duelige Subjekter eller ei, blot de kan besidde Siels Fornægtelse nok til at hendrive Vinteren paa adskillige Forelæsninger, hvoraf en kunde være nok til at dræbe den fornuftige Selvtanker. Om sligt, som dog er mueligt, indtraf, er da ei den gamle Sædvane, at enkelte Professorer efter eget Gotbefindende forvalte saa betydelige Stipendier, en høvdet Misbrug, som maatte gjøre Regieringen opmærksom paa at frøe de Anstalter, der kunde hemme slige Mistruge. Om vor Tidsalders Professorer og ere nok saa redelige og upartiske Mænd, det maatte dog aldrig smerte dem, at see Regieringen i saa betydelig en Sag fordre de beste Anstalter, for at hemme muelige Uordener. Ingen tvivler vel om vores Profanzlers Rettsindighed og Redelighed; men ligesaalidet kan nogen være uvidende om, at Manden virkelig har meer at bestreide, end at alt skulle kunne noiagtig forrettes? Hvor let for ham at oversee Smaating, som dog i sig selv kan være betydelige nok? Liden Tid bliver der ham øvrig fra Forretninger til at omgaaes Studentere, saa han noi kan lære at kiende ethvert Subjekt, og hvor nødvendigt dog for en Mand, der ved enhver Studerendes Ansøgning skal bevidne sammes Duelighed? Dette er kun eet Bæviis jeg anfører: Mandens idelige Beskæftigelse giere ham paa den anden Side alt for alvorlig og (tilsyneladende) haard mod Studerende, saa de mindre søge til ham, end de efter hans Embeds Bestemmelse burde.

Vores fortreffelige Moldenhawer er unægtelig en Mand, Universitetet har Ære af: hans Forelæsninger ere af den Art, at enhver med Fornøielse bivaaner dem: hans Omgang med Studerende saa venlig, at den vinder gancke deres Kiærlighed og Fortroelighed; men som Fremmed vil det vel være noget, inden han lærer saa noi at kiende Subjekterne. Hvor ensfeligt var det, at alle Professorer vare saa omgiengelige og ei ved Bisfarerie ofte ffremmede de unge Studerende fra at kom-

me til sig. Ei er det meget opbyggeligt for en Student, efterat have længe ventet paa Audients, at see en Professor komme ind og tiltale ham med et myndigt: "hvad got?"

Maaske det ikke ogsaa ærgre Medstuderende at see Folk, der enten kommandere betydelige Summer eller have grundrige Mænd til Forældre, endog her i Hovedstaden, være nedrige nok til at berøve andre Trængende Stipendier, og Professorerne lidet forsigtige nok til at give dem samme, uden at fordrø testimonium paupertatis af dem; ja det som endnu næsten er værre: Professorer, der leve her i Byen og have anseelig Løn, som kunne have deres Børn hos sig, uden at Forelæsninger koste dem noget; (clericus enim clericam non decimat,) aflegge deres Børn med de beste Stipendier, endog Reifestipendier, om de endskjønt ei ere opvakte Hoveder, da andre brave Karle, som jeg kiender, ei engang kan med al deres Flid erholde endog de ubetydeligste Stipendier: maaske ei saadant bringe duelige Subjekter i Harniss mod Professorerne?

Jkke vil jeg just dermed paastaas, at enhver, der eier lidet f. Ex. 100 Ried om Aaret, naar han var et opvakt Hoved, og just ikke havde sine Forældre her i Hovedstaden i god Stand, skulle i at nyde Stipendier staae neden for en fattig Usling, som Studeringer aldrig kunne vente sig nogen Være af; thi hvorfor skal sig en Stakkel opfores paa Statens Bekostning, for at blive en uduelig Medborger i samme og med Tiden maaskee, efterat have trygled sig igiennem Examiner, løbe af med et got Embede? Hvad Opmuntring for de med Sieleevner Forsnyede at anvende deres Tid og Flid paa at vorde lærde og duelige Kandidater, naar de ei ved givne Leilighed til Befordring skal foretrækkes de Svagere.

Jeg seer da en, for at komme tilbage til Hr. N., at han har giort andet, end hvad enhver havde i hans Plads kunnet giere; ei heller kunde jeg falde paa at troe, Hr. Profanzleren fra anden Kant skulle bestragte hans Brev.

(Pag. 5.) Her bliver Autor mig ret siffig, han kommer med et særdeles nydelig anbragt tydskt Ordsprog. I Sandhed Karlen er ingen Sinke i det Tydske, ville Fransøffen kunns saa got finde for ham.

Men hvad havde Min Hr. nedig (samme Side Lin. 19) at fordon-
ve Meeningens Sammenheng, for med særskilte Karakterer saa net at an-
bringe Deres smukke Navn? heele Brevet in concreto kunde jo viist os
det! det bliver altsaa i det høieste kuns den meget zjrlige Figur bag i
Deres Grammatik, som kaldes Pleonasmus, skient lit bagvendt anbragt.

De er ej meget ude om, at der skulde blive nogen Generalcen-
sor: Vær De kuns ubekymret; thi han gav sig vist neppe af med De-
res Verk.

Med en særdeles beskeeden Tvivl ved at tilføie det Ord: (vel) yttre
Autor den stolte Formeening, at han troer, vi have en fælles Skaber og
at Hr. N. neppe har frembragt sig selv; men for dog at giere ham vis
i denne Sag, vil jeg henvise ham til den første Artikel i Katechismus og
Pontoppidans Forklaring over samme.

Hvad Hr. Kiegsel's Beskyldninger, (som De behager at kalde
det, jeg valgte maaskee heller det Ord: Besværinger) over Konsistorium
angaaer, da tør jeg nok forsikre, at Manden ei besværede sig over sam-
me, hvis der ei fortiente sligt, og vist nok er han for vaersom til at antage
med Dem et Konsistoriums Handlinger for infallible og Deres Ord for et
aurog εφα. Erfarenhed viser, at de talrige Concilia, som i nogle
Sæller i Oldtiden ere holdte, have feilet, hvem vil da nægte Muelighed
den af, at Konsistorium kan feile?

Deres meget nydeligen anbragte: (despotiske ipse dixi) passer
mig her, som det femte Hiul til en Bogn.

De læster Hr. N., at han gjør Beskyldninger uden at bevise hvad
han siger: Af hvad Marsag skulde han vel anføre særdeles Data, mon
for at bestemme Vedkommende desto meer? Nei, dertil besidder han for
megen Levemaade: Sandheden selv legger han for Dagen og skient er
det, at sligt treffer ind paa en Tid, da vores Allernaadigste Regiering
intet holder sin Omhu uværdigt!

Hr. N. bliver ved almindelige Handlinger, uden at fornærme en-
kelte Personer: viser hvad der i det mindste er tilsyneladende urigtigt:
Han vil vist saavel som nogen anden glæde si; over, at det modsatte kan
bevises. Men med Exclamationer bevises intet. Lad de Rettskafne og

Nedelige, der i et og alt have en reer Samvittighed, retfærdiggjøre dem selv; men de andre med Bluffel legge dem Haanden paa Munden og gie stille, ifald de gives. Maaskee er det kun en Chimære; desto bedre og roesværdigere for vort Akademie! Hr. N. yttreer jo kun sine Tvivl og forlanger Dplysning. Den skyldes dog vel Publikum og for saavidt han deraf er en Deel, ogsaa ham.

Maaskee er Mandens heele Forbrydelse i Hr. Autors Dine denne: at han er dristig nok til at betragte Sagen fra en anden Kant end Hr. Profanzleren? derfor hedder han en lefærdig Skribent?

Dette forekommer mig ligesom i Landboesagen: En vis Præst nedrev en vis Jordegodsseiers System om Landvæsenet. Strax kommer for Lyset: G. K. Nd. N. Ns. astvungne Besvarelse paa N. Ns. Kalumnier. Og hvem der læste dennes Skrivt, var vist ei istand til at finde Kalumnier deri; han bestreed ei Manden, men hans Setninger; heele Kalumnien bestod da deri, at en Præst vovede at imodsigge en Mand af første Rang, ret ligesom Indsigten fulgte med Standen og ei med Manden. Tange montes & fumigabunt

(Pag. 7.) Deres Indfald med Tornekronen passer best paa Deres eget Brev, og neppe trøder jeg, De derfor fik anden Verkrands, om end Løvet var i sin fuldeste Gredde.

(Samme Side.) Fortæller De Hr. N., at han kunde gaae til Profanzleren og faae Dplysning, i hvad der fremkom ham merkt og uforstaaeligt i Hr. Profanzlerens Afhandling.

Da havde i Sandhed Profanzleren faaet nok at bestille, skulle han over ommeldte Afhandling have holdt et Collegium exegeticum for enhver, der efterat have læst den, søskede sig hist og her Dplysning! Og hvem siger, man skulle umage sig derhen (De gier det jo; og Deres despotiske ipse dixi maae da vel paalegge Taushed). Da man eier Publiciteten, kan man jo for et offentlig Skrivt fordre offentlig Regnskab af en Mand. Heri skrev Profanzleren (vil Mængden af Læsere spørge) ei saa tydeligt, at enhver kunde forstaae ham; thi det fordres endog med strengeste Nødiagrighed af en Mand, der fremlegger noget offentligt for Publikums Domstoel.

Men hvor meget er ei Profanzleren, fra en Kant betragtet, dog heri undskyldt af de Vedtænkende? Overbeviist om sin egen Nødskaarsbed og Nedelighed i at forvalte de ham betroede Stipendier, skrev han blot det, som uden at fornærme de enten Afdøde eller Levende, fra hine maaskee nedstammende, kunde skrives. Dette er jo meget vel handlet af Hr. Profanzleren; lad ham paa høiere Steder forklare Regnskaberne nøie, hvad nytter det at oprive et nogenledes lagt Saar; eller hvad hjælper det Publikum, om det faaer at vide, hvem de Fortidens Mænd ere, der have mishandlet et Stipendium! derved vover det jo ikke og hvad der er forødet, er jo forødet; men fulle Pligt imod Formodning treffe ind med de endnu levende, da lad hver giøre Regnskab for sig, naar paaeskes.

Men fra en anden Side betragtet, bliver de søstes Meening rigtig: at han enten burde skrive intet eller og alt, saa han altsaa har den Skiebne tilfælles med de fleste Skribentere: laudatur ab his, culpatur ab illis. Det bliver ham dog uden Tvivl større Ære end Dadel.

(Pag. 8.) Forsikker De Hr. N., at Profanzleren med Glæde ville modtaget de Oplysninger, Hr. N. kunne meddeele ham; men jeg troer nei; thi Profanzleren ville vel svaret ham; jeg har selv alle de Kilder, hvoraf Hr. N. i denne Materie kunne øse og langt flere maaskee; altsaa var Hr. Niegels Tienstviklighed der spildt. Videre udlade De Dem med, at Marsagen, hvorfor Hr. N. skrev dette Brev, er: at han vil have Klammerie med hele Verden, d: den saare liden Deel altsaa af Verden, der udgier Konssistorium.

Marsagen, hvorfor De selv skrev, bliver da vel, at De vil have Klammerie (isald det kunde lykkes) med Hr. N. Han kan vel ogsaa for Dem være, hvad hele Verden er for Niegels. Altsaa almindeligen betragtet, blive vel Marsagerne paa begge Sider de samme.

Megen Tak skyldes vi Dem for Deres herlige og digteriske Beskrivelse over det chirurgiske Akademie; men ikke just for Fianalen (pag. 10 Lin. 1, 2.) Hvor har De opsnappet denne og flere ublue Talemaader, hvoraf Deres Brev vrimler? Ventelig i Næboeder

eller ved gammel Strand! Herlige Forelæsninger, som De ret med temmelig Held har bivaanet! heele Deres Brev er deraf en Quintessenz.

Ummueligt kunde jeg falde paa, at De var en Borger af den lærde Berden, hvis jeg ei hist og her havde faldet over nogle latinske Fraser. Dog! Kæmper brugte jo latinsk Motto, saa det selv ligt er intet guldigt Beviis, for at De er blant Musernes Sonner. Isteden for Deres (risum teneatis amici) havde De med større Held anbragt ved Enden af Deres kostelige Brev: quis hæc legendo temperet a lacrymis?

Hvad De (pag. 10, 11) taler om Danmarks lærde Mand, røber alt for stærkt Ignoranten, til at man skulde røre derved. De kender kun lit Nationens største Mand, en H. en K. en F. en G. dem derimod som Landet selv, De lever i, neppe anseer for lærde Mand, troer De at være bekiendte derfor udenlands: credat Judæus apella!

(Pag. 13) Fortæller De Hr. K., at han tænker pøbelagtigt; men det kostede vel ikke megen Noie at bevise, (jeg vil ei sige, at overbevise Dem om) at han tænker meget rigtigt om Examinere inden lukte Døre, man seer nok, hvor det gaaer med de offentlige; det er dog vel ingen Hemmelighed for nogen akademisk Borger, uden det skulde være for Hr. Autor alleene, og hvor kan det være andet, da de Examinerende ere Mennecker og selgelig menneskelige Affekter undergivne: ei alle kan besidde den heldige Kulde, der saavel bevarer en Examinator fra at oversile sig eller fra at blive partisk; men Min Hr. Autor, da jeg veed, at De tænker alt for pøbelagtigt til at skulde kunne iudsee Beviiser, vil jeg spare mig den Umage og overlade til Dem selv med disse Beviisers Udfindelse saaledes at tumle Deres (vist nok svage) Zierne, at De kunde falde hovedkuldts ind ad Døren til mig (pag. 8, Lin. 4.) at jeg dog kunde have den Fornøielse at see saa besynderligt et Fænomen.

(Pag. 14.) Sy, hvor stikker her Næbodersvittigheden tydelig frem? De vil have Hr. K. fordømt til at børste Klæder og Skoe.

Tænker jeg urigtigt eller er maaskee dette Autors egen Forretning enten hos Profanzleren eller hos en af de andre Professorer? Saa qvemgve trahit voluptas; derfor ville De have Hr. K. fordømt til samme Haandverk.

(Pag.

(Pag. 15.) Her overgaaer De Dem næsten selv, Hr. Autor! De fortæller os, at Professorerne neppe skulle faae i Sinde at straffe Kandidater med Riis, om Examinere bleve holdte inden lukte Døre. Denne Straf blev nok den meest passende paa Hr. Autor: jeg vil just ei med Mængden fordømme Dem til St. Hanses Hospital; thi skarp Uve kunde maaffee endnu hielpe Staffelsen.

(Pag. 16) Seer De ingen Nødvendighed i, at, naar Examinere bleve holdte inden lukte Døre, man da gav Nøiagtigen i Trykken baade Examinators Spørgsmaal og Kandidatens Svar. Meget gierne troer jeg, at De ei indseer det; men ligesaa lidet tvivler jeg paa, at jo enhver Fornuftig begriber Nødvendigheden deraf; thi hvorfor skal Publikum være uvidende om, hvorledes offentlige Embedsmænd forrette deres Embede, og naar Friheden til personligen at anhøre en Examen blev det betaget, hvoraf skulle man da derom faae Visshed uden det ved Trykken blev lagt for Publikums Domstoel. Dette var vel og for de Examinerende en Spore til med desto større Nøiagtighed at iagttage deres Pligter. Men Deres Sats beviser De blot (at jeg skal bruge Deres Yndlingsterminus) med et: "despotiskt, jeg seer deri ingen sær Nødvendighed."

(Pag. 17.) Ønsker De, at sligt aldrig kom i Trykken; men jeg maae sige Dem at 1) forestiller De ei eene Publikums Person, at De kan afgjøre sligt et Spørgsmaal negativt, som angaaer et heelt Publikum. 2) Viiser De alt for tydeligt, at De dertil har for liden Skionsomhed. 3) Om det endskiønt ei interesserer Dem, kan det dog vel være en Fader, Paarørende og Venner kiert at see, hvorledes Kandidaten stod sig, og for unge Studerende, der arbeide selv og ei lade sig Kundskaber give ind med Skeer af Manuduktører, var det dog en Slags Kilde at øse af og en Hielp til at examinere dem selv og see, hvorvidt de kunde besvare alle i Protokollen givne Spørgsmaal.

(Samme Pag.) Giver De Himlen en stor Douceur, "at den ei "hører Katteskrig," dette er ogsaa et af de mange forekommende skionne Ordspog, som ei mange skal sige, hvor de høre hen, uden at de netop kom paa Papiret, fordi de spillede paa Kanten af Autors, med lutter slige rare Sager opfyldte, Hierne.

Meget er det dog af Autor, at han (pag. 20) saa decisivt kan afgjøre, at paa visse Vilkaar, som han behager at foreskrive Hr. N., skal der paa hans Parole ingen Stueexaminer blive holdte. Han maae i Sandhed have saavel Kommissionen, der i Akademiets Ansiggender er nedsat, som Professorerne i sin Lomme.

(Pag. 22) Maae en meget ond Dæmon jammerlig have tumlet Stakkels Autors Hierte, eller maaskee snarere hans Mave, thi det synes at kunne komme fra en usund Mave, alt hvad Autor her fortæller os, og Lykke for ham, at det ei traf ind i Hundedagene: thi da ville den strenge Anspændelse og de mange søvnløse Nætter nok have gjort, at det ville seet ligesaa slet ud med ham, som fer 4 Aar siden, da jeg af hans Brev slutter, han maae have været gal: og hvor let kan sligt ei hændes een, der aldrig har været ret klog og paa dette sidste tvivler vel ingen, der har læst hans Brev.

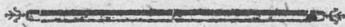
Deres Ord (pag. 23) "Der kunde være meget at erindre mod "Deres ic." (indtil pag. 24, Lin. 1) vil jeg anvende paa Deres eget Brev og legge dette til, at neppe nogen efter mig spilder engang Tid paa at sige noget imod Deres Brev; men jeg fandt det nu alt for uforkammet til at jeg skulle tie dertil: Vel kunde det synes overflødig at gjøre en Nar, der selv nok har prostitueret sig, endnu meere latterlig; "at *laudabilis consuetudo servanda est*" (pag. 24). Det affrekker dog tillige, saa længe det er i friskt Minde, en lige saa stor Nar fra at give slige Misfostere i Trykken for hver Mand's Dine, og forføre Folk til at spilde deres Penge paa at købe sligt Løi, der vrimler af Mennekehænnende Udtrykke.

Den smukke Regel Autor giver Hr. N. (pag. 25) "ei ved smudsige Skrivter at kiede et anstændigt og fræscent Publikum," erindrer han uden Tvivl neppe, at han er selv den første der overtræder, hvor let at foreskrive Moral; men hvor vanskelig at holde samme?

Det er ellers skionne Epitheta til Publikum: Man skulde næsten falde paa, at den lille Ven ville efterligne Homer, "Et anstændigt og fræscent Publikum!" *risum teneatis amici!*

(Pag. 26.) Altet en af Autors Pleonasmer: "Akademiets (ventelig meenes dets Stipendiens) "redelige Bestyrere have aldrig no-
"dig at krybe i Skul eller fortie dets Lørv." Det er vel noget, hvor-
om ingen tvivler; Hr. N. taler ei heller om de redelige, men de urede-
lige Bestyrere, og Lykke for os, om Ingen saadanne gives blant nær-
værende Tids Professorer. At der have været saadanne, vise, desværre!
Regnskaberne. "Neppe tænker nogen Rettsindig slet, og nedrigt nok til
"skammeligt at fortolke de brave Mands sande og oprigtige Bestræbelser for
"Videnskabernes Fremtær; " Og onskeligt, om alle ere saa redelige og
upartiske som de burde være; men hvem der kiender lit til Mennesker,
kan vel neppe falde paa, at blant saa stort et Antal Professorer alle nød-
vendig, nolentes, volentes skulle være slige redelige Mand, uden Hr. Au-
tor? Om Autor gjorde sig nok saa megen Umage at indprente Danske og
Norske Studenteres Tillid og Kierlighed for deres akademiske Lærere, de
fatte den dog aldrig uden til de Mænd der fortienet samme. Lad en Mand
vise sig venlig og høflig mod sine unge Medstuderende, være villig til med
Naad og Daad at hjælpe dem, og for alt være sit Kald voren, det falder da
af sig selv, at de fatte Kierlighed og Tillid til ham. For blant mange
at anføre en saadan Mand, da er Professor Nisbrig det: han baade
fortiener og har de Studerendes Kierlighed og Tillid, og aldrig herde jeg
nogen Belsindig Klage over ham; men han forstaaer ogsaa den Kunst med
sin naturlige Alvorlighed dog at foreene Mildhed og Høflighed og Lyst at
hjelpe de Studerende med alt hvad der staaer i hans Magt, og streng U-
partiskhed, hvorved han som oftest lider anseelig Tab i sine Indkomster.
Det maae da for denne Gang være nok talt, Min Hr. Autor, om
denne Materie; kuns at denne min velmeente Skrivelse ei af Dem vranges
ligen skulle fortolkes eller "foraarsage Dem søvnlese Nætter." a Dieu!

12

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

U p a r t i s k e T a n k e r

i Anledning

af

Hr. Rigels og Forfatterens **E***** Skrivelser,

om

Hans Høiærværdighed

Profanzlerens udgivne Skrivt &c.

Af

S — g.

C.

Kjøbenhavn 1787.

Trykt hos Sebastian Popp.

W P O T T I E S O A N T I C

1810

in

Der Briefe des Johann Wolfgang von Goethe

in

seiner Briefe

aus dem Nachlasse des Verstorbenen

in

1810

Verlag des Buchhändlers

in Leipzig

5
Hvo bifalder ikke? Ja! end mere priser med mig Hr. Rigels Brev i Anledning af Hans Høiærværdighed Procanzlerens Skrivelse, anlangende Akademiets Stipendier; heri synes Hr. Rigels tydelig at have lagt for Dagen en formeent Urigtighed af Stipendiernes Forvaltning. Hvorvidt dette Paaskud, der kunde have Anseende af urigtig Behandling, altsaa en haard Beskyldning, strækker sig, er for mig dunkelt. Hvad egen Erfaring haver overbevist mig om, kan jeg allene bedømme. Den ganske Tid jeg haver været ved Universitetet, haver jeg nydt 3de Stipendier. — Vist er det: megen Besværlighed og Uleilighed havde jeg, inden jeg var saa lykkelig, at naae de 2de, uagtet jeg fra Buggen var indskrevet til dem; ofte blev jeg afvist. Efter at jeg paa Studeringernes Bane har fuldendt mit Cursum, haver det ikke uagtet al muelig Glid været giortlig for mig, at overtale Bedkommende til, at tildele mig nogen Slags Stipendium,

deels

deels er mig sagt: at der paa nærværende Tid ei vare nogen; deels tilfredsstillende man mig med Haab om hastig Befordring. Dog! hvor heilig jeg, fremfor andre, som jeg veed haver nydt deslige Akademiets Penge, haver behøvet sig Understøttelse, er Gud, mig selv, og mine Fiender bedst bekiendt. — Sandt er det, har Hr. Nigels skrevet sit Brev i det redelige Siemed, at see de akademiske Stipendier uddeelte efter Billigheds og Redeligheds Regler, til sande, lærde, retskafne, flittige, faderløse, trængende og sødelige Personer, som var at ønske, da skylder den studerende Ungdom ham meget; men mon sig sand Mennekkeligheds Skind ikke er forestilt? (uagtet man troer hans Hensigt har været at ville opgielpe de Studerendes Bildkaars Forbedring?) Sandelig, min Formodning synes grundig! men han gjør dog ved denne Leilighed et heelt agtværdigt Consistorium mistænkeligt, formedelst Publikums Tillid til Hr. Nigels Useilbarhed i sine Beviis: thi hvem som er bekiendt for at handle urigtig, fatte man sielden de bedste Tanker om i andre sine Foretagender.

Disse agtværdige Mænds redeligste Foretagender, vor sande christelige Religion til Styrke, bliver herved mindre gieldende, den Ukyndige og Lettroende fatter Mistanke til Stadens saa store Mænds bedste Handlinger. Wiselig! Hr. Nigels Forhold synes tvetydig, hvad enten han selv har udtænkt Verket, eller andre har indskudt ham det.

At vove sig til at beskylde en Mand, som Profanzleren, ei allene for Urigtighed, men endog for Indsigter af liden Værd, synes utilgiveligt, nødvendig maae Hr. Nigels Indsigter, i Sammenligning med Pro-

fanz-

Kanzlerens, ei allene ganske fordunkles, men endog reent falde bort; daglig kien- des og paaaffionnes Hans Høiærværdigheds grundige seldne Kundskaber i vore dy- bare christne Lære, ei til liden Beskyttelse, mod Spotterens Kunstgreb, mod Overtroens Indgreb, mod Ondskabens Anfald, hvoraf Religionen hemmelig un- dermineres.

Ligeledes er der i denne Anledning udkommet et Bidrag, som jeg og haver læst uden at finde mindste af det saa kaldte høist anstødelige. Forfatteren nævner sig ikke, herudi handler han ikke saa ganske viselig, sandt er det: Hr. Professor Ehler skaaner han ikke, Manden taler frit, dog! efter som jeg hører, skal Deviserne komme for Dagen; og efter Rygtet skal de alt ligge hos Bogtrykkeren, som skulde opfordres til at bekiendtgjøre Forfatteren; skulde dette tillades, da taber jo desuden herved Trykkesfriheden sin Værd, denne saa herlige Foranstaltning af Regieringen, hvorved Renker og Skalkhed kan blive fremsat af Paaaffionnere i sit fulde Lys, hvorved de bedste Foranstaltninger, saavel til det almindelige, som private Vels Befordring, skal kunde bekiendtgjøres og iverk- sættes; ved denne uskateerlige Frihed, kan ubekiendte Indsigtsfulde faae Leilig- hed til at forestille Planer, hvorved Rigernes Finanser kan sættes paa Fode, Kongens Indkomster formeres uden Tab for Undersaatterne, herved skal Armod og anden Elendighed betimelig kunde afværges. — Det synes da voveligt af Ved- kommende, formedelst sande Opdagelser, at betage Publikum den af Regieringen tilstaaede Frihed, der ei andet kan end herved tabe sig, og blive kraftesløs. At den ubekiendte Forfatter vil stille paa Lydsferne, som ogsaa ere Rigets Under- saattere, kan jeg ikke bisalde, dog maage man ei heller herover gjøre en al for haard

haard Slutning: Manden taler i Jorighed, landsfaderlig Kierlighed afsvang ham denne Tilstaelse. — Hvor modest taler han ikke om Stipendiernes Forvaltning: hvorimod Hr. Nigels torbuer saa stærkt; han nævner allene Stipendierne; deres Storhed bestemmer han; hvo der uddeler dem bekendtgjør han, er dette ikke nødvendig? At vedkommende Competenter heraf kan opløses, hvo af Studerende er ham ikke her for megen Forbindtlighed skyldige. — Sammenligner vi ham med Hr. Nigels, da bliver han langtsfra ikke strafværdig. Hr. Nigels raaber høit mod ubeviislige Forseelser, han taler først: han opvækker Mistanke der, hvor den tilforn ei var; hvo kiender noie til Professorernes mindre Retsskaffenhed? Det er vist: Nigels haver saa betydelige Indkomster, saa neppe nogen af Professorerne kan sættes i Ligning med ham. Sandt er det: nogle gode Skrifter have vi fra ham, skint de Studerendes Wilkaar ei altid tillader det at forskaffe sig dem.

De rare Sager Hr. Nigels behager at fortælle os, ere dunkle, ja! meget forblommede; vi see og høre ikke slige Uordener, altsaa ville vi ei heller formode dem. Professorerne ere ei alvidende, en mindre trængende og værdig Competent, kan da vel her, saavel som ved flere deslige Leiligheder, undertiden uforsigtigviis foretrækkes een mere Berettigede.

Troe høistærede Læser, Hr. Nigels Hensigt med sit Brev, vil dog nok ikke have de bedste Følger; om man kan heste noget got deraf, vil Tiden lære. De Uordener vi her og høre at gaae i Svang, herom burde ret en Retsskaffen at ivre, naar Guds Være forkleines, Næstens saavel timelige som aandelige og evige Lyksalighed foret

lores

føres ved iwerkfattede skadelige Planer og Forsøg, uden Nytte igiendrevne af vore lærdeste og retskafneste Mænd, da burde den formaende redelige Patriot vise sig virksom.

Sandelig! Hr. Rigels, De taler paa nogle Steder imod egen Overbeviisning. — Hvad Hr. Professor Ehlers angaaer, da kiender jeg ham, om jeg mindes ret, fra en bedre Side end Forfatteren L***. Jeg haver været siensynlig Vidne til hans Retskaffenhed og uegennyttige Hielpsomhed, den Forurettede til Forsvar. Dette er nu alt nogen Tid siden; intet er mere foranderlig end Menneskets Tænkemaade, ja! Humanum est errare, vi ere os undertiden ei selv mægtige; den Retskafne kan tvungen mod sin Villie, af smigrende Forestillelser, bedrages, forsøres og feile. Naar Underfundighed udspiler sit Garn, da see enhver sig for, hvo af Retskafne, som synes at staae, han see vel til at han ikke falder.

Handwritten text at the top of the page, appearing to be a header or title, but is extremely faint and illegible.

Main body of handwritten text, consisting of several lines of cursive script. The text is very faded and difficult to decipher, but appears to be a formal letter or document.

Offentlig og sagtmodig
K o n f e r e n c e

mellem

Hr. Professor Nicolai Ehlert

og

Forfatteren af Biedraget

til

Hr. Kiegels's Spørsmaal og Tviivl, ic.

Kjøbenhavn 1787.

Trykt hos Sebastian Popp.

Ullerede for over fiorten Dage siden blev mig fra Forfatteren af Biedraget nærværende Skrivt tilsendt, som inderusne ubehagelige Omstændigheder den Gang hindrede mig fra at bekiendtgjøre, hvilket udsørligere i Adresse-Nvisen No. 269 af Hr. Professor Ehler er anbragt. Efter mine ringe Tanker begriber jeg ikke, hvorvidt Hr. Professorens kan have Ret til at kalde Forfatteren en Pasqvillant og hans Biedrag en Pasqvil, fordi han indtil Dato ikke har behaget at navngive sig, især da Landets Lov og Ret ikke har tildømt det denne skændige Titel. Om den ubenævnte Forfatter for disse Udtryk vil forbeholde sig lovlig Tiltale til Hr. Ehler er mig aldeles ubekiendt; men finder jeg mig besøiet til hermed offentlig at forsikre, at det altid har været langt fra min Tankemaade at trykke Pasqvil over nogen. Jeg overlader derfor det Høistærede Publikum, som aldrig lader sig paanøde enkelt Mands selvgjorte Domme, at afgjøre, om den ubekiendte Forfatters Anmærkninger i hans Biedrag, for saavidt de angaae Universitetets Bibliotheket efter den nærmere Oplysning, han i dette Skrivt giver derom, fortiene at kaldes Pasqvil og usandsfærdige Beskyldninger, hvornæst jeg haaber fuldkommen Undskyldning for min Udsærd i dette Tilfælde.

Kiøbenhavn den 18. Decb. 1787.

Sebastian Popp.

Kiøbenhavn 1787.
Skrift af Sebastian Popp

Med at skrive Biedraget til Hr. Niegels's fremsatte Spørgsmaal og Tvivl, har det fornemmelig været min Hensigt at tilføie nogle Oplysninger, som Prof. Tankler Jansons Beskrivelse over Universitetets Midler manglede. Ved samme Leilighed fandt jeg Anledning til at yttre mine Tanker over det Urigtige ved vort Universitets nærværende Forsatning, og gav mig den Frihed at erindre, at vort Universitets Lærere ei gjorde alt, hvad der stod i deres Magt for at bringe Studerings Iver og sand Lærelyst til en større Fuldkommenheds Grad. Det som bragte mig til at tale om Universitetets Bibliotheket vil jeg i følgende Linier godtgjøre.

Gode Bøger og Bequemhed til at benytte sig deraf, veed enhver er Grundvolden til al vor Lærdom; førend denne Bequemhed erholdes, trænge vi til Læres Beskuelighed og Underviisning. Bestemme vi os derfor, efterat have forskaffet os de første Grunde af almindelig Kundskab, til med Forstandens Kræfter

at gavne os selv og andre, saa søge vi hen til Universiteter, hvor Lærere give os den forenskede Underviisning i den Videnskab, vi have opofret os til, og hvor vi finde rüg Forraad af gode Bøger, for videre paa egen Haand at giøre os mere fuldkomne. Kongerne og adskillige af Videnskaberne og Nationen fortiente Mand have ligeledes for lang Tid ved vort Universitet, egentlig til de Studerendes Brug, oprettet et Bibliothek, og skienket dertil en anseelig Fond, hvorved vort Universitets Bibliothek langt overgaaer de fleste af Tydsfflands Indretninger af den Art, og hvoraf Renterne aarlig skulle anvendes til de nødvendigste Bøgers Anskaffelse i enhver Videnskab. De lode det ei blive nok ved at samle denne gode Forraad af Bøger; en Mand, som skulle veilede Begyndere til disse Bøgers Kundskab og Brug, og som kortelig skulle fortælle den unge Studerende de menneffelige Videnskabers Sammenhang, og deres inbyrdes Forbindelse, blev særskilt antagen. End videre havde han at paasee, at alt ved Bibliotheket, det være sig Bøgers Indkøb, Indliis og Udlaan, gif frem og blev udført saa usigtelig som muligt. Da nu Profkansleren i sin Beskrivelse over Universitetet melder om, at alting ved Bibliotheket for nærværende var i den bedste Orden, og jeg var overbevist om det Modsatte heraf, bragte dette mig til at seie noget i mit Biedrag om begge Dele. Disse Bemærkninger har Hr. Professor Ehlert, Universitetets nærværende Bibliothekar, i et Svar paa mit Biedrag, som han kalder: det saa kaldte anonymiske, antaget for usandsfærdige Beskyldninger, og opfordret mig til offentligent derover at erklære mig. Jeg skylder altså ikke Publikum, men Hr. Professor Ehlert disse Linier, som, af den fromme Barme, hvormed han taler om sin Vres Tab ved de ham i Biedraget paahæftede Beskyldninger, og den roesværdige Betryggelse for alt personligt Had, som han troer sig ikke at have fortjent af nogen, lader til at være en god Mand; og hvorfor skulle jeg da ikke seie ham i denne hans indstændige Begiering? Jeg vil da, som sagt, i efterstaaende Linier søge at overbevise Hr. Professoren om, at mit Biedrags Beskyldninger, hvad Hovedtingene angaae, ikke ere usandsfærdige, skient jeg rigtig nok nu indseer, at den Barme, hvormed jeg tænkte mig Tingen, forlede mig til en Stil, mere passende til Emnet, end til Hr. Prof. gode Tænkemaade, som med mere Mildhed ville have seelt sig overbevist, nu derimod troer sig fornærmet, fordi han alt for eensidet har forestilt sig Sagen.

Hr.

Hr. Professorens siger i Indledningen til sit Svar, at han ei kan disputere med mig efter Grundsatninger, da jeg ingen Regler fremsætter for et Bibliotheks Forvaltning, men ei allene er uvidende om Universitetets Bibliothekets Forfatning, men ogsaa om, hvorledes et offentlig Bibliothekets Forfatning bør være. Disse ere Hr. Prof. egne Ord. Det var den Gang Sagen aldeles uvedkommende at foreskrive Regler for Bibliothekets Forvaltning, og angive de Maader, paa hvilke de best kunne bestyres; hvis jeg havde gjort dette, saa havde jeg gaaet uden for min Hensigt, som blot var at berøre de groveste Feil ved Universitetets Bibliothek, hvis Forfatning lader til at være meget daarlig, og som unægtelig dog først maae bringes til Rigtighed, førend man tør tale om Orden og Grundsatninger derved. Dog, er det Hr. Professorens om at gjøre, at erfare noget om Bibliotheksvæsenet i Almindelighed, om offentlige Bibliothekers Indretning og Forvaltning, og om de Pligter, der paaligge Bibliothekarerne ved deslige Indretninger, for at kunde gjøre Omvendelse deraf paa Universitetets Bibliothek, som heiligen synes at trænge dertil, var det maaskee mueligt, at være ham assistentlig med et og andet i den Henseende. Men til Hovedsagen.

Jeg har ingensteds i mit Biedrag sagt, at Bibliothekaren har med Bøgenes Indkøb at bestille, dette beroer paa Konsistorii Udbetalings Ordre; altsaa har Hr. Prof. urigtig omdannet mine Udtryk, naar han troer, at retfærdiggjøre sig for sordida parcimonia derved, at han ikke har Bibliothekets Penge under Hænder. Jeg har sagt, og Hr. Prof. fragaaer ikke, at fra 1775 til 1785 (altsaa ogsaa fra Professorens Tiltrædelse til Bibliothekariatet inklusive) ikke det Halve af Kenterne er anvendt til Bøger, og Hr. Prof. har ikke, som min Paa-stand var, godtgjort, at der i den Tid er gaaet mangt et Aar forbie, da ikke een eneste Bog er bleven anskaffet. Hr. Prof. maae jo vide, hvormeget Bibliotheket aarlig har at anvende paa Bøgers Indkøb; disse Bøger foreslaaer han jo; har nu Hr. Prof. for hvert Aar gjort dette, saa maae han jo kunne vide, om de ere anskaffede eller ikke, skjønt han ei har med Udbetalingen at gjøre. Altsaa er det ei Beviis nok paa Hr. Professorens Omhu i at anskaffe gode Bøger, at han har kibt Bøger paa Temlers, Wellmanns, Brandts, Harboes Auktioner, da man let kunne befrygte, at hvis disse Auktioner ikke vare indtrufne, disse Bøger

Bøger heller ei være blevne anskaffede. Den rettskafne, forrige Bibliothekar for et Bibliothek med saa stor Fond og Indkomster, som Universitetets, bør kiende Lærdommens Tilvæxt og Udbredelse i enhver Deel af det oplyste Europa saa nøie, bør være saa vel underrettet om, hvad godt der kommer ud i enhver Green af Videnskaberne, at han ikke bør kunde behøve at lure paa Bogauktioner hjemme, hvor han først efter mange Aars Forløb med en Baggatels Gevinst kan tilliste sig det, som, suarest mueligt, burde være anskaffet. Ikke heller seer Publikum, som Hr. Prof. dog fordrer det skal see, at Skylden ikke har været hos ham i at foreslaae Bøger til Kiøbs, deraf nemlig, at Hr. Prof., som, saa lyde hans egne Ord, da han mærkede, at Bibliotheket manglede adskillige store Bærker (her skal vel staae betydelige isteden for store, thi efter Størrelsen er man nu ei mere vant til at bedømme Bærker) talede derom med Prof. Geus, formaade ham til at gaae op paa Bibliotheket med, og bad ham endelig skrive sig til derom, paa det han paa Grund deraf kunde giøre Konsistorium Forestilling om disse Bærkers Anskaffelse. Hvor- til al denne Omsvøb? Viser ikke Prof. sig her som den frygtsomme uresolverte Mand, der i alt vil have nogen at stytte sig til, førend han tør beslutte? Ansaar Hr. Prof. det som en Mangel ved Universitetets Bibliothek, at det savnede dette eller hiint Bærk, troede han efter Overbeviisning, at Anskaffelsen af samme ville formere Bibliothekets Værd, hvorsfor foreslog han ikke selv disse Bøger til Indkiøb? Hans Instrux har jo udrustet ham med den dertil fornødne Myndighed; og naar han i en saa liden tvetydig Sag havde handlet efter Pligt, uden derom at forespørge sig med nogen Professor, saa havde den Fortieneste, han ville have erhvervet sig ved at opfylde sit Embede, ikke blevet deelt; nu maae man derimod for største Delen tilregne Sl. Geus's Raad, at Hr. Prof. vovede at søie Anstalter til Anskaffelsen af Philosophical Transactions, franske Memoires, de Petersburgiske Acta academica, &c., ja saa gar det, at Bibliotheket fik hver Tome 2 Rdl. ringere end hos de tydske Boghandlere.

Det har aldrig været min Agt at sige Hr. Prof. usandfærdige Beskyldninger, som han dog har behaget at kalde visse Udtryk i mit Biedrag; men uden at fornærme Manden kan nok enhver indsee, at han her ikke har retfærdiggjort sig, og han maae forlade mig, Publikum og især de unge Studerende forde mere

Iver

Sver for gode og nyttige Bøgers Anskaffelse for en offentlig Indretning, om han for Fremtiden vil kunde trøste sig med, at saadanne Verbreidelser ikke uden Grund skal gieres ham.

Hr. Professorens fragaar ikke at nogle Tomer af Philosophical Transactions med Tert og Kobbertavler ere blevne forskaaene; at det er de første Dele, vil han plad ud ikke vide af, da de ere anskaffede for hans Tid. Hvilken Ord-Næiagtighed! jeg siger i mit Biedrag de første Dele — kunde ikke herved ogsaa forstaaes de første af Kontinuationerne, som ere anskaffede ved hans Foranstaltning, uagtet det i Ordenen af Bærket var den 10de og 12te eller hvilken anden; kun med dette svage konditionelle Udtryk søger Hr. Prof. at retfærdiggøre sig: "Er nogen Deel af Kontinuationerne bleven forskaaen, som jeg ikke har erfaret, er Bogbinderen forbunden at betale Skaden." Er det saaledes man skal aflaste en Beskyldning, saa vigtig for en Bibliothekars Omhu, som Beskyldigelsen af et saa betydeligt Bærk? og er nu Publikum overbevist om, at Sagen ikke forholder sig saa, fordi Hr. Prof. lige hen siger, han ikke har erfaret det? Nei! endnu maae der hos enhver tænkende Læser være megen uoplyst Tvivl tilbage. Skulde Hr. Prof. Retfærdiggjørelse have havt Bægt, saa maatte den have været langt solidere; hvis Bærket ikke var forskaaen, burde han have tilforladelig forsikret det; han burde have fordret enhver at komme op paa Bibliotheket og see, at det ikke forholdt sig saa. Jeg, som var overbevist om det Modsatte, har jo svoret offentlig at bede enhver besee Faktum. Om de manglende Dele af Niemeysers bibelske Karakteristik, som jeg blot til Exempel anførte, melder Hr. Prof. jo slet intet. Jeg var overbevist om disse tvende Punktets Rigtighed, da jeg skrev mit Biedrag: om Hr. Professorens efter den Tid har saaet i Sinde at redressere dem, det kan ingenlunde blive mig tilregnet. Hvor kan han da kalde saadanne Bemærkninger usandsfærdige Beskyldninger, uden at overbevise Læseren om det Modsatte deraf.

Jeg har videre i mit Biedrag erindret, at Hr. Prof. ei næiagtig nok vaagede over, at Bogtrykkerne i begge Rigerne indleverede et Exemplar af alt hvad de trykkede. Dette søger Hr. Prof. med en Fortælling at giendrive. At Hr. Prof.

Prof. er meget for at fortælle, som endog strækker sig til smaa Ting, for Ex. Diplomata Zwerinensia, Budskikkelser af Grev Moltke, kan som en Nøiagtighed, skiont Sagen uvedkommende, dog tilgives ham. Jeg vil sammentrække det kortelig: efter mange Fataliteter af Samtaler med Grev Moltke, uhøflige Svar af Forlæggere, Bogtrykkere &c., hvilke sidste han endog nødtes til at kalde for Politie-Kammeret, har han endelig bragt det saavidt, at Bogtrykkerne her i Byen har lovet at skille Exemplarer til Bibliotheket, og (mærk vel!) for det meste "holdt det ordentlig. . . Hvorfor ei ganske og aldeles? Sal. Erichsen har sagt mig, at det store Kongelige Bibliothek i hans Tid fik indtil Nøiagtighed alt, hvad der udkom i begge Rigerne. Der maade man da have lært den forborgne Kunst, at kontrollere Bogtrykkerne, uagtet deres Navne ei anføres ved Bøgernes Anmeldelse i Aviserne. Da Hr. Prof. slet intet taler om hvad Svar han fik fra Bogtrykkerne i Norge, Hertugdømmerne, Fjehn, og Jylland, saa kan derimod intet erindres, da man ei kan vide, om ogsaa disse have været deels tvetydige, deels opfyldte med U høfligheder.

Angaaende Bøgenes Udlaan siger Hr. Prof. at han lod i Adresse-Contoirs Aviser indkalde alle de af Bibliotheket udlaante Bøger, og af nogle hundrede kom neppe 30 tilbage. Behøver en Bibliothekar ved en saadan Avis-Indkaldelse at lade det komme an paa enhver's Erlighed, enten de bringe Bøgerne tilbage eller ikke? Veed han ikke hvilke Bøger, og til hvem de ere udlaante, saa seer det slet ud med det Bibliotheks Vel, som ham er betroet. Og endnu spørger den arme Mand, hvad skal jeg gjøre? Sandelig de har i mine Tanker, al deres Avis-Indkaldelse og mundtlige Erindringer uagtet, endnu kun gjort meget lidt. Men er det deres rene Alvor at de saaledes spørger dem for, saa vil jeg fortælle dem, at de, som Universitetets beskikkede Bibliothekar, efter den dem tillagde Myndighed, bør kunde have Ret til, efter et fornuftigt Arbitrium at fastsætte en vis Tid, hvori Bøgerne, passende paa deres Størrelse, skulle beholdes; hertil behøves jo dog intet Reskript. Men ville Hr. Prof. have end ydermere Visshed, saa var det jo dog vel ingen Sag, at formaae Konsistorium til at stadfæste denne Hr. Bibliothekarens Plan for Udlaans-Tiden, og ingen var saa ufornuftig for den store Tjeneste at faae gode Bøger til Laans, at han ikke gierne indgik Forbindelser, som sigtede
til

til en saa nyttig Indretnings-Tarv. Men saa maatte og Bibliothekaren see paa, at ingen, det være sig Professor, eller Student, overtraadde den engang fastsatte Plan, og vær vis paa, Hr. Ehler! naar De med den Myndighed, Dem ægner og anstaaer, udøvede streng Pligt uden Frygtagtighed, og med Alvorlighed erindrede dem, som handlede derimod, ja endog, om de vedbleve, forbed dem alt videre Laan af Bøger; ingen ville kunne med Grund anke herpaa, men tvertimod enhver fornuftig Mand ville inderlig glæde sig over, om De med saadan alvorlig og retskaffen Iver forsøgte Bibliothekets Vel. Dette er mit velmeente Raad i denne Sag; Hr. Prof. overveie selv om det kunde være antageligt.

Angaaende Forelæsningerne over Litterair-Historien vil vi opholde os lidt, for at prøve, om ikke Hr. Prof. Undskyldninger dog her skulde have nogen mere Bøgt. Hr. Professoren grunder ligeledes her sin Undskyldning paa en Fortælling, som bestaaer deri, at hans Formand Prof. A. Kall, som dog uskyldt har havt den Lykke at faae Ord derfor, ikke heller har holdt Forelæsninger over Litterair-Historien. Deri tilstaaer jeg gierne Hr. Prof. Ret, endskjønt jeg kan forsikre af meer end een at have hørt det. Dernæst begynder han at slutte fra Probabiliteten, nemlig, hvormange Tilhørere han kunde vente sig, da han ingen Examinator var. Tillad mig, Hr. Professor! denne Probabilitet er ikke saa ganske rigtig. Man skulde næsten heraf falde paa den Formodning, at Prof. Ehler er af de Folk, der ansee danske Studentere for saa dorste og uwillige til at lære, at de ei uden Trudsel og Tvangsmidler kan drives frem til at lære det, som er gavnligt og godt. Vel sandt, mangen Examinator, hvis Forelæsnings Fortrefselighed just ikke skal lokke mange (kan der vel s. Ex. være nogen Opbyggelse i at høre Forelæsninger over St. Pauli Keiser?) ville vist mangle Tilhørere, naar ikke auctoritas examinatória kom dem til Hielp; men jeg troer det var at fælde alt for lav Dom over vore Studenteres Carehst, om ikke ogsaa Sætningen omvendt skulde staae ved Magt. Og har ikke Prof. Hviid og Mag. Sneedorph Tilhørere uagtet de ikke examinere? Hviid er rigtig nok Provst paa Klosteret, men var han ikke den jævne oprigtige Studenters Ven, og vare ikke hans Forelæsninger værd at høre, Regenzianerne ville vist forglemme baade Provsten og hans Kollegia. Om Sneedorph kan jo dette ikke gielde. Hr. Professoren maae have end-

nu et kraftigere Exempel. Hvad troer han har kunnet bevæge et anseeligt Antal af unge Studenter til, af egen Drift at anmode Hr. Justitsraad og Professor Sartorff til at holde Forelæsninger for dem over de fornemste Dele af Lægevidenskaben? Hvad, uden sand Lærelyst? Hr. Professoren vil endog deraf kunde see, at de ei tage i Betænkning at gaae saa lang en Vej, som der er til Frederiks Hospital, naar kun Nønden af Hr. Justitsraadens Indsigter og Underviisnings-Gaver paatage sig at læse Kollegier for dem. Og hvilken betydelig Fordeel vilde Hr. Prof. ei høste af den naturlige gode Veliggenhed, Bibliotheket har, ved at være Regensen og de øvrige Kollegier saa nær. Det kan ingenlunde tiene Hr. Prof. til Undskyldning, at han har tilkiendegivet Underbibliothekaren Hr. Schiellerup sit Forsæt at læse over Litterair-Historien; paa den Maade kan endog en anden vis Mand faae i Sindet at undskyldte sig for al sin Dovenhed: hvo veed, om han ei ogsaa har søgt at indbilde sine Huusfolk og gode Venner, at han har været betænkt paa at holde Forelæsninger, men af pure Mangel paa Tilhørere været nødsaget til at beholde dem for sig selv. Desuden kan Hr. Professoren aldrig fritages fra en liden Smule Forsømmelighed, da han nemlig først for 2 Aar villigen paategnede Lektions-Listen; hvor kan han da begiere, at de unge Studerende, som i alle de øvrige fem forbigangne Aar kom til Universitetet, skulle vide, at han var til, at han fire Timer hver Dag sad paa Bibliotheket, og det som mere er (jeg faaer at blive ved Latinen) manuducerede til Bogkundskab. Dog derimod vil vist Professoren giøre følgende Indvendning, at denne Forsømmelse ei kan tilregnes ham, men Konsistorium allene, som i disse fem Aar forglemte at tilfikke ham Lektions-Katalogen. Er det Hr. Professoren for Fremtiden om Tilhørere at giøre, da lad det for alting bekiendtgjøre paa den sorte Tavle i Universitetets Port: saa var Brug i mine Studenter-Dage, og saa giøre formodentlig de nu værende arbejdende Professorer; thi hvad den trykte Liste over Professorernes Forelæsninger angaaer, da ere De vel overbeviste om, at der staaer meget, som ei er meent med.

Men Himmel og Jord! hvad meder mig ikke her en forskrakkelig Bom. —
 ”Jeg kan ikke indsee hvad Forskiel der er paa, at give Anviisning til Bogkundskab og holde Forelæsninger over Litterair-Historie. „ Kan De ikke det, min kære Hr. Prof. !

saa kan jeg ikke heller forundre mig over, at De paa saa fin en Maade har søgt at undgaae den Forlegenhed, De ville blive sat i, ved at holde Forelæsninger over det, De ikke veed; og hvor er det mueligt, at Hr. Prof. reent ud paa Prent kan gjøre denne Bekjendelse? I en Konference under 4 Dine vilde jeg have ladet den passere; thi non omnia possumus omnes, uagtet Spørgsmaalet kunde gøres, bør en Universitets Bibliothekar og Professor Historie Litterariae være uvidende om Forskiellen imellem Bog-Kundskab og Litterair-Historie? Jeg kan da reent ud sige Dem, denne Forskiel er saa stor, som paa Nat og Dag. At give Anviisning til Bogkundskab er uden Tvivl, at fremvise for Begyndere de bedste Haandbøger og udførligere Værker i enhver Videnskab, og at lade dem optegne Forfatterens Navne, Tiden paa hvilken, og Formatet, hvori de ere udkomne, og endelig hvilken af Begernes flere Udgaver er den bedste. Men denne Kundskab vil dog Hr. Prof. vel aldrig kalde Litterair-Historie? Er det hans Mening, saa kan enhver Boghandler passere for Litterator. Litterair-Historie derimod er en Videnskab selv, og ingen blot Anviisning, den affhandler og bestemmer alle de mennefskelige Videnskabers Sammenhæng, og deres indbyrdes Forbindelse, den giver Udsgt over enhver af de dyrkede Videnskaber, undersøger og fortæller deres Oprindelse og Tilværelse ved de deri skrevne Bøger, nævngiver de Mænd, der i samme har gjort Epoke, samt deres Værker, kort: enhver Videnskabs Historie, men derfor ikke Videnskaben selv. Jeg kunde endnu tydeligere fremsætte Hr. Prof. den væsensfulde Forskiel, der er imellem Bog-Anviisning og Litterair-Historie, da Emnet er riigt paa Materie, men min Tid tillader mig det ikke. Det skal fornøie mig, om det, som allerede er sagt, kunde, som det bør, overbevise Hr. Prof. om, at der udfordres en heel Mand til at læse over Litterair-Historien, da den er, som han tilforn ei har lagt Mærke til, en Videnskab. De unge Studerende vilde have været Hr. Prof. usigelig Tak skyldig, om han i rette Tid havde lagt sig derefter, paa det han, som Bibliothekar, isald det nu just ikke er hans strikte Pligt, som han søger at overbevise os om, kunde have læst derover. Ved gode udarbejdede Forelæsninger vilde han vist rigelig have forøget sine Indkomster, og med Væge udbredet den Berømmelse, deri ved vort Universitet at have været den første.

Endelig begynder Hr. Professoreu at bevise, han ingen Stymper er. Sandedlig det er tungt at være i det Tilfælde, at man behøver at gjøre dette; men skal man endelig være ned dertil, saa bør vist Bevisene være anderledes, end de Hr. Prof. fremfører.

Hans Majestæt Kongen har jo udnævnt Dem til Professor, De har jo offentlig lagt Deres Indsigter i Philologien for Dagen, ogsaa veed enhver, der kiender Dem, at De besidder gode Indsigter i Theologiens Dele, især Bibelsfaget; men (De har Hr. Professor selv tvunget mig til at tale reent ud) hidtil har det sei været mig muligt, saa gierne som jeg end ønskede det, at opdage et eeneste Dokument, der kunne bevise Deres Fortienester af Litterair-Historien, som jeg eene og allene i mit Biedrag har havt for Dine; thi den alphabetiske Catalogus over Bibliothekets trykte Bøger, om den end bestod af nok saa mange Foliantbind, udviser allene deres utrættelige Taalmodighed i at vedblive troelig et ligesaa mæsommeligt, som tankeløst Arbeide. En anden Sag var det, dersom den havde været udarbejdet systematisk. Hr. Prof. troer at kunne overbevise mig om sine Fortienester og Duellighed ved at forhverve sig de bedste Duelligheds Attester af alle Professorerne. Paa det sidste tvivler jeg ingenlunde, men jeg finder det høist upassende for en Professor at begiere Duelligheds Attester af en anden. Desuden er der en Tid i et Menneskes politiske Liv, da disse ikke mere gielde, da en Mands daglige Virkninger kan, uden Behov til Attester, nøie kiendes, og den har De, Hr. Prof. allerede for længe siden opnaaet; nu kan Examen-Attester hos Dem ikke mere gielde, De beviser kun at De var en habil Student, og en fortient Kandidat til Borchs Kollegium, til at blive Famulus &c., men at De for nærværende er en fortient Bibliothekar og Litterator, maae De selv bevise, altsaa ikke ved andres Hielp. Og tager jeg ei meget Feil, saa seer jeg ikke, at hverken Professorerne eller Politiekammeret, eller Høiesteret, kan tildemme Dem denne Duellighed, naar De selv aldrig ved Forelæsninger eller offentlige Prøver haver udviist den. Det har aldrig været min Agt at kalde Hr. Ehlert en Stymper i den udstrakte Forstand af Ordet, ligesaa tidet er det her mit Forsæt at giendrive hans Argumenter for at han ikke er det. Det, som De holder for fornærmeligt i mit Udtryk, falder af sig selv bort, naar de i Fremtiden belaver Dem paa at holde disse for Studeren-

de saa gavnlige Forelæsninger i den Videnskab, De er sat til at være Professor i, og det var egentlig dertil jeg vilde animere Dem.

J Forbigaaende maae jeg tilstaae, at den bedste Anmærkning, som jeg i Professorens hele Svar har fundet, er den, hvor han udtrykkelig benægter, aldrig at have været i Slægtskab med nogen af Professorerne, eller nogen som kunde rekommendere ham til dem. Dog lader det deraf til, som om han troede, at deslige Omstændigheder giøre sin gode Virkning paa dem, naar man søger Borchs Kollegium, &c.

Hersrea giør Hr. Prof. Overgang til en Udfordring, at jeg nemlig skal tilkiendegive mit fulde Navn. Hvor underlig dog visse Meunessers associatio idearum kan være! vær forsikkret paa, det vilde mere skade end gavne Dem, om De fik Navnet at vide. Deres Fordring gif videre ud paa, at vi skulde holde sagtmodig, helst offentlig, Konference med hinanden, thi den under fire Dine har jeg aldrig været Elsker af; og i dette Stykke har jeg jo opfyldt Deres Begiering. Men troer Hr. Prof. efterat have læst dette, at der endnu er noget i mit Biedrag, som Bogtrykkeren skal staae ham inde for, og som fortæner lovlig Tiltale, da kunde det vel hælde sig, jeg ikke længer opholdte hans Nysgierrighed. Dog, jeg har jo opnaaet min Hensigt, som var at bringe Sandheden i dette Tilfælde fra et stygt Mærke frem for Lyset, saa at Retfærdige og Fornuftige kan gribe og føle den, og dermed bør jeg at være fornøiet. Men hvor besynderligt er det ei tillige, at Hr. Prof. vil tænke paa ved Politiets Magt at faae den dæmpet og undertrykket. Og traade man frem og fulgte Hr. Ehlers giennem Retten, hvad blev saa Følgen deraf: den der søgdes blev beskjemmet, og den der søgde hæntede dersaa kun liden Ære. Nei! derved var intet at vinde.

Hr.

Hr. Professorens beslutter endelig sit Svar ved at specificere sine Indkomster, som ei beløbe sig til mere end 500 Rdl.; hvilke dog alletider fortjene at give noget retskaffent for; og Hr. Ehlerk veed vel desuden, hvor fortient og berømt en tydsk Professor maae være, for at kunne erholde saa stor en aarlig Gage. Men han maae heller ikke kalde det en Usandfærdighed af mig, at jeg i mit Biedrag har tillagt ham 300 Rdl. mere, thi Profankler Jansons Beskrivelse har forledet mig til denne Feiltagelse; da flere med mig have troet, at de 300 Rdl., Bibliotheket faaer af Studiifakten, kom Bibliothekaren tilgode, efter som Profankleren ei taler derom ved Bibliothekets Indkomster, men bag i Bogen siger løselig, at de gaaer til Bibliotheket. Hvad Hr. Professorens har tænkt ved dette sit høist ubetænksomme Udtryk, Side 7. "Sandheden maae frem, uagtet den strider mod mine Ansæer.. er mig og enhver Fornuftig høist ubegribelig. Skriver De hernæst noget offentlig, saa vei for alting forud Deres Udtryk, thi De kan jo dog ikke være tiend med, man skal troe, at De alvorlig har meent, hvad De her har skrevet.

Jeg har i mit Biedrag sagt, at Videnskabernes Selskab giver Hr. Prof. 500 Rdl. for Bestyrelsen af den danske Ordbog, hvor kan da Hr. Ehlerk troe, at jeg derved meente blot for hans Umage. Siger man ikke i daglig Tale, den Mand har f. Ex. 1000 Rdl. Gage, uagtet han deraf maae lønne Folk, som hielpe ham i Embedets Bestridelse. At der af Selskabet gives 500 Rdl. dertil, det vidste jeg, at der udfordres Afskrivere ic., som og deraf skal betales, er jo begribeligt, men at disse Udgifter ei af ovenmeldte 500 Rdl. bleve bestridede, har jeg jo ikke paastaet. Nok, Bestyrelsen betales med 500 Rdl., og den har Universitetets Bibliothekar Hr. Ehlerk, sølgelig giver vedtagen Talebrug mig Ret til at sige, han faaer 500 Rdl. herfor; men at dette nu ikke beløber sig til mere end 200 Rdl. paa Hr. Ehlerks Part,

Part, vil jeg gierne troe, da han ei er den Mand, som per fas & nefas forøger sine Indkomster, og herved lider jo heller ikke Sandheden af mit Udsagn.

Jeg afbryder denne Konference, som De selv har opfordret mig til, ved endnu engang at tilføie: at jeg ved mit Bidrag blot har havt for Dje at berøre nogle af de vigtigste Mangler og Ufuldkommenheder ved Universitetet og dets Bibliothek, som jo begge have Oplysnings og sand Lærdoms Udbredelse allene til Hensigt, og om hvilke tvende offentlige Indretninger man urigtigen sagde, 'at de stode paa den bedste Fod. Dertil behøver man jo ikke at være ophidset af personligt Had, eller utidig Skrivelyst; men hver og een, der veed og har noget at sige (som først Efterlægten maaskee vil høste Gavn af) han sige det paa beleilig Tid og Sted; og kan det, som saaledes bliver sagt, ikke kraftigen igiendrives, hvortil hjælper det da at vredes og fortørnes derover? Jeg troer derfor, at ingen af os for Fremtiden skal have Anrsag til at klynke, hverken De, Hr. Prof. Ehlert! over Deres Penge, eller jeg over min Tids Spilde.

§***

Trykfeil.

S. 5. P. 14 Omvendelse læs Anvendelse
S. 7. P. 13 Beskædigelsen læs Beskædigelsen

The first part of the book is devoted to a general history of the
 world, from the beginning of time to the present day. It is
 written in a simple and plain style, and is intended for the
 use of schools and families. The second part of the book
 contains a history of the British Empire, from the reign of
 King Henry the Second to the present day. It is written in a
 more detailed and interesting style, and is intended for the
 use of those who are desirous of knowing more of the
 history of their own country. The third part of the book
 contains a history of the world, from the reign of King
 Henry the Second to the present day. It is written in a
 more detailed and interesting style, and is intended for the
 use of those who are desirous of knowing more of the
 history of the world. The fourth part of the book
 contains a history of the world, from the reign of King
 Henry the Second to the present day. It is written in a
 more detailed and interesting style, and is intended for the
 use of those who are desirous of knowing more of the
 history of the world.

1781

Printed and Sold by J. B. Johnson, Strand, London.
 In America, by W. B. Ewing, New York.

Strøtanke

om

Lærdom,

Universiteter, Bibliotheker,

og

lærde Tidender,

i Anledning

af

de allernyeste Stridigheder

1787.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Sebastian Popp.

© 1911 by the Board of Directors of the University of California

2nd Edition

University of California Press

1911

Large Edition

1911

of the University of California

1911

University of California Press

1911

of the University of California

Siden vore Scribentere nød den uskatterlige Trykfræid, bragte de flere Sager for Publici Domstol, man forhen ikke havde offentligent talt om. Naturligviis vare de første og vigtigste Gjenstander Nationens Ophysning i Henseende til dens sande Velserd, der afhænger saavel af Religionen og gode Sæder, som af Agerdyrkningen, Manufacturer og Handel. Alligevel maae man til et oplyst Publicum, fra Tid til anden, tale om Lærd Kundskab, hvortil Andre ikke sandt Leilighed; og blandt hele Nationen er en stor Summe af Kundskab, som i Forening kan meget mere virke, end dersom ingen vilde meddele Andre, hvad han veed. En vis Summe af Kundskab, man haver øst af Kyndige Folks Samtaler og af Bøger, kaldes Lærdom; og dette bør særdeles udbredes blandt Ungdommen paa høie Skoler. Da Kundskab ogsaa kan formeres ved udenlandske Skrioters Læsning, maae man altsaa forstaae flere oplyste Nationers Sprog, skjønt man hverken vil tale eller skrive i samme.

Hvilke Slags Kundskaber have bevist sig som de almeeennyttigste, maae her foreteligen gjentages. Den første er Regne- og Maale-Videnskaben. Dette er at sige, ikke blot den gemene Regne-Kunst, der beskæftiger sig med Maal og Vægt; men ogsaa denne, der beregner Varigheden af Menneskers Liv, forskjellige Kroppers Forhold mod hverandre, deres Styrke og Varighed. Ligeledes den høiere Maale-Videnskab, der maa-ler Vindenes og Vandets, Jdens og Lysets Kræfter, tilligemed dertes Snarhed; endelig Solens Afstand fra hverandre, samt Planeternes og Cometernes Løbebaner. —

Fremdeles Chymien, der opløser alle Legemers Sammensætning, adskiller deres sære Dele til forskjellig Brug, og prøver Metallernes Stindhed. — Ved disse begge Videnskaber's Hjælp erkjendes alle naturlige Kroppers Væffenhed, hvorvidt Sandserne og Forstanden kunne bedømme samme; og den høiere Kundskab om Naturens Kræfter kaldes Naturlære: men denne, som blot betragter Mineralier, Væxter og Dyr, kaldes Natur-Kundskab. Uden nogen Indsigt i disse naturlige Videnskaber, kan ikke grundigt nok dømmes om Jordbruget; endnu mindre om Fabriker og Manufacturer.

Skjønt alle disse Naturkyndighedens Dele nødvendigen maae forbindes, for at gjøre Begreberne fuldstændigere og lysere; saa udfordrer dog enhver enkelt Kundskab egne Lærere, der gaae dybere ind i samme, ikke alene ved flere sære Afhandlingers Læsning, men for alting ved flere Legemers næiere Undersøgning, hvorved saa tidt nye Egenheder og Kræfter opdages. Jo flere Erfaringer en Lærer, ved egne Undersøgninger, og ved at besøge fremmede Lande, maae have samlet; destomere Opmuntring eller Belønning fortjener han frem for mange andre Lærere, hvis Kundskab ikke udfordrer ligesaa mœdige Undersøgninger. Derfor maae ogsaa, til saadanne Læreres Understøttelse, anlægges og underholdes saa mange naturlige Legemers og chymiske Producters og Fabricaters Samlinger, som kunne havees. Dog ingen Capital forreenter sig sikrere, end det der anvendes paa Kundskab og Undersøgninger om Fædrelandets egne Producter og Fabricater. Et Land kan neppe have formange Naturforskere; og lykkelig vilde Efterflægten blive, dersom enhver Landsbye i sin Lærer tillige maatte have en kyndig Undersøger og erfaren Dyrker.

De Bøger, der udfordres til udbredt Naturkundskab om udenlandske Producter, høre til de allerbekøsteligste der ere til; da man neppe kan faae fuldkommen tydelige Begreb om saadanne Legemer, uden at betragte dem i noie og udmaalede Tegninger, hvis lige særdeles kjøbes fra England, Frankrige og Tydskland. Og da nyde vor Hovedstads naturkyndige Medborgere den Lykke at kunne betragte de seldneste udenlandske Verker i det Kongelige store Bibliothek, som hver Formiddag staaer aabnet, og hvor Lysthavende kunne finde den fornødne Bequemmelighed til at studere. Derforuden er ogsaa en kostbar Bog-Samling ved den Botaniske Have; men Skæde at denne ikke daglig aabnes til Studenternes Nytte.

Af det Foregaaende sees allerede, hvor meget der udfordres til, at en høi Skole maatte faae de fornødne kyndige Lærere og Samlinger, uden hvilke de almene nyttigste Videnskaber ei kunde dyrkes. Men Lærdommen og de for Staten uundværlige Embedsmænds Dannelse udfordrer desforuden saa mange andre Lærere, der alle behøve ypperlig Kundskab og tydelig Foredrag, for at udbrede Kundskab om andre philosophiske Videnskaber, om udenlandsk Jordbeskrivelse, Staternes Forfatning og Historie, blandt alle Studerende, der skulle blive Efterslagens Lærere. Til alle disse Studia, særdeles til udenlandske Staters Historie, behøver enhver Lærer saa mange ældre og nyere, tildels fældne og bekostelige Verker, at et Bibliothek paa 100000 Bind, saavel mindre Skrifter som store Bøger, neppe vil være tilstrækkeligt. Vel er det sandt, man kan, siden Historiens fuldkomnere Udarbejdning i de nyeste Tider, indvære en stor Deel ældre Bøger, der tildeels ere ufuldstændigere eller mindre efterrettelige, eller ogsaa af hvis Sprog og Skrivemaade Læsernes forfinede Smag fedes. Men desto mere nyere Bøger i forskellige Nationers Sprog maae Historiens Lærer læse, og efter samme danne sin Tanke:Vone og Skrivemaade. Det er ikke tilstrækkeligt, blot at læse to eller tre Nationers Bøger, men alle deres, som i vore Tider agtes for oplyste. Vore Svenske Naboers historiske Skrifter ere for os ligesaa vigtige, som de der handle om det Tydske Riges Forfatning, hvis Medlem vor Konge er. Den Engelske ældre Historie haver den næieste Forbindelse med vores; og deres Manufacturers og Handels blomstrende Tilstand lærer os, hvor riig og mægtig en liden Nation kan blive ved Flid og Stræbsomhed, samt Frihedens vise Brug. Tvertimod læres af den store Franske Nations Historie, hvor meget Hoffets overdrevne Luxus ødelægger den flittige Landmand, og overflødige Laquaiers Mængde berøver Landet arbejdende Hænder. Italiens Historie, hvis enkelte Stater maae særskilt betragtes ligesom de mangfoldige Tydske, viser os forskellige Førsters Snedighed, til at overvælde frie Borgere; og Kirke-Staten er i Særdeleshed Fattigheds og Uordens Skueplads. Men Spanien viser os endnu vore adle Forsædres Efterragt, som vel ikke ved Flid og Handel er bleven saa riig som Engländerne, men dog heller ikke er nedtrykt, da Nationen tvertimod rober sin høie Afkomst fra Gotheerne. Russernes ældre Historie haver næiere Forbindelse med vor Nations; og i dette Aarhundrede er den bleven til Beundring for hele Europa. Polens nyeste Historie fremviser kun medynkørdige Levninger af en fordm oplyst og herskende Nation, der haver

øde:

ubelagt sig selv ved indvortes Uenighed, og hvis allernyttigste Stand sukker under det umen-
 neskeligste Nag. Ungerne ere ved andre Aarsager bleve tilbage i Oplysningen; men deres
 Fraliggenhed fra den største Deel andre oplyste Nationer, og saa mange uheldige Krige, ere dog
 endnu mere Skyld i, at de have mindre Deel i den almindelige europæiske Historie; i hvilken
 Tyrkerne, eller rottene Othmanerne, endnu have meer Indflydelse end hine. Selvetier-
 ne, der ogsaa kaldes Sveizere, tage Deel i Franskmændenes, Italianernes og Tydskernes
 Oplysning; og deres forskellige Cantoners Historie giver tildeels Beviis paa, at Almuen i
 Stater, der kaldes frie, nyder mindre Frihed end i Monarchier. De forenede
 Nederlande have beviist, at en Mægt, der hviler paa Handelen, er mindre grundet, end
 den, der hviler paa Agerdyrkningen og almindelig Patriotismus. — Alle disse den Euro-
 pæiske Histories Dele maae da dyrkes af Historiens Lærere; men den flittigste Mand kan ikke
 opnaae den fornødne Fuldständigkeit i sin Kundskab, med mindre han i et offentligt Biblio-
 othek finder enhver Nations betydeligste ældre Bøger, som ingen privat Mand i sin Livs-
 tid kan faae samlede; og dersom ikke et saadant fuldstændigt Bibliothek tillige haver en kyn-
 dig og flittig Opsynsmand, der læser fremmede Nationers lærerigeste Journaler, og aarlig
 anskaffer alle betydelige nye historiske Bøger. Mestendeels ældre og sjældnere, endogsaa de
 kostbareste Verker findes hældigviis i det store kongelige Bibliothek; og det vil nu komme an
 paa, at det samme faaer en saadan kyndig og ivrig Bibliothekar, der aldrig vilde forsøm-
 me at anskaffe de nyeste udenlandske Hjælpemidler til historisk Kundskabs Udbredelse. Da
 vor allermildeste Konge hidtil haver tilstaaet denne offentlige Stiftelse saa anseelig en Capi-
 tal, til at kjøbe alle siden Møllmans Efterladenhed udkomne Fortsættelser og nyere Verker:
 Saa kunne for Fremtiden Historiens Lærere, heller af dette store Bibliothek love sig den
 fornødne Understøttelse, end af Universitæters Bibliothek, hvis hele aarlige Indkomster
 neppe ere 900 Rdlr.; en Summe, der ikke er tilstrækkelig til at kjøbe saa mange uund-
 værligere mathematiske og naturkyndige Bøger, samt udenlandske Akademiers Skriver, en-
 deel brugbare udenlandske Journaler, ja endnu meer alle kritiske Editioner af gamle græske og
 latinske Scribenter, samt grammatiske og lexicographiske Skriver over alle ældre og nyere,
 østerlandske saavelsom europæiske Sprog, hvis Anskaffen for et hvert offentligt Bibliothek,
 hvor udenlandske Skriver findes, er uundværligt; da uden saadanne Skriver ingen, der
 vil underrette sig om udenlandske vanskelige Ord eller Talemaaders rigtige Bemærkelse, paa

Timen kan finde hvad han ikke strax husker. — Kirkehistorien haver ogsaa en særdeles Vigtighed for alle theologiske Lærere og Studerende ved et Universitet; saa at, næst Bibelforklaringer, heller alle til Christendommens Historien hørende Verker og Skrifter maa anskaffes, end ligesaa mange juridiske og medicinske Bøger, dersom et Universitet ikke haver Naad til at kjøbe samme; da nemlig oftere juridiske og medicinske Lærere, Practici og Studerende, ere i Stand til at kjøbe de uundværligste Bøger i deres Fag, end mestendeels theologiske Studerende, Skolelærere, Privat-Informatorer, ja endogsaa Historiens, Naturkundskabs og Mathematikens sittigste Dyrkere.

Hvad her hidtil er sagt om Lærdømmens Udstrækning og dens Fremme ved store Bibliothekers og kyndige Bibliothekarers Hjælp, er vel et høiere Ideal, end vort lille Universitet saa snart kunde opnaae: Men vist er det gavnligere at oppebie, til der dannes flere indfødte duelige Lærere, end at falde Tydske; der, omendskjønt de vilde lægge sig saa meget efter vort Sprog, for at kunne holde Foredrag i samme, dog mestendeels beholde deres National-Geist, der bestaaer i at foragte den Nation, der sæder dem. Ere de ogsaa lidt høffeligere, ikke at sige os saadant lige under Dinene; saa tale og skrive de dog jevnlig med saadan en uhyndig Høiagtelse og Beundring om deres store Nation og dens Litteratur, som om de aldeles ikke vilde indsee, at endogsaa en mindre Nation, der haver mindre Scribenter og Bøger, i nogle saa ypperlige Skrifter kan vise mere Tanke-Vorne, mere Flid, end saa mange tydske Bøger, som af Forfatterne skrives for Hungers Skyld, og maae udfærdiges til enhver Leipziger Messes Termin, endskjønt Scribenten hverken havde Leilighed eller Tid nok til at skrive noget til Gavn. Vel vide vi, at ogsaa den Tydske Nation, særdeles Universiteterne i Göttingen, Halle og Leipzig, og Hovedstæderne Berlin og Weimar, have nogle fortrinlige Scribenter: men derfor maae man dog ikke beundre hele Nationen, eller skænde paa enhver indfødt Danst, der hæder sin egen Nation fremfor den Tydske. Det er jo ikke saa længe, siden den Tydske Nation havde saa mange ypperlige Scribenter, som den nu haver; ja endogsaa endeel af dem, hiin Nation er stolt af, vore Tetens, Ehlers, Kirschfeld, ere indfødte Danst og Holstæner, i hvis Ære vi tage mere Deel, end den Tydske Nation haver Ret til. Førend nogen i Leipzig, under Confessorial-Præsidenternes Nag, torde vove at skrive frimodigen om den sande Religions Fortrin frem for Orthodoxien, oplyste vor Solberg sine Samtidsmænd; ja endogsaa vor Ba-

sedow

Sedov, der nød Dansk Trykkefrihed, maatte haue Veten for den frimodige Semler, da denne endnu ikke vovede i Halle, offentlig at skrive hvad han tænkte. Vore nyeste Forsvars-Skriver for fornøftig Gudsdyrkelse have viist, at der endnu blandt os ere Mand, der kjende den sande Religion, og vigtigen Skille den fra ufornøftig Orthodoxie og urimelige gamle Skik. Og viist vil vor Efterlæg, der nu dannes i Trykkefrihedens herlige Tid, skrive ligesaa frimodigt, som man siden nogen Tid gjorde i Berlin og Göttingen, hvor Trykkefriheden er omtrent ti Aar ældre end her.

At endnu Kjøbenhavns Universitet er ubetydeligere end Göttingens, er viist ingen Fornærmelse for hiint; naar man overveier Göttingens høidige Forsaetning, frem for hele Verdens øvrige høie Skoler. Denne nye Stiftelse kunde, fra Begyndelsen af, indrettes efter rimeligere Grundfætninger og Tidernes Lær, end vort gammelt Universitet nu saa snart kan omdannes, — undtagen naar vor allernaadigste Konge vil behage at anvende Sin allerhøieste Enevold til at omdanne det paa engang. For Ex. i Göttingen indsaae man strax, at Studenterne trængte mere til at have tvende Professores i speculativ Philosophie, i Historien, i profan Philologie, end i Mathematicken; — naar man ikke strax kunde finde tvende ligesaa ypperlige Lærere som Kæstner. Der var ingen gammel Constitution for Göttingen, der tvang Ministeren til, at søge tvende Lærere for ethvert Fag; men han oprettede heller flere nye Lærestole, for at faae duelige Lærere for hele Universitetet. Ministeren var heller ikke ved Constitutionen tvungen til, at give enhver Professor ordinarius et ligesaa anseeligt Salarium, enten Læreren befandtes duelig eller ikke: men han tog heller en stor Deel unge Lærere, ligesom paa Forsøg. Være de ikke duelige, saa kunde de være sikke paa, aldrig at faae meer end 300 Rdlr. i aarlig Løn: men efterfom de befandtes duelige, formerede han deres Løn til 600, 800, ja til 1000 og 1200 Rdlr. Foruden saadant Salarium, maatte Professorerne stræbe efter, at erhverve Honoraria ved flittige Forelæsninger. Da der mestendeels vare tvende eller tre Lærere i ethvert Fag, og ingen ældre Lærers Testimonium blev høiere agtet, end den yngres: saa beholdt Studenten sin fuldkommenste Frihed til at høre, hvis Forelæsninger ham bedst syntes om. — Men, for at ogsaa unge Lærere kunde danne sig til grundige Lærere og Scribentere, tænkte strax den indsigtsfulde Minister paa, at der maatte anlægges et offentlige Bibliothek, hvis Director maatte være en ypperlig lærd Mand, der kjendte alle Videnskabers og Kundskabers Værdie og Indfyldelse

paa hverandre, og derved var duelig til at holde Forelæsninger over den saa kaldte Encyclopædie, og den almindelige Litteratur-Kundskab. Tillige forordnede Ministeren, at een Professor i ethvert Sag maatte udførligeren lase over sin Videnskabs eller Kundskabs Historie og Litteratur; og derved foranledige Studenterne til, at benytte sig af de omtalte Bøger, for at udvide deres Kundskab, og at udarbejde gavnlige Prøve-Skrifter. — Disse hidtil beskrevne Indretninger ere den ypperligste Høi-Skoles Grundvold; og i hvor vel andre Universiteters Lærere ofte have stillet paa Göttingens Fortrinlighed, og endeel af dets Læreres Stoltthed, saa haver dog intet andet Universitet hidtil kunnet opnaae hines Fortrefelighed, siden ingen Konge eller Minister vilde anvende ligesaa meget paa et offentligt Bibliotheks fuldstændige Indretning og Formering. Vel have Jena's og Stutgards hoiere Værkere siden nogle Aar anvendt betydelige Summer, for at formere deres offentlige Bibliotheker: men hidtil haver man dog ikke seet Prøver paa, at de der have ligesaa mange kostbare udenlandske Verker, som Göttingen endnu aarlig faaer anskaffede. Aarsagen er, at Göttingens Curatores, fra Begyndelsen af, havde uindskrænket Myndighed over en offentlig Skat, der neppe haver sin lige udi Evropa, eller det maatte da være den nye anlagte Religions-Casse i Wien. Thi Hertugdømmet Brunsvik-Hannover var, næst Wirtemberg, det eneste Land, hvor i Reformationens Tiden ikke Førsterne og Ministerne oplugede Closternes Ritigdomme, som dog af Stifterne vare bestemte til at føde studerende Folk, og at fremme Religionens samt Kundskabs Udbredelse. Siden Hertug Julius's Regjering røvede altsaa ingen verdslig Person ved denne hellige Skat; og da endelig den berømte Hr. v. Münchhausen blev Cammer-Præsident i Hannover, raadte han Kong Georg II til at stifte et saadant fortrinligt Universitet, hvis lige ingen hidtil havde tænkt paa, og saa blev Göttingen til hvad det nu er. Uden saadan en Kloster-Casse, som denne kaldes, vil vel ikke saa lettelig en anden Første paa een Gang anvende ligesaa meget til Studeringers Fremme. I Halle er hidtil intet Betydeligt skeet til Bibliothekers Formeering; og i Leipzig heller ikke da endogsaa Kurførsten for ti Aar siden lod sælge det Dresdenske Bibliotheks Doubletter, men ikke vilde skjenke samme til Universitetet, som derom gjorde Ansøgning. Overveier man saa alle Tydske Universitæts-Bibliothekers Tilstand, udenfor Göttingen, saa vil der vist ikke findes et ligesaa riigt Bibliothek, som Kjøbenhavns Universitæts; og heller ikke en Universitæts-Bibliothecarius, der er saa rigeligt aflagt som denne her, der tjener paa

henimod 500 Rdlr. hvorfor man, i det mindste blandt unge lærde Mænd, altid vil kunne faae en kyndig og flittig Mand, ligesom den ovenfor S. 6 er beskrevet. Da ogsaa her Under-Bibliothekaren tjener paa 300 Rdlr., vil man ligeledes kunne faae en kyndig og flittig Student, der ved saadant et Bibliotheks Brug kunde dannes til enhver afgaaende Bibliothekars Efterfølger. Det forstaaer sig, at en duelig Bibliothekar, der haver Kundskab om andre Videnskaber eller i Philologien, ogsaa burde have Adgang til Universitetets anseeligere Professurer, som kunde tjene til Belønning for Glæden i hiint modige Embede. Paa Tydske Universiteter er Bibliothekaren Professor Ordinarius, der udenfor Bibliothekariatet, som mestendeels ikke indbringer noget Betydeligt, nyder fuldt Salarium af en anden Professur som han kan fyldestgjøre. I Marburg nød Bibliothekaren hidtil neppe 20 Rdlr. men hele Bibliotheket opfyldte neppe et lidet Kammer, saa at det egentligen ingen Bestyrer behøvede.

Vil man sammenligne Kjøbenhavns Universitet med udenlandske, maae det da just være med det allerforetreffeligste, med Göttingens? Heller kunde man dog sammenligne det med Leipzigs, hvilket ogsaa er en gammel Stiftelse, hvis ældre Professores ordinarii have overmaade store Indkomster, og derfor mestendeels blive destomere efterladne jo ældre de blive; et Universitet, hvor ogsaa hidtil Orthodoxien stræbde at nedtrykke den høiere Philosophies og Religionens Studium. Endog haver Leipzigs Universitet eet Fortrin fremfor Kjøbenhavns, og tillige frem for alle andre Tydske Universiteter, Lybingen undtagen, da nemlig hiint haver (ligesom Upsala) mange Stiftelser for Privat-Lærere i det Philosophiske og Philologiske, som det allernødvendigste Facultet. Saadanne Privat-Lærere nyde Indkomster efter deres Alder i Facultetet, de ældre 200 Rdlr. om Aar; og haae tillige deres Sæder i Facultetet, (eller hvad her kaldes Consistorium academicum) efter deres Alder som Doctores Philosophiæ eller Magistri Philologiæ, uden at see paa, om en yngre Magister haver af Kursørsten erholdt Professor-Titelen, eller ikke. Thi, at være Doctor eller Magister er ved Universiteter det Bæsentlige; Professor-Titelen er blot noget Tillæg til Mandens Rang udenfor Facultetet, og sieldent et Bevis at Manden er dueligere end andre, men blot at han er meer yndet, eller ogsaa bedre kjendte Snigeveiene til Hoffet. Thi disse Leipziger Doctores og Magistri ere mestendeels de dueligste Lærere, der virkelig opfyldte efterladne Professores Embeds-Pligter, og desforuden holde Forelæsninger over endeel Kundskab og Sprog, som Professorerne efter Stiftelsen ikke ere forpligtede til.

Da Kjøbenhavns Universitet aldeles ikke er indrettet efter Tydske Højskølers Forfatning, taaler hiint Slet ingen Sammenligning med dem: men heller med Engelske Universiteter, hvor Kunst saa Professorer underholdes, og dette meer for at være Studenternes Raadgiverne, end for at holde daglige Forelæsninger, hvilken Ungg de overlade Tutorerne eller Collegii-Hofmesterne. I Henseende til det sidste haver dog virkelig Kjøbenhavn noget Fortrin frem for Engelske Universiteter; da her dog læses nogle Collegia, Skjønt ikke tilstrækkelige til fremmede Staters politisk Kundskab og Historie, og Slet intet over Politik, Handelsvidenskab, Land- og Stad-Husholdning, Technologie, og endelig over Verdens Historie og Bogkundskab. Orford's Universitet, som ogsaa haver et stort Bibliothek, haver alligevel ikke flere berømte eller bekjendte Scribentere blandt sine Professores, end omtrent 6 eller 8; og da have vi dog vel dobbelt saa mange, der ogsaa ere udenlands berømte og bekjendte. Cambridge's Universitet haver neppe saa mange bekjendte Scribentere som Orford: men Edinburg haver henimod 12; og da dette Højskøles Fortrinlighed bestaaer i sine Medicinske Professores, kan ogsaa fra denne Side Kjøbenhavns Universitet, til sin Ære, sammenlignes med Edinburgs, Skjønt vi nu hverken have en Monro eller en Cullen. Ethvert Universitet kan ikke have ligesaa store Mænd som disse begge: men den samme Nation, der tør rose sig af Bartholinerne, og af en Winsløv, der er bleven Europas Lærer i Anatomien, den skal vist i næste Aarhundrede blandt sine Indsødte have ligesaa ypperlige Medicinske Lærere og Praktikere, uden at behøve udenlandske Tydskeres Indkaldelse. Een eller to Professores Anatomie (thi flere behøve vi ikke) kunde letteligen, udi Edinburg, Berlin eller Göttingen, dannes til høiere Fuldkommenhed; og til praktisk Erfaring er her ved Fredriks-Hospitalet fuldstændigere Anledning end i Göttingen.

Ellers kunne Lægerne ligesaa godt dannes udenlands, som Mathematikerne; da det Almindelige i disse Videnskaber blandt alle Nationer er det samme. Men det er ikke ligesaadant med Politikerne, der nødvendig maae kjende Landet og Nationen, hvor de skulle gjøre noget til Gavn. Særdeles maae Almuens-Lærere, samt Skole-Lærerne, være Indsødte; da de, uden at kjende Nationens Sindelag, ikke kunne finde Adgang til Hjærterne. Men om Historiens Lærere vilde vel mange troe, det kunde være ligegyldigt, enten disse vare indsødte eller ikke; naar de kun havde tilstrækkeligt udbredt Kundskab om de

fleeste Europæiske Staters Forfatning og Historie. Alligevel kunde man påaastaae, at en Ud-
 lænding ikke saa letteligen vilde skrive en brugbar Universal-Historie for en Nation, han vilde
 ikke nationalisere sig med. Det er et ubehageligt Bemærken, at hidt til ingen, endogsaa af vore Ind-
 fødte, fordi største Del en haver dannet sig efter Tydske Bøger, vilde skrive en National-Uni-
 versal-Historie, som burde indbefatte alle de Nordiske Nationers Historie, der have stiftet de
 fleeste Europæiske Riger, nemlig det Spaniske, Burgundiske, Engliske, Normandiske, Na-
 politaniske, og det Russiske. Ivertimod ville de Tydske Historiker gjerne tilægge deres Na-
 tion alle de berømte Krigstog, som Norden med Rette kan være stolt af. Følgen af denne
 Ubillighed er, at den store Tydske Nations Historie, endogsaa i vore Haandbøger for Ung-
 dommen, betragtes som den hele Europeiske Histories Middelpunct; da dog for Karl den
 Stores Tid, og endnu lidt længere hen, de Nordiske og tildeels i Sønden herskende Nationers
 Historie udgjor Hoved Synspuncten for en upartiisk Historiens. — Desforuden, hvor tør den
 Tydske Nation påaastaae, den er ligesaa gammel, eller dens Herredom over Europa ligesaa
 udbredt, som vore Nordiske Nationers? Endogsaa vort Sprog bærer unegtelige Spor, at det
 er ældre og renere end det Høitydske, hvis Ord og Talemaader for største Delen ere længere
 og meer slående end mestendeels andre dyrkede Sprog. At ikke vort Sprog er ligesaa vidt ud-
 bredt og bekjendt, som det Høitydske, er intet Beviis mod hitns Værdighed. Thi, hvor kunde
 en Nation, der er indelukket i nogle Her og snævre Landstrækninger, og som siden tusinde
 Aar elskede sit Fødeland frem for alle andre; hvor kunde dette ligesaa vidt udbrede sit Sprog,
 som den store Tydske Nation, hvis ældre Halvdeel, eller Sasserne, som Colonister og Hæn-
 delsmand, befolkede Siebenbürgen, Böhmen, Polen, Preussen, Rucland og Livland?

En Bibliothekar eller Bogkundskaabs-Lærer, der ikke hædret denne Nation, hvis Stu-
 derende og Bog-Elskere han skal vejlede, han er heller ikke saa brugbar, som en Mand af
 modsat Sindelag. Hvorfor skulde her heller Tydske, end Svenske, Bøger anbefales Læserne;
 naar den nærmere beslagtede Nations Skrivter ere grundigere end endeel Tydske; hvilke
 hine virkelig ere i Naturkundskaab og Økonomie? hvorfor, skuldt her heller læses Tydske end
 Engelske Bøger; da og disse tildeels ere grundigere end endeel Tydske? Hvor mange Tydske
 Journaler læses ikke her, som neppe indeholde saa megen Mangfoldighed, som de fleeste En-
 gelske. Desforuden faaer man, i intet Tydsk Maanedsskrift, saa meget for Pengene, som
 i Universal Magazine, London-Magazine, Political Magazine, Gentlemen's Magazine og
 andre. Estersom ogsaa endeel af vore Scribentere ere saa ydmyge, heller at ville oversætte,
 end selv at udarbejde noget mere Passende for vor Nation; hvorfor oversætte de da blot af
 Tydsk, og ikke ligesaa meget af Engelsk, Italiensk eller Fransk? Skulde Aarsagen være, at
 ikke enhver forstaaer de sidstnævnte Sprog, saa er der dog vist Leilighed til at lære samme; aller-
 helst da intet andet Sprog er saa vanskeligt som det Høitydske. Til

Til at udbrede Kundskab og Smag blandt Bog: Elskere, tjene endelig ugentlige Efterretninger, som maae indbefatte Prøver paa Lærdommens og Oplysningens Tilstand i forskjellige Lande og Stæder; særdeles Opdragelsens og Underviisningens i berømte og bekjendte Skoler og Høiskoler. Berømte og bekjendte Læreres og Scribenteres Skjæbne, sammes Befordringer og Velsuninger, høre ogsaa til saadan en Tidendes Fuldstændighed: men særdeles Udtog af nye Bøger i forskjellige Sprog, samt Efterretninger om endeel ældre, der give Kundskab om Ting, som ikke handles om i nyere Skrifter. Vel er Hoved-Hensigten ved saadanne lærde Tidender, at Bog: Elskere uden for Hovedstaden ønske at erfare, hvorledes Kjendere dømme om nys udfomne Bøger og Smaa skrifter: men da ikke i ethvert Recensent: Selskab kunde være saa mange Kjendere til enhver Gjenstand der skrives om, særdeles naar det er udenlandske Stater, fremmede Nationer samt deres Sæder og Sprog, eller ogsaa Videnskaber, ikke saa mange lægge sig efter; saa vil det da være rettere, heller at gjøre korte Anmeldelser om Skrivters Tilværende, samt dets Udvortes Beskrivelse, (som aldrig burde udelades, da mange udenbys Kjøbere ikke forud kunne faae Bogen at see,) end at gjække Læsere med ufuldstændige Udtog, hvoraf Bogens Indhold ikke kunde indsees. Heller ikke maae Recensenterne misbruge Læsernes Taalmodighed, (medens de vente efter nye Bøgers Anmeldelse,) ved at opfylde et halv Snees Ark med Udtog af almindeligt bekjendte ældre Skrifter, endogsaa Ugeblade Thi Billigheden udfordrer, at enhver Kundskabs: Elsker i enhver Tidende maae finde noget, til at udvide sin Kundskab, og at more sin Smag. De almindeligt elskede Kundskab ere i vore Tider, Beskrivelser over fremmede Lande og Stæder, Kundskab og Dømme om forskjellige Folkeslags Sæder og Skik, Oplysning og Lærdom, om Staternes Forfatning og Handel og Nationernes sande Velsæd; endelig Anmeldelser og Bedømmelser af Bøger til Almuens Oplysning, Ungdommens Opdragelse og Underviisning, samt andre til erkesløse Læsers Nødsæk. Behageligt er det ogsaa for endeel Kunst: Elskere, naar en lærd Tidende giver dem nogen Efterretning om nye Kobbere og andre Kunst: Arbejder; og for Folk, der lægge sig efter udenlandske Sprog, er det endnu vigtigere, naar de finde nogen Efterretning om nys udfomne Bøger til Sprogkundskab.

Men hvad nu Bedømmelsen angaaer, er det vel sandt, at ingen Menneske kan dømme fuldkomment upartiisk, saa snart han kjender Forfatteren til et Skrift. Er denne Recensentens Ven, ja endogsaa hans Belynder eller Belgjører, eller ogsaa en anden Mand der kan hjælpe eller skade: saa vil vist Recensenten dølgge alle Feil, han finder i Skrivtet; so, dersom han er af de krybende Orme, vil han jevnlig beundre hvor intet er at beundres. Er tværtimod Forfatteren fattig eller ubesømt, saa vil snart en vel salareret Recensent lugte paa Skrivtet, at det er skrevet for Hungers Skyld; og da maae nødvendigt Dommen falde, at

Skriv

Skrivtet ikke er værd at gennemlæses, men at en høilærd og høibæret Recensent med et eneste Pennestrøg kan afgjøre, at Forfatteren slet ingen Rettighed haver til at skrive for Publicum. Ja, haver endog saa en ubæret Scribens vove, at sige Sandheder, den gamle magelige Herre aldrig haver tænkt paa, og heller ikke vilde offentligen sige, af Frygt for at tabe riges Styrkers Yndest og Maltider: saa maae Sandheds-Sigeren dømmes fra Forstanden, og henvises, at han aldrig skal vove sig, at tænke eller at dømme, men blot at afskrive eller bogstaveligen at oversætte. Haver Recensenten, af Magelighed, for at undslaae sig den nødige Eftertanke, underkaster sig en vis Sprogslærers Lovgivning, uden at vige fra denne i et eneste Bogstav; og han træffer da en Scribens, der blandt en fri Nation ingen Lovgiver mod Etymologiens Grunde vil erkjende: saa er dette et Særsyn for Recensenten, som bringer ham aldeles ud af sin Farning, at han maae skrive "hvilkken Besynderlighed! .. eller ogsaa, at han behandler Forfatteren som en Skoles Dreng, og med høirectorlig Autoritet docerer ham "Saaledes maae skrives! .. eller "Saaledes skrive Andre! .. — Men upartisk er en Recensent, naar han ikke for nogle Ord eller Bogstavers Skyld, fordømmer hele Skrivtet; eller, naar han ikke aldeles vil undlade at bemærke, hvor ham synes anderledes om, i det Mindste med Beskedenhed siger "Vel er Rec. her af anden Mening, eller vilde ikke vove at forsvare Forfs. Sætninger; alligevel troer han om den lærde og skarpsindige Forfatter, han haver havt sine Marsager til at tænke eller skrive saaledes." — Latterlig eller foragtelig bliver en Recensent, der af Kvind eller Høngjerrighed er saa forblindet, at han slet ikke vil tilstaae, en ubæret Forfatter kunde ogsaa have Smag og Styrke i sine Udtryk; og naar han da virkeligen anfører Forfatterens kraftfuldere Ord, dog vover sig for Publici Dinene, strax bag efter at sætte mindre kraftige Udtryk, eller en heel slæbende Periode, med det høirectorlige Epiphonema "Saaledes vilde jeg have dette udtryk! .. Ligesaa pralerist er det, naar en lærd Recensent siger, at han i et Skrivt haver funden mange Urigtigheder, uden at anføre en eneste til Prøve eller Beviis. At beskylde en virkelig lærd Forfatter for mange Urigtigheder, uden at give det mindste Beviis for Beskyldningen, er dog ligesaa vel Calummie, som, om en rigtig Mand at vilde sige, han var fordybet i Sjæld.

Fuldkommen Rettighed haver enhver kyndig Recensent, til at udmærke alle virkelige Feil, han finder i et Skrivt, enten de bestaae i falske Slutninger, eller i physiske eller historiske Urigtigheder; og just dert viiser sig den litterariske Republiks Frihed, at ogsaa en ubæret Mand maae offentligen fremsætte en berømt Mand's Feiltagelser, naar dette kun skeer med Beskedenhed. Thi denne Skyld lærde Folk hverandre, da deres Stand henhører til stikkeligt Folk, og pøbelagtig Grovhed vilde vanære dem selv. Ethvert recenseret Skrivts Læsere Skyld Recensenten Taknemlighed for, at han udmærker Feil, som ikke saa snart vilde falde enhver Læser i Dinene. Thi en kyndig Recensent, der gennemlæser flere Bøger af samme Fag, og haver Ud-

gang til physiske og historiske Sandheders reneste Kilder; han maae naturligtvis finde flere Feil, end en blot flygtig Læser. Alligevel er det ofte gavnligere for Læserne, naar saadan en kyndig Mand i nogen Tid haver brugt en nys udkommen Bog som Haandbog, og sammenlignet den med andre fuldstændige og grundige Væger; end dersom han, strax efter den første Gjennemlæsning, vilde nedskrive sin Mening om Bogens Brugbarhed eller Mangler. Og i denne Hensigt maae det undskyldes, naar en Recension kommer bag efter, naar Bogen all rede er i mange Hænder. Det er vist ikke Recensionernes eneste Bestemmelse, blot at læses og forglemmes, ligesom mange andre Tids-Skrivter. Deres varige Nytte vil være, naar Efterlægten, overvældet af Bøgernes Mængde, som vore Samtids-Scribentere true til at ville efterlade dem, da først trænges til at læse endeel Recensioner, som bære Grundighedens Spoor, førend de ville beslutte sig til, at købe eller læse en og anden Bog. Men derfor maae ogsaa vore Samtids-Recensentere aldrig glemme, at deres Domme med Tiden skulle komme for Efterlægstens Domstol, naar grundige Lærde ville sammenligne flere Recensioner med Bogen selv. En ondskabsfuld Anmeldelse, der vanærer Recensionens Navn, og nu omstunder mover øresløse Læsere, fordi Skrivtets Forfatter er forhadet; vil af Efterlægten forafflyses, som Recensent-Embedets vanhøbdigste Misbrug.

Omendkjært ingen Recensent maae fordrifte sig, blot for nogle Bogstavers Skyld at negte et brugbart Skrivts Værdie; tør man dog heller ikke negte Recensenterne den Rettighed, til at vaage over etymologisk Orthographies Vedligeholdelse, Sprogets Renselse af Germanismer, Ordenes rigtige Brug, og Skrivemaadens Passelighed til Skrivtets Indhold. Thi, hvad vilde der blive af Sproget, dersom ikke dets Kjendere, og Scribentere der have dannet deres Smag efter rigtige Begreb og mønsteragtige Skrivter, torde vove at erindre unge Scribentere om, naar disse enten vare mislede af ukyndige eller efterladne Lærere, eller endogfaa ere Hjødselske, og derved tilside sætte den Hviagtelse, de skyldte Læserne og Efterlægten. — Ligesledes maae Recensenterne advare Læserne for urigtige og smagløse Oversættelser af Beltaalsheds-Skrivter; dog ikke uden Beviis, at Skrivternes Skjønhed og Styrke i Udtryk virkelig ere svægede. Men endnu meer maae Publicum advares for alt Slags oversatte Bøger for Ungdommen; da virkelig enhver saadan Oversættelse røber Oversætterens eller Boghandleres Foragt for Nationens Tænke-Voie. Thi, skulde ikke enhver Ungdommens Lærer være dueligt til, selv at udarbejde Lærebøger eller Haandbøger for sine Discipler, saa burde han heller ikke være Lærer; da saadan en Mand's første Pligt er, at have grundig og fuldstændig Kundskab, samt et tydeligt og behageligt Foredrag. Dog maae undtages, naar en Udlanding haver en fortrinlig Methode, og man da vel oversætter hans Bog som et Mønster; men dog tillige tilføier nogle fornødne Rettelser, særdeles i Ting som have Betræk paa vort Fædreland og vor Nation,

tion, eller andre Ting, vi have rigtigere Begreb om, end mestendeels Udlandinge, for Ex. Søve-
senet angaaende. Det er ikke mueligt, at et menneskeligt Verk kunde være uden Feil; ethvert trænges
altsaa til Rettelser, og jo flere kyndige Mænds Hænder det gaaer igjennem, desommer kunne
dets Feil rettes. Det samme maae ogsaa siges i Hensigt til Recensioner; jo oftere en Bog af kynd-
dige Lærde recenseres, desto flere Feil vilde opdages i samme, og tillige grundigen rettes, dersom
Recensenterne fuldkomment forstaae, hvad de skrive om. Alle Feil, der kunne mislede Læserne,
maae ikke dølgjes, men ved alle Leiligheder udmærkes og rettes; dog uden at fornærme lærde Scri-
bentere, eller at miskjende deres øvrige Fortjenester. Dog maae Recensenten, hvor han vil rette
fremmede Feil, ogsaa vise sig som Kjender af grundigere og fuldstændigere Bøger, end den af
ham dablede er. Ansøger han dem ikke saa nødtvungen med Sidelæt, at enhver kan see, han
harde Bogen i Hænderne: saa bliver det ofte en mistænkelig Tirade, naar han blot med en
lært Mine siger "i denne Sag haver man allerede grundigere og fuldstændigere Skrifter,"
eller ogsaa "rigtigere er Sagen i andre Bøger foralt." Men hvilke ere disse andre? og
hvo, uden Recensenten, svarer os for, at Andres Fortællinger ere rigtigere? Meer Tillid
fortjener en Recensent, der viser, at han forstaaer Nationens Sprog, om hvilken der
skrives; og naar han da som Sprogkyndig demmer "i dette eller hiint Navn haver Forfat-
teren taget feil; Nationen kalder det saaledes, Stødet kaldes saaledes." Ligesaadant er det
med videnskabelige Kunstord, som undertiden een lærd Mand kan rigtigere kjende end den
anden, og som er gavnligt at anmærkes. Men naar Skrivters Forfatter virkelig er Kjender,
er det vist ubeskedent, netop at sige, han haver taget feil; da Recensenten i det mindste skylder
at anmærke det afsyggende Ord som en Tvivl. Heller ikke maae en Recensent laste en kyndig
Scribent, naar denne bruger Ordene i Sammensætninger, der enten haver meer Styrke
og Korched end ældre meer bekjendte, eller ere meer passende til vore Tidens rigtigere Begreb.
Naar man for Ex. bruger "Lægevidenskab" for medicinsk Lærdom, og Læge Kunst for
chirurgisk Udvøvelse: saa støder man vist ikke mod de rigtige Begreb, der gjøre Skilsmisse mel-
lem Videnskab og Kunst; skjønt man derved ikke vil negte, at ogsaa en Haandlæge kan have
medicinsk Videnskab. Men naar da en gammeldags Recensent vilde erindre, at man i sin Ungdom
faldte Videnskaben Læge Kunst: saa vilde han derved blot vise, at han ikke haver rigtige Begreb
om Kunst og Videnskab, eller rettere, at det blot var Dadsesyge, der formærkede hans Begreb.

Flere Prøver paa Recensenternes Feiltagelser og Ondskab kunde letteligen ansøres: men
det maae være nok, at have viist Herrerne, at man kjender deres Skik. Dette Eneste maae dog
endnu anmærkes, at endeeel lumme Anmeldelser, eller urimelig Sluder, der sælges Læserne i
Stedet for Recensioner, blot reise sig deraf, at de der paa tage sig at besyre lærde Tidender,
ingen Stunder have til at gjenomlæse Bøger, ja endogsaa med Fortrydelse læse Fortæller; og
derpå i en Hast smøre nogle Anmærkninger, der tilstrækkeligen vise, at Recensenterne alde-
les forglemte, at Bøger selv dog maatte have et Indhold, de allerhelst maatte have talt om.
Endeeil Andre, maae man troe, læse Bogen vindhæftet, og ikke i Sammenhang, men side-
viis, saa at de slet intet kunne sige om Indholdets fuldstændige Udvøvelse; men blot i Forbigaa-
ende udmærke et Par Steder, som de afskrive, for at fortjene deres Brød med meer Magelig-
hed. Efter saadanne to eller tre Steder falder da Dommen, og Recensenten er glad over, han
haver paa saa let en Maade snydt Publicum, og tillige havt den fornøielse, at berøve en anden
Scribentens Vær; eller ogsaa den Fyldestgjørelse, at formindke andre Skrivters Uffætning,
for at formere sin egen, eller at blive den mest yndede Scribent, "unser beliebte Dr.
N. N." som man jevnligt siger i nogle tydske Tidender.

B r e v

til

F o r f a t t e r e n a f B i e d r a g e t

til Hr. Kiegels Spørgsmaal og Tvivl ic.

Indsendt fra Landet.

*Je suis un citroien de l'univers, mon
bur est — d'imiter Hercule.*

Lucien d'Ablancourt.

Min Herre!

Jeg skriver, uden at vide mod hvem, da De har skilt Dem under et for-
dægtigt L. med tre Stierne, der kan betyde allehaande. Lad see engang:
L. ja, det kan betyde Trude, Toll, Tal, Tant, Trandt, Tønder, Træ ic.
Dog hvem i al Verden er istand til at opregne alt hvad dette L. kan betyde?
Nok, min Herre! De har ikke villet give Dem tilkiende, af Aarsager, som
mig ere ubekjendte. Og derved maae man da lade sig nøie. Men hvorfor
har De da ikke talt ligesaa sandfærdigt, som om De havde givet Deres fulde
Navn tilkiende? Hvorfor cachere Deres Navn, og derved tillade Dem blandt
mange gode Anmærkninger, at sige Publicum de aabenbareste Usandheder?
At De har gjort dette, vil uden Tvivl Professor Evert, hvis Habilité og Ret-
skaffenhed er alle bekjendt, som har omgaaedes ham, snart lære Dem. Om
Forladelse jeg bruger dette Udtryk, lære Dem; jeg vil sige: at han fulde-
kommen vil igiendrive Dem, og det med saa eftertrykkelige Grunde, hvortil
mod jeg troer, at hverken De eller nogen skal have noget at indvende. Saa-
som for Exempel, veed jeg, at han let kan forsvare sig mod denne Beskylde-
ning, som De gjør ham, ikke at have indkrævet et Exemplar af hvert nyt
Skrift, der udkommer. Jo, min Herre! par Dieu har han gjort det.
Dette kan ingen Bogtrykker i Hovedstaden nægte, naar De kun vil forespørge
sig derom. Var jeg i Hovedstaden, skulle jeg strax leede Dem hen til et par
Stykker, som ikke skulle kunne fragaae det. Ja, vil De vel sige: men
hvorfor lystreer de da ikke? Jh! et underligt Spørgsmaal! hvorfor glemmer
man saa mange andre Love, der dog ere vigtigere, og ligesaa fuldkommen

over-

svetrædes? Hvorfor undertrykkes den Fattige? hvorfor straffes ikke Gædeuroeligheder ved hoi lys Dag? hvorfor har de høiere Stænder mere Lov til at gjøre Uret end de ringere? hvorfor driver man Kjøbmandskab med Embeder, som høre Kongen til, og man altsaa ingen Ret har til at dispensere over? hvorfor tager saa mangen en den horrendeste aarlige Gage, og dog slet intet bestiller derfor, men er dristig nok at overlade alting til egennyttiae Secretairer? Dog, man har Aarsag at haabe bedre Tider. Og hvad Bibliotheket angaaer, er De da ikke, min Herre! lige saavel som mange hundrede andre oculaire Vidne til, at det ikke hidindtil er bekiendtgjort, fra hvilken Presse Bøgerne udkomme? Burde dette ikke tilkiendegives, paa det de strax, om de udeblev, kunde indkræves, og Jamulus paa Bibliotheket kunde holde Control med Bogtrykkerne. Dog nok herom. Jeg vender mig til et andet Sted i Deres Pièce, hvor De taler om Professorernes Enkecasse. Her, min Herre! viser De fuldkommen hvad De er for en Mand, og at De mafois veed ret godt Besked. Skade, at De ikke er bleven Overinspecteur over alle Enkecasser i alle Kongens Riger og Lande. I det foregaaende kunde 'det synes, som om de havde talt af Kierlighed til Fædernelandet, til Studeringer og Posteriteten, og derved ladet Deres Iver gaae lidt vel vidt, ja endog til Grossièreté. Men naar De taler om Professorernes Enkecasse, viser De alt for megen Ignorance, til at De skulde kunde være en competant Dommer heri. Det lader endog til, som om der stak un peu d'interesse derunder, at De saa villig paatager Dem, at tale Enkernes Sag. Skade om det var saa. De er dog vel aldrig en saa kaldet aimable debauché? Dog en smuk, artig, tendre og beleven Enke kan man sagtens gjøre noget for; og De er vist ikke den første, som saaledes af Familie-Kierlighed, eller Omhed for Kønnet &c. har forløbet sig, hvorom De nærmere kan læse i alle historiske Anthologier. Men til Sagen.

To Ting vil jeg her bevise, for at refutere Dem, min Herre! 1) at Publicum slet ikke har med Professorernes Enkecasse at gjøre; og 2) at Pensionerne, for nærværende Tid, slet ikke paa nogen fornuftig Maade kan eller bør forhøies, som De paastaer.

Naar De vil overbevise Dem om, at Publicum ikke har med Professorernes Enkecasse at gjøre, da kan De eftersee Procantslerens Beskrivelse herom pag. 35. hvor det heder: at Professorerne selv have oprettet denne Casse imellem sig. Altsaa af egen Drift og sælles Sammenfud af egenomme, og ikke ved Hielp af nogen, Statens eller andre private Folks Do-

nationer.

nationer. Hvad har da Publicum her at fordrø? Kiøre! naar vi to for Exempel eller flere træde sammen til en dejeuné, eller Soupé, eller i et Selskab, Klub, Loge eller Laug, hvad vi vil kalde det, enten for at fornøie os eller i noget andet tilladeligt Diemød: vi skyde nogle Penge sammen for at naae dette, og bliver selv indbyrdes eenige om Sagen; hvad kommer dette tredie Mand ved? Tilfældet er net op her det samme. Professorernes Enkecasse er noget privat som Deres, min Herre! og min Casse; De have frivilligen og selv imellem sig formeret den, hvorledes den altsaa administreres, er en Sag, der allene vedkommer Professorerne og ikke Publicum. Og mener De desuden, at Professorerne ikke nok uden Deres Erindring skulle ville passe paa, at deres Fruer efter dem faaer noget Equivalent for det betydelige Indskud, som nogle af dem, der have levet længe, har givet.

Med Studenternes Stipendier er det derimod noget ganske andet. Disse ere ikke, som Enkecassen, vi talde om, Professorernes private Eiendomme, de ere rene Donationer, og Professorerne de, som alene distribuere og forvalte dem. Publicum bør altsaa kiende dem; det bør vide, om de retteligen forvaltes, om de skjøye i Lusten, eller om de ikke af en og anden Professor skulle blive brugte til ordentlig at være en Løn til Studentere, der kunne have faibleste nok til at lade sig paadynge Arbeide og Trældom for det, som de dog skulle have gratis. Dog dette sidste, at Stipendier skulle gaae isteden for Løn, er temmeligen urimelig at formode, da jo Donateurerne tydelig nok i deres Gavebreve søge at afværge det, ved nøiagtigen at bestemme sig desangaaende.

Og for det andet, hvad det angaaer, at Pensionerne for nærværende Tid ikke kan eller bør forhøies, da er jo dette soleklart af Deres egne Ord, min Herre! naar De siger: at 5 Enker nu nyde hver 100de Rld. aarlig. Er dette ikke nok af saa liden en Fond som 11000 Rdlr. er? End mere, De tilstaaer jo selv, at Cassen nyeligen (i det mindste i de to sidste Decennier) er oprettet. I følge heraf kan jo altsaa ingen af de nu levende Enker, eller, som er det samme, deres Mænd have indsat saa meget, at de skulle kunde fordrø saa stort Bederlag igien i Pensionen. Thi ConferR. Kall, Herrebøw, Wadskløw og Geuss, levede jo, at siage, efterat have indskudt i Kassen, kun kort. Det er sandt, de har engang indskudt deres 100 Rdlr., og i nogle faa Aar givet deres Contingent, — men mon ikke deres Enker rigeligen har indhøstet dette Indskud? For engang at indsatte 100 Rdlr. og derefter nogle faa Gange 25 Rdlr., at faae mange Aar i Nad 100 Rdlr. aarlig; hvad bedre Rente vil de dog vel have? De ville mærke, at jeg ikke her taler om, at Enkerne leve længe,

længe, da enhver faaer at leve sin bestemte Tid i Verden, men at de i Henseende til Pensionen faae Siengjeldelse nok. Og hvor meget vil De da have, at de skal nyde? De bestemmer Dem jo slet ikke i denne Sag; de 438 Rdlr., der hvert Aar er Overskuddet i Cassen, ville De da vel have skulle ogsaa deles mellem disse nu værende 5 Enker; ja andet kan De jo ikke efter Tingens Natur fordre. Dog lad dette skee, men supponeer, der blev 7, 8 a 10 Enker, hvilket er meget mueligt, da her ere gamle Professorer ved Universitetet, en Stampe, Koføed Ucher, Kottboll, Obelisk, Krakenstein, hvad skulle vi da giøre? svar mig, min Herre! eet af to maatte da skee; enten gribe til Hovedstolen, eller ogsaa igien nedsatte Pensionen for dem, som nyder og skulle nyde den. Men, min Herre! det første kunde De dog vel ikke engang tage paa Deres Samvittighed, at raade endog Deres værste Fiende, og hvad det andet angaaer, som aabenbar strider mod Conventionen, — lader os ikke tale derom; hvad større injure, ja Ugudelighed, end at frarøve Folk, allerhelst Enker, deres Pension, naar de ikke har fortient det? Dog (i hvor affhyelig dette endog blot efter Constitutionen, end siige Fornuft og Christendom, er at tænke) dette kunde endog gaae an for de Enker, hvis Mænd kun havde levet kort, da de, for sig selv betragtet, ikke skeedte saa stor Uret; men, min Herre! kunde De da paastaae dette, i Henseende til de tilkommende Enkesruer, hvis Mænd (jeg nævnte Dem nyelig) ere gamle i Professoratet, ere fortiente og høitagtede, og har fra Cassens Begyndelse, i en lang Række af Aar, contribueret dertil? En snurrig Affaire virkelig, om disses Fruer herefter skulle have f. Ex. 50 til 60 Rdlr. aarlig, som dog har indsat saa meget, da de som nu høver, og al pari har indsat lidet eller intet, derimod skulle have 150 eller 160 Rd. Nei, min Herre! dette er De formodentlig alt for menneffelig til at tænke, og jeg er vis paa, at Professorerne saa langt fra, at de paa Deres Ord endnu tager til den stigende Fond, meget mere vil sørge for, endnu i en Snees Aar at lade den vore jo mere jo bedre, da de vel uden min Erindring selv indseer, at Tiderne kan forandres, og at jo større og flere Pensionerne ere, jo snarere kan det faae Ende. Herved troer jeg da, min Herre! De maae være blevet fuldkommen overbevist, om ikke ellers Partiiskhed og forudsattede Meninger har allerede ganske henrevet Dem, og i Haab herom forbliver jeg ic.

Sire

Landsbye = Breve

i Anledning

af

den Riven og Skriven

over

Universitetets samtlige Midlers og Indkomsters
Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1787,

Trykt hos Christian Friderik Holm.

Handbuch

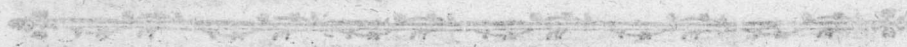
Handbuch

Handbuch

Handbuch

Handbuch

Handbuch

Handbuch

Handbuch

Forste Brev.

Kiere Fætter!

Den mig tilsendte Beskrivelse over samtlige det Kongelige Universtet i Kiøbenhavn tilhørende Midler og Indkomster, tilligemed Hr. Kiegels's Spørgsmaal og Tvivl og de øvrige i den Anledning udfomne Piecer har jeg giennemlæst, og takker Dig for Aaenet. Du forlangede vel, at jeg efter sammes Giennemlæsning skulde meddele Dig mine Anmerkninger derover; men de ville vist nok ikke sige meget efter alt hvad godt og ondt Du maae have hørt andre anmerke, foruden de trykte Afspødnings, i denne Anledning. Imidlertid vil jeg dog sige Dig, og fortælle Dig nogle af mine Følelser under Læsningen af disse i sit Slags merkelige Blade.

Det gjorde mig først ondt, at den saa kaldte Beskrivelse over Universtetets Midler ikke var et frivilligt men afvunget Værk, og jeg beklagede, at den ikke var fuldstændigere, for at svare til Titelen; men jeg tænkte igien, at noget er dog bedre end intet. Det havde dog været bedre, om det havde været udtrykt paa Titelbladet, ligesom paa den sidste Side af Forerindringen; thi saa havde ingen kunnet opholde sig over dens Usfuldstændighed. Vi skulde ellers uden Procanzlerens Aabenhiertighed ikke have vidst, at vi havde Kronprindsen allene at takke, for denne Beskrivelse er bleven til og fremlagt for Publicums Dine. Det er noget ret priseligt hos denne unge Fyrste, Tronfølgeren i Danmark, om Gud vil, at han er saadan Befordrer af Publiciteten, for hvilket ikke allene den nærværende men og tilkommende Slægt vil velsigne ham.

Dernæst følede jeg noget ubehageligt, som jeg ikke kan udtrykke, ved den beskædede Frygt, som Procansleren yttreer paa adskillige Steder i Beskrivelsen. Man skulde næsten tænke, at Kronprindsens Befaling angaaende denne Beskrivelses Forsærdigelse har opvakt samme, og at man derover er blevet hange, enten at Universitetet skulde berøves noget af dets Eiendomme, eller Professorerne noget af deres Løn. Jeg indseer ellers ikke, hvorfor saadanne Tanker skulde have Sted i Beskrivelsen, som følgende, der staae pag. 10 og 11: „ Af den Kongelige Retfærdighed og Omhu for „ Universitetet tør man vist haabe, at den bedre Forvaltning, som haver „ bragt Communitetet til denne Tilstand, ikke bliver straffet med at borttage „ fra denne Stiftelse, hvad den ved en god Deconomie haver vundet; aller- „ helst da de Høikongelige Foundationer, Friderik II., Christian VI., og „ vor nu regierende allernaadigste Konges Foundation af 1777 derfor give „ fuldkommen Sikkerhed. Den sidste igientager S. 75 følgende allerede „ forhen givne Forsikring. “ „ Communitetet skal til evig Tid urygkelig og „ uigienksdelig med samme Friheder og Rettigheder, som det hidindtil har „ havt, beholde, hvad Jordegods, Tiender og andet, det af vore For- „ fædre er benaaded med; hvoraf intet, under hvad Paaaskud være kan, „ til noget andet Brug maae anvendes. “ Og pag. 46: „ Man tør ikke „ tillade sig nogen Tvivl, at jo alt dette, ligesaavel, som hver anden ret- „ mæssig Eiendom, kan være fuldkommen sikker og betrygget under en „ retfærdig og mild Regierings Beskyttelse, som nok ikke vil tillade, at „ fra Universitetet borttages, hvad samme paa Grund af de upaa- „ tvivleligste Rettigheder er tilhørende. “ For Læsernes Skyld behøvedes saadant ængsteligt og frygtomt Forsvar ikke; thi hvo af dem skulde kunne borttage noget deraf?

Ved Communitetets oeconomiske Forsætning anmerker Procansleren, at den har været feilsfuld indtil for en 40 Aar siden, som er meget at beklage; men fra den Tid af er den bleven forbedret. Frugten af det sidste er denne, at Overskuddet efter alle Udgisternes Beskrivelse var i Aaret 1786 voret til den Summa 31850 Rdlr. Dette er en virkelig Ære for Bestyrerne, af hvilke deres Navne burde offentlig til Hæder have været nævnte, som gave den første Anledning til den forbedrede Deconomie. Men da man nu har saadant herligt Overskud, vilde det da ikke, synes Dig, blive en større Ære for de nærværende Bestyrere, at dele Renterne af denne Capital imellem

imellem de 160 Communitetets Alunner saaledes, at de i Aaret 1788 og de tyve paafølgende Aar fik hver et Tillæg af 1 Mk., eller 5 Mk. ugentlig, og derefter bestandig 1 Rdlr. ugentlig. Stiftelsen er dog for dem, og Billigheden synes at udfordre dette Tillæg uden længer Henstand, allerhelst da 4 Mk. ugentlig er meget lidet til Underholdning og Godtgjørelse for Middags- og Aftensmad, som de i forrige Tider havde, hvilket og Procanzleren selv tilstaaer. Havde Stiftelsen efter dens første Indretning blevet haandthævet, at give Kosten in Natura, vilde uden Tvivl de trængende Studenter have været bedre tjente dermed, end med Klosterdaleren, hvilken nu tages med til en Lommeffilling af mange, der i den anden Fald aldrig havde søgt Klosteret. Du havde i det mindste ei søgt det, som har Dine Forældres Bødd at gaae til. Skulde enhver Indretning ophæves, forandres og affkaffes, fordi derved foregaaer Underflod og Uorden, saa bleve ikke mange bestaaende. Mageligere er det useilbarlig at være Bestyrere og Deconomus nu omstunder end før; og den sidste har vundet meest, naar han har lige Fordeel under saa forskiellige Omstændigheder.

Efter min Regning beløber Kostpengene for 160 Alunner i 52 Uger a 4 Mk. ugentlig, sig kun til 5546 Rdlr. 4 Mk., og ikke som efter Procanzlerens Regning til 6482 Rdlr. 4 Mk. Og, da Lønningerne for Provsten, Decani, Deconomus, Forvalterne, Famulus, o. a. ere desuden anførte, saa maatte disse til Kostpenge for meget beregnede 936 Rdlr. aarlig blive en reen Indtægt for Alumni herefter. Dersom Kostpengene ere saaledes beregnede blot i 25 Aar, saa have Alumni en Capital til gode af 23400 Rdlr., men hos hvem? Noget Godtgjørelse burde de dog have derfor, paa det at deres Kostpenge med des større Sikkerhed kunde nu strax blive forbedrede; men for alle de foregaaende Aar, som disse 936 Rdlr. ere skrevne paa Udgivelslisten, saae de den vel ikke, især siden Regnskaberne hvert Aar blive reviderede af en Kongelig Renteskriver, som dertil er antagen. Jeg har gjort en Overregning, at det meget vel lod sig gjøre, Du og Dine Med-Alunner kunde i næste Aar saae 5 Mk. ugentlig, og jeg vilde ønske det maatte skee, om Gud og de Herrer Theologer, som bestyre dette Institut, saa behage. Bygnings-Reparationen paa Communitets- og Regents-Bygningerne kan vel ikke hvert Aar beløbe sig saa høit som i de to sidste anførte. Maa skee de overordentlige Udgifter til et og andet kunne og blive mindre. Dog, maa skee disse kunne ligesaa lidet forebygges som

de forrige Tidens Underflod og Uorden. — Naar Kalvekludfken kommer ind til Kiøbenhavn i næste Uge igien, skal jeg skrive mere. Lev imidlertid vel, og meddeel mig hvad Nytt I har derinde. Jeg er ic.

Andet Brev.

Bedste Fætter!

Du maae endelig aabenhjertigt skrive mig til, hvorledes det hænger sammen med Regenzianernes moralske Character nu omstunder; thi jeg slutter af dens Beskrivelse, som Procanzleren har indført i Universitetets Midlers og Eiendommens Beskrivelse, at den maae være beklagelig, saa at han derover har fundet sig bevøjet at gjøre et Forslag til de Studerendes sande Fordeel, som allerede skal være indgivet til nærmere Bedømmelse. Det slaaer mig ikke Feil, at det er jo han selv, som har gjort dette Forslag, saavelsom den tilsidst ommældte Plan og Forestilling til nye Forandringer ved Universitetet, om hvilken sidste andre have sagt deres Betænkninger, og flere vilde blive hørte og læste, om Kronprindsen befalede, at samme Plan skulde ved Trykken ligeledes bekendtgjøres, og endnu flere Tanker derom høres, hvilket kunde i det mindste have den Nytte, at ikke atter en ny Plan skulde gjøres om ti Aar igien.

Ikke uden Bekymring tænkte jeg mig Regenzianerne, da Procanzleren skriver om Liigbæringen, at det er en Bestilling, hvorved Studenternes Tidspildes, deres Sæder og Tænkemaade fordærves, og at det maae synes lidet anstrengt for Studenter, der forberede sig til Kirkens og Statens Tjeneste, at de skulle være almindelige Liigbærere, ja at Liigbæringen maae ansees som et virkeligt Onde, hvis Ophævelse og Afskaffelse vil være en stor Velgierning. I Forveien har han kaldet denne Pligt en skadelig Pligt, og skriver i den Anledning tilsidst, at han ikke troer, derom med Grund kan tvivles. Hvorfor mener Du, Procanzleren kalder den Regenzianerne forundte Frihed at bære Liig, en meget skadelig Pligt? Det maae enten være for Klosterstimens eller maaeskee for Collegiers Forsømmelses Skyld,

Skyld, da deres Tid siges at spildes derved. Men hvor megen Tid spildes der ikke ved at gaae paa Klosteret og derfra hen at spise? Ikke at tale om, at manges Tid spildes endog ved at gaae paa Collegier. Det er altid lettere at bevise, at deres Klæder mere slides end deres Tid spildes ved Liigbæringen. Den, som ikke vil bære selv, men heller sidde hjemme og studere, kan gemeenlig altid faae en anden til at bære for sig, som ikke er saa hengiven til Studeringer. Saaledes har det i det mindste været tilforn. Og hvo indestaar Procanzleren derfor, at mange ikke spille mere Tid ved andet mindre nyttigt, end ved Liigbæringen? Der maa være en anden Aarsag, hvorfor denne Pligt er bleven betitlet skadelig. Det er ikke vanskeligt at giette den. Studenterne bydes gemeenlig en Collation i ethvert Liighuus, hvorhen de komme, efter dets Omstændigheder. Enten maa nu Procanzleren have bragt i Erfaring om de nu værende Regenzianer, at nogle af dem have ved den Leilighed drukket for megen Frokost, eller han maa have denne Frygt for de tilkommende, at de skulle tage for meget til sig, og blive ubekvemme at studere den Dag. Troer Du ikke dette maa være Aarsagen? Hvis saa er, da beholder han stor Ret derudi, at det er altid skadeligt for Studerende at drikke for megen Frokost. Men dersom han troer, at dette er en Folge af Liigbæringen, saa holder jeg ikke med ham. For Uordens Skyld, som ei kunde forebygges, har han sagt, at Kosten in Natura blev affkøbt paa Klosteret. Men for Uordens Skyld, som kan forebygges, seer jeg ikke, at Liigbæringen bør affkøbes. Det er sandt nok, at Leilighed giver Lyve. Det er beviist for 40 Aar siden ved Communitetets Deconomie; thi Underfløb og Lyverie anseer jeg for det samme. Den Traktering, som koster intet, lader mange sig og smage særdeles vel. Men Du er nu selv Student, Fætter, og Du maa tilstaae mig, at de Keisfæne, Erekiere og Afholdne, som tænke videre, end at blive Skoleholdere paa Landet, fornærmes virkelig ved saadanne Tanker. De Regenzianer, som have naturlig Lust til at drikke en god Frokost, ville neppe underkue den for Liigbæringens Affkøffelses Skyld; og Contrasterne til disse trænge aldrig til saadant Forslag.

Det er et sørgeligt Skilderie af Liigbæringens Frugter, at Studenternes Eader og Tankemaade fordærves ved den. Er deres Omgang i Liighusene ikke med hverandre indbyrdes nu omstunder ligesom paa Regenzen? Eller, omgaaes de maaffee i disse Tider med Tjenerne og Kudskene? Eller

og maaffee denne Sædernes og Tænkemaadens Fordærvelse er blot tænkt til Hæder for Frokostdrikingen? Er der da saadan Usædelighed og saadan slet Tænkemaade herskende iblant Regenzianerne nu omstunder, at Liigbæringens Uffæffelse maae ansees som en vigtig Forbedring til deres moralske Charakters Godhed? Du vil meget fornøie mig, om Du vil skrive mig Sandheden til herom; thi jeg bliver ikke ret klog af Procanzlerens Ord, enten det er den nærværende eller tilkommende Slægt, han anseer Forbedringen saa vigtig for.

Han anseer det ikke anstændigt for Studenter, at være almindelige Liigbærere. Men det ere de jo ikke heller, det udviser deres Privilegium. Dette havde de vist ikke faaet, dersom det havde været uanstændigt for dem. De fik det for saadan udøvet Menneffelighed, som gjør Sæder og Tænkemaade Ure. Kong Friderik IV., som gav dem det, Hans Ministre og de da værende Theologer i Facultetet have dog vel og kunnet skionne paa det, som var anstændigt for Studenter. Eller troer man, at det, som var anstændigt for dem i denne store Konges Tid, er nu mindre anstændigt for dem, saa er dette en Virkning af vore meer oplyste Tider, som maae beundres. Det er en beshynderlig Omstændighed med den Følelse af Uren. Der ere Dieblikke i det menneffelige Liv, da den føles i en langt høiere Grad end i andre. Det forekommer mig, som Procanzleren har her følet sig om over Studenternes Ure. Der foresalde ellers andre Steder i Beskrivelsen, som kunne tiene til deres virkelige Umygelse. Derhen kan regnes den Bemærkning, som er giort pag. 11, at ogsaa andre end theologiske Studenter kunne saae Klosteret o. s. v., thi ellers staaer den jo ganske til Overflod, da man veed, at der existerer Kongelige Befalinger desangaaende, og jeg indseer ikke, til hvad Ende han derfor har viist, at det strider ikke imod Universitetets Foundation. Og over det paa samme Side anførte blev min Følelse paa de fattige Studenters Ures Begne meget om, „ at man haver forenet Communitetet og Regenzen saaledes, at 100 af det førstes Alummer have til deres Understøttelse tillige Bærelser paa Regenzen.“ Jeg vidste ikke andet, end at de skulde saa have efter Kongelig Befaling, og at det var altsaa ikke en Bevaagenhed af Professorerne.

Et Par Ord endnu, før end jeg slutter dette Brev, maa jeg mælde i Aaledning af den Godtgjørelse for Liigbæringen, som Procanzleren vil have erstattet dem med 17 Rdlr. 2 Mk. hver. Jeg skrev i mit forrige Brev, at baade Regenzianerne og de 60 Alumni paa Communitetet uden for Regenzen burde have 8 Rdlr. 4 Mk. Tillæg om Aaret nu strax, og om ti Aar hver 17 Rdlr. 2 Mk. bestandia. De 1733 Rdlr. 2 Mk. bleve dem da ingen Erstatning for Liigbære-Pengene.

Nok et Ord om Liigbærerne. Den første Belgierning man mener at bevise Studenterne, bør gaae derhen, at et virkeligt Onde bliver ophævet og affkaffet. „ Dette (skal vist være at Liigbæringen er et virkeligt Onde for Studenterne) har endog i ældre Tider været indseet,“ siger Procanzleren, og denne indførte Skik mueligst indskrænket, og anfører en Anordning af Christian V., at Magistraten skulde forordne visse Liigbærere i Kjøbstæderne. Men „ disse anordnede Liigbærere i Kjøbenhavn vilde ikke i Pestens Tid 1711 bortbære Eigene. Derimod gjorde Studenterne det, og fik ene Frihed at bære Liig.“ Men, de ere jo dog ikke almindelige Liigbærere; thi Haandværkslaugene og de Militaire have Frihed at bortbære deres Døde; og naar de Afdødes Venner og Bekjendter ville bortbære dem for intet, kunne Regenzianerne heller intet have derimod. — Synes Dig ellers at Ovenanførte beviser, at Liigbæringen er et virkeligt Onde for Studenterne? Og kan Du troe, at vore Konger skulde privilegere noget virkeligt Onde for dem? Lev vel, og send mig den botaniske Urtegaardsmands Siendrivelse af det Hr. Kiegels har skrevet om den botaniske Hauge, som jeg havde ventet forrige gang. Jeg forbliver ic. ic.

Tredie Brev.

P. M.

Have I endnu ingen Erkrands stettet for Eders Helt? Hvad sige Professorerne om Hr. Kiegels's Spørgsmaal og Tvivl? De maa dog vist for Skams Skyld give ham et Svar, eller rettere Publicum en Oplysning. Er der endnu intet andet udkommet til ham, end det elendige Løt, som Du har sendt mig? Jeg blev saa undseelig paa Dine og Dine Medcollegers Begne, da jeg læste Erindrungen, som jeg blev i forige Tider, naar en Student gik fra sin Prædiken, da det endnu ikke var blevet en skion Mode, at læse den op af Papi-ret; og jeg sluttede fra mig selv, hvorledes I samtlige maae være blevet tilmode ved dette utidige Fosters Udkaftelse iblandt Eder. Denne straffede Forfatter kan dog fortiene Melidenhed; men hverken Apologien for ham, eller Promemorien eller Mixturen til ham er af de medlidende Midler. Du skriver, han er syg. Det vil jeg gierne troe; og han bliver en Helt paa sin Viis, om han overlever sig. Du skulde raade ham til at læse Vastholm om Selvmord. Det kunde maaffoe have sin Nytte. En stor Trøst for ham maa det vist være, at hans Medfægter mod Kiegels, som og har udgivet sine upartiske Tanker i Octav, fortjener at staae ved hans Side.

Kiegels foragter sikkert disse Bief, det er jeg vis paa; thi han har Grund dertil. Men om Professorerne foragte Kiegels's Brev, og ikke ville besvare hans Spørgsmaal og Tvivl, som nogle ville mene, saa have de, efter mine Tanker, ikke saa god Grund dertil. Det er ikke at falde i Forundring over, at deres Svar, om de ville give det oplysende og udførligt, opsættes i nogen Tid; thi det er let inseet, naar man har læst Kiegels's, at det kan ikke gøres i en Hast.

Der maa dog tilforladelig være noget om, at det har været nogle af Professorerne haardt imod, at Academiets Forvaltning i Pengesager skulde bekendtgøres. Dette er just ingen Tre for dem. Det maa og vist være en af Aarsagerne med, hvorfor Beskrivelsen er kommen saa usfuldstandig fra Procanzlerens Hænder; thi han kunde jo ingen nsiagtigere Efterretninger meddele, end dem han fik, da han søgde at indhente de nsiagtigste. Man kan nu heller ikke vide, om det ei er mange af Professorerne haardt

haardt imod, at svare paa Kiegels's Brev, da det dog ikke er ham, men Publicum de skulde Svar og Dplysning.

Udførligere Efterretning om Stipendierne ved Universitetet har Procanzleren lovet i sin Forerindring, men saa vilkaarlig, at Kiegels havde Grund til sit andet og tredie Spørgsmaal. Procanzlerens Ord ere: „Maaskee det vil blive opfyldt herefter, da man har tænkt paa, Tid efter anden at lade udkomme en Bekiendtgjørelse om de betydeligste Stipendia, hvorledes, og til hvilke Personer de ere-bortgivne.“ Er dette Løfte ikke alt for vilkaarligt? Hvad mener Du ellers der skal forstaaes ved de Ord: Hvorledes Stipendierne ere bortgivne? Jeg har hørt, der skal engang have været en Professor, som var Ephorus over et vist Stipendium, hvilket adskillige Studenter søgte, og af hvilke han gav hver især det Svar: den Dag bliver Stipendiet uddeelt, vær saa god og kom da igien. De mødte alle den bestemte Dag, og da de vare samlede, tiltalede han dem omtrent saaledes: Mine Herrer, De have alle søgt Stipendiet, og jeg anseer enhver af dem værdig dertil, men for ikke paa nogen Maade at vise mig partisk, vil jeg lade det komme an paa Lykken. De maae spille derom med disse Tærninger. Den, som Lykken under de høieste Dine, ville de andre ikke misunde Stipendiet, og jeg ikke heller. — Saaledes bortgav han Stipendiet, og jeg indseer ikke, han burde dables derfor; thi han handlede ganske upartisk imellem lige Værdige, og forlangede hverken Agt eller Taksigelse for sin Bevaa-genhed. Ønskede Du ikke, at flere Professorer paa samme Maade bortgave Stipendier. Jeg undrer mig næsten over, at Hr. Kiegels ikke har bragt denne Maade udførligere i Forslag, end pag. 32 er skeet. Det vilde vist blive en sand Fornøielse for mange, om man kunde see, naar der udkommer saadanne Bekiendtgjørelser, hvorledes de betydeligste Stipendier ere blevne bortgivne, at og en eller flere Professorer ved Universitetet i Kiøbenhavn havde paa denne Maade gaaet til Værks ved deres Bortgivelse.

Hvad Kiegels skriver om Collegiernes og Legaternes Capitalers i Beskrivelsen ubestemt angivne Tilstand og Bestyrelse fortæner, som mig synes, megen Opmerksomhed. Kort sagt, han fortæner Navn af Eders Helt, en fiendmodig Mand, som tør vove en Dyst for Eder og Eders Rettigheder, og som skriver med en ham egen Varme for at bidrage sit til Misbruges, Fordømmes og onde Vaners Opdagelse og Afskaffelse. Hans Stil er man-

dig og skarp som Heltens Sværd; og der skal andet til at afbøde dets Bid, end saadanne Vaaben, som hans Modstandere hidindtil have brugt imod ham, lige indtil Gartneren ved den Botaniske Hauge.

Den I***, som har skrevet Bidrag til Hr Kiegels's Spørgsmaal og Tvivl, fører en fri Pen, om ikke alt for fri paa sine Steder. Det sidste har tilveiebragt ham Professor Clercs Svar, hvorudi jeg ikke har fundet noget saa anmerkingsværdigt, som det Avertissement til Publicum, at Forfatteren af Bidraget har tvunget ham nogle Penge af Lommen, da han selv har betalt Papiret og Trykkeren, og den hele Indkomst af Udsalget, som Bogtrykkeren skal samle, skal gives til Frue Sogns Pleie-Commissions Arbejdshuus. Det er endnu større Udelmodighed, end at ville forlige sig med sin Modstander! — Opfordret er I*** af Prof. C. at tilkiendegive sig for ham. Lad mig vide, om han gjør det! Han har dog skrevet til Slutning, at intet skulde eller kunde hindre ham fra at bekiendtgøre sit fulde Navn, om det skulde fordres; og den Frimodighed, han ellers har skrevet med, har meget indtaget mig. Det har og forskaffet ham et Brev fra Par Dieu, eller hvad den hedder, som fører Ordet for Professorernes Enkecasse, og ved Slutningen af sit Brev føler sig henreven af den Glæde, at han har omvendt I*** og bragt ham til Overbeviisning.

Det andet Bidrag til Hr. Kiegels's Spørgsmaale og Tvivl maae have en temmelig alvidende Mand til Forfatter, som jeg stutter af hans Værks Opoffrelse og dets allerførste Linie, uden at detaillere det øvrige. Han er saa vis paa, at Lærdom og Oplysning hos os er fielden og liden, at han tør skrive denne hans dybe Indsigt til Kronprindsen som en tilforladelig Sandhed. Men, I Høilærde, som ere fordeelte omkring i Kongens Riger og Lande! Skienker denne alvidende Mand eders medlidende Smil, og takker Gud, for I vide med Visshed, at Oplysningen er ikke saa liden, som almindelig paaraabes. Hans Ord ere kun som en Gienlyd af det ligedanne vilde Ord i den liturgiske Feides Tid, og hans Dom om Universitetets Bidrag til Videnskabers, Kundskabs og Oplysnings Fremme er ligesaa tilforladelig som hans Alvidenhed. Han veed meget, som ingen anden veed. Han veed, at 200 Studenter nyde hver ugentlig 4 Mk. Kostpenge paa Communitetet, at de offentlige latinske Skoler have en uhenigtsmæssig Underviisningsplan o. s. v.

For Næsten ere hans Opgaver de samme, som Hr. Kiegels har berørt, eller som ere fremsatte af andre tilforn. Saaledes erindrer jeg, at hans V. Opgave, og ligesaa den VIII., ere allerede undersøgte i Skrivfrihedens første Tid. Men hvad virkede det? Har Du Lust at læse disse to upartiske Undersøgelser, den første: hvorvidt de Marsager kunde gielde, der anføres som Hindringer for et Norssk Academies Oprettelse, og den anden: Om de academiske Examina ere Videnskaberne og Lærdommen til Gavn eller Skade; saa troer jeg, at de endnu begge kunne faaes tilkiøbs hos Boghandler Buch paa Nørregade for 22 β . — Farvel! Jeg er som sædvanlig, Din ic.

Fjerde Brev.

Elskelige brave Fætter!

Nu fortryder jeg, at jeg har skrevet Dig mine Følelser og Tanker til, som jeg havde ved Giennemlæsningen af Universitetets Beskrivelse og de Fostere, den har frembragt, saavel tidlige som utidige, efterdi Du mælder, at Du har i Sinde at lade samme trykke. Kiere, afstaae fra det Forsæt, og betænk, at Du gjør den Danske læsende Verden ingen Tienste dermed. Men skulde der allerede være begyndt med Trykningen: saa søi dette Brev til, paa det Læserne kunne see, at det er Din Grille og ikke min Skyld, de hiemsøges endnu hermed.

Tak for Du sidst sendte mig Urtegaardsmandens Par Ord til Publikum. Den Mand er ikke sin imod Kiegels, og betitler hans Udsagn om den Botaniske Hauge en usandfærdig Beretning. Det er Tegn til, at han eller hans Concipist ingen Agtelse har for Hr. Kiegels's bekiendte Talenter og Fortienester. Hvorfor kunde han ikke været høflig imod ham, og kaldet samme: Hr. Kiegels's Feiltagelse, eller feilagtige Underretning, eller og prægtige Bildfarelse. Urtegaardsmandens Par Ord skal ikke være noget Forsvars-skrift. Hvad skal det da være? Hr. Kiegels kan ikke tabe noget ved, at denne Piece er udkommen imod ham, ligesaaalidet som han i sin Reputation vil

vil tabe, om det og af Consistorio bliver viist, at han har taget meget og ofte Feil i sine Spørgsmaal og Tvivl til Procanzleren. Jeg troer, at den Dom, som er fældet over hans Character i Mixturen S. 9, er den sandeste, der kan affiges: „Han vil viist, saavel som nogen anden, glæde sig over, at det Modsatte kan bevises.“

Du forlanger, at jeg skal sende Dig den i mit første Brev omzældte Overregning, at Alumni paa Communitetet kunne fra Begyndelsen af Aaret 1788 faae hver et ugentligt Tillæg af 1 Mk., og her følger den; men jeg ønskede dog helst, at hverken den eller mine Breve kom for Lyset.

Besparesels Capitalen var til 1786 Aars Udgang i alt 31850 R.	
Renterne deraf for 1787 ere	= = 1274 Rdlr.
Dertil bør lægges de 936 R., som samme Aar skulde efter Sædvane beregnes til Kostpen- gene, men som jeg har viist at være formeget beregnede	= = = 936 Rdlr.
	<hr/>
Tilsammen	2210 Rdlr.

Det ugentlige Tillæg af 1 Mk., som skal tages af denne Summa, udgjør for 160 Alumni i 52 Uger	= = = 1386 Rdlr. 4 Mk.
Bliwer saa igien	<hr/> 823 Rdlr. 2 Mk.

hvilke lægges til Capitalen, tilligemed hvad der i Aar er blevet sparet fra Bygnings Reparationen og det andet, hvilket jeg anslaaer for saa meget, at Tillægget til Besparesels Capitalen kan ved 1787 Aars Udgang i alt blive 1000 Rdlr. Altsaa er denne Capital da 32850 Rdlr. Det var det første Aar

Renterne deraf for 1788 er	1314 Rdlr.
Dertil bør lægges de for 1786 formeget til Udg. beregn.	936 —
	<hr/>
Som bliver tilsammen	2250 Rdlr.
Derfra afgaaer det ugentlige Tillæg	1386 — 4 Mk.
Bliwer igien	<hr/> 863 Rdlr. 2 Mk.

Disse bør atter forøges til 1000 Rdlr. ved Besparelsen fra Bygnings Reparationen og det andet, og saa bliver Capitalen ved 1788 Aars Udgang 33850 Rdl.

Det var det andet Aar.

Kenten af de 33850 Rdlr. for 1789 er	=	1354 Rdlr.
Naar dertil nu lægges de for 1785 for meget beregnede		936 —

Saa er det tilsammen 2290 Rdlr.

Derfra tages det ugentlige Tillæg for 1790, som beløber sig til	=	1386 —	4 Mk.
---	---	--------	-------

Bliver saa igjen 903 Rdlr. 2 Mk.

Disse ere nu let forøgede til 1000 Rdlr. af Besparelsen fra Bygnings Reparationen og det andet, og saa bliver Capitalen ved 1789 Aars Udgang i det mindste 34850 Rdlr. Det var det tredie Aar.

Kenten af de 34850 Rdlr. for 1790 er 1394 Rdlr. Her er alt saa nok at tage Tillægget af for 1791, og der bliver endda tilovers. Jeg tvivler altsaa ikke, naar Bedkommende vilde giengielde denne Besparelses Capital de 936 Rdlr. for saa mange Aar, som de have passeret til Udgift, og spare hvad der kunde spares fra Bygnings Reparationer og det andet, samt i dette fjerde og paafølgende 6 Aar lægge alt hvad der kunde lægges til bemældte Besparelses-Capital, at den jo da vilde være stegen til den Summa 45000 Rdlr. og om ti Aar derefter til saa stor en Capital, at de samtlige Alumni paa Klosteret kunde faae hver 1 Rdlr. ugentlig i Kostpenge, naar Aarstallet bliver 1808. Men det vil meget beroe paa Bedkommendes gode Bestyrelse og gode Billie. Jeg forbliver ic. ic.

P. S. Kjøbenhavn's Skilderie for de 6 sidste Maaneder af den første Aargang har jeg nu og læst, og det med en ugemeen Fornøielse. Forfatteren skriver saa let, utvunget og mandigt, at hans Stil indtager, hans Karikatur henriver, og hans Skatteringer opvække Beundring over hans Sielens Eener. Umuelig hos andre, end sorte, tvære og bidste Siel kan han opvække Uvillie. Kun en Kiegels og den, der er udrustet med hans Gaver, kan skrive saaledes. Sige ikke Hundreder det samme inde i Staden? Ønsker Du ikke, at Forfatteren snart vilde bereise den vidtløftige Mark, som han taler om tilsidt? Jeg er vis paa Du gjør det. — Magen til den sidste Anecdote, han anfører, er og mig bekendt. Den samme kan det neppe være; thi den Mand's Regnskaber, som jeg kiender, henlaae vel og i 14 Aar, men han fik samme dog revideret og quitteret efter een udvirket Cancellie-Ordre. Aarsagen til hans Regnskabers saa længe Henhvielse meendes at være en andens Nøslagtighed med sine Regnskabers Afslæggelse. Der ere saadanne Mænd til, som ere meget duelige og kunne virke meget, naar de strax tage fat derpaa; men sætte de det op, og det først gaar i Langdrag: saa blive de seent eller aldrig færdige dermed. — At der findes Skifteforvaltere af den Character, som endog ingen Øvrigheds- eller Cancellie-Ordre lystre, er ligesaa sandt som beklageligt. Farvel!

